

MUNKAKÖZI ÁLLAPOT!!!

Készült a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet (1118 Budapest, Villányi út 35-43., <https://tajepiteszet.uni-mate.hu/>), Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszéke, valamint Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszéke által koordinált komplex térségi tervezési műhelye során.

Készítették:

Mesterszakos MSc II. évfolyamos tájépítész hallgatók és oktatóik

Térségi táj- és örökségvédelem, Tájtervezés, Térség- és vidékfejlesztés, Turisztika, Zöldinfrastruktúra, Területrendezés és területfejlesztés, Tájrehabilitáció című tárgyak keretében
2022/2023 tanév II. félév

Mesterszakos tájépítész hallgatók:

Badacsonyi Csenge Klára	Kis Anna
Balogh Ábris	Komes Dániel
Baráth Viktória	Koppány Dorottya
Boti Anna	Lukács Mátyás
Csorba András	Máté Liliána
Dósa Márton	Mezei Bálint László
Erdei Natália Maja	Nagy Bernadett Enikő
Erdős Norbert Ferenc	Sebők Gergő
Fülöp Márk	Sinkovics Dorottya
Galambos Krisztián	Vadas Gellért
Galler Zsófia	Wallner Andrea Orsolya
Haás Anna Eszter	Wenszky Viktória
Haleczky Levente Béla	

A Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, valamint a Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék munkatársai:

Dancsokné dr. Fóris Edina	Kutnyánszky Virág
Erdei Tímea	Módosné Bugyi Ildikó
Filepné dr. Kovács Krisztina	Dr. Sallay Ágnes
Hubayné dr. Horváth Nóra	Dr. Szilvácsku Zsolt
Dr. Kollányi László	Varga Dalma

Tartalomjegyzék

Ábrajegyzék	2
Bevezető	5
Vizsgálat.....	6
I. <i>Táji adottságok feltárása, helyzetelemzés.....</i>	6
I/1. Természeti adottságok.....	6
I/2. Tájhasználat, tájgazdálkodás.....	10
I/4. Természetvédelem.....	15
I/5. Tájképi, tájlesztétkai és vizuális adottságok.....	16
I/7. Tájhasználati problémák és zöldinfrastruktúra konfliktusok	16
I/8. Forráshivatkozás	17
II. <i>Örökségvédelem.....</i>	22
II/1. Térségi tájalakulás, történeti tájváltozási folyamatok, történeti tájhasználatok.....	22
II/2. A térség táji öröksége: örökségfeltár és elemzése	31
II/3. A tájkaraktert formáló, tájjellegadó örökségelemek	36
II/4. Forráshivatkozás	41
III. <i>Területfejlesztés, vidékfejlesztés.....</i>	56
III/1. Az adott térségre értelmezhető külső környezeti vizsgálat	56
III/2. Közlekedési és kommunális infrastruktúra	58
III/3. Gazdasági helyzet.....	60
III/4. Humán erőforrás.....	71
III.5. Települések ellátottsága	75
III/6. Térséget érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése	77
III/8. Problémafa.....	79
III/9. Forráshivatkozás	80
IV. <i>Turisztika.....</i>	81
IV/1. Települések turisztikai kínálata.....	81
IV/2. Szabályozási, tervezési háttér – dokumentum elemzés	95
IV/3. Értékelés	96
IV/4. Forráshivatkozás	99
Javaslatok	104
I. <i>A zöld- és kék infrastruktúra hálózat és a vízvisszatartás lehetőségeinek fejlesztése</i>	104

II. <i>Tájrehabilitáció, vízvisszatartási javaslatok.....</i>	106
II/1. Vízvisszatartás, patak rehabilitáció	106
III. <i>Örökségvédelmi javaslatok.....</i>	112
III/1. Örökség menedzsment, örökségvédelmi javaslatok	112
III/2. Kedvezőtlen tájalakulási folyamatokkal, túlzott beépüléssel, tájkarakter megváltozásával veszélyeztetett területek védelmét szolgáló javaslatok	112
III/3. Tájkép védelmét szolgáló javaslatok	113
III/4. Tájat tagoló történeti fasorok, mezővédő erdősávok megőrzését, helyreállítását szolgáló javaslatok.....	114
III/5. Pusztuló épített örökség megőrzését, helyreállítását, védelmét szolgáló javaslatok	114
III/6. Épített örökség környezetrendezését szolgáló javaslatok	114
III/7. Egységes térségi települési/építészeti arculat megőrzését szolgáló javaslatok.....	114
III/8. Szellemi örökség megőrzése.....	115
IV: <i>Vidékfejlesztés, helyi gazdaság fejlesztés, mezőgazdaság.....</i>	117
IV.1 Fejlesztési példák.....	117
V. <i>Területfejlesztési és vidékfejlesztési javaslatok.....</i>	119
V/1. Területfejlesztési programok	119
V/2. Szabályozási javaslatok, övezetek	121
V/3. Partnerség építés	122
VI. <i>Turisztikai fejlesztési javaslatok.....</i>	122
VI/1. Mikrotérségi jövőkép	123
VI/2. Menedzsment és marketing fejlesztési javaslatok.....	125
VI/3. Zöldút	125
Mellékletek	129
1. számú melléklet: <i>Örökségfeltár.....</i>	129
2. számú melléklet: <i>A Zsámbéki-medence szakrális örökség.....</i>	176
3. számú melléklet: <i>Turisztikai attrakciók.....</i>	180
4. számú melléklet: <i>Programok havi bontásban.....</i>	181
5. számú melléklet: <i>Szálláshelyek értékelése.....</i>	182
6. számú melléklet: <i>Vendéglátóhelyek értékelése.....</i>	182
7. számú melléklet: <i>Üzletek értékelése.....</i>	183

Ábrajegyzék

1. ábra: Zsámbéki-medence domborzati térképe.....	6
2. ábra: Zsámbéki-medence lejtőkategória térképe.....	7
3. ábra: Zsámbéki-medence kiettség térképe	7
4. ábra: Zsámbéki-medence éghajlat térképe	8
5. ábra: Zsámbéki-medence vízfolyásai és állóvizei.....	9
6. ábra: Békás-patak (M1-es autópálya és vízimalom közötti szakasz).....	9
7. ábra: Békás-patak (Magyar utcai szakasz)	9
8. ábra: Zsámbéki-patak és metszete.....	10
9. ábra: Zsámbéki-medence potenciális vegetáció térképe	10
10. ábra Zsámbéki-medence területhasználata.....	11
11. ábra: Zsámbéki-medence területhasználata hektárban és százalékban	11
12. ábra Zsámbéki-medence mezőgazdasági területei	11
13. ábra: Erdőtagok társulások szerint	12
14. ábra: Erdő területek	12
15. ábra: Erdőtagok természetessége	12
16. ábra: Erdőtagok rendeltetés szerint	13
17. ábra: Erdőtagok védettség szerint.....	13
18. ábra: Vadászat és vadgazdálkodás	14
19. ábra: Szegélyek	14
20. ábra: NDVI elemzés	15
21. ábra: Zsámbéki-medence védett területei.....	16
22. ábra: Zsámbéki-medence védett területei.....	17
23. ábra: Területhasználati arányok az 1860-as években (%).....	22
24. ábra: Területhasználati arányok az 1990-es években (%).....	23
25. ábra: Területhasználati arányok napjainkban (%).....	23
26. ábra: Területhasználatok és népesség változása az 1860-as évektől napjainkig.....	24
27. ábra: Térségi sorsfordító események.....	25
28. ábra: A Zsámbéki-medence népességének változása 1990-től	26
29. ábra: A települési területek arányának változása 1782-től napjainkig a Zsámbéki-medencében	26
30. ábra: A Zsámbéki-medence népességének változása az elmúlt 30 évben.....	26

31. ábra: Településhálózat fejlődése, beépített területek változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig.....	26
32. ábra. Szőlő- és gyümölcsös területek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig.....	27
33. ábra: Szőlő- és gyümölcsös területek arányának változása a Zsámbéki-medencében	27
34. ábra: Gyepterületek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig	28
35. ábra: Gyepterületek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig hat időállapot alapján.....	28
36. ábra: Vizek és vízjárta területek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig	29
37. ábra: 181 év alatt állandó tájhasználatok a Zsámbéki medencében.....	29
38. ábra: Történeti tájértékek keletkezésének ideje	30
39. ábra: :Történeti tájlemek (fekete pontokkal jelölve) változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig.....	31
40. ábra: Az elkészült értékleltár fejléce.....	31
41. ábra: A Zsámbéki-medence örökségelemeinek megoszlása.....	32
42. ábra: A zsámbéki romtemplom és Keresztelő Szent János Plébániatemplom.....	33
43. ábra: A zsámbéki malom romjai, a temetőkápolna, kálváriadomb és pinceterület	33
44. ábra: Pátyon talált ezeréves tarsolylemez	34
45. ábra: Összesítő értéksűrűsödési térkép	34
46. ábra: Természeti értékek sűrűsödése	35
47. ábra: Kultúrtörténeti értékek sűrűsödése	35
48. ábra: Egyedi tájértékek típusai és darab szerinti megoszlásuk	36
49. ábra: Az egyedi tájértékek sűrűség szerinti megoszlása.....	36
50. ábra: tájkaraktert formáló, tájjellegadó örökségelemek.....	36
51. ábra: Szőlőtermesztéshez köthető örökségelemek a Zsámbéki-medencében.....	37
52. ábra: Budajenő kereszt, Budajenői pincesor, présház Tökön, beomlott pince Tökön Hiba! A könyvjelző nem létezik.	A
53. ábra: Gyepgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájértékek a Zsámbéki-medencében Hiba! A könyvjelző nem létezik.	nem létezik.
54. ábra: Kőhíd és kerekeskút Telkiben.....	38
55. ábra: Szűz Mária Királynő kápolna Telkiben, Töki romtemplom.....	38
56. ábra: Medence uradalmi eredetű öröksége	39
57. ábra: Járai Rudolf: Herceghalom 1952. MTI FOTÓ, leltári szám: 750169.....	39

58. ábra: Gesztenyész fasor, egykori majorok Herceghalmon (Gróf Sándor Mór Biai uradalmához, gazdasági és erdőterületek térképe kivágat).....	39	89. ábra: Gazdasági egységek-Perbál	68
59. ábra: Magtár Herceghalmon, Vadgesztenye emlékfásítás az 1916-os vonatbaleset emlékére, Herceghalom határában.....	40	90. ábra: Tök gazdálkodási egységei	69
60. ábra: Splényi-Várad kastély, Páty; Kúria (Provisori-lak), Páty; Egykori magtár (ma Ökumenikus Cserkészotthon), Páty ; Zichy-kastély, Zsámbék	40	91. ábra: Egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (2011) forrás: TeIR	71
61. ábra: Anyácsapusztai kúria, Tök, Lovarda, Tök Anyácsapuszta	41	92. ábra: Álláskeresők 100 főre (forrás: TEIR)	71
62. ábra: Felújított uradalmi magtár, Budajenő; Skót bencés rendház, Budajenő	41	93. ábra: Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (forrás: TEIR)	71
63. ábra: Zsámbéki-medence térstruktúra városhálózata	56	94. ábra: Regisztrált vállalkozások 1000 lakosra 2021-ben (forrás: TEIR)	71
64. ábra: Térség funkcionális összeköttetése	57	95. ábra: Vállalkozások jegyzett tőkéje 1000 lakosra (forrás: TEIR).....	72
65. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya, 2011 (forrás: TEIR).....	57	96. ábra: Személyi jövedelemadó 100 lakosra (forrás: TEIR).....	72
66. ábra: Pest vármegye fő ingázási központjai	57	97. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (forrás: TEIR)	72
67. ábra: Távolsági buszjáratok a térségben.....	58	98. ábra: Magaspresztízsű foglalkoztatottak aránya 2011-ben (forrás: TEIR).....	72
68. ábra: Vízellátás	59	99. ábra: Legalább érettségizett lakosság (forrás: TEIR)	73
69. ábra: Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások (%)	59	100. ábra: Egyetemi végzettséggel rendelkező népesség(forrás: TEIR)	73
70. ábra: Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia, egy lakosra (1000 kWh).....	59	101. ábra: Lakónépesség változása (forrás: TEIR).....	73
71. ábra: Háztartási gázfogyasztók, 100 lakásra (fő)	59	102. ábra: Herceghalom és Zsámbék korfája (forrás: TEIR).....	73
72. ábra: Gazdasági vállalkozások	60	103. ábra:Páty, Telki és Budajenő korfája (forrás: TEIR).....	74
73. ábra: Mezőgazdasági, ipar- és építőiparban regisztrált vállalkozások	61	104. ábra: Tök és Perbál korfája (forrás: TEIR)	74
74. ábra: Összes foglalkoztatott (2021) forrás: TeIR	62	105. ábra: Belföldi vándorlási egyenleg 1000 lakosra 2011-2021(forrás: TEIR)	74
75. ábra: Munkavállalók megoszlása	62	106. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya (forrás: TEIR)	74
76. ábra: Egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (2011) forrás: TeIR	62	107. ábra: Egy lakos átlagos házi orvos látogatása (forrás: TEIR).....	75
77. ábra: Működő vállalkozások a mező-, erdőgazdaságban és halászatban	63	108. ábra: Egy és két szobás lakások aránya (forrás: TEIR)	75
78. ábra: Regisztrált gazdasági szervezetek	63	109. ábra: Lakásállomány jellemzői	75
79. ábra: Regisztrált vállalkozások a mező-, erdőgazdaságban és halászatban	63	110. ábra: Lakónépesség 100 lakásra (forrás: TEIR)	76
80. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya Forrás: Teir	63	111. ábra: 2021 folyamán épített lakások 1000 főre (forrás: TEIR).....	76
81. ábra: Regisztrált östermelők.....	64	112. ábra: Alkotóművelődési közösségek száma és a lakosság részvételi aránya (forrás: TEIR).....	76
82. ábra: Működő vállalkozások az iparban.....	64	113. ábra: Települések ellátottsága, sport/egészségügy/szociális infrastruktúra szempontjából (forrás: TEIR)	77
83. ábra: Működő vállalkozások az építő-, és a feldolgozóiparban	64	114. ábra: Településszerkezeti tervek (Forrás:önkormányzati honlapok).....	78
84. ábra: Működő vállalkozások a víz-, és hulladékgazdálkodásban, valamint a szolgáltatásokban.....	64	115. ábra: Budapest Agglomeráció Területrendezési Terve (Forrás:TEIR).....	78
85. ábra: Működő vállalkozás szálláshely, szórakoztatás	65	116. ábra: SWOT analízis.....	79
86. ábra: Vállalkozások ágazatok szerint- Perbál.....	66	117. ábra: Problémafa.....	80
87. ábra: Társas vállalkozások ágazatok szerint -Tök.....	67	118. ábra: Tuirisztikai vonzerők településenként	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
88. ábra: Vállalkozások ágazatok szerint-Tök	67	119. ábra: Nyakas-hegy gyepes területe, Töki pincesor, Zsámbéki romtemplom, Kútvölgy-forrás	84
		120. ábra: Szuprastruktúra	89
		121. ábra: Szálláshelyek száma	89

122. ábra: Vendéglátóhelyek száma.....	91
123. ábra: A medence fejlesztési koncepciója	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
124. ábra: Szálláshelyek értékelése	96
125. ábra: Vendéglátás értékelése	97
126. ábra: Üzletek értékelése.....	97
127. ábra: Meglévő turistaút értékelése lejtés szerint	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
128. ábra: Meglévő zöldút értékelése lejtés szerint.....	98
129. ábra: SWOT analízis	99
130. ábra: Mezővérdő erdősávok telepítése	104
131. ábra: Természetes nedves gyepek rehabilitációja	106
132. ábra: Patakmenti vegetációk vizsgálata.....	107
133. ábra: Meglévő települési terek és beépítési szándékok a Zsámbéki-medence területén a településszerkezeti tervek alapján	112
134. ábra: A medence belseje felé feltáruló látvány a töki szőlőhegyről.....	113
135. ábra: Partnerség	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
136. ábra: tervezett zöldút nyomvonala	125
137. ábra: Metszetek	126
138. ábra: Tervezett zöldút értékelése.....	126
139. ábra: Pihenőhelyek javasolt kialakítása.....	127
140. ábra: Zöldút pihenő	127
141. ábra: Javasolt arculati elem	127
142. ábra: Tervezett arculati elem	127

Bevezető

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézete az oktatásban kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a végzett tájépítész mérnökök a gyakorlatban szerzett tervezői tapasztalatokkal felvértezve kerüljenek ki az egyetemről. Ezért a tanszékek minden évben több szakmai gyakorlatot is szerveznek hallgatóik számára. A II. éves mester szakos (végzős) hallgatóknak olyan komplex térségi tervezési feladatot kell megoldaniuk, amelynek során egy adott térséget több oldalról megvizsgálva, rendezési szempontokat is tartalmazó, táji léptékű fejlesztési koncepciót dolgoznak ki. A konkrét feladat mindig igazodik a fogadó térség adottságaihoz és felmerülő problémáihoz, igényekhez.

Tanszékeinken rendszeresen foglalkozunk egész térségeket érintő, különböző célú fejlesztésekkel, tájtervezéssel, illetve örökségvédelemmel, több natúrpark megalapításához nyújtottunk szakmai segítséget. Munkáinkon keresztül ismerkedtünk meg a Zsámbéki-medence egyes fejlesztéseivel, a zöldút projekttel, valamint a natúrparki kezdeményezéssel is. A térséget különleges természeti értékei és kulturális öröksége, valamint egységes táji megjelenése, egysége teszi kiemelkedően fontossá a Budapesti Agglomerációban. Ugyanakkor a fokozódó agglomerációs nyomás következtében mindezen értékek és a tájkép veszélyeztetettsége is növekszik. Meglátásunk szerint a medence felelős önkormányzatai, lakosai, vállalkozásai és civil szerveződései lépéskényszerben vannak: biztosítaniuk kell az egyre növekvő és egyre heterogénebb népesség számára a térség fejlődését úgy, hogy a táji jelleg, egysége, az értékek és az erőforrások fennmaradjanak a következő generációk számára is. Hiszen azt szeretnék, hogy jó legyen itt lakni és jó legyen ide jönni. A Zsámbéki-medence fenntartható fejlesztése ugyanakkor túlmutat a medence településein, hatása a nagyobb térség, az Agglomeráció és a szomszédos tájak tekintetében is érzékelhető. Munkánk során a holisztikus szemléletet követve arra törekedtünk, hogy a táji adottságokból kiindulva olyan fejlesztéseket javasoljunk, amelyek illeszkednek a fenntarthatóság célrendszerébe. Lehetőségeinkhez mérten széles látószögben vizsgáltuk meg a táji adottságokat, ezért hét tantárgy keretében oldottak meg a hallgatók különböző feladatokat, amelyek mindegyike a vizsgált térségre, a Zsámbéki-medence hét (Zsámbék, Tök, Perbál, Budajenő, Telki, Páty és Herceghalom) településére irányult. Az érintett tantárgyak – és így a vizsgált témakörök – a következők voltak:

- Tájtervezés
- Vidékfejlesztés
- Területrendezés és Területfejlesztés
- Örökségvédelem
- Turisztika
- Zöldinfrastruktúra tervezés
- Tájrehabilitáció.

A tavaszi félév tanórái és feladatai keretében, valamint kétszer egy napos terepbejárás alkalmával a hallgatók előzetes ismeretre tettek szert a térségről. További terepi ismeretszerzésre a kéthetes májusi

műhelygyakorlat során volt lehetőség, melynek során számos helyi szereplővel is sikerült találkozni és beszélgetni. A terepmunka kiegészítette a megelőző szakirodalmi és térképes kutatásokat.

A hallgatók munkájának értékét az is adja, hogy a vizsgálati részek dokumentálása révén olyan komplex adatbázishoz, információforráshoz juttatja a Zsámbéki-medence lakóit, vállalkozóit, civil szervezeteit és önkormányzatait, amely a későbbi fejlesztési terveikhez is jó alapot nyújthat és hozzájárulhat a tájhoz való kötődésük, identitásuk megerősítéséhez is.

A hallgatók a vizsgálati eredményeiket felhasználva, az egyetemi műhelyhét során alakították ki javaslataikat. A fejlesztési javaslatok az alábbi témaköröket érintik:

- a természeti és kulturális örökség védelme,
- a táji adottságokon alapuló terület- és vidékfejlesztési célok meghatározása,
- a tájrehabilitáció és a vízvisszatartás lehetőségeinek feltárása,
- a fenntartható térségi turizmus elősegítése,
- a táji örökség iránti érzékenyítés és szemléletformálás.

A sok-sok ötlet között bizonyára találunk olyanokat, amelyek a távoli jövőbe mutatnak, valamint olyanokat, amelyek arra alkalmasak, hogy tovább gondolják őket, és végül olyanokat, amelyek közvetlenül felhasználhatók ennek a sokszínűen gazdag tájnak a továbbfejlesztéséhez és megóvásához, pályázatok kidolgozásához.

A megfogalmazott programok és intézkedések megvalósításához több esetben további tervezésre van szükség. Vannak olyan feladatok, amelyeket bárki elvégezhet, vannak olyanok, amelyekhez azonban speciális szakismeret, tervezési jogosultság szükséges. A további tervezésben, vagy hallgatók által is elvégezhető feladatok végrehajtásában a gyakorlatot szervező tanszékek szívesen állnak a Zsámbéki-medence településeinek rendelkezésére a jövőben is.

Végül pedig meg kell említeni az elvégzett munka emberi oldalát is – habár lehet, hogy ezzel kellett volna kezdeni, mert ez a legfontosabb. A hallgatók óriási tapasztalatra tettek szert a szakmagyakorlás tantermi keretek között nehezen tanítható elemeivel kapcsolatban. Az élményszerzés mellett megismerték az adatgyűjtés olykor nehézkes megoldásait, a terepbejárás viszontagságait, illetve a helyiekkel való kapcsolatfelvétel és -tartás lehetőségeit.

Ezúton szeretnénk megköszönni az általunk megismert helyi szereplők, különösen a Zsámbéki Önkormányzat, valamint a Zsámbéki-medence Tájvédelmi Egyesület fogadó- és segítőkészségét, és kérjük, fogadják hallgatóink munkáját olyan nyitottsággal, amilyen odaadással és sok munkával ők azt elkészítették!

A Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, valamint a Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék munkatársai

Vizsgálat

I. Táji adottságok feltárása, helyzetelemzés

A Zsámbéki-medence Pest megyében helyezkedik el, Budapest központjától 30 km-re nyugatra. Ebben a tanulmányban a vizsgált terület hét településből áll: Zsámbék, Tök, Perbál, Budajenő, Telki, Páty és Herceghalom. A terület lehatárolása ezen települések közigazgatási határával esik egybe. A vizsgált térség teljes területe 153 km². A térség a Dunántúli-középhegység nagytájban, a Dunazug-hegyvidék középtájban, főleg a Zsámbéki-medence kistájban helyezkedik el, de részben érinti a Keleti-Gerecse, az Etyeki-dombság, valamint a Budai-hegyek kistájakat is.

I/1. Természeti adottságok

Ebben a fejezetben a természeti adottságok kerülnek bemutatásra.

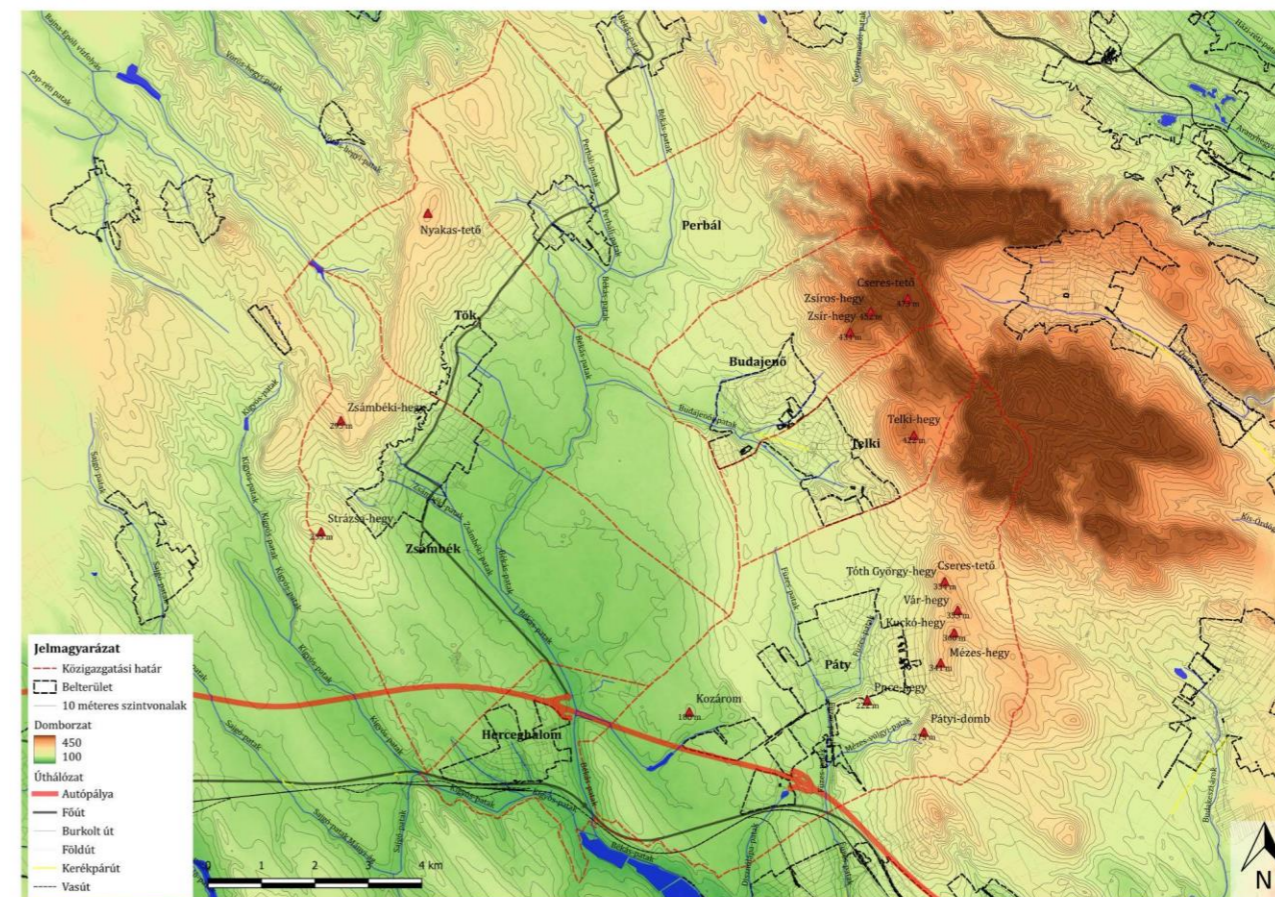
I/1.1. Geomorfológia

Ebben a fejezetben a geomorfológiai adottságokon belül a domborzattal, a lejtőkategóriákkal, valamint a kitettséggel foglalkoztunk.

Domborzat

A Zsámbéki-medence mérsékelt tagolt medencék domborzati típusát képviseli. Az átlagos relatív relief 36 m/km² a medenceközponti területeken, a hegységperemi területeken a legmagasabb érték 170-230 m/km² közötti. Domborzati adottságai kedvezőek mezőgazdasági termelés szempontjából.

A domborzat vizsgálatot az SRTM felvételek alapján készítettük. Megkerestük a térség legmagasabb, illetve legalacsonyabb pontját is, ami a Budajenőn található Cseres- tető 473 méter magasan, a legalacsonyabb pedig Herceghalom közigazgatási területén belül a Békás-patak mentén 140 méteren. A domborzati adottságok vizsgálata fontos a későbbiekben a vízviszartartási lehetőségek kidolgozásánál (1. ábra).

1. ábra: Zsámbéki-medence domborzati térképe

Lejtőkategória

A lejtőkategória térképen az elemek meredekség szerint vannak osztályozva, a következő kategóriák a mezőgazdasági szempontú hasznosíthatóságot tükrözik:

0-6%: sík

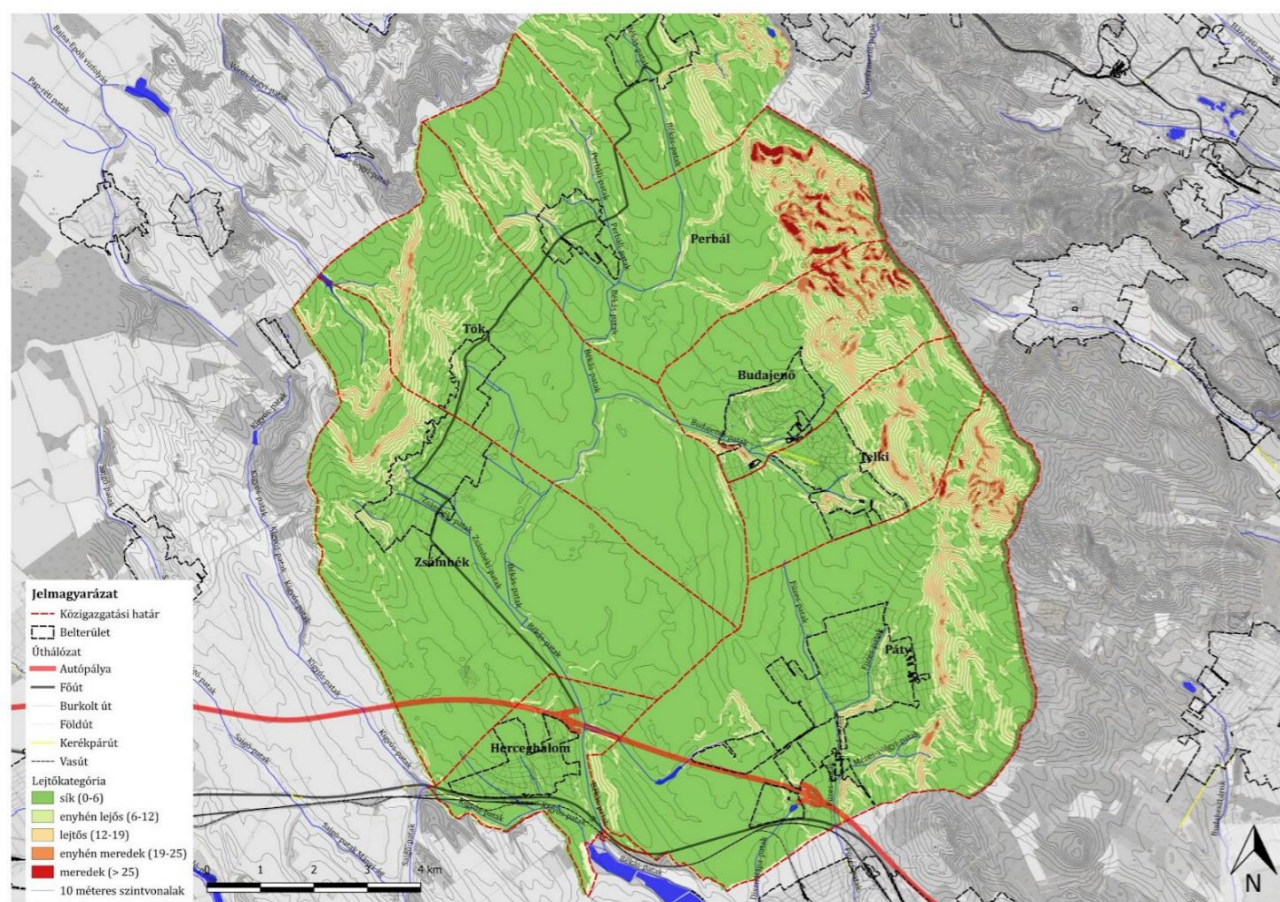
6-12%: enyhén lejtős

12-19%: lejtős

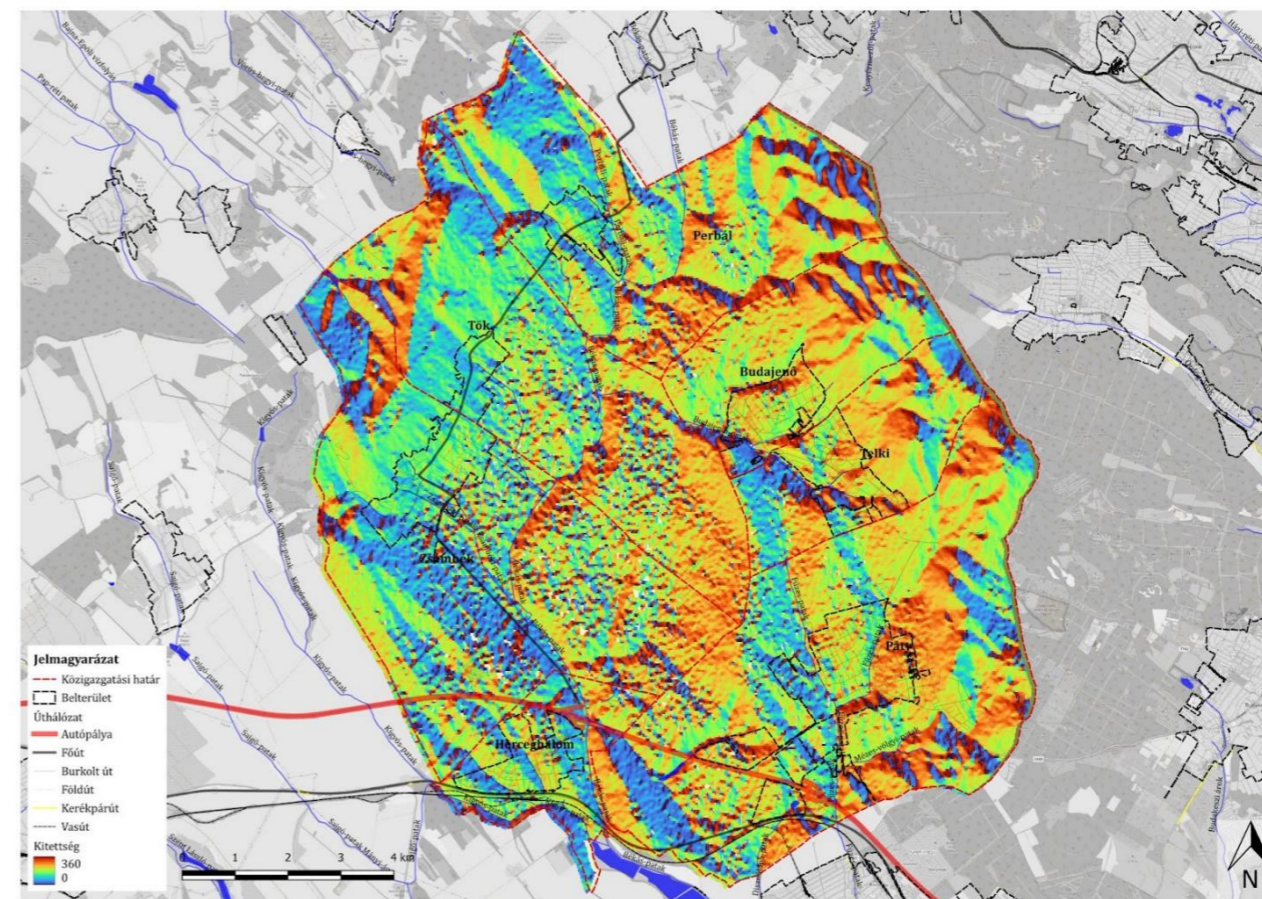
19-25%: enyhén meredek

25% felett: meredek

A térképen is érzékelhető, hogy a számottevően meredek területek a patak völgyek mentén húzódnak. Ezek a területek különösen érzékenyek az időszakos növényborítottságra, hiszen így a talajerózió káros folyamatai indulhatnak el (2. ábra)

2. ábra: Zsámbéki-medence lejtőkategória térképe

3. ábra: Zsámbéki-medence kitettség térképe

Kitettség

A medence domboldalai döntően délies kitettségűek. Ezeken a területeken jelent meg hagyományosan a szőlőművelés. A belső, síkabb területek elsősorban ugyancsak déli kitettségűek, ami pedig a szántóművelésnek kedvez. A kevés északi kitettségű terület vagy a vízfolyások völgyének déli részén fekvő szántók, vagy a térség keleti felén találhatóak, amiket erdő borít (3. ábra)

I/1.2. Geológiai és talaj adottságok

Ebben a fejezetben a Zsámbéki-medence geológiáját, talaj adottságait vizsgáltuk.

Geológia

“A Zsámbéki-medence a Gerecse és a Budai-hegység között formálódott tektonikus medence. ÉNy-DK-i és erre merőleges, ill. Ny-K-i irányú szerkezeti vonalak - középhegységi főtörések - mentén a triász kőzetekből álló medencealappozata közel 1000 m mélyre süllyedt. Legmélyebb az árkos-sasbércei medencealjzat Páty-Telki-Budajenő vonalában; szeizmikusan igen érzékeny terület. Medencealjzata a felső-kréta-alsó-eocén karsztos penoplén mozaikosan összetöredezett darabjaiból áll. A bauxittakarós töbrös felszínre eocén széntelepes rétegek települtek. A medencét több 100 m-es harmadidőszaki üledéksorozat tölti ki. Felszínépítő kőzetei szarmata mészkő, pannóniai agyag, homok, negyedidőszaki lösz, lejtőüledékek, kavics, édesvízi mészkő. A medencét a Gerecse és a Budai-hegység mezozoos dolomit és mészkő formációiból, ill. szarmata mészkőből épült sasbércei keretezik.” (DÖVÉNYI 2010).

Talaj adottságok

A genetikai talajtípusok megállapításához internetes adatbázist használtunk, amely az Agrártudományi Kutatóközpont Talajtani Intézet által készített talajtani térkép, AGROTOPO. A térségben három féle talajtípus jelenik meg, melyek a mészlepedékes csernozjomok, Ramann-féle barna erdőtalajok, illetve rendzina talajok. A vizsgált települések délnyugati felén mészlepedékes csernozjomok fordulnak elő. Herceghalom teljes területét lefedik, illetve Páty harmadát, Zsámbék, Tök nagy részét, illetve Perbálon is megjelennek. Ez a talajtípus kedvező víz-és tápanyag-gazdálkodású adottságokkal rendelkezik. Ramann-féle barna erdőtalajok Perbál, Budajenő, Telki, Páty, Tök és Zsámbék településen jellemzőek, ezek termékenységi besorolásuk jó, teljes egészében alkalmasak mezőgazdasági hasznosításra, szántóként, gyümölcsösként, szőlőként. Rendzina talajok Budajenő és Telki települések szinte felét kiteszik, Pátyon, Tökön és Zsámbékon nagyon kis arányban jelennek meg. (AGROTOPO, DÖVÉNYI 2020.)

I/1.3. Éghajlat

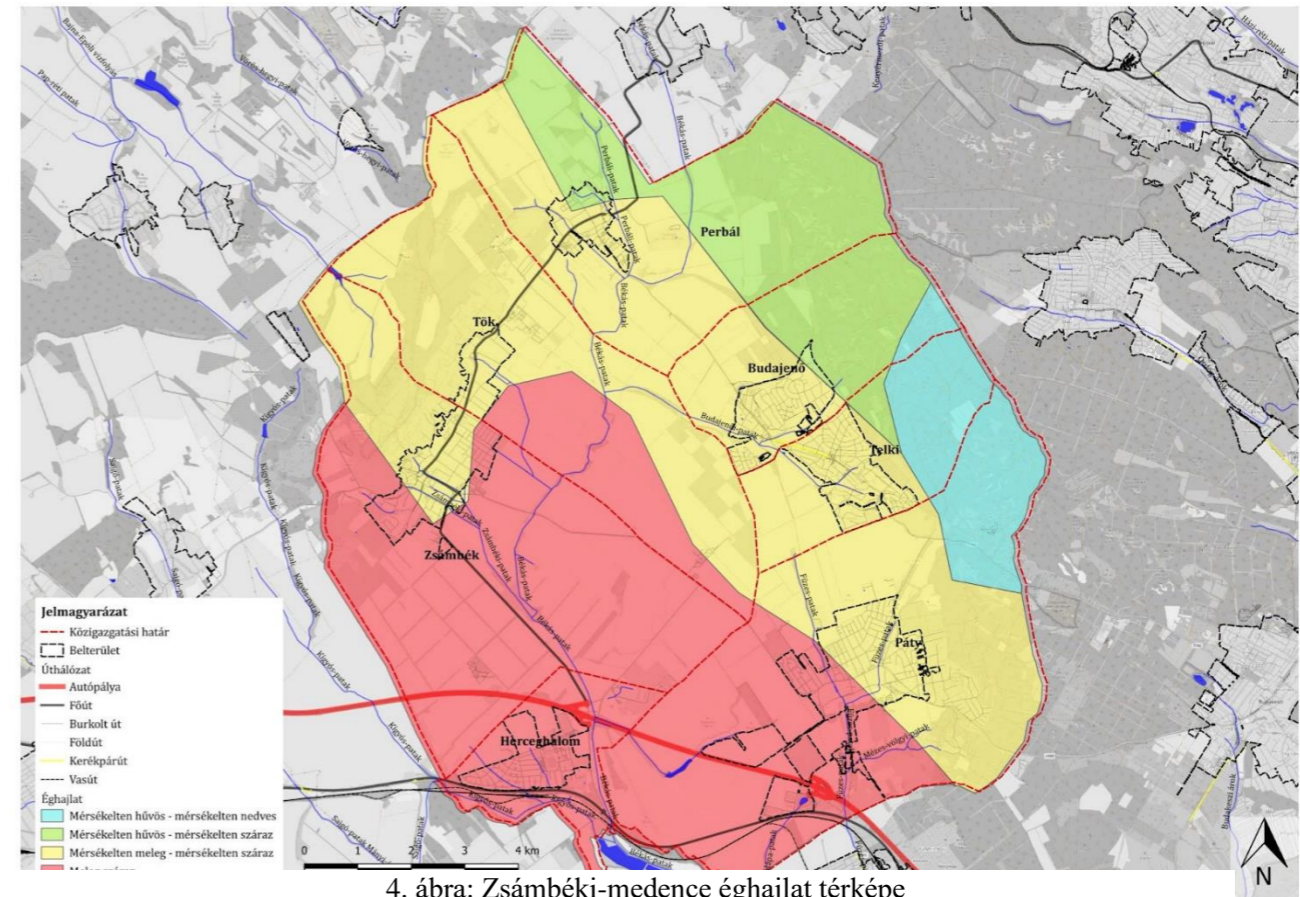
A Zsámbéki medence nagy része meleg száraz és mérsékelt meleg - mérsékelt száraz éghajlatú, kisebb részben pedig mérsékelt hűvös - mérsékelt nedves és száraz. Az átlagos éves hőmérséklet a medencében 13 és 9 °C között mozog. Ez az országos viszonylatnak megfelelő, hiszen ez az Országos Meteorológiai Szolgálat adatai alapján 10,8 °C. A Zsámbéki medencében a leghűvösebb Budajenő és Telki keleti része, ahol nagyarányú erdő található. A legmelegebb pedig Herceghalom szinte egésze, Zsámbék középső része, illetve Páty nyugati oldala. Az éves átlagos csapadékmennyiség a Zsámbéki-medencében főként 550 mm, Telki és Budajenő területén, ahol nagy erdő érinti, ott 600 mm az átlagos éves csapadék. A leggyakoribb szélirányok a Ny-i, ÉNy-i, az átlagos sebesség 3 m/s (DÖVÉNYI 2010) (4. ábra)

I/1.4. Hidrológiai adottságok

Ebben a fejezetben a vizsgált területen található vízfolyások, állóvizek és vízgyűjtők kerültek bemutatásra.

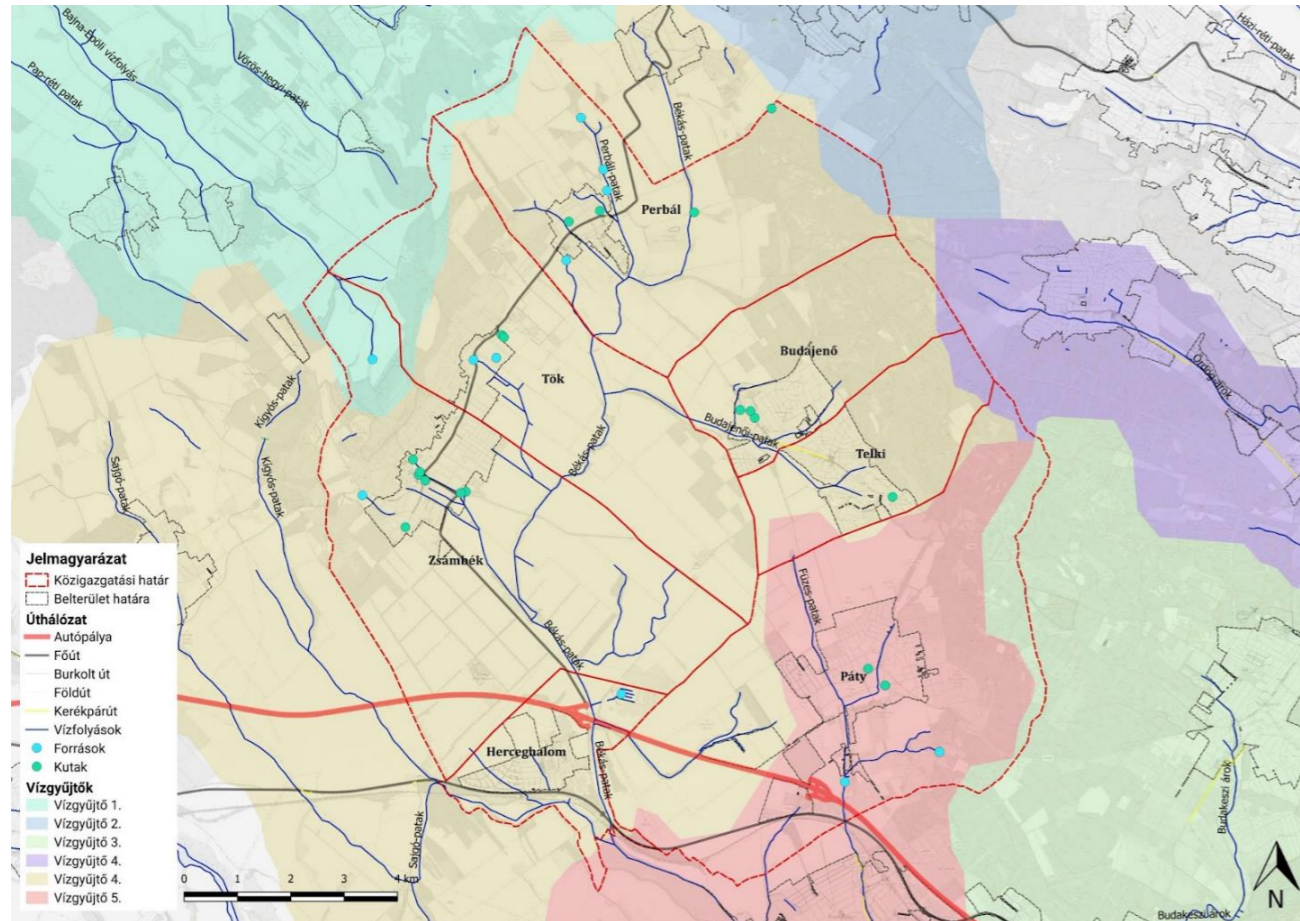
Vízfolyások, állóvizek

A szükséges térképes adatokat internetes adatforrásokból nyertük, illetve helyszínelés folyamán ellenőriztük. A vízfolyások helye és típusai az Open Street Map állományából lettek előhívva a BBBike Extract Service segítségével, míg a vízgyűjtők területe a HydroSHEDS honlap HydroBASINS nevű állományából, források a TÉKA adattárából származnak. A térség vizsgált településeinek vízfolyásai javarészt a Békás-patakra csatlakoznak rá, mely északon, a vizsgált határon kívül, Tinnyén ered, majd végighaladva a térségen, a szintén kívül eső Biatorbágyon folyó Benta-patakkal egyesül. A Zsámbéki medence felszíni vízfolyásai löszbe ágyazódóak, források és csapadékvizek táplálják. Megemlítendő még

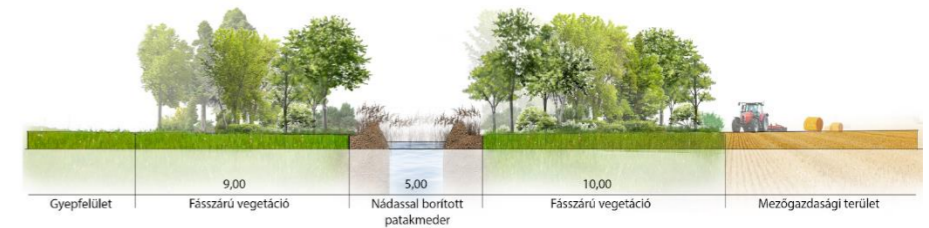

4. ábra: Zsámbéki-medence éghajlat térképe

a Füzes-patak, mely Páty települést érinti leginkább. A térség vízgyűjtői is ezekhez kapcsolódnak. A térképen látható, hogy a vizsgált terület szinte teljes egésze egy vízgyűjtőhöz tartozik, amely a Békás-patak, és mellékágaihoz tartozik. A kisebbik, de említésre méltó vízgyűjtő pedig Páty településen futó Füzes-patakhoz tartozó vízgyűjtő. Ezen felül jelöltünk négy további vízgyűjtő területet, melyek északról, illetve keletről csak kissé érintik a térséget. A medence vízkészlete a bányászati tevékenység és a török kori lecsapolások miatt lecsökkent. A klímaváltozás okozta szélsőséges csapadékvizonyok vízhiányossá tették (5. ábra)

5. ábra: Zsámbéki-medence vízfolyásai és állóvizei

7. ábra: Békás-patak (M1-es autópálya és vízimalom közötti szakasz)

A Békás-patak Magyar utcai keresztezésétől délre a patak növényzettel sűrűn fedett, egyaránt találunk itt bodzát, csipkerózsát, fűz és nyár fajokat. Ezt a részt vizenyős gyep öleli körül, ahol gyakori a belvív. Itt egy vadászút vezet keresztül a patakkal párhuzamosan. Ezen a részen kívül mezőgazdasági területek találhatóak, melyek a pataknál magasabban fekszenek és a róluk érkező víz a puffer gyepen keresztül a patakba ömlik. Egyetlen híd keresztezi a patakot, itt a meder művi, betonlapokkal kiegyenesített. Ezen a ponton folyik be a Zsámbéki szennyvíztisztító vize. A patak ezután ismét természetes mederben folyik, sűrű növényzettel fedve, viszont a környező gyep mérete lecsökken, majd teljesen eltűnik (6. ábra).

Zsámbéki-patak és Békás-patak

A térségben kiemelten vizsgáltuk a Zsámbéki-patak és a Békás-patak nyomvonalát.

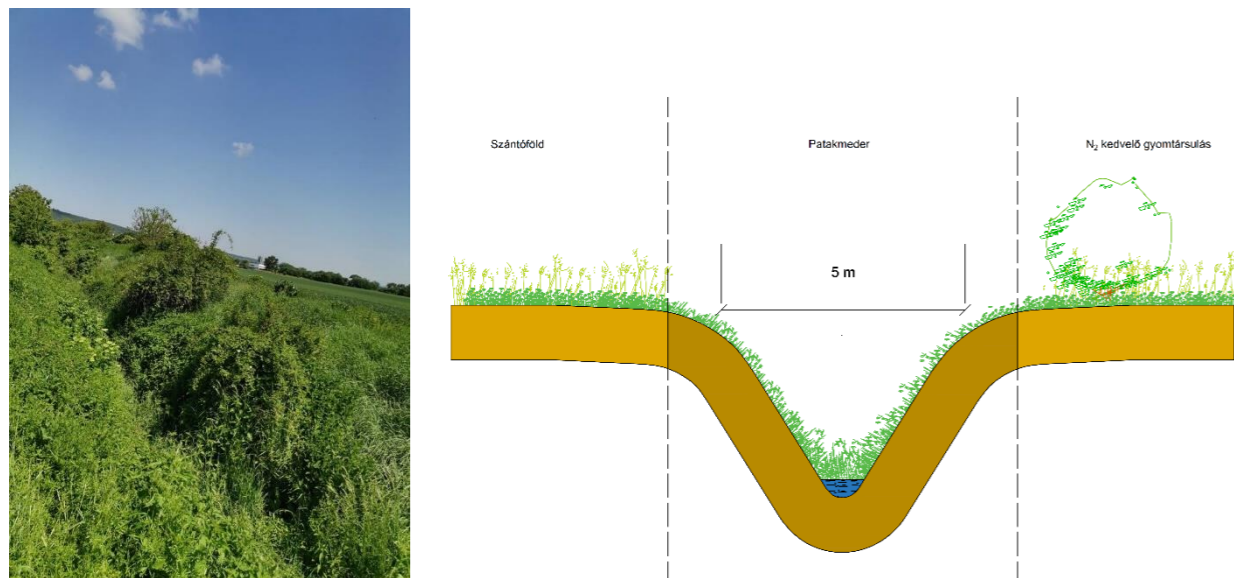
A Békás-patak Herceghalom M1-es autópálya és a Vízimalom közötti szakasza nehezen megközelíthető, szántóval határolt és a patakmeder sűrűn növényzettel benőtt. A nagyvízi meder szélessége 5 méter, mélysége 3-3,5 méter körüli. A vízszint 20-30 cm-t nem meghaladó. Vegetációja jellemzően idegenhonos, bolygatott területekre jellemző fajok. Főként zöld juhar (*Acer negundo*) és mezei csalán (*Urtica dioica*) alkotja, ragadós galaj (*Galium aparine*), de gyakori a fekete bodza (*Sambucus nigra*), gyepürózsa (*Rosa canina*), szamárbogáncs (*Onopordium acanthium*), fűz fajok (*Salix sp.*), de megjelenik keskenylevelű ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), nyár fajok (*Populus sp.*), és fehér eperfa (*Morus alba*). A patak mentén húzódó mezővédő erdősávokban megjelennek a tölgy fajok, főként a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), de mezei szil (*Ulmus minor*) és varjútövis (*Rhamnus cathartica*) is fellelhető (7. ábra).

6. ábra: Békás-patak (Magyar utcai szakasz)

A Zsámbéki-patak a Békás-patak egyik mellékvízfolyása, mely Zsámbék északi területeinek vizét gyűjti össze. A patak a Vízimalom városrészénél ered és az egykori malomnál torkollik a Békás-patakba. Ezen a szakaszon a patak esése 19 méter. A Zsámbéki-patak medrének mélysége körülbelül 5 méter, amelyben a jelenlegi vízszint 20 centiméter. A patak vize tiszta, átlátszó. A patak környezetére jellemző a zavart növénytársulás, melynek főbb fajai a fekete bodza (*Sambucus nigra*), mezei csalán (*Urtica dioica*), zöld juhar (*Acer negundo*), közönséges nád (*Phragmites australis*), gypűrózsa (*Rosa canina*), közönséges dió (*Juglans regia*), pásztortáska (*Capsella bursa-pastoris*), fodros bogáncs (*Carduus crispus*).

A szennyvíztisztító alatt, a Zsámbéki-patak két ágának találkozásánál egy alulhasznosított, degradált terület terül el. A patak két oldalán mezőgazdasági területhasználat a jellemző, amely több szakaszon is ökofolyosó jelentőséggel bír. Ezek a területek jellemzően erodálódtak, valamint nincsen megfelelő pufferzóna a patakmeder és ezen területek között (8. ábra).

8. ábra: Zsámbéki-patak és metszete

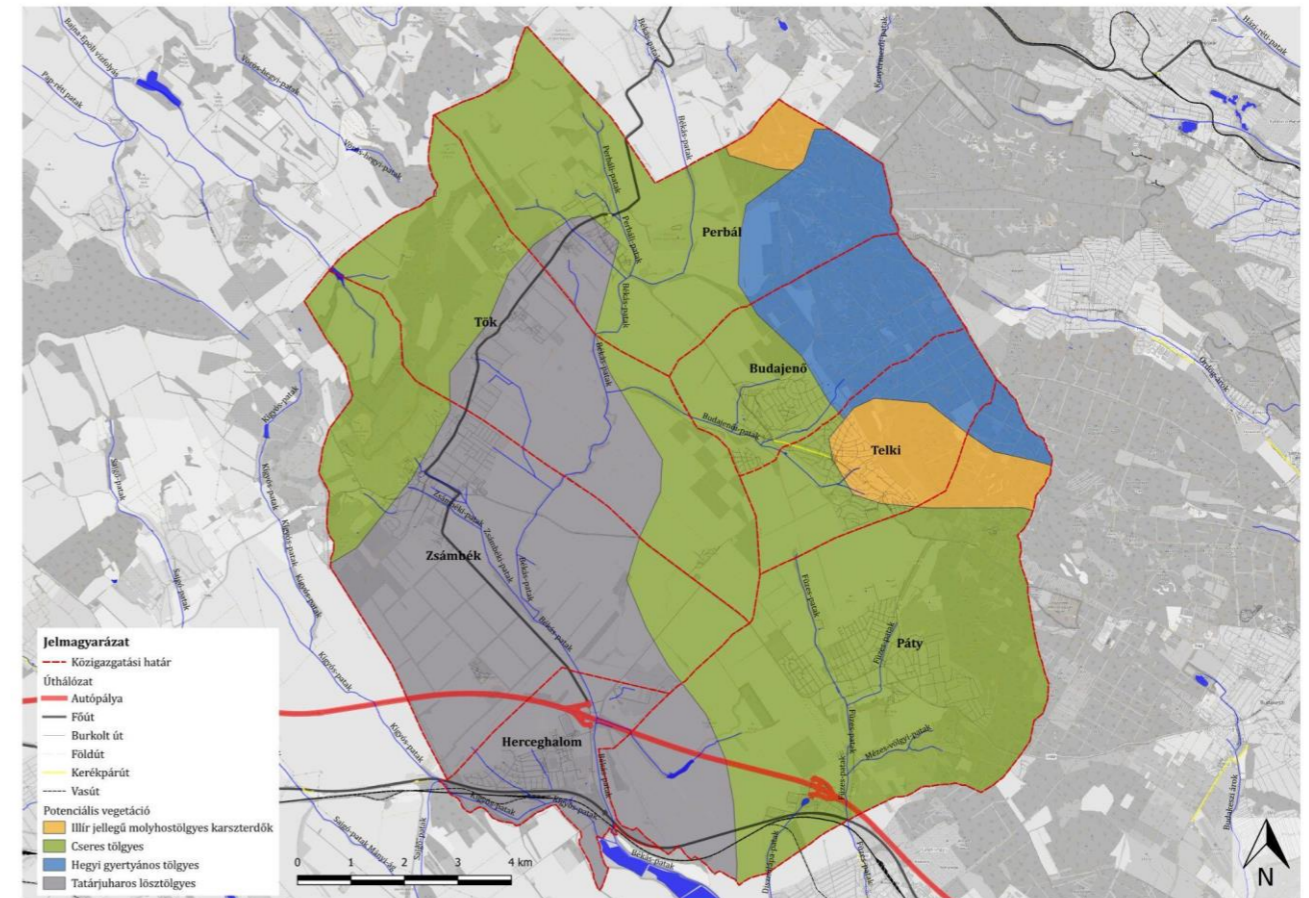
A vizsgált településeken összesen 32 forrást és 19 kutat találtunk. Zsámbékon 2 forrás, illetve 7 kút, Tökön 2 forrás, 2 kút, Telkin 1 kút, Perbálon 4 forrás, 4 kút, Pátyon 2 forrás, 2 kút, Herceghalmon 1 forrás, illetve Budajenőn 3 kút található.

I/1.5. Élővilág

A térség természetszerű vegetációt alig tartalmaz, szinte a teljes külterület szántókból áll. Egykor ligetes tölgyesek, erdő-gyep mozaikok, a vízfolyások mellett ártéri jellegű erdők borították a területet. Mára szárazgyep-fragmentumok és néhány erősen leromlott vízparti élőhelyfolt maradt. Száraz gyepes köves és laza (löszös) talajon is előfordulnak. Ezekben megjelenő védett fajok a leánykőöröcsin (*Pulsatilla grandis*), magyar gurgolya (*Seseli leucopersum*), magyar méreggyilok (*Vincetoxicum pannonicum*), és kosbor-fajok

(*Orchis sp.*). A vízparti természetes növényzetet visszaszorították pár méteres sávra a mezőgazdálkodás térnyerése céljából. A növényzet elsősorban nádas foltok és akácok jelentik.

Állatok tekintetében a Nyakas-tetőn a gerinctelen fajok közül kiemelkedő a rovarok és lepkék sokasága. Gyakoriak a keresztespók, tüzes tarkalepkék és kardoslepkék, éjszakai fajokból a szenderek, bagoly- és medvelepkék, araszolók, csüngőlepkék, pávaszemek (9. ábra).

9. ábra: Zsámbéki-medence potenciális vegetáció térképe

I/2. Tájhasználat, tájgazdálkodás

Ebben a fejezetben a tájkarakter, a tájhasználat, a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, valamint a vadgazdálkodás kerül bemutatásra.

I/2.1. Tájszerkezet, tájkarakter

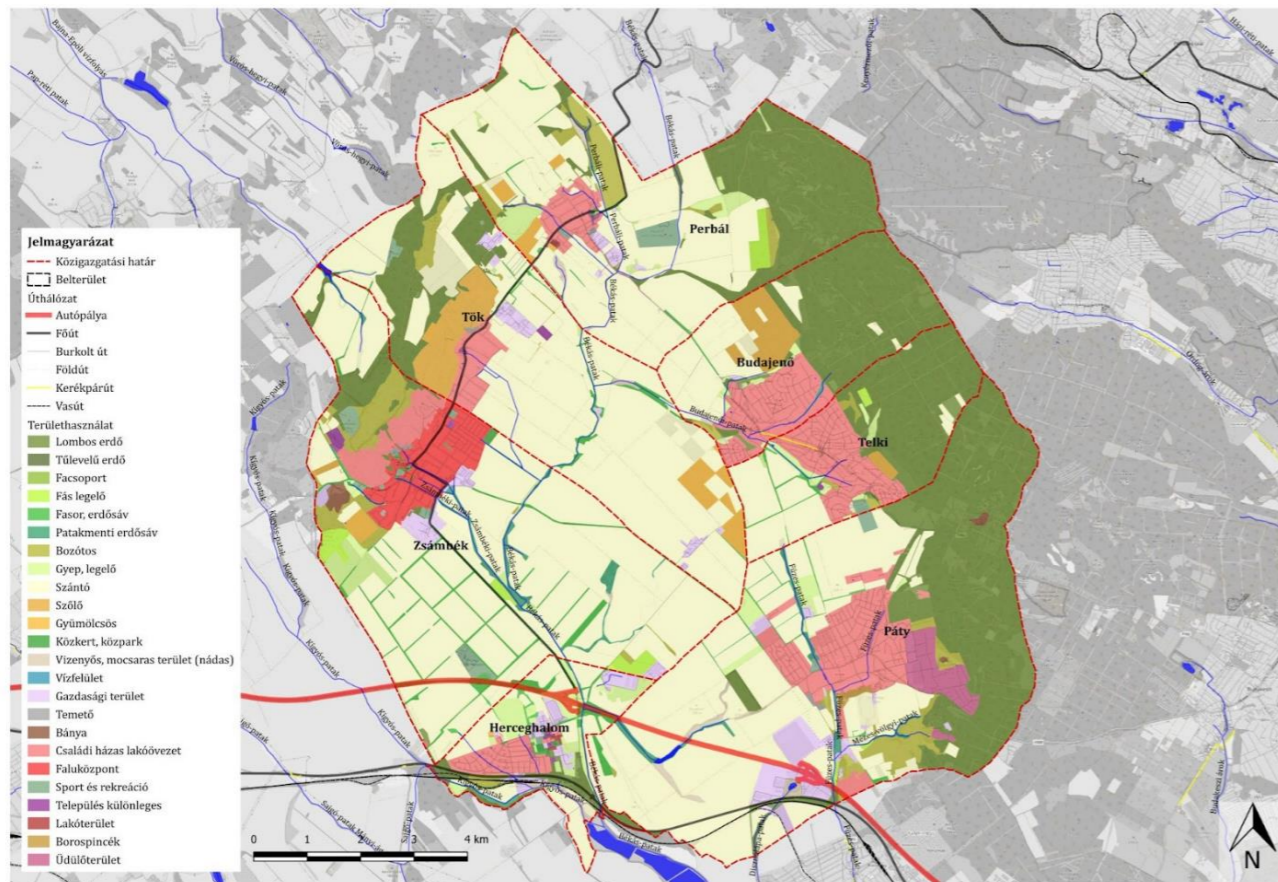
A tájkaraktert befolyásoló tényezők csoportosíthatóak természeti és kulturális tájelemekre, ezentúl a természeti tájelemek folyamatosan alakítják a kulturális tájalkotó tényezőket is. Ugyanakkor a kulturális tájalkotó tényezők is visszahatnak az előbbiekre.

A legmeghatározóbb tájkaraktert a dombvidéki kis- és nagytáblás szántóterületek határozzák meg. Ezenkívül megjelennek erdőterületek a dombvidékeken, illetve dolomit kibukkanásokkal tarkított rétekekkel

mozaikolt erdőterületek is. További karaktert meghatározó terület a dombvidéki heterogén gyep és erdő területek. Ezen kívül kisebb foltokban megjelennek gyümölcsös területek, síkvidéki ipari területek, illetve települési területek is (17. oldal tervlap).

I/2.2 Tájhasználat

A térség legmeghatározóbb területhasználata a szántó, kiterjedésük a medencében eléri az 50%-ot. Az erdőterületek az elmúlt évtizedek során folyamatosan növekedett, de ezzel párhuzamosan a gyepterületek

10. ábra Zsámbéki-medence területhasználata

kiterjedése csökkent. A legnagyobb változást a folyamatosan növekvő lakóterületek jelentik (10. ábra)

I/2.3. Mezőgazdaság Zsámbéki-medence területhasználata

Ebben a fejezetben a mezőgazdálkodás részeként a növénytermesztés és az állattartás került részletezésre.

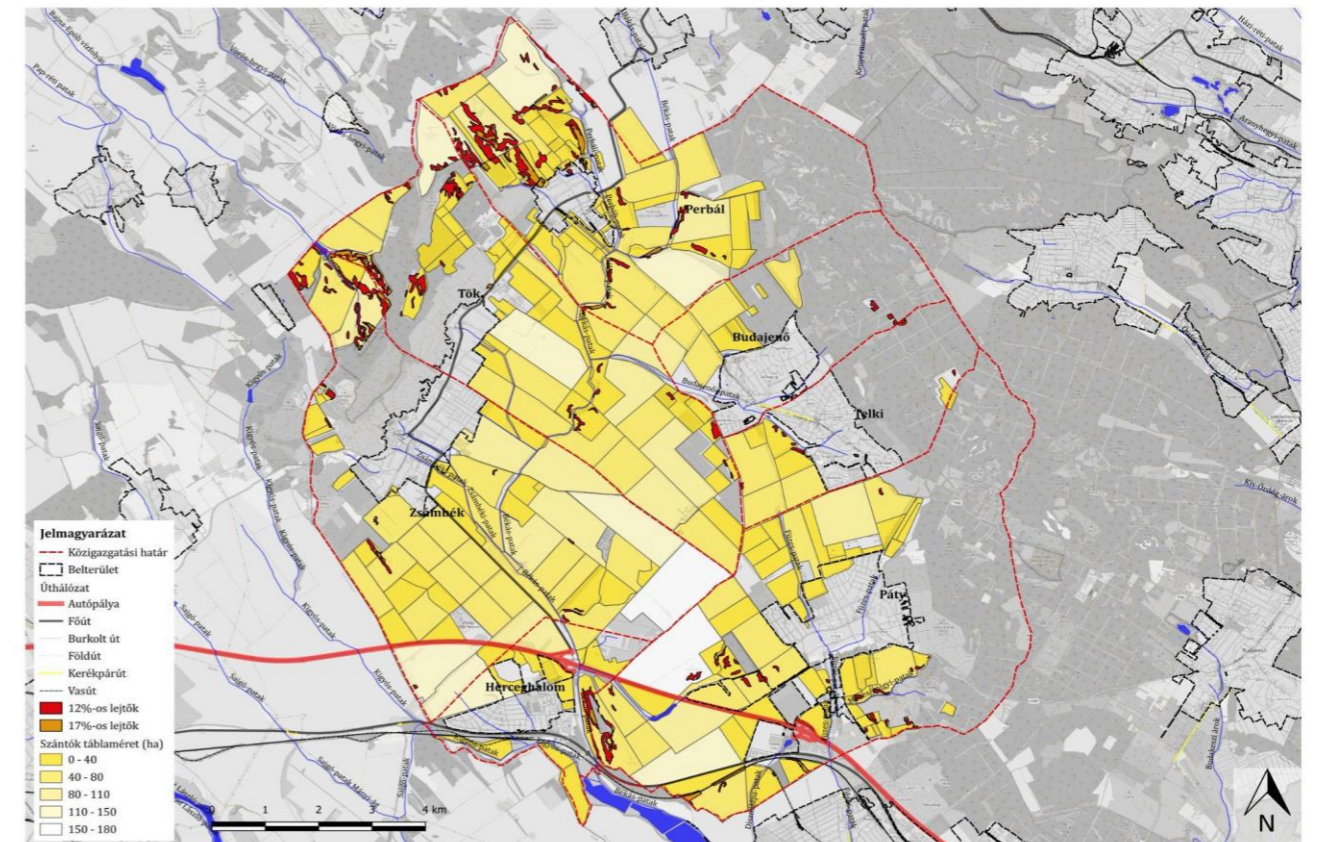
Növénytermesztés, mezőgazdaság, táblaméretek

A térség elsődleges tájalakító tényezője a mezőgazdaság volt, különösen értékes termőföldek találhatóak itt. A térségre jellemzőek a nagy kiterjedésű szántóterületek. A legtöbb mezőgazdasági művelés alatt álló tábla nagyobb, mint 50 hektár. Jellemzően a belterület határában vannak kisebb táblák. Az évek során a szántóterületek terjeszkedésével a természetközeli területek a vízfolyások egyenes medrei közvetlen környezetére szorultak. Jelentős kiterjedésű területek minősülnek erózió veszélyeztetettnek. Ezek

jellemzően a kisvízfolyások völgyében találhatóak, jól jelzik a lefűződő patakmedreket és az egykori ártéri területeket. (11. ábra 12. ábra).

Zsámbéki-medence területhasználat	Terület (ha)	%
Bozótos	474,395	3,08%
Lombos erdő	3486,603	22,67%
Facsoport	3,382	0,02%
Fás legelő	98,051	0,64%
Erdősáv	333,839	2,17%
Patakmenti erdősáv	151,982	0,99%
Gazdasági terület	389,5	2,53%
Gyep	392,915	2,55%
Gyümölcsös	144,524	0,94%
Vizenyős mocsaras	97,733	0,64%
Temető	13,644	0,09%
Bánya	25,658	0,17%
Közkert, közpark	15,174	0,10%
Családi házas övezet	1293,974	8,41%
Faluközpont	254,677	1,66%
Lakóterület	6,606	0,04%
Borosspince	10,284	0,07%
Sport és rekreációs terület	110,846	0,72%
Szántó	7635,39	49,63%
Szőlő	290,811	1,89%
Település különleges, intézmény (iskola, egészségügy)	23,688	0,15%
Üdülőterület	121,065	0,79%
Vízfelület	8,432	0,05%
Teljes térség	15383,173	100%

11. ábra: Zsámbéki-medence területhasználata

12. ábra Zsámbéki-medence mezőgazdasági területei

Állattartás

Vizsgáltuk a térségben az állattartást, állattartó telepek számát. Az adatok forrása a TEIR (Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer) adatbázisa, ezen belül a KSH adatok szolgáltak forrásként.

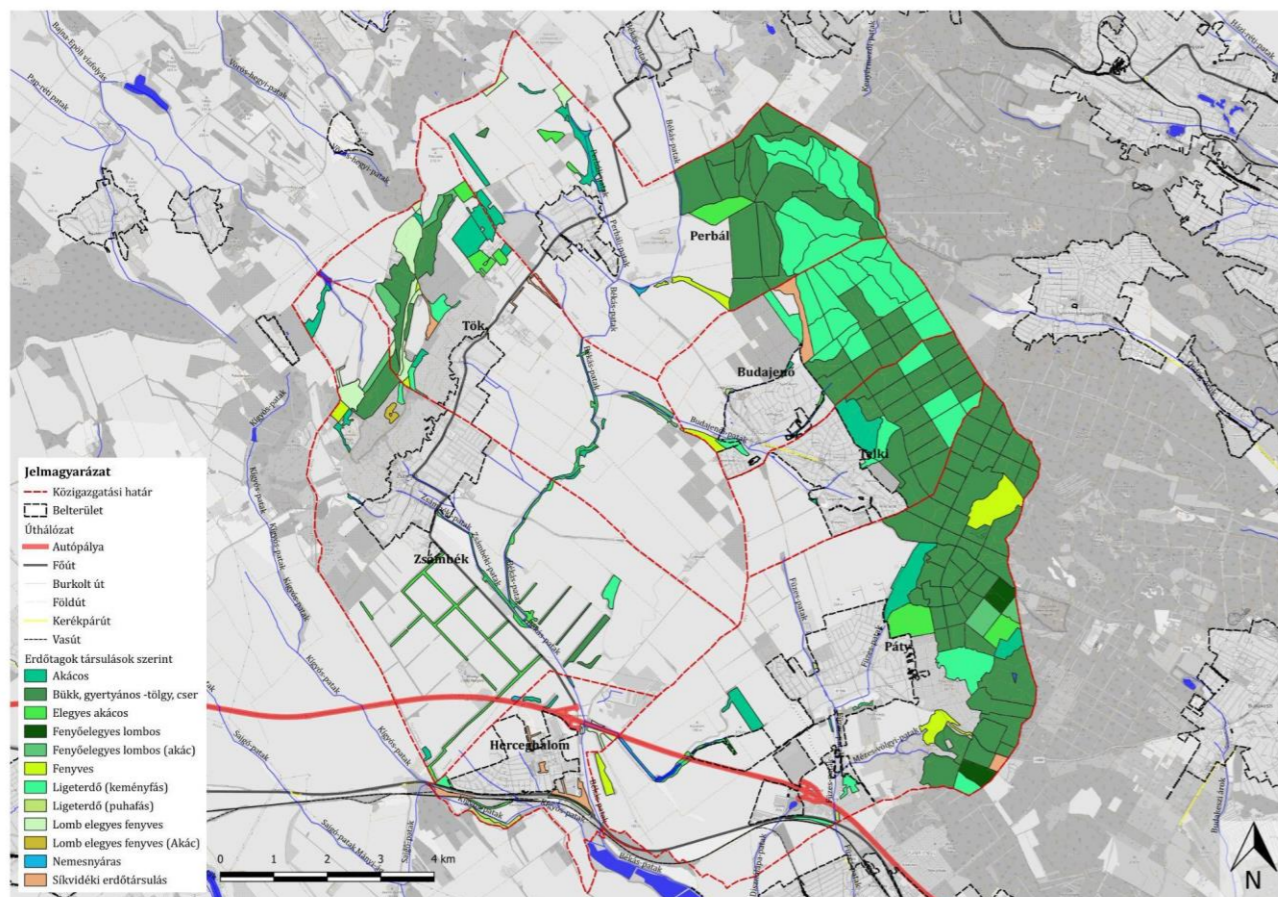
Ezek alapján **Tökön** található a legmagasabb számú állattartó telep, **134 db**, **Zsámbékon 102 db**, Pátyon 65 db, Perbálon 60 db, Budajenőn 12 db, Herceghalmon 11 db, Telkiben 7 db. Az egyes állatfajok megoszlásánál különbség van a települések között, sertést és tyúkfélét tartó telepből Tökön van a legtöbb, Zsámbékon található a legtöbb lovat és juhot tartó telep, míg a legtöbb szarvasmarha telep (4 db) Telkiben található a KSH adatai szerint.

I/2.4. Erdőgazdálkodás

Ebben a részben az erdőtagok kerültek bemutatásra.

Erdőtagok társulások szerint

A térkép a Nébih erdőtérkép és a Nösztep térkép alapján készült. A leggyakoribb társulás a területen a bükk, gyertyános -tölgy, cser, mely több mint 50%-át teszi ki az összes erdőnek, összterülete 2115,74 ha. Ezt a ligeterdők követik, 839,72 ha-al, ezeknek 98%-a keményfás ligeterdő. Ezt követik az akácok, melyek 556,98 ha-t tesznek ki és 55%-uk tiszta akácos erdő a maradék egyéb lomblevelű elegyes erdő.

13. ábra: Erdőtagok társulások szerint

A fenyvesek 233,39 ha-t tesznek, ki ezen belül 33,8% a tiszta fenyvesek (119,18 ha) aránya, 31,7% a lomb elegyes fenyveseké (111,69 ha) és 34,5% a fenyőelegyes lombosoké (121,7 ha). Jelen vannak még a területen síkvidéki erdőtársulások 69,88 ha-on és nemesnyáras ültetvények 9,08 ha-on (13. ábra)

Erdőtagok természetessége

A vizsgált területen a származékerdők aránya a legnagyobb, ami 2271,65 ha, azaz 60,63%. Ezt követi a kultúrerdő, mely összesen 590,76 hektár (15,76%). Az erdők 545,92 hektáráról nincs információnk, feltehetően letermelt erdőkről van szó, ez 14,57%. Az átmeneti erdők 290,52 ha-t tesznek ki (7,75%), a Természetszerű erdők pedig 42,44 ha-t (1,13%). A legkisebb területen a faültetvények helyezkednek el, melyek mindössze 5,28 hektáron terjednek ki (0,14%) (14. ábra15. ábra).

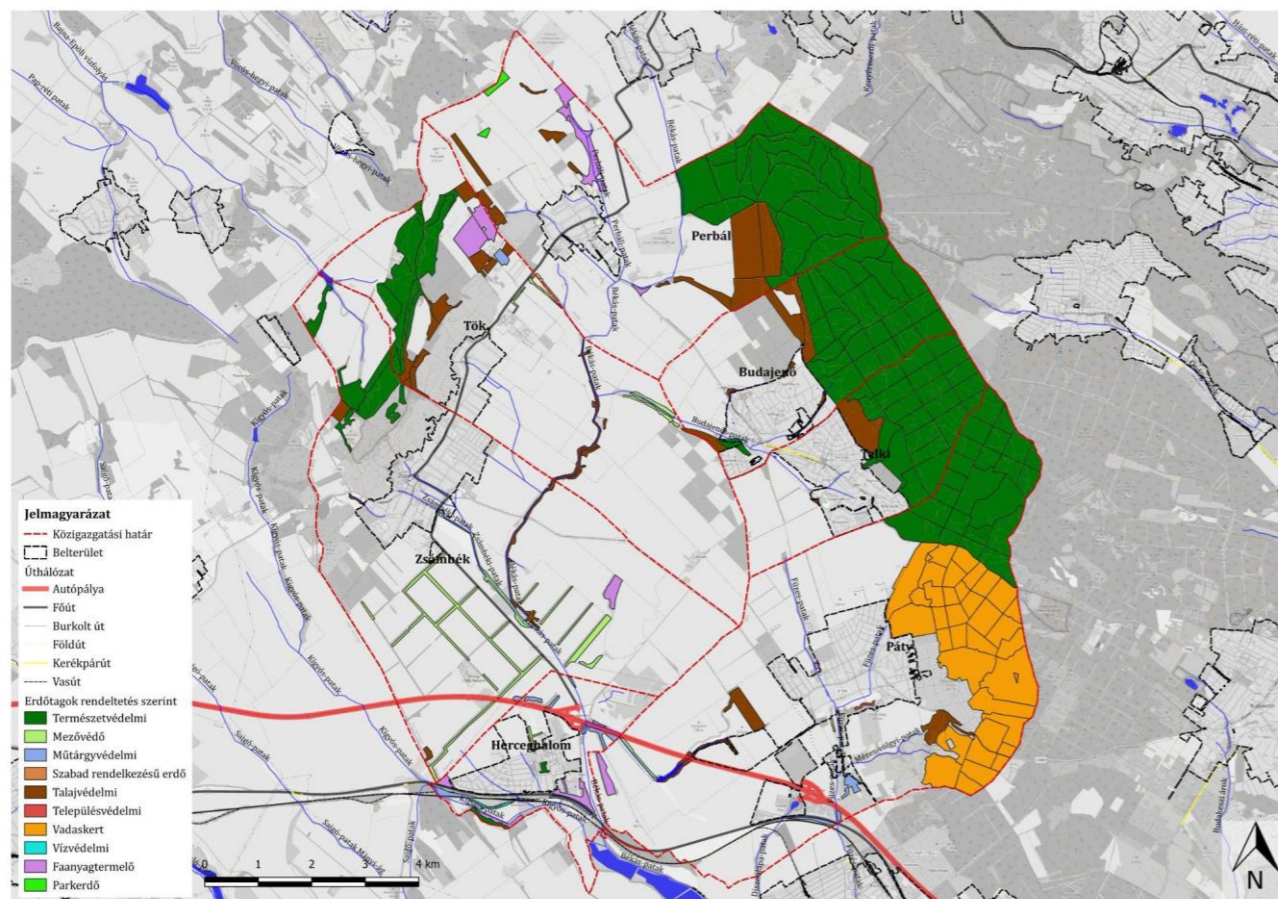
14. ábra: Erdő területek

Típus	Terület
Átmeneti erdő	290,52 ha
Faültetvény	5,28 ha
Kultúrerdő	590,76 ha
Származékerdő	2271,65 ha
Természetszerű erdő	42,44 haa
Adat nélkül	545,92 ha
Összes erdő	3746,57 ha

15. ábra: Erdőtagok természetessége

Erdőtagok rendeltetés szerint

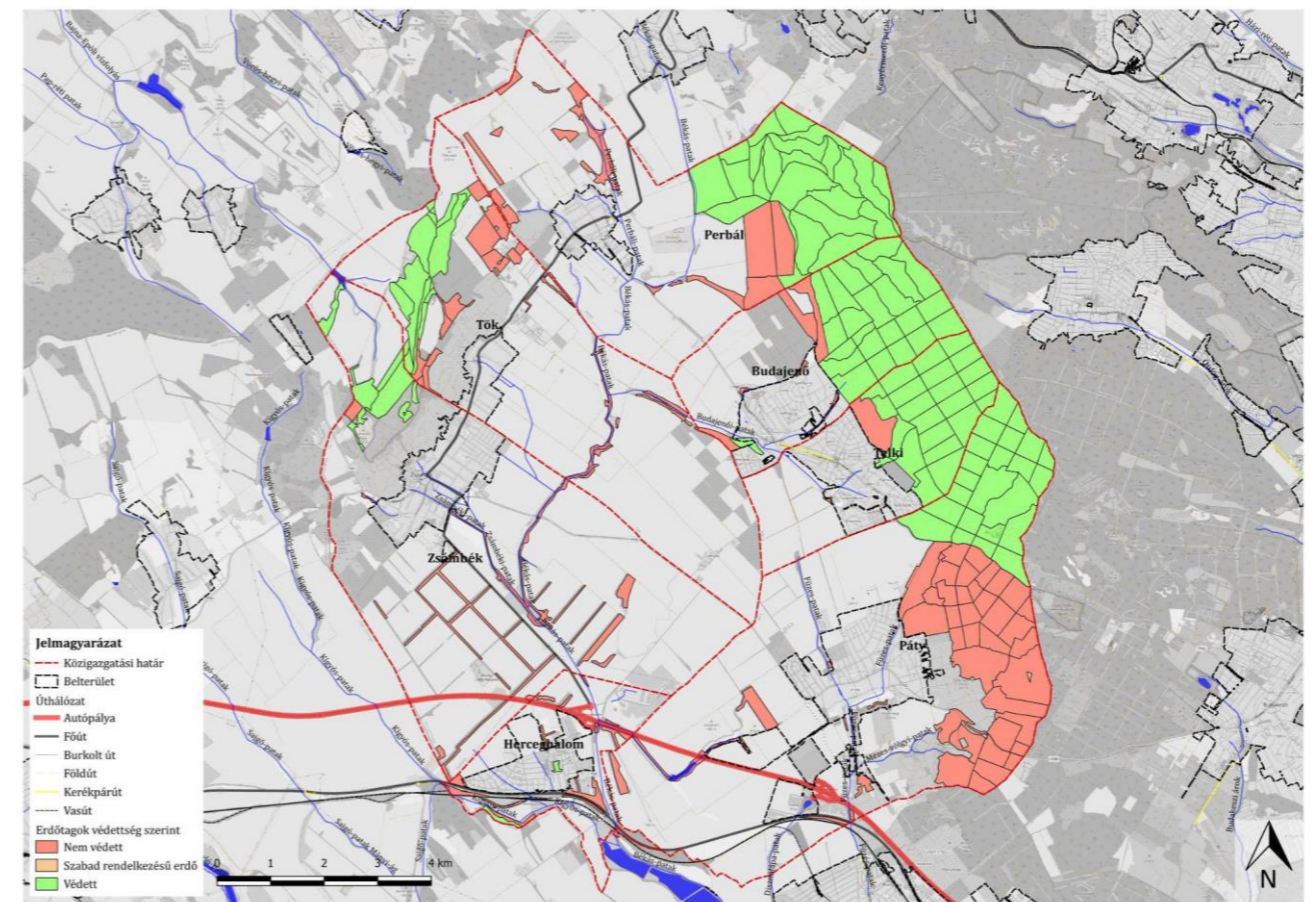
A térkép a Nébih erdőterkép és a Nösztép térkép alapján készült. A terület erdeinek nagy része természetvédelmi rendeltetésű (2444,43 ha), ezek az erdők jellemzően medenceszéli helyzetben találhatók, magasabb szintéren. A legnagyobb egybefüggő természetvédelmi rendeltetésű erdő a Budai hegységben a medence keleti részén, Perbál, Budajenő, Telki és Páty területén található, jelentősebb méretű természetvédelmi erdő Tök és Zsámbék nyugati- északnyugati területein található. Második legnagyobb kiterjedésben vadaskert rendeltetésű (731,33 ha) erdők találhatók Páty keleti határában, viszonylag nagy kiterjedésűek még a talajvédelmi rendeltetésű (475,23 ha) erdők Perbál, Budajenő, Telki területén, de elszórtan kisebb foltok még fellelhetők. Mezővédő rendeltetésű erdők (112,32 ha) találhatók Zsámbékon és Tökön. Több kisebb faanyagtermelő erdő (127,28 ha) is megtalálható Perbál, Tök, Zsámbék, Herceghalom és Páty területén. Találhatók még műtárgyvédelmi (35,51 ha) erdők, Pátyon, Tökön, de főleg Herceghalmon. Parkerdők (8,28 ha) találhatók Perbálon, vízvédelmi (2,75 ha) erdő Herceghalmon és településvédelmi (1,59 ha) erdő Pátyon (16. ábra).

16. ábra: Erdőtagok rendeltetés szerint

Erdőtagok védettség szerint

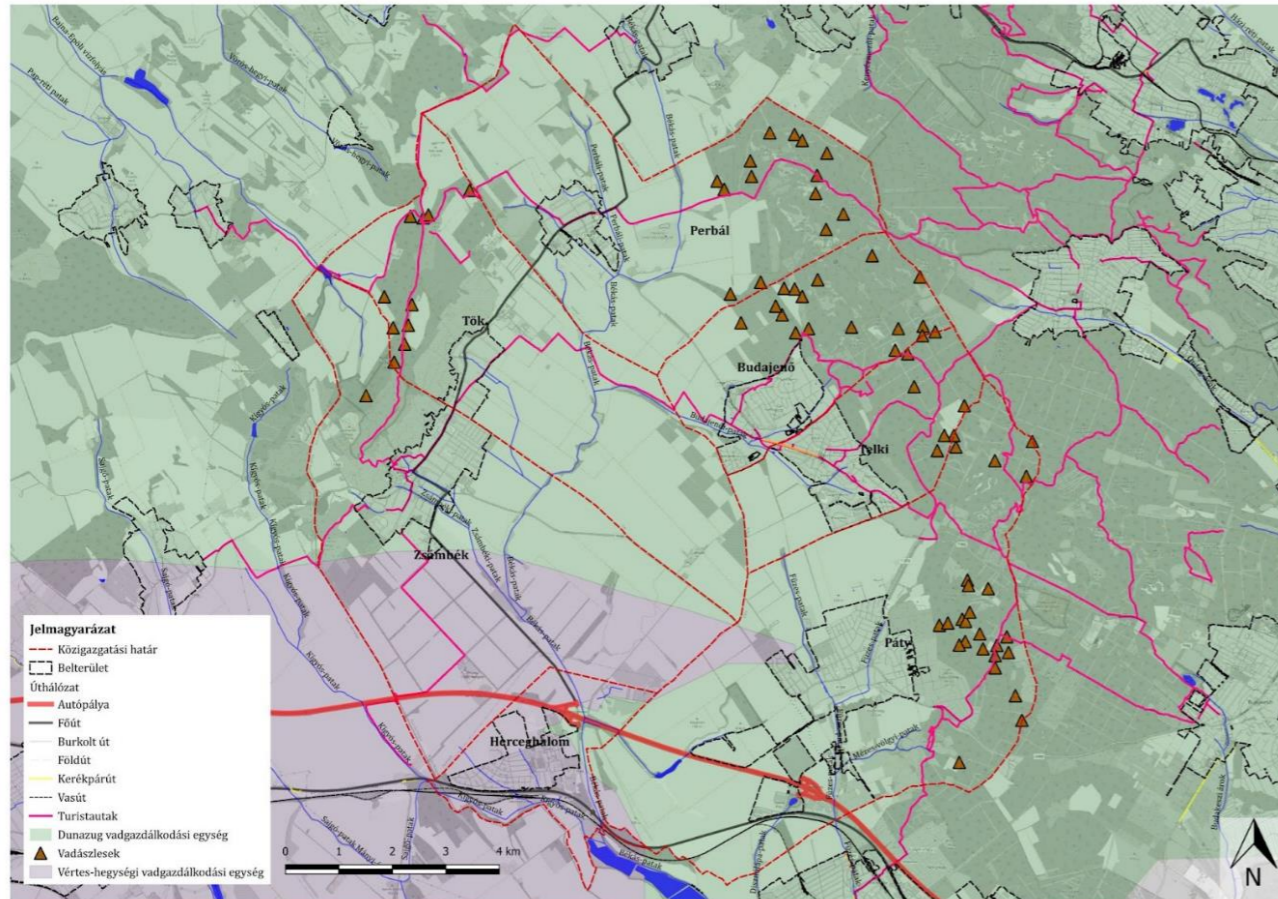
A térkép a Nébih erdőterkép és a Nösztép térkép alapján készült. A terület erdei a Pest Vármegyei Kormányhivatalhoz, a Budai-hegyek erdőtervezési körzethez tartozik. Közel 62%-a védett erdő ezáltal természetvédelmi rendeltetésű, összesen 2444,43 ha területet fed le, ennek nagy része a Budai hegységben található. A nem védett területek ~38%-ot tesznek ki összesen 1499,54 ha a területük rendeltetésük szerint sokrétűek (17. ábra).

17. ábra: Erdőtagok védettség szerint

1/2.5. Vadgazdálkodás, vadásztársaságok

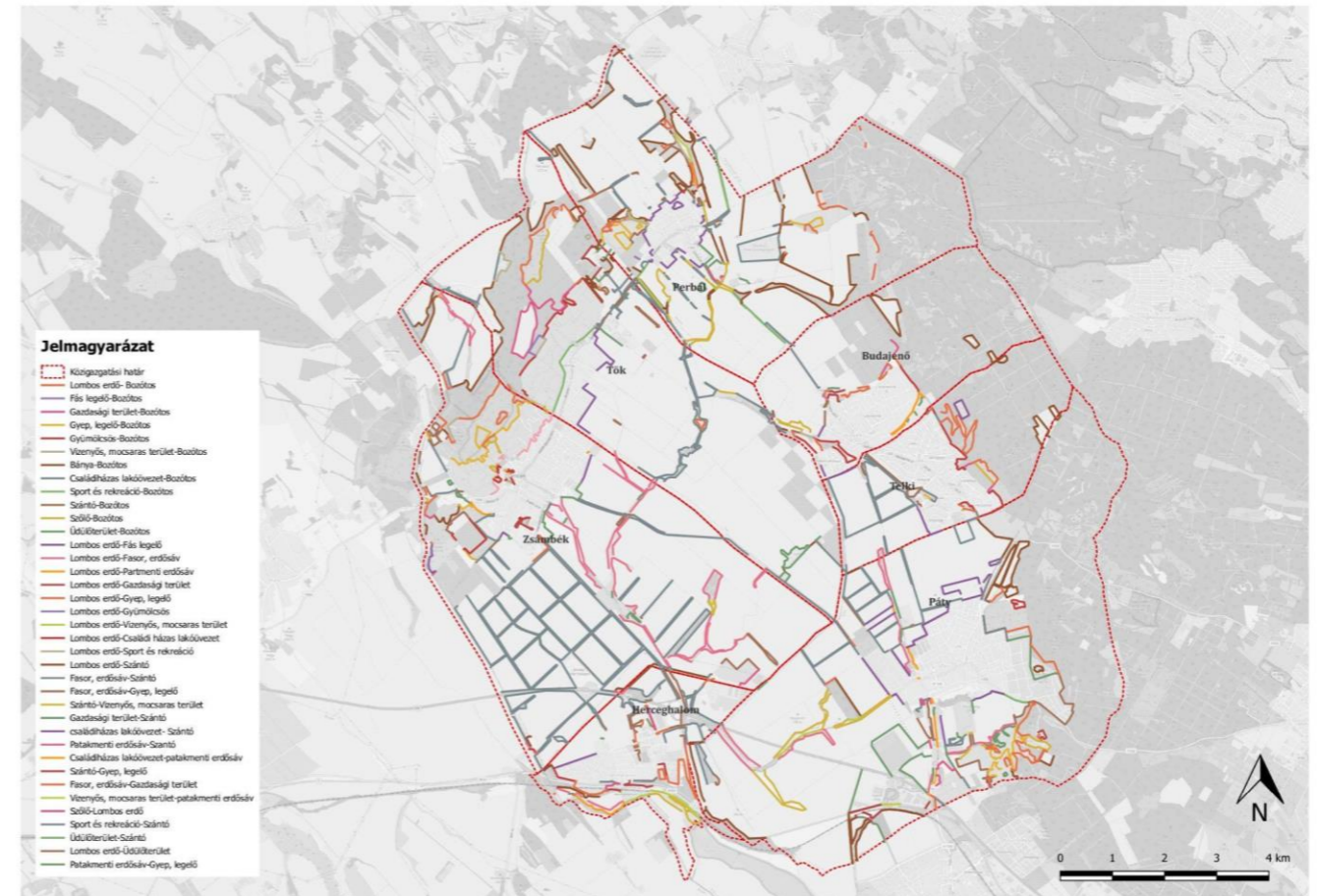
A térkép az Országos Vadgazdálkodási Adattár információi alapján készült. A vizsgált területet 2 vadgazdálkodási egység érinti: a Vértes-hegységi Vadgazdálkodási tájegység és a Dunazugi Vadgazdálkodási tájegység. Az utóbbihoz tartozik a Zsámbéki Medence Vadásztársaság, mely a medence vadászati tevékenységéért felel. A térképre felkerültek még a lehatároláshoz tartozó vadászlesek és a turistaút-hálózat is (18. ábra).

18. ábra: Vadászat és vadgazdálkodás

Szegélyek

A szegélyelemzés során megállapítható, hogy a területen sokféle területhasználat található egymással. A települések közigazgatási határa mentén gyakran előfordul fasor erdősáv és szántóterület találkozási helye, mely az egész területre jellemző. Ebből nagyobb kiterjedésű terület Zsámbék közigazgatási határán belül található, de megjelenik a Békás-patak mentén is. Ezek az elemek a térképen jól elkülönülnek. Elmondható, hogy a térség belső területei nem szabdaltsak, itt nagy egybefüggő területhasználatok tapasztalhatóak (19. ábra).

19. ábra: Szegélyek

I/3. Zöldinfrastruktúra elemei

A zöld infrastruktúra jó minőségű zöldfelületek és egyéb környezeti elemek stratégiai szinten tervezett hálózata. Magában foglalja a parkokat, tereket, sportpályákat, erdőket, veteményeskerteket és privát kerteket.

„Településrendezési értelemben a település növényzettel fedett területeit együttesen zöldfelületnek nevezzük.” (MÖCSÉNYI, 1958)

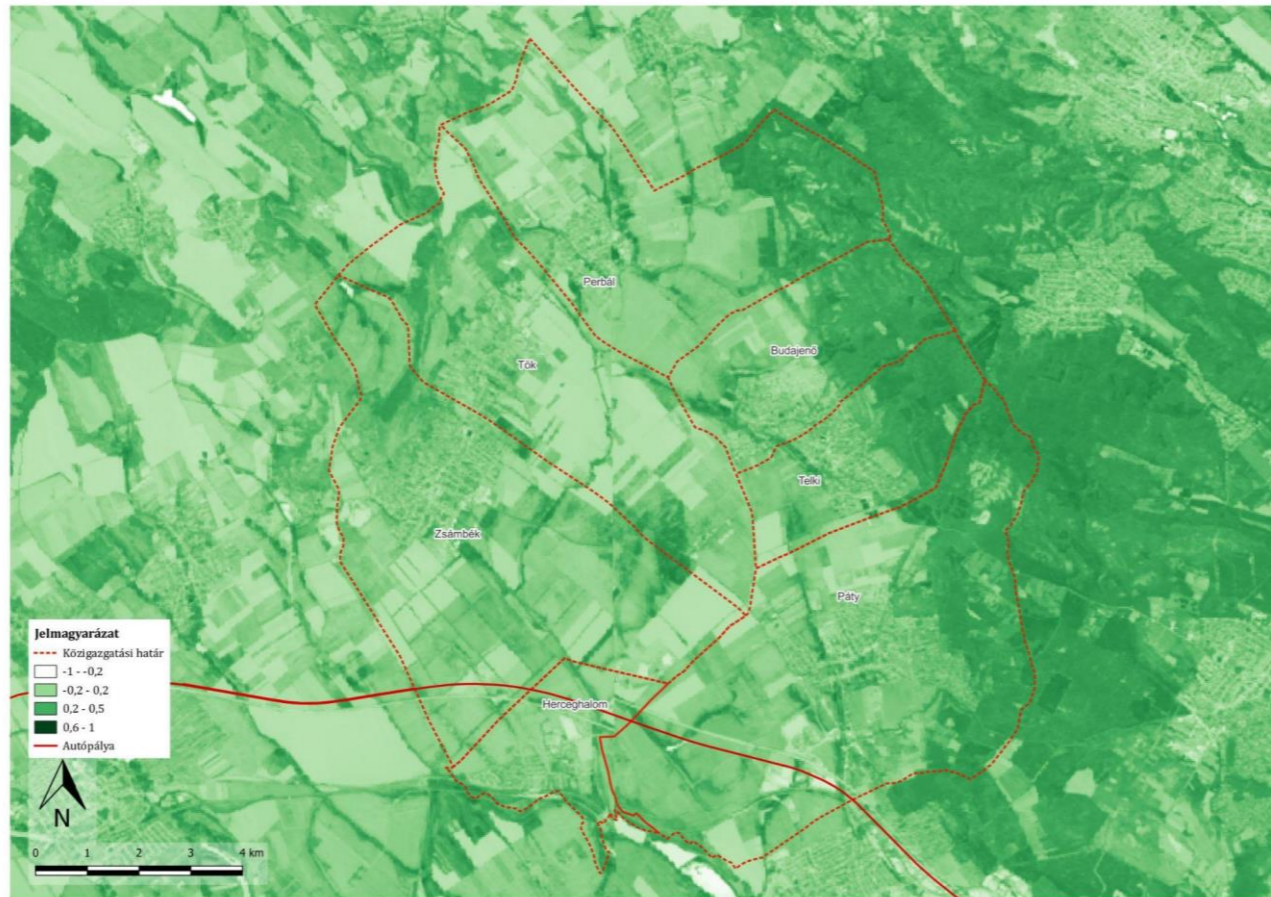
Biodiverzitás

A biodiverzitás a Földön élő több milliárd egyedi élő szervezet összessége és a közöttük létrejövő interakciók együttese. E szervezetek életünk alapvető részei, ugyanakkor folyamatosan kockáznak annak kitéve. A térképről megállapítható, hogy mely területek felszínborítása a legdiverzebb. Ezek a vízfolyások melletti területek, illetve a településszegélyek menti térségek. Itt jelenik meg a legtöbbféle területhasználat. A tervlapon jól elkülönülnek a szántóterületek, melyek biodiverzitása nagyon alacsony. Amit az elemzés kevésbé vesz figyelembe az az erdőterület, amit egységesen nem diverz területként értelmez a térképen, amit a valóságban meg lehet cáfolni, az erdő faállományát megnézve.

Vegetációs index, NDVI elemzés

A vegetációs index egy dimenzió nélküli szám, amelyből meghatározható a vizsgált terület vegetációs aktivitását. Ezek a vegetációs indexek a növényzet egy speciális tulajdonsága alapján mérik a terület biológiai aktivitását. A leggyakrabban használt módszer erre a Normalized Difference Vegetation Index vagy NDVI. Az NDVI elemzés megmutatja a növények klorofil tartalmának a mennyiségét, így megállapítható a növénytakaró egészségi állapota. Az értékek -1 és 1 között értelmezhetők, a jó érték, vagyis a magas vegetáció mértékét a pozitív az az 1 érték felé közelít, inentől lefelé a növényzet állapota rosszabb. A vizsgált területen az NDVI elemzés térképén jól elkülöníthetőek az ipari területek és az utcák,

ahol a tervlapon fehér szín jelenik meg. A térség erdőterületeinek NDVI értéke magas, a szántók vegetációs indexe pedig -0,2 és 0,2 értékek között mozog (20. ábra).

20. ábra: NDVI elemzés

Ökoszisztéma szolgáltatások

Az ökoszisztéma szabályozók azok a természeti tényezők, melyek a komplex ökoszisztémákat negatív vagy pozitív irányban befolyásolják. Így például az erdőterületek értékes és sokrétű ökoszisztéma szolgáltatásokat (szabályozókat) nyújtanak, mert élőhelyet, táplálékot, mikroklíma szabályozást, víz visszatartást egyaránt biztosítanak. Ennek ellentétje a kizárólag szántókkal borított terület, melyen az időszakos, monokultúrás vegetáció a lehető legkevesebb szolgáltatást nyújtja: kis mértékű víz visszatartás, kis mértékű CO₂ megkötés és kizárólag az emberek számára hasznos végterméket. Azonban negatív szabályozói is vannak, mint a betegségek, rovarok könnyebb terjedése, műtrágyák és növényvédőszer negatív hatása a környező ökoszisztémára.

Ezen paraméterek szerint osztályoztuk 0-5-ös skálán, ahol 0 az a terület, ahol egyáltalán nincsen semmilyen ökoszisztémát szabályozó természeti elem (ezek a települések belterületei) és 5-ös kategóriába tartoznak az erdők, illetve a nagy kiterjedésű többszintes zöldfelületek, a fent leírt hatások miatt.

A területi osztályozáshoz raster hálót készítettünk 250*250 méter-es négyzetekből és az egyes négyzetekbe eső területi kategóriák előfordulása szerint osztályoztuk őket a fenti skálán.

Érdekes esetek alakultak ki a mezővédő erdősávok és a szántók találkozásánál. Ugyan a szántók 1-2 kategóriába tartoznak (a belógó zöldfelületek mérete, minősége alapján), azonban a mezővédő erdősávok jelentős ökoszisztéma szabályozása miatt ezeket a területeket 3-asra osztályoztuk. Hasonlóan érdekes helyzet a nyugati erdők és a települések belterületeinek határának találkozási pontja. Itt 1 és 5 között osztályoztuk a határt attól függően, hogy mekkora területe volt erdő.

Zöldinfrastruktúra meglévő elemei

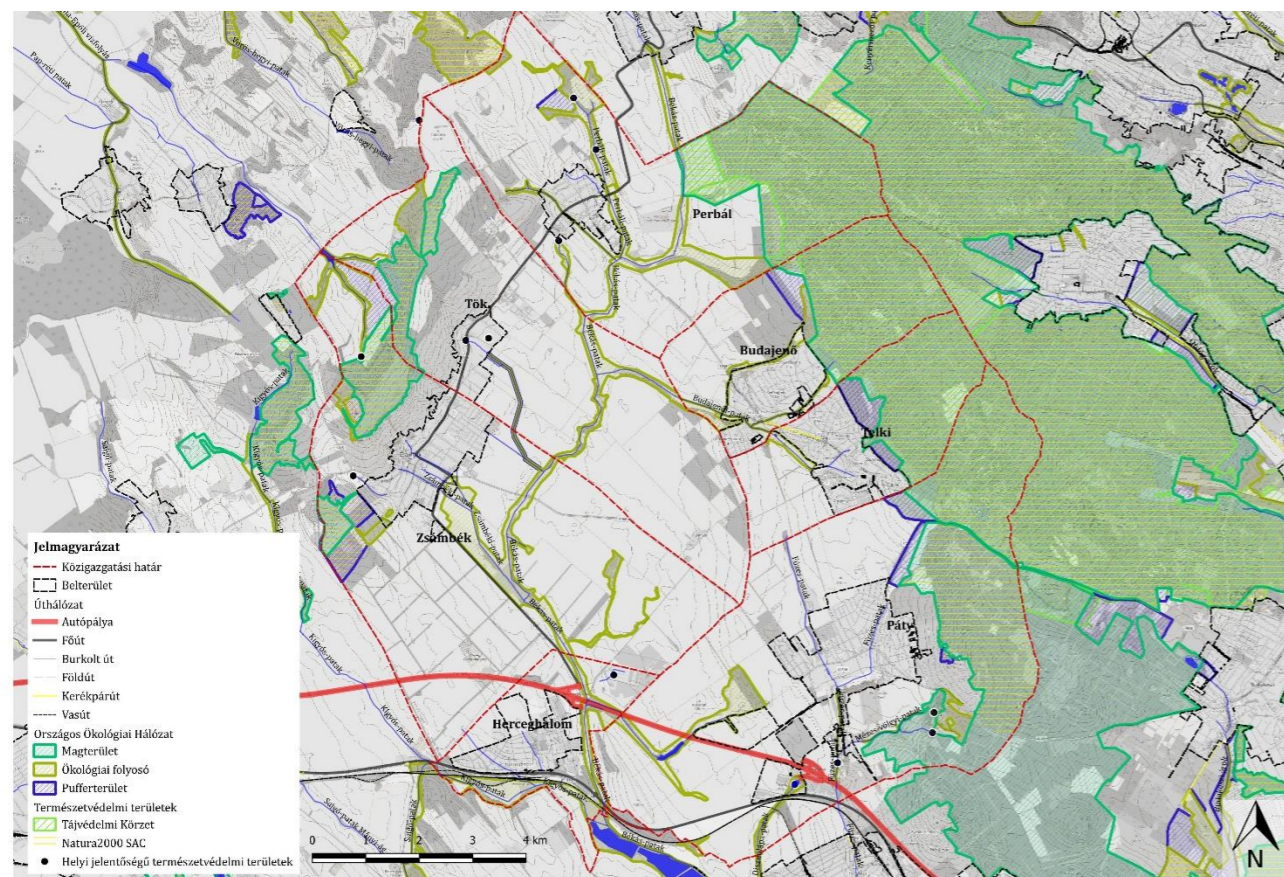
Elsősorban a nem beépített területek vannak megjelenítve a területhasználat szempontjából, a lombos erdő, tűlevelű erdő, facsoport, fás legelő, fasor erdősáv, patakmenti erdősáv, bozót, gyeplégy, szántó, szőlő, gyümölcsös, közkert, közpark, vizenyős mocsaras terület, vízfelület. Megjelenítésre kerültek a Natura 2000-es területek és az Országos Ökológiai Hálózat elemei is kategorizálva. Az útvonalak, kiemelten a földutak, melyek a fasorok és erdősávok egykori helyeit, illetve potenciális telepítési helyeit is mutatják (18. oldal tervlap).

I/4. Természetvédelem

Ebben a részben a térség védett természeti területei kerültek részletezésre.

Természetvédelmi területek, Natura 2000-es területek, Országos Ökológiai Hálózat

Természetvédelem szempontjából vizsgáltuk a Nemzeti Ökológiai Hálózat elemeit, a Natura 2000 területeket, valamint a természetvédelmi területeket is. Az Ökológiai Hálózat elemeiből magterület, ökológiai folyosó és pufferterület is található a térségben. Magterületek főként a dombvidéki részekben találhatóak Perbál, Budajenő, Telki és Páty keleti részén, illetve Tök és Zsámbék területén a Nyakas-tetőnél. Ökológiai folyosók a térség vízfolyásai mentén helyezkednek el. Pufferterületekben igen szegény a térség, csupán néhány hegyláb területen figyelhető meg. Ezenkívül a Natura2000 területek szinte teljes mértékben megegyeznek a magterületekkel (21. ábra) (19. oldal tervlap).

21. ábra: Zsámbéki-medence védett területei

I/5. Tájképi, tájlesztettkai és vizuális adottságok

Ebben a részben a medence látképét és a látványkapcsolatokat vizsgáltuk.

I/5.1. A medence látképe

A medence meghatározó tájékozódási pontja a Zsámbéki romtemplom, a medencejelleg a térség belső magaslatairól érzékelhető a legjobban. Egyéb kilátópontok a szegélyező vonulatokon találhatóak, ezekről a helyekről a belső, döntően mezőgazdasági területekre van rálátás, amelyeket csak a vízfolyások mentén húzódó galériaerdők szabdalnak fel és így határozzák meg a térség táji jellegét. A medence domboldalait hagyományosan szőlőgazdálkodás jellemezte, ebből és a települések hegylábi helyzetéből adódik a mediterrán hangulatú tájkép.

I/5.2. Látványkapcsolatok

Alaptérképként az úthálózat, és vízhálózat felül domborzati térképet is használtunk, ami párhuzamba hozható a térségben megjelenő kilátópontokkal. Összesen 17 kilátó helyet jelöltünk meg, melyek a magasabb vonulatokon helyezkednek el. Érdekes módon a térség legmagasabban fekvő területein, keleten csak kettő kilátó található. Összesen Perbálon 5 db, Budajenőn 1 db, Telkin 1 db, Pátyon 5 db, Tökön 1 db és Zsámbékon 3 db. A legmélyebben fekvő településen, Herceghalmon egy sem. Ezek látványkapcsolatait a domborzati térkép alapozta meg, melyeket két kategóriába soroltunk. Egyirányú nyíllal jelöltük azokat a

látványkapcsolatokat, amelyek az alacsonyabban fekvő kilátókra biztosítanak rálátást, és kétirányú nyíllal, amelyek az egy magasságban fekvőkre. Jelöltük a térképen a térségben található, összesen 623 értéket, látványelemet, ezek javarészt a belterületekhez köthetőek (20. oldal tervlap).

I/7. Tájhasználati problémák és zöldinfrastruktúra konfliktusok

Ebben a részben a térség tájhasználatával és zöldinfrastruktúrával kapcsolatos konfliktusok kerülnek feltárára.

I/7.1. Negatív tájalakító tényezők

Ebben a fejezetben a negatív tájalakító tényezők kerültek részletezésre.

Befolyásoltság, érzékenység, terhelés

Az átalakítottság/befolyásoltság a térség területének hemeróbia szintjét mutatja be, vagyis azt, hogy mekkora az ember tájra gyakorolt hatása. A besorolás egy hemeróbia táblázat alapján készült egy 1-5 skálán, melyben az 1-es kategória jelenti a legkevésbé átalakított, természetközeli állapotot, az 5-ös kategória pedig az erősen átalakított állapotot.

A területek besorolását a jelenlegi állapot területhasználati térképének felhasználásával végeztük el, amelyen a különböző területhasználatok lettek besorolva az 5 kategória valamelyikébe a következők szerint:

1. kategória: erdő, gyep, patakmenti erdősáv, facsoport, vízfelület, vizenyős mocsaras terület
- 2: fás legelő, bozótos,
- 3: szántó, erdősáv, szőlő, gyümölcsös
- 4: üdülőterület, temető
- 5: lakóterületek, gazdasági terület, sport és rekreációs terület, pince

Fragmentáció

A vizsgálati terület fragmentáltságának meghatározása Kollányi László jegyzetei alapján készült. A dokumentum szerint "a fragmentáció a vonalas létesítmények tájfelszabdolásának eredménye".

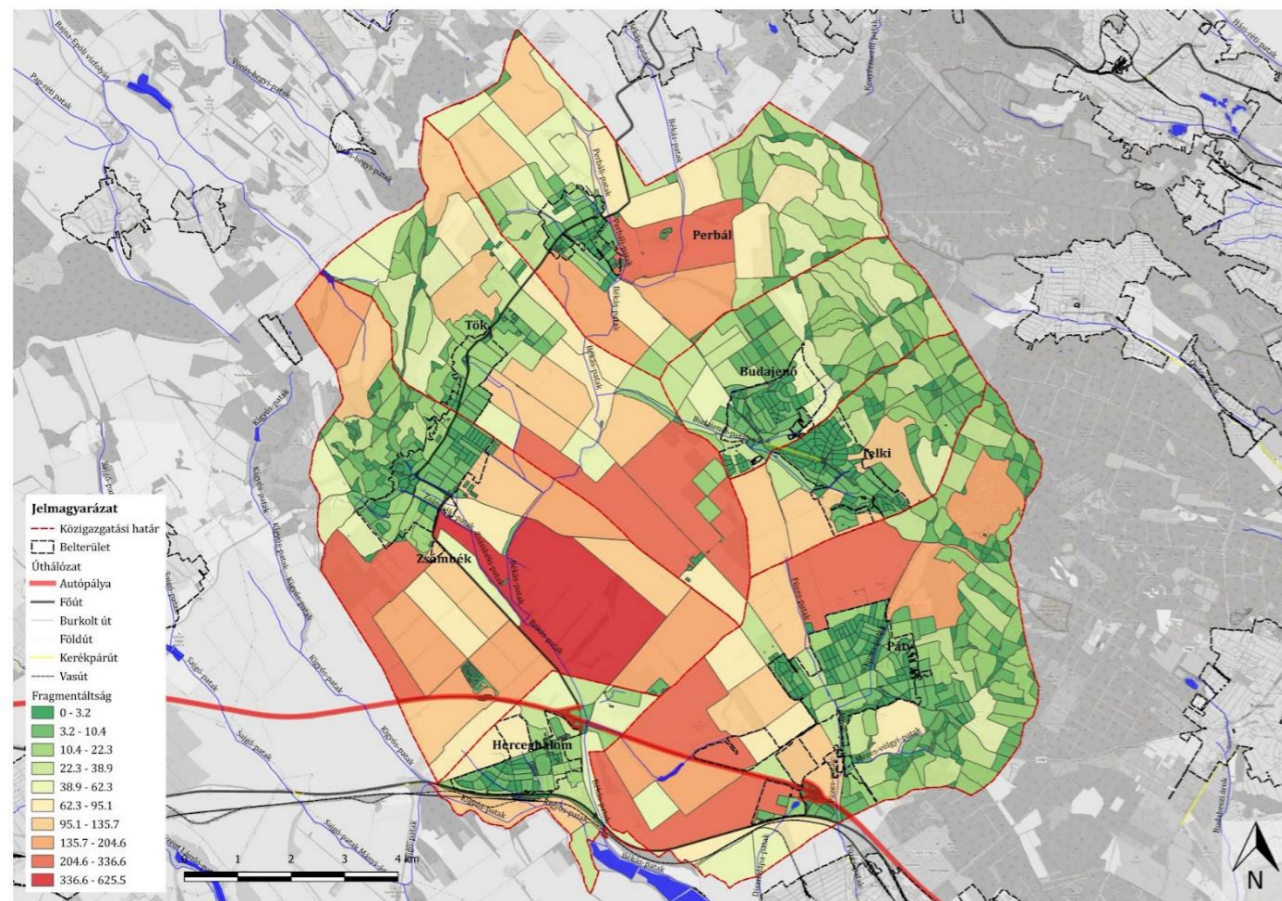
Azért szükséges egy terület fragmentáltságának mértékét meghatározni, hogy vizsgálni tudjuk az egyes populációk közötti kapcsolatok kialakulásának lehetőségeit.

A térkép elkészítéséhez az Európai Unióban is elfogadott és elterjedt effektív hálóméret (effective mesh size) módszere került alkalmazásra, melynek lényege, hogy a vonalas infrastruktúra által feldarabolt területek nagyságát méri. A méréshez a közúthálózat elérhető adatbázisa alapján tudunk dolgozni. Itt érdemes megjegyezni, hogy a számításnál csak a burkolt utakat vesszük figyelembe, hiszen csak ezeknek van valós fragmentáló hatásuk. A számítást torzítja, hogy a Qgis program nem képes különbséget tenni a

különböző szintű utak között, így a vizsgált területet átszelő M1-es autópályának és egy falusi utcának is egyenlő fragmentációs értéket tulajdonít.

Az effektív hálóméret végeredménye egy érték, mely a valós hálóméret mutató. Ennek kiszámításához csak a felszabdalt területegységek hektárban mért területére és a területek négyzetére lesz szükségünk. A mutató eredményéhez elosztjuk a terület négyzetek összesített értékét az egész területtel. Ez jelen esetben a következő lett: $m_{ff} = 111,86$ ha, vagyis ez a terület átlagos fragmentáltságának mértéke.

A térképen elkülönül 10 kategória, mely a fragmentáció mértéke alapján rangsorolja az egyes területeket. Ez alapján jól látszik, hogy a legnagyobb, akár 250-600 ha közötti területek jellemzően a vizsgált terület középpontjában találhatóak, ahol szántóföldi művelés folyik, míg a felszabdalt egységek a domboldalon vannak, ahol az erdőgazdálkodás uralkodik (22. ábra).

22. ábra: Zsámbéki-medence védett területei

1/7.2. A tájhasználat és a zöldinfrastruktúra jelenlegi problémái településenként

A térség tájhasználat problémáit elsősorban a mezőgazdasági művelésből adódó konfliktusok jellemzik. A túlzott mértékű szántóművelésből adódóan a legtöbb vízfolyás és azoknak a kísérő növényzete egy keskeny sávra szorult, gátolva ezzel a fajok migrációját, az ökológiai folyosó jelleget. Továbbá ugyanezen konfliktusra vezethető vissza a nagytáblás szántóterületek problémája, amely növeli az erózió és a defláció

veszélyét, és ökológiai szempontból áthatolhatatlan sivatagot hoz létre. Ezek a folyamatok ugyanakkor erősítik a természeti katasztrófák hatásait, mint az inváziós kártevők kártétele, kiegyenlítetlen csapadékviszonyok okozta áradás vagy aszály stb. A rövidtávú védekezés, tünetkezelés azonban gyakran csak tovább erősíti ezeket a folyamatokat. pl.: növényvédő szerek használata, belvízcsatornák létesítése.

További konfliktusként jelenik meg az illegális hulladéklerakás, valamint az iparterületek folyamatos növekedése. Budajenőn és Tölkin nem található ipari terület, ezzel szemben Herceghalmon és Pátyon jelenleg is folynak ipari beruházások. Ezenkívül az iparterületek látványa esztétikai konfliktusokat is okoznak. Ezenkívül a települések belterületének folyamatos növekedése is konfliktust okoz. Fontos továbbá megemlíteni a patakok szennyezését, amely nem csak az iparterületekből, hanem a lakóterületekből is származik. A meglévő zöldinfrastruktúra állapota fejleszthető, azonban számos helyen hiányoznak elemei, mint a mezővédő erdősávok, patakmenti zóldsávok, illetve erdőcsoportok összekötése zóldsávval. Ezeket kialakítva a települések zöldinfrastruktúrája hálózatot alkothat, mely egyaránt lehetőséget ad az ökoszisztémák csendes fejlődésének és a helyi rekreációnak (21. oldal tervlap).

1/8. Forráshivatkozás

Nyomtatott forrás

Dövényi Zoltán (2010.): Magyarország kistájainak katasztere

Konzulens dr. Szilvácsku Zsolt (2016): Tájkarakter elemzésen alapuló közösségvezérelt fejlesztés

Internetes forrás

<http://geography.hu/mfk2001/cikkek/Udvardi.pdf>

<https://budakornyeiiranytu.hu/cikk/3965-unios-vedelem-alatt-a-zsambeki-medence-termeszeti-teruletei>

<https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/>

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájtervezési Tanulmányterve

Tájkarakter terület lehatárolás

Jelmagyarázat

--- Közigazgatási határ

Úthálózat

Autópálya

Főút

Burkolt út

Földút

Kerékpárút

Vasút

Tájkarakter

Dombvidék, domináns erdőborítással

Dombvidék, domináns homogén gyümölcsös ültetvény

Dombvidék, domináns gyepek és erdők heterogén borítással

Dombvidék, nagytáblás homogén szántóterület

Dombvidék, kistáblás, gazdag szerkezetű

magas vizuális értékű szántóterület

Hegylábi, kisparcellás, mozaikos szerkezetű szőlőterület

Hegyoldal, lakóterületi és kertek dominanciával

Hegyvidék, dolomitkibukkanásokkal tarkított, rétekel mozaikos domináns erdőborítás

Hegyvidék, domináns erdőborítással

Síkvidék, domináns nagytáblás homogén szántóterület

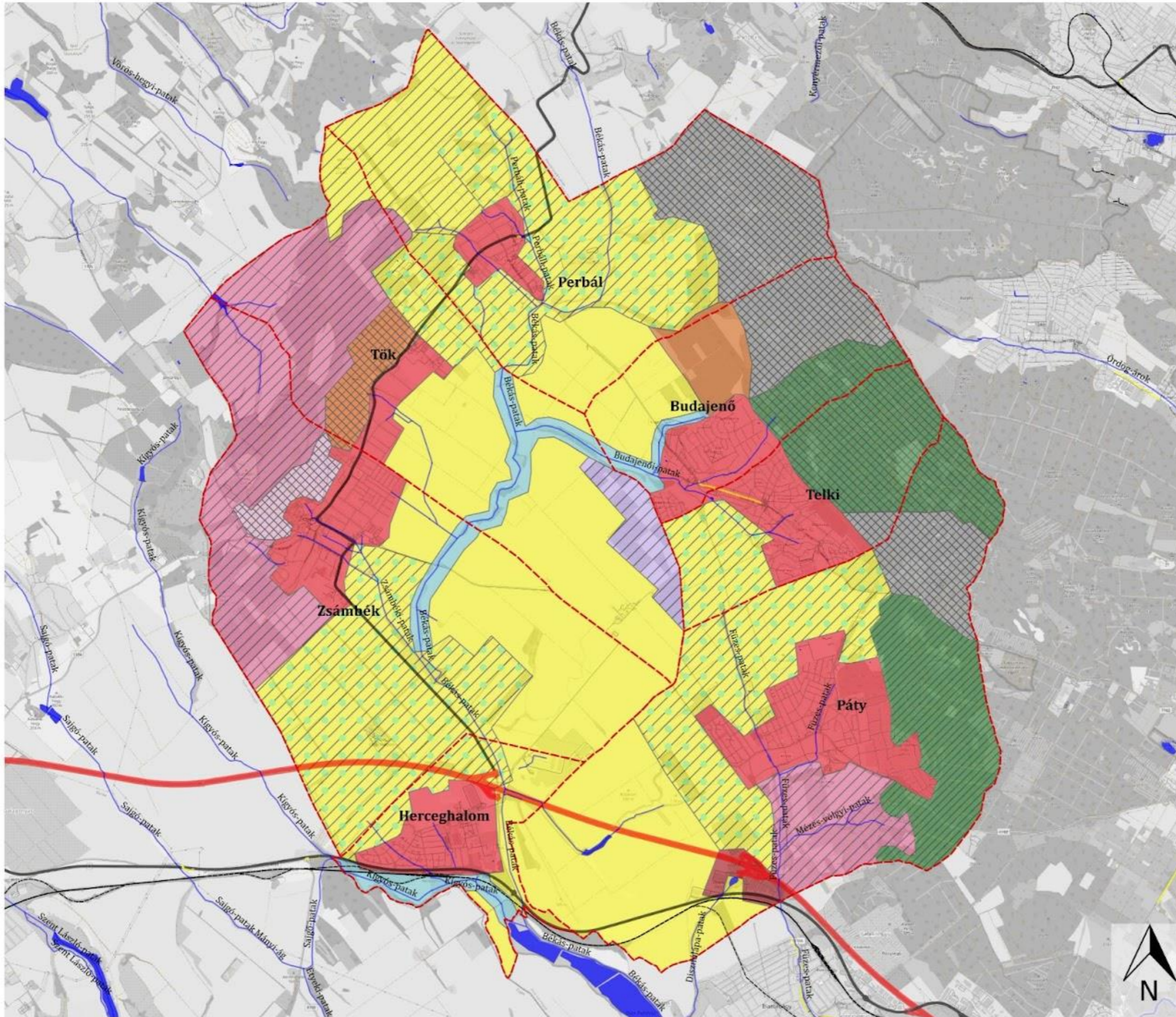
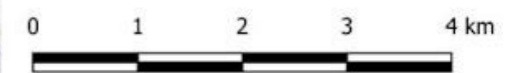
Síkvidék, infrastruktúra hálózattal és iparterületekkel domináns terület

Síkvidék, nagytáblás, homogén szőlőterület

Síkvidék, vízparti és folyómenti erdőborítással

Települési terület

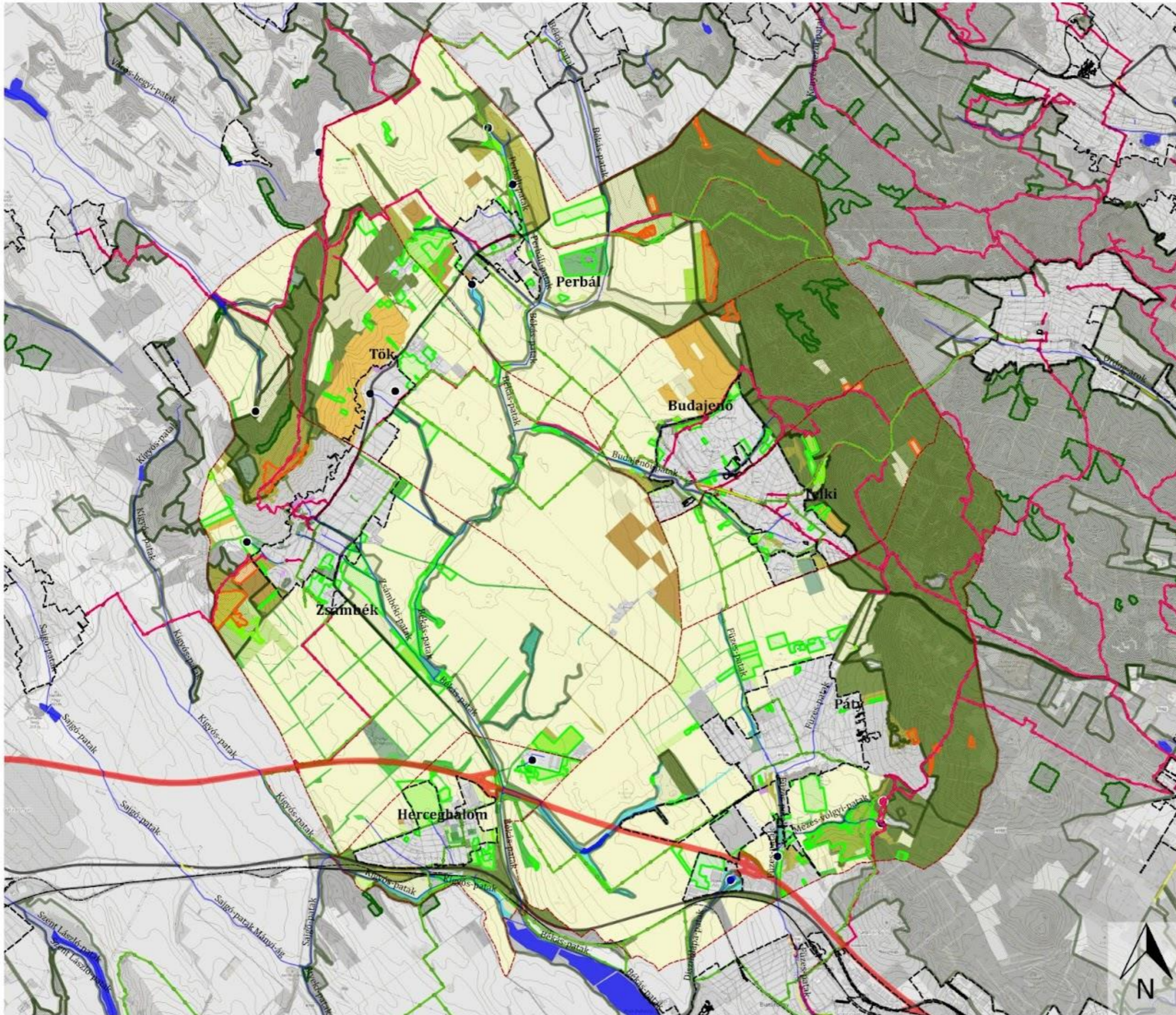
Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Belterület
- 10m_szintvonalak
- Budavidék zöldút
- Turistautak
- Zöldinfrastruktúra meglévő elemei**
- Lombos erdő
- Tülevelű erdő
- Facsoport
- Fás legelő
- Fásor, erdősáv
- Patakmenti erdősáv
- Cserjés, bozótos
- Gyep, legelő
- Szántó
- Szőlő
- Gyümölcsös
- Közkert, közpark
- Vizenyős, mocsaras terület (nádas)
- Vízfelület
- Temető
- Sport és rekreáció
- Állandó gyepek
- Érzékeny gyepek
- Természetes erdők
- Stabil gyepek
- Természetvédelmi területek:
Tájvédelmi Körzet
Natura2000 területek
Országos Ökológiai Hálózat elemei
- Helyi jelentőségű természetvédelmi területek

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájtervezési Tanulmányterve

Látványkapcsolatok

Jelmagyarázat

--- Közigazgatási határ

□ Belterület

* Kilátók

Látványkapcsolatok

→ Rálátás az alacsonyabban
fekvő kilátókra

→ Rálátás az egy magasságban
lévő kilátókra

— 10 méteres szintvonalak

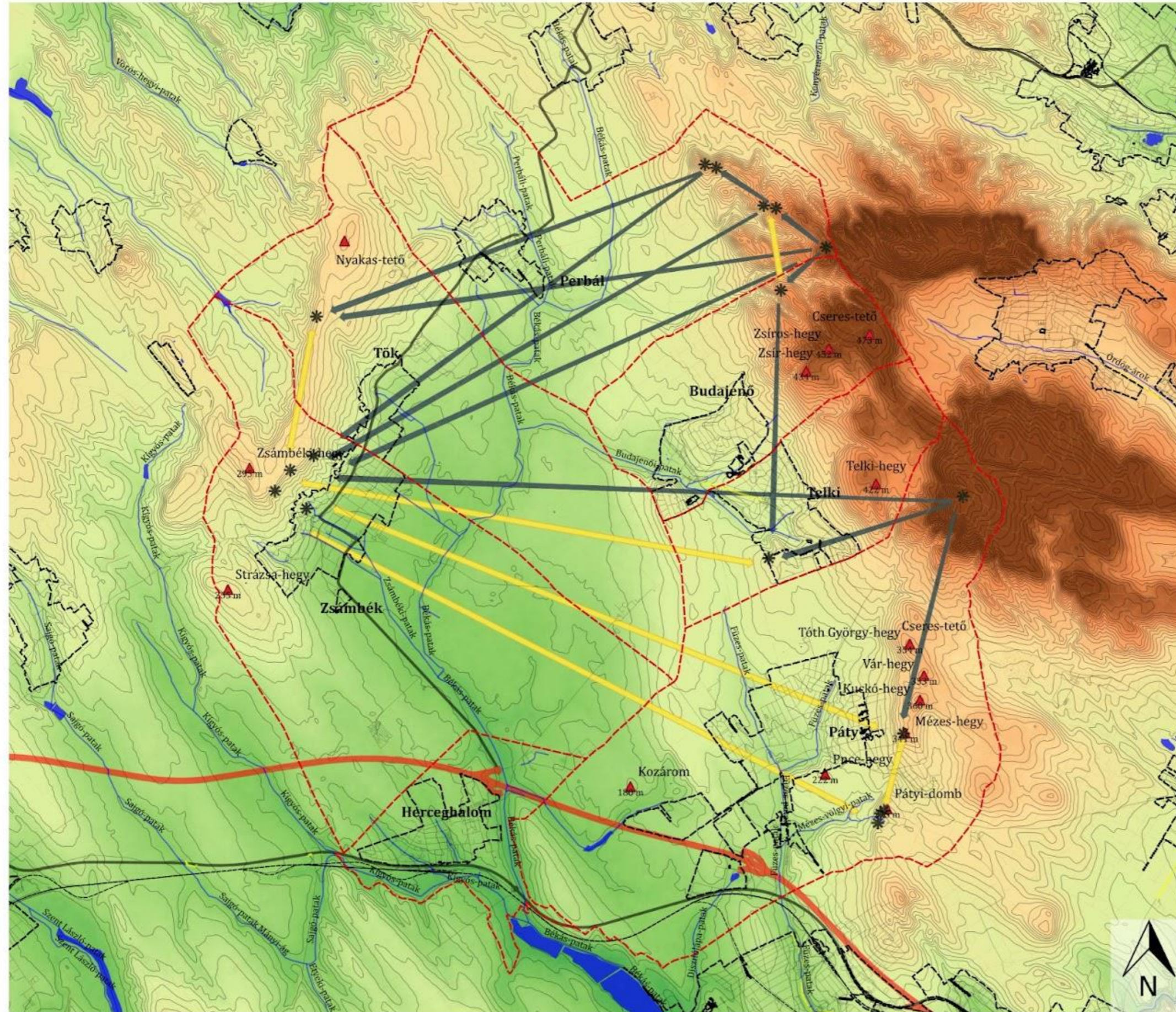
Domborzat

450

100

Tájépítészeti, Településtervezési és
Diszertációs Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

0 1 2 3 4 km

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

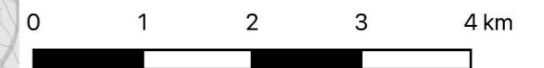
**Zsámbéki-medence Tájvédelmi
és Tájtervezési Tanulmányterve**

**Zöld- és kékinfrastruktúra
konfliktusok**

Jelmagyarázat

- Rekreációs zöldfelületek hiánya
- Hiányzó ökológiai kapcsolat
- Idegenhonos faültetvények
- Erózióveszélyes szántóterületek
- Alacsony biodiverzitású gyepek
- Nagy kiterjedésű szántóterületek
- Nagy kiterjedésű szigetelt felszínek
- Eltűnt gyepek
- Vonalasan megjelenő konfliktusok
- Hiányos fasorok
- Konfliktusos szegélyek
- Zöldfelületet is érintő gyorsforgalmi út
- Zöldfelületet is érintő szabályozási változások
- Gazdasági, kereskedelmi terület
- Ipari terület
- Különleges rekreációs terület
- Településközpont vegyes terület
- Pontszerűen megjelenő konfliktusok
- Rehabilitálandó anyaggyerő területek
- Cserjésedő gyepek

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

II. Örökségvédelem

Ebben a fejezet részben a Zsámbéki-medence táji örökségének és tájalakulásának vizsgálata, valamint értékelése kerül részletezésre.

II/1. Térségi tájalakulás, történeti tájváltozási folyamatok, történeti tájhasználatok

II/1.1. Módszertan (területhasználatok, stabilitáselemzés, pontszerű elemek)

A történeti tájváltozási folyamatok vizsgálata során az elmúlt 240 évben bekövetkezett változásokat elemeztük, amelyhez a következőkben felsorolt hat időállapot térképein megfigyelhető jellemző területhasználatokat digitalizáltuk és elemeztük: Első katonai felmérés /1783/, Második katonai felmérés /1859/, Harmadik katonai felmérés /1882/, Magyarország IV. katonai felmérése /1941/, Topográfiai térkép /1990/, valamint a Google Earth műholdtérkép /2023/. A térképek közül egy történeti időállapotot (Második katonai felmérés), a Topográfiai térképet és a jelen kor állapotát szemléltető Google Earth felvételt részletesen is kielemeztünk. Az I., III., és 1941-es katonai felmérés elemzése csak a települési beépített területek, a gyepek, a vízhálózat és vizenyős területek, valamint a szőlők-gyümölcsösök területeire terjedt ki. A térképeken nem csupán a területhasználatokat, hanem vonalas (köztük utak, fasorok, vízfolyások) és pontszerű örökségelemeket (mint például gémeskutak, útmenti fészületek, kilátópontok stb.) is vizsgáltunk és megjelenítettünk.

A jelenkori állapot vizsgálatát a Google Earth műholdfelvételt kiegészítve számos egyéb térképes forrás és térinformatikai állomány elemzésével egészítettük ki és pontosítottuk. Ilyenek például a turistatérképek, a kerékpáros térképek, a különböző szakági térképek és adatbázisok (többek között a NÉBIH Erdőtérkép, MePAR Portál térképes adatbázisa stb.) és a települési tervekben foglalt különböző szabályozási eszközök is, valamint a helyszínen tett terepi bejárások eredményei.

Az egyes időállapotok területhasználati jellemzőit térinformatikai szoftver (QGIS) segítségével vetettük össze, majd tematikus elemzéseket, leválogatásokat készítettünk belőlük (stabil tájhasználatok, eltűnt és meglévő örökségelemek listái).

II/1.2. Területhasználat-változási folyamatok (három időállapot alapján)

A térség az 1860-as évek idején (II. katonai felmérés)

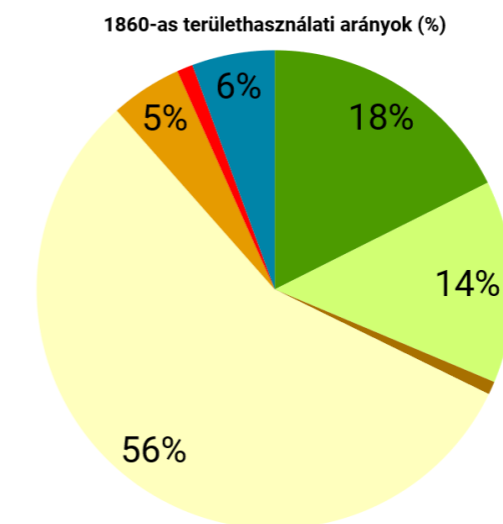
A “Területhasználatok és pontszerű elemek a II. katonai felmérés idején” című tervlap, valamint az ábrán (23. ábra) látható diagram mutatja be a Zsámbéki-medence tájhasználatát.

A második katonai felmérés térséget ábrázoló szelvényei 1859-ben készültek. A területen már ekkor is domináltak a **szántók**, azonban kedvezőtlen táji-tájképi hatásaik kevésbé érvényesültek, mivel fasorok és vízfolyásokat kísérő zöldsávok jóval nagyobb arányban voltak jelen, mint az megfigyelhető napjainkban. Jól látható, hogy vízrendezés ekkor még csak a középkori malmok környékén történt malomtavak és

malomcsatornák létesítése céljából. Ezek a víz-visszaduzzasztások jelentős kiterjedésű tavakat hoztak létre, melyek nem csak tagolták a tájat, de meghatározták annak képét is, mozaikosabbá, változatosabbá téve azt. A malomtavak napjainkra eltűntek a területről.

A terület nyugati részét már ekkor is a Budai-hegyek **erdői** dominálták, de területi kiterjedésük elmarad a mai állapotoktól. A szőlők ugyan csak 5%-ot tettek ki a területhasználatok között, mégis fontos tájhasználatok voltak minden településnek. Ennek oka, hogy nem csak a **szőlők**, de a hozzájuk kapcsolódó pincék is meghatározó tájképi, illetve településképi arculati elemek, így megállapíthatjuk, hogy ez a történeti tájhasználat hagyott leginkább nyomot a Zsámbéki-medencében.

A gyepek aránya viszonylag magas (14%), a jelenlegi kiterjedés kétszerese. Jellemzően a medence peremén, a hegylábak sávján, valamint a vízfolyásokat kísérő vizenyős területeken koncentrálódnak, ahol erdőkhöz, illetve a településekhez kapcsolódnak.

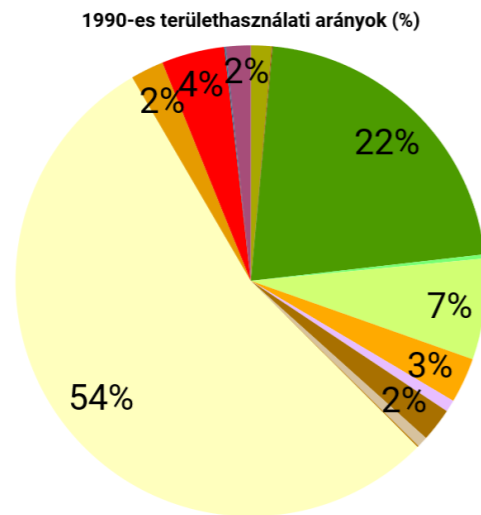
23. ábra: Területhasználati arányok az 1860-as években (%)

A térség az 1990-es évek idején (topográfiai térkép)

A Zsámbéki-medence 1990-es években jellemző tájhasználati megoszlását a “Területhasználatok és pontszerű elemek az 1990-es években” című tervlap, valamint a 24. ábrán látható diagram mutatja be.

A térség a rendszerváltás időszakában jelentős mezőgazdasági területekkel rendelkezett (a **szántók** kiterjedése meghaladta a térség összterületének a felét, mindez 54%-ot jelentett), de új területhasználatként az **ipari-, gazdasági- és bányaterületek** is megjelentek. A szőlőterületek továbbra is meghatározóak voltak, ám a zártkertté minősített kisparscellás szőlőterületeken elindult egy átalakulási folyamat, melynek során a korábbi szőlő és gyümölcsös területek egyre inkább kiskertes karaktert kaptak, illetve elkezdődött átalakulásuk üdülő-, majd lakóterületté. Megjelentek **nagyüzemi gyümölcs- és szőlőültetvények** is a területen. Az **erdőterületek** kiterjedése nőtt a korábbi évtizedekhez képest.

A települések ugrásszerű fejlődése, növekedése is ebben az időszakban indult el, amely az autópálya megépülésének volt köszönhető (ezen a szakaszon az 1970-es években készült el). A települési területek aránya több mint háromszorosára nőtt a II. katonai felmérés óta eltelt 130 év alatt. Az agglomerációs folyamatok elindulásával a Zsámbéki-medence nagyobb településeinek népszerűsége, ezzel párhuzamosan a népességszáma is jelentősen megnőtt.

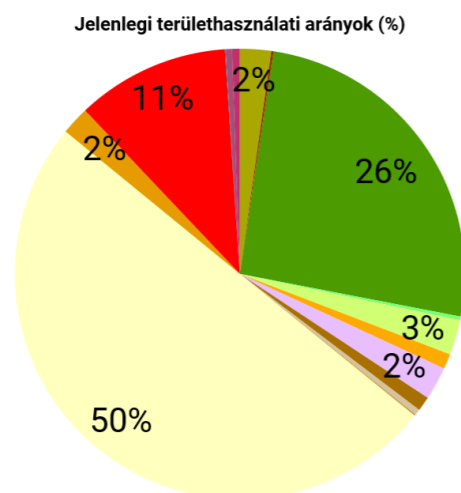

24. ábra: Területhasználati arányok az 1990-es években (%)

A térség napjainkban

A Zsámbéki-medence területhasználatának jelenlegi állapotát a "Területhasználatok - jelenlegi állapot (2023)" című tervlap, valamint a 25. ábrán látható diagram mutatja be.

1990-es évek óta bekövetkezett változások tekintetében a vizsgálataink alapján megállapítottuk, hogy továbbra is a **szántóterületek** határozzák meg a tájat, kiterjedésük a medencében eléri az 50%-ot. Szerencsére az **erdőterületek** kiterjedése az elmúlt évtizedek során emelkedett, így már a tervezési terület

25. ábra: Területhasználati arányok napjainkban (%)

26%-át borítják. A térség erdősültsége kevéssel meghaladja az országos átlagot (22%). A beépített, települési területek (lakó- és gazdasági területek együttvéve) napjainkban már 13%-ot tesznek ki, ami nagyságrendileg megegyezik a települési területek országos átlagával, agglomerációs szinten pedig kifejezetten kedvezőnek mondható arány.

A térség elmúlt 240 év során bekövetkezett tájváltozási folyamatai

A diagramok alapján összességében elmondható, hogy az 1860-as évektől kezdődően, egészen napjainkig, a **szántóterületek** jelentik a leginkább meghatározó területhasználati kategóriát. Habár az idő előrehaladtával csökkent a kiterjedésük (1860-ban 56%, 1990-ben 54%, 2023-ban 50%), de még így is magas dominanciával vesznek részt a térség tájhasználati jellemzőiben, megoszlásában.

Az erdő- és gyepterületek változása során megállapítható, hogy amíg az **erdők** kiterjedése folyamatosan növekedett, addig a gyepeké csökkent. Ez azzal magyarázható, hogy az állattartás megszűnésével a **gyepes** területeket a hegylábakon, gerinceken fokozatosan felváltották az erdők, a vízfolyások mentén lévő nedves réteket pedig a szántók, amely folyamat a korábbi térképeken is megfigyelhető. A legtöbb terület, mely a II. katonai felmérésen még gyepeként szerepelt, a későbbiekben már erdőként vagy szántóként látható az 1990-es állapotban. Ez a tendencia láthatóan az 1990-es évek után is folytatódott, egészen napjainkig. A gyepterületek eltűnése a térségből azért jelent nagy veszteséget, mert a hegylábak, hegytetők száraz gyepterületei és a völgyekben elhelyezkedő nedves rétek egyaránt értékes és ritka élőhelyeknek számítanak.

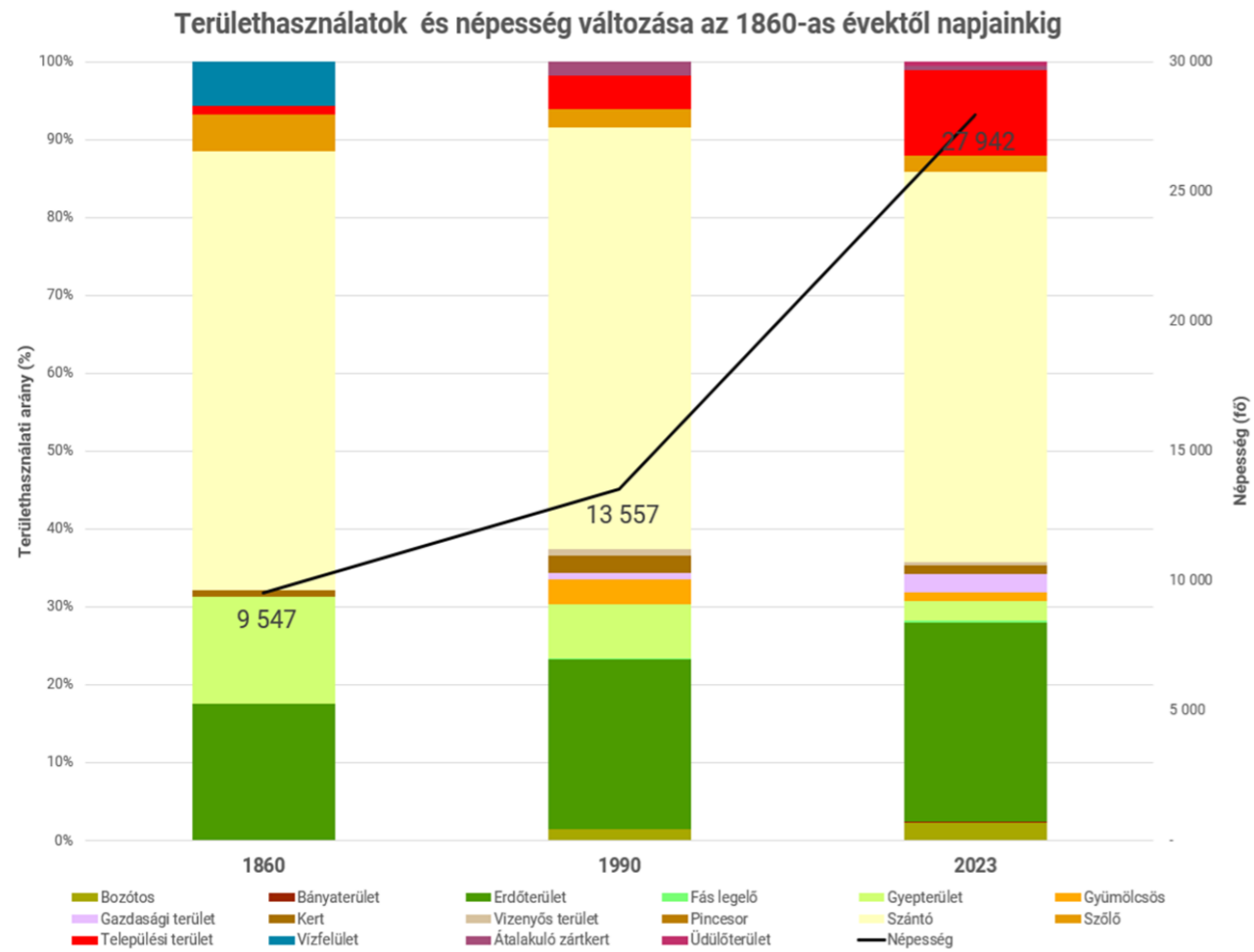
Mivel a **szőlőterületek** meghatározó tájkarakter elemként szolgálnak, így érdemes említést tenni róluk. Az erdőkkel ellentétben a kisparcellás szőlő és gyümölcsös területek kiterjedése a III. katonai felmérés idején, azaz a filoxeravész megjelenéséig érte el a legnagyobb kiterjedését, a filoxeravészt követően nagysága csökkenő tendenciát mutatott. A második világháborút követően nagy kiterjedésű szőlőültetvények és gyümölcsös ültetvények létesültek a térségben elsősorban Budajenő, Tök és Zsámbék területén. A kisparcellás szőlőtermesztés és kertgazdálkodás mára csaknem eltűnt a területről.

Végül pedig az egyik legszembetűnőbb változás a **beépített területek** vonatkozásában figyelhető meg. Az agglomerációs települések egyre népszerűbbé válásával sok korábban fővárosi lakos választotta a Zsámbéki-medencét új otthonának. A beépített, települési területek (lakó- és gazdasági területek együttvéve) 240 év alatt közel tízszeres területnövekedést mutatnak.

A lakóterületek mellett a **gazdasági területek** is jelentősen megnövekedtek. A leglátványosabb fejlődés a települési terület növekedésében következett be, mely az első vizsgált, 1860-as állapot óta (ahol ez az érték 1% körül volt) az 1990-es évekig a négyszeresére növekedett, majd az 1990-es arány napjainkra közel háromszorosára növekedett (11%). A vizsgált terület **népességének** változása szoros összefüggést mutat a települési területek, illetve közvetetten a gazdasági területek növekedésének mértékével. A 26. ábrán látható diagramról leolvasható, hogy az 1860-as évekbeli népesség száma mára a háromszorosára nőtt a

térségben, míg a települési terület 11-szeresére, tehát a népességnövekedés nem párhuzamos, hanem hatványozott települési területnövekedést jelent.

A népességnövekedési tendenciát, illetve a szuburbanizációs folyamatokat figyelembe véve a lakosság a jövőben is várhatóan tovább növekszik majd (26. ábra).

II/1.3. Sorsfordító események, térségi tájalakító tényezők

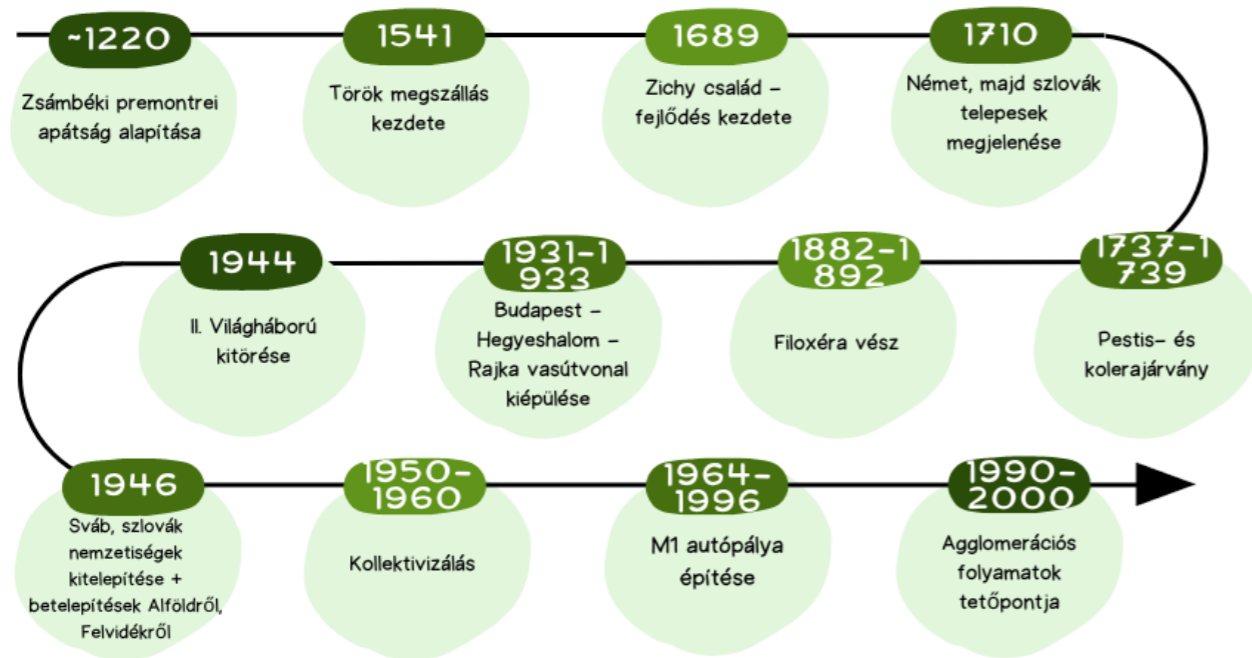
A fejezetben azokat a történelmi eseményeket foglaljuk össze, amelyek a Zsámbéki-medence egészének tájalakulására kihatással voltak, azaz a táj mozgatórugói. Az 1220 körül alapított zsámbéki premontrei apátság fontos mérföldkő volt a térség életében, de már az 1050-es években is állt templom a Zsámbéki medencében. 1475-ben Mátyás király a pálos rendnek adományozta az apátságot és földjeit a premontrei rend hanyatlása miatt. A terület 1541-től török megszállás alatt állt, mely 145 éven keresztül tartott. A megszállás ideje alatt majdnem minden település elnéptelenedett, kivételt csak Tök és Páty jelentett. Ezekben az időkben a települések épületei, templomok, kolostorok nagymértékben megrongálódtak.

Zsámbék és térsége gyors fejlődésnek indult 1689-től, amikor a Zichy család megvásárolta Zsámbék területét. Barokk kastélyt építettek a lerombolt középkori vár helyére, valamint az elnéptelenedett Zsámbékot betelepítették sváb és frank nemzetiségű telepeseikkel. 1710 körül újabb, német és szlovák nemzetiségű telepések jelentek meg a térségben, hogy szándékos betelepítés vagy spontán betelepülés történt, arról nem állnak rendelkezésre adatok. Ezek a telepések fejlett mezőgazdaságot, szőlőművelést és borkultúrát hoztak magukkal, Perbálon iparos és kézműves foglalkozások indultak meg a hatásukra.

A települések életében igen nagy törést okozott az 1737-39-es pestis és kolerajárvány, melyben a térség lakosságának nagy százaléka elhalálozott. A 19. század végének nagy katasztrófája volt a helyi szőlőtermesztés és borkultúra számára a filoxéra vész, mely 1882-92 között a térség szőlőinek túlnyomó részét elpusztította.

1931 és 1933 között kiépült a Budapest - Hegyeshalom - Rajka vasútvonal, ezáltal a térség összekapcsolódott Budapesttel, valamint Északnyugat-Magyarországgal Herceghalmon keresztül. Ez a vasútvonal fontos szerepet játszott a németajkú lakosság kitelepítésében a II. Világháborút követően. Az 1939-ben kitört II. Világháború alatt a térség különböző hadmozdulatok színterévé vált, sérült harci járműveket javítottak, illetve az itteni épületekben szállásolták be magukat a katonák. A világháború vége után 1946-ban sváb és szlovák kitelepítések kezdődtek meg, ahol az említett nemzetiségek 90-95%-át kitelepítették a térségből, helyükre főleg az Alföldről telepítettek be új lakosokat. A szlovák nemzetiségűek helyére a Felvidékről telepítettek be magyarokat. Ezek a népességmozgási folyamatok súlyosan érintették a szőlő- és borkultúrát a területen, ugyanis a szőlőtermesztéshez szükséges szakértelemmel és népi hagyományokkal rendelkezők szinte teljes mértékben a kitelepítettek közül valók voltak. Ennek hatására a szőlő- és borkultúrahoz kapcsolódó termesztési kultúra, valamint az épített örökség, a pincék, prэшázak és egyéb épített elemek pusztulásnak indultak. Az 1950-es 60-as években a kollektivizálás és a termelőszövetkezetek létrehozása is a meghatározó tájalakító események körébe tartozik. A sváb lakosság kitelepítésével és a lakosság életmódváltásával még több szőlőterület veszett el, ezzel tetézve a filoxéravészig virágzó borkultúra pusztulását a térségben. Budapest és Északnyugat-Magyarország kapcsolatát növelte az 1964 és 1996 között épült M1-es autópálya, mely közvetlenül érinti Zsámbék, Herceghalom és Páty területét. 1990 és az ezredforduló között megugrott az agglomerációba költözők száma, ezen időszak alatt 69%-kal növekedett a térség lakossága. A betelepülési folyamatnak köszönhető ugrásszerű népességnövekedés 2008-ra alábbhagyott. A lakóterületek növekedésével párhuzamosan növekedett az ipari-gazdasági célú beépítések - melyek jelentős mértékben az 1990-es topográfiai térképen bukkantak fel először - kiterjedése is a térségben. Közülük néhány gazdasági-kereskedelmi létesítmény (pl. TESCO) térségi szintű tájképmódosító hatású is egyben. Az ipari - gazdasági beépítések legnagyobb arányban Zsámbékon, Herceghalmon és Pátyon figyelhetőek meg. Sok egykori zártkerti és szőlő terület alakult lakóterületté (Telki, Páty, Budajenő, Zsámbék településeken), illetve megjelentek a lakópark jellegű

beépítések is, többek között Budajenő, vagy Telki egyes területein, felhagyva a korábbi népi építészeti hagyományokkal (27. ábra).

27. ábra: Térségi sorsfordító események

II/1.4. Településhálózat fejlődése, beépített területek történeti változásai

A Zsámbéki-medence települései már az ősidőktől kezdve lakottak voltak. A törökkor után a legtöbb településre svábokat telepítettek be, ami a mai napig érzékelhető az építészeti arculaton és a településszerkezeten.

A medence életében meghatározó szerepet játszottak a szerzetesrendek, amelyek a 13. századtól jelen voltak, illetve vannak a Zsámbéki-medencében és Buda visszafoglalását követően komoly feladatokat vállaltak a romos egyházi birtokok és a települések helyreállításában. A legendával ellentétben Páty is elnéptelenedett, később azonban gyorsan benépesült a betelepítéseknek köszönhetően. Az első hiteles források 1626-ból 8 portát írnak le.

A medence a 18-19. században a szőlőiről és a jó adottságú termőterületeiről volt híres. Budapest közelsége indította el a rendszerváltáskor a szuburbanizációs folyamatokat, azonban a medence egyes települései túlnyomó részben mindmáig megőrizték organikus szerkezetüket. Napjainkban több település is tudatosan áll ellen a betelepülési nyomásnak.

A "Településhálózat fejlődése, beépített területek változása" című térképen is látszik, hogy a vizsgált települések - Herceghalmon kívül - mind lakottak voltak már az első katonai felmérés idejében (1783).

Zsámbék első lakói a középkorban a mai Zichy-kastély helyén épült kővár és a premontrai rend monostorának személyzete lehettek. Fontos kereskedelmi út vezetett át a medencén, így Zsámbékon kívül Tökön és Perbálon is iparosok és kereskedők telepedtek le. A második katonai felméréskor (1860-as évek) már a mai Herceghalom területén jelenik meg egy majorság, ami ekkor még Biához tartozott és Torbággal együtt a Sándor család birtoka volt.

Perbálon az első pincék 1820 előtt épültek. A medence bortermő területein a 19. században nőtt meg a pincék és prэшázak száma, ezeket a területeket közlegelőkből sorolták át, így a tulajdonosokat megváltásra kötelezték a község felé. A vizsgált időállapotok közül 1882-ben, a harmadik katonai felmérés idejében volt legnagyobb arányú a szőlőskertes, kertes területhasználat. Ekkorra a települési beépített területek is tovább nőttek és a pincék száma is tovább gyarapodott.

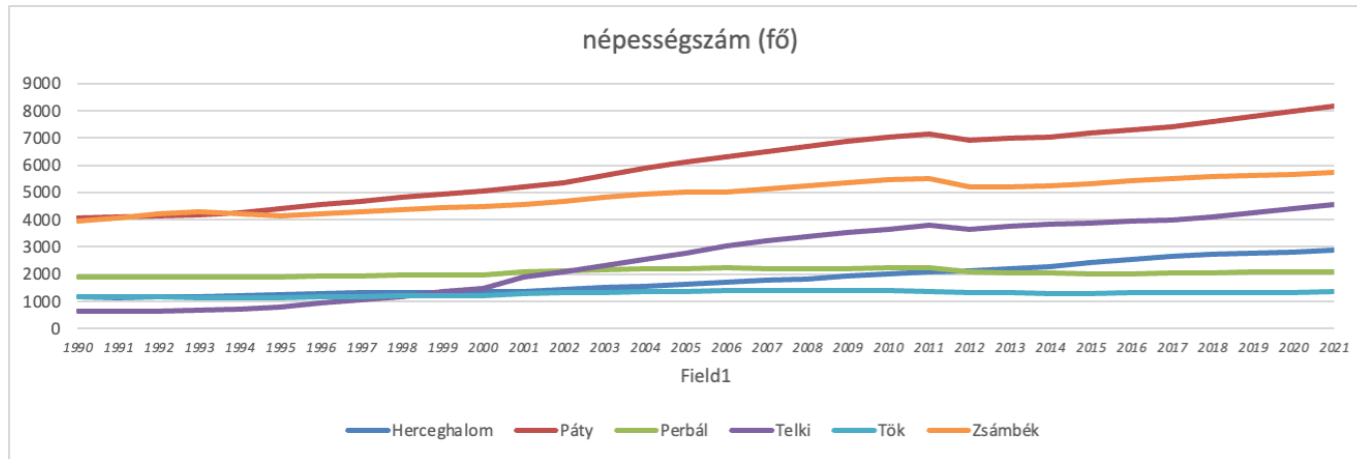
Habár Tök népessége az utóbbi 200 évben alig változott, a 19. század végén elindult Zsámbék és Tök összenövése. Egyéb, Budapesthez közeli települések lakói ekkoriban, a 20. század elején egyre többen kezdtek el a fővárosi iparban dolgozni, a Zsámbéki medence településeinek azonban sikerült megőrizniük a döntően mezőgazdasági jellegüket.

A II. világháborút követően a sváb népességet kitelepítették - kb. 700 családot - amellyel a szakértelemmel rendelkező munkaerő is eltűnt a medencéből. A szocializmus ideje alatt létrehozott zártkerteket figyelhetjük meg az 1990-es topográfiai térképen, amelyek a rendszerváltást követően folyamatosan beépítésre kerültek kezdetben üdülési, majd lakó céllal. A herceghalmi beépítésekhez hozzájárult, hogy 1949-től a Metternich-uradalom területén hozták létre az Állattenyésztési Kutató Intézetet, amely az '50-es években nemzetközi elismerésekben is részesült. A 20. század második felére az állami gazdasággal párhuzamosan nőtt a települések lélekszáma.

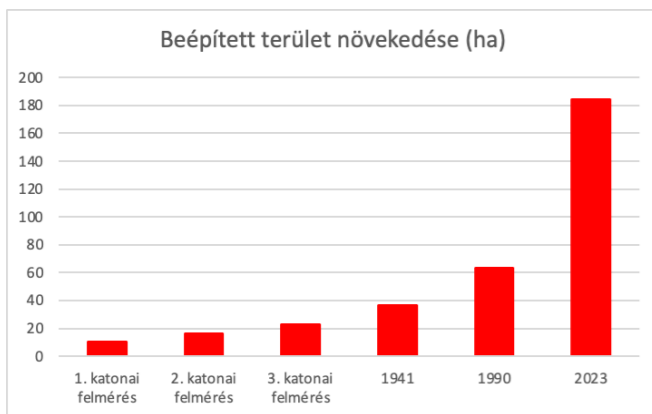
A huszadik század végére Budajenő és Telki, valamint Zsámbék és Tök is összenőtt, köszönhetően a települések népszerűségének. Hasonlóan Pátyhoz, ahol jelentős ipari beruházások jelentek meg a 2000-es évek környékén. Zsámbék és Tök aránylag ellen tudott állni a szuburbanizációs folyamatoknak, ezeken a településeken az egykori zártkertek pusztulása, lakó célú beépítései jelentenek nagyobb problémát.

Az az első katonai felméréshez képest tízszeresére (13%-ra) nőtt a lakó, ipari, gazdasági céllal beépült területek kiterjedése a térségben. Az utóbbi 33 évben a beépített területek nagysága megháromszorozódott a Zsámbéki-medencében, ehhez képest a népesség száma körülbelül a kétszeresére nőtt. Ezek alapján elmondható, hogy egyre több ember költözik ki a térség településeire. A beépülési statisztikába beletartoznak az ipari területek is, amelyek főleg az M1-es autópálya mentén található településeken (Pátyon és Herceghalmon) jöttek létre és egyre komolyabb konfliktusokat eredményeznek. Az ipari-gazdasági területek bővítési szándéka Perbálon is veszéllyel fenyeget.

A legdrasztikusabb népességnövekedés egyértelműen Telkin tapasztalható, itt több, mint hétszeresére nőtt a lakosság száma. Jól látható ezen kívül, hogy 1990-ben Páty és Zsámbék azonos népességgel rendelkezett, mára azonban majdnem 2500-zal többen élnek Pátyon. Perbálon és Tökön a lakosság száma stagnál (28. ábra, 29. ábra, 30. ábra, 31. ábra).

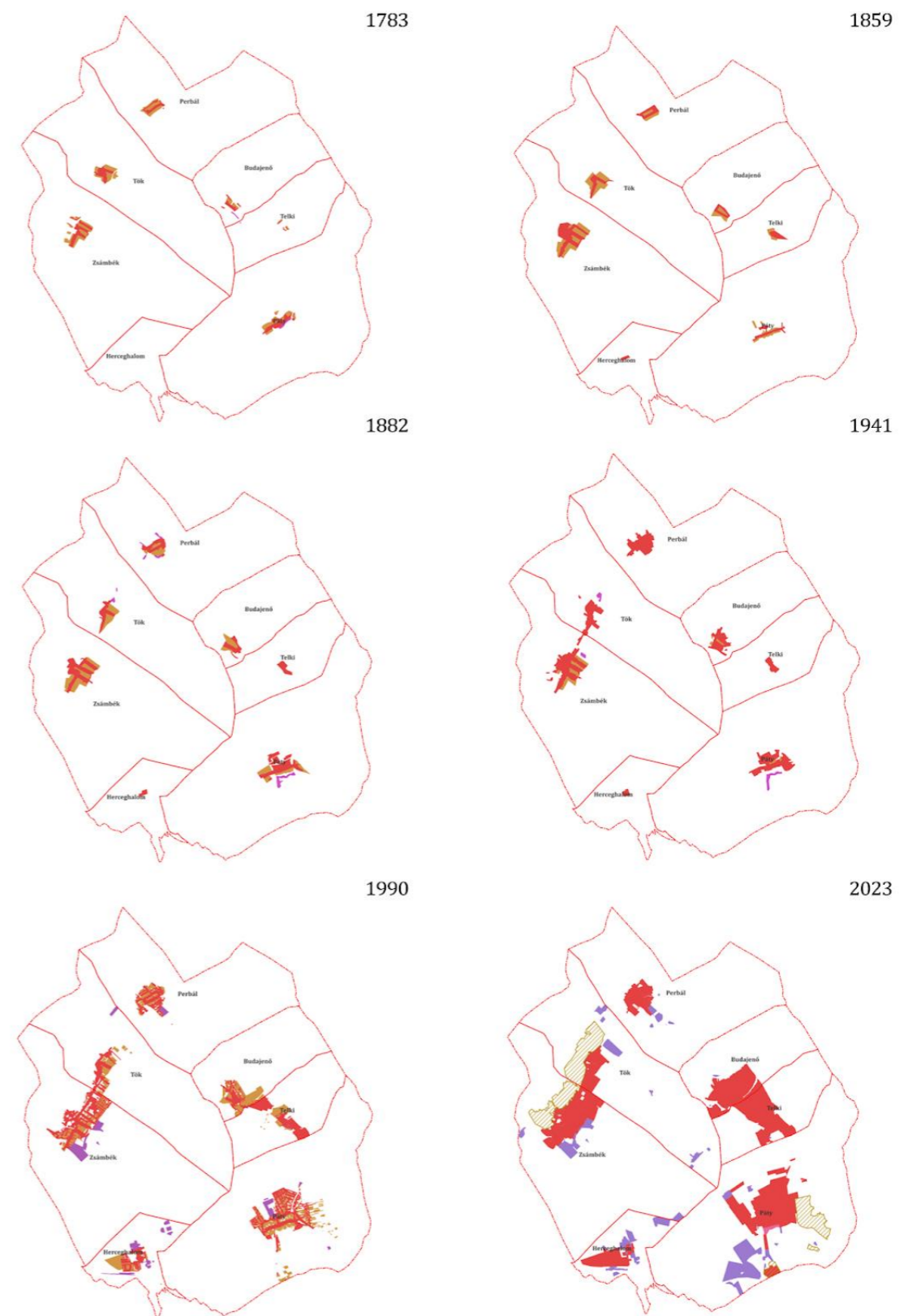
28. ábra: A Zsámbéki-medence népességének változása 1990-től

29. ábra: A települési területek arányának változása 1782-től napjainkig a Zsámbéki-medencében

30. ábra: A Zsámbéki-medence népességének változása az elmúlt 30 évben

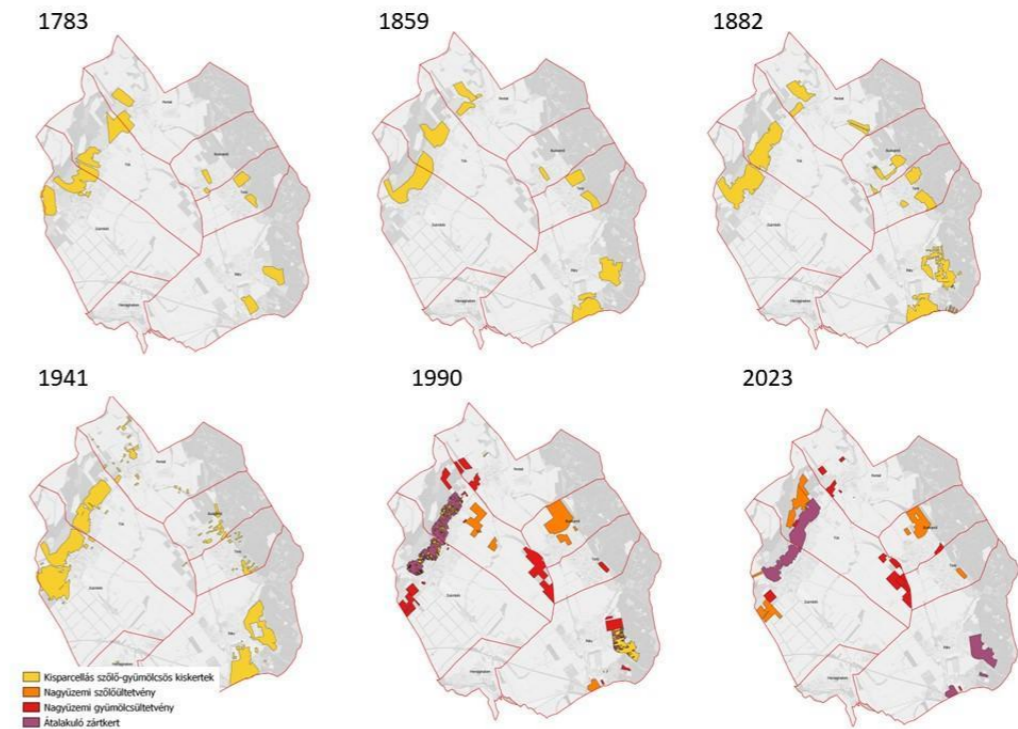
31. ábra: Településhálózat fejlődése, beépített területek változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig

II/1.5. Szőlők, gyümölcsösök történeti területének változásai

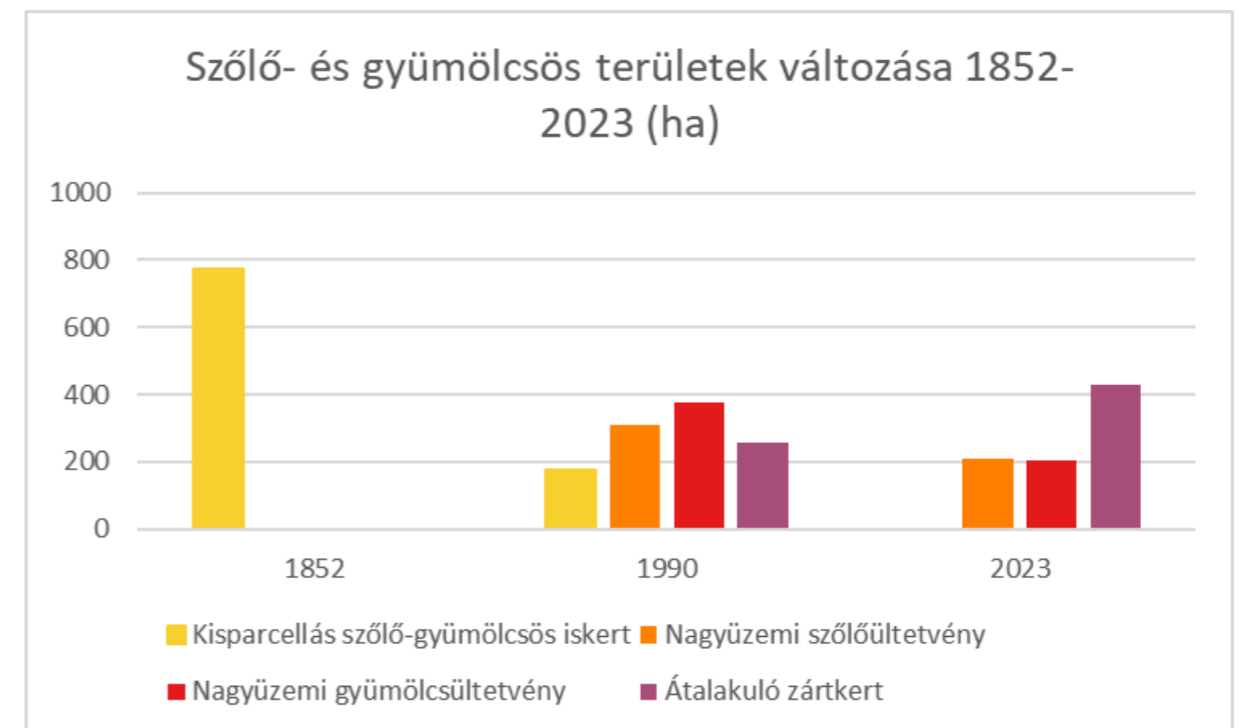
A Zsámbéki-medence szőlő- és gyümölcsstermesztő területeinek alakulása az általunk vizsgált időszakban (1783-tól napjainkig) változó tendenciát mutat. Az 1783-1882 közötti időszakban a kisparcellás szőlő- és gyümölcssterületek kiterjedése intenzív emelkedést mutat. Ezt követően a térség szőlőállományai jelentősen lecsökkentek, illetve feldarabolódtak, főként Perbál, Budajenő és Telki területén. A kisparcellás szőlőterületek csökkenése az 1882-89 között tomboló filoxéra járvány miatt következett be.

A filoxéra járványig főleg a nagy kiterjedésű, egybefüggő történeti szőlőhegyeken lévő kisparcellás gyümölcsös és szőlőskertek jellemezték a térséget, melyek a heglábakra (Nyakas, Zsíros-hegy, Telki-hegy, Mézes-hegy stb.) települtek rá, néhány kisebb folt kivételével (1783: Budajenő, 1882: Perbál). A filoxéra járvány miatt bekövetkezett szőlőpusztulást követően a szőlőt sok helyen nem telepítették vissza, ezért a szőlőterületek erősen feldarabolódtak (a jelentős csökkenés mellett), és ez a tendencia (a kisparcellás szőlő- és gyümölcsös területek pusztulása) a mai napig tart. A II. Világháborút követően a térség lankásabb, sík területein egybefüggő nagyüzemi szőlő- és gyümölcsültetvények jelentek meg. Napjainkban Zsámbék, Tök, Budajenő és Telki területén találkozhatunk egybefüggő nagyüzemi szőlő ültetvényekkel. Nagyüzemi gyümölcs ültetvények pedig Herceghalom kivételével a térség összes településén jelen vannak. A kisparcellás szőlőskerteket az 1950-es években zártkertekké alakították át, termelési funkciójuk fokozatosan üdülő funkcióvá, majd lakófunkcióvá alakult át. A Zsámbéki-medence gyümölcsöseinek vizsgálata során az első 3 elemzett időállapot ábrázolásában nem tudtunk a szőlőktől elkülöníteni gyümölcsösöket, így azokat összevontan, egy egységként kezeltük, területük és változásaik ezáltal a szőlőkkel azonos. A két egység jelentős elkülönülését az 1990-es topográfiai térképen láthatjuk leginkább, ekkor már területarányuk jelentősen lecsökkent, majd ez a tendencia napjainkig folytatódik. Megjelenésükre a medencében ugyanaz mondható el, mint a szőlőkére. Napjainkban nagyobb egybefüggő nagyüzemi gyümölcs ültetvények Zsámbékon, Tökön és Perbálon található, melyek többségét a közelmúltban telepítették.

A Zsámbéki-medence szőlő- és gyümölcsös területeinek változását a *“Szőlők, gyümölcsösök területének változásai és szőlőtermesztéshez kapcsolódó örökségelemek”* című tervlap, valamint az alábbi ábrák mutatják be (32. ábra, 33. ábra).

32. ábra. Szőlő- és gyümölcsös területek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig

33. ábra: Szőlő- és gyümölcsös területek területének arányának változása a Zsámbéki-medencében

II/1.6. Gyepterületek történeti változásai

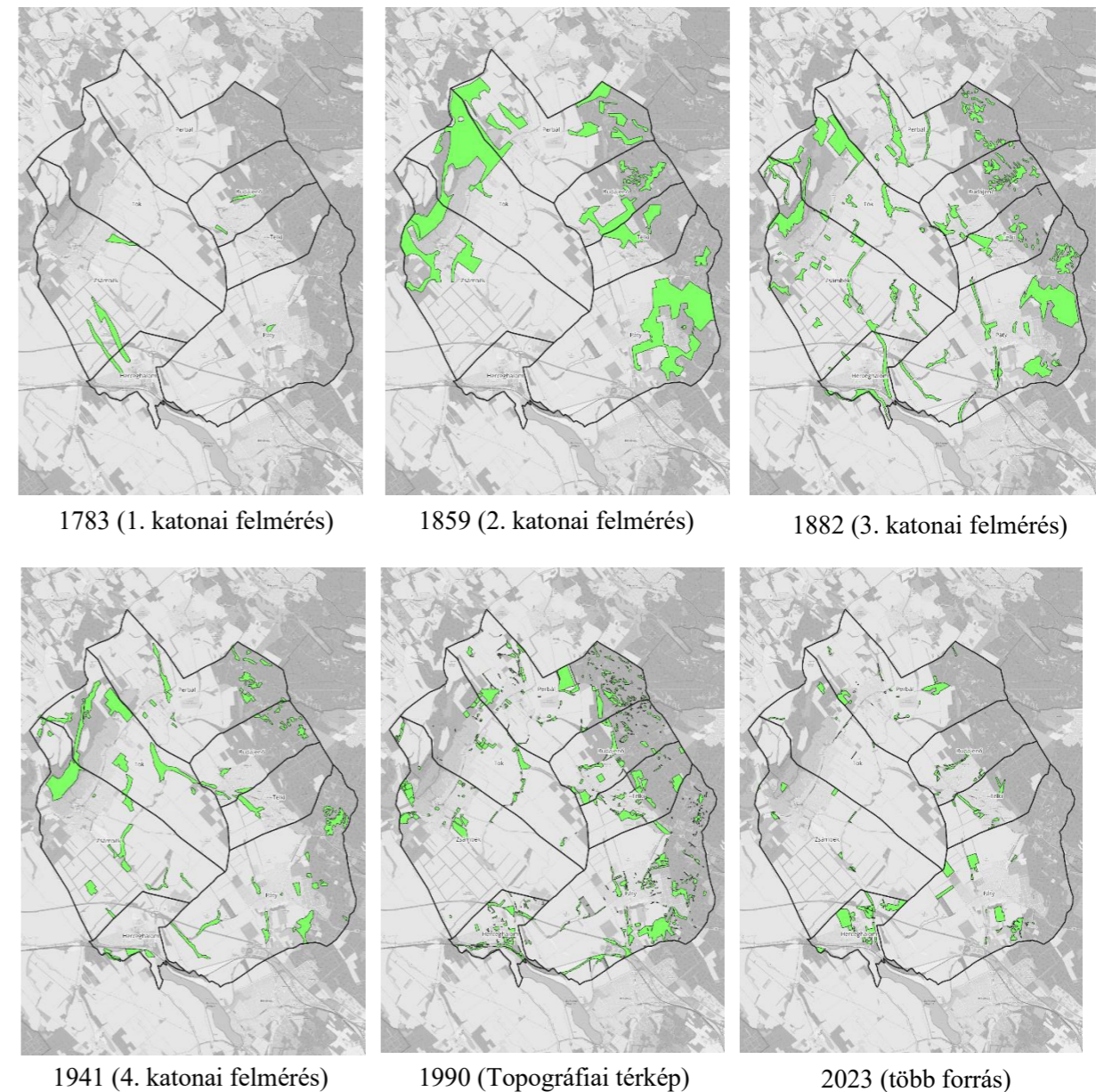
A gyepterületek változásainak vizsgálatához alapul vettük az I., a II., a III. és a IV. katonai felmérést, majd ezt követte az 1990-ben készült topográfiai térkép és végül a jelenlegi területhasználat tervlapja (lásd „A gyepterületek változásai hat időállapot alapján” című ábrán). Megfigyelhető, hogy ezen elemzések alapján a gyepterületek kiterjedése az 1700-as évek végétől az 1800-as évek második feléig növekedett, majd ekkortól folyamatosan csökkent és napjainkban található a legkisebb arányban gyep a vizsgált területen. Térinformatikai elemzések alapján lehatároltunk azokat az u.n. stabil gyepterületeket (lásd a „Gyepterületek változásai és gyepgazdálkodáshoz kapcsolódó örökségelemek” című tervlapon), amelyek mindig is ezt a funkciót töltötték be 1783 óta, illetve kimutattuk, hogy összesen mekkora gyepterület tűnt el az utóbbi két évszázadban. Jelenleg megközelítőleg 1400 hektár területű gyep található a térségben, amelyek között a MEPAR rendszer nyilvántart állandó és érzékeny gyepeket is.

A jelenkori gyepterületek átlagosan olyan területeken találhatóak, ahol a domborzati adottságok miatt (meredek domboldal) nem lehetett szántóterületeket kialakítani. Egyes települések közigazgatási területéhez viszonyítva Herceghalmon találhatóak a legnagyobb arányban gyepek (34. ábra35. ábra).

A Zsámbéki-medence gyepterületeinek változását a „Gyepterületek történeti változásai és gyepgazdálkodáshoz kapcsolódó örökségelemek” című tervlap, valamint az alábbi ábrák mutatják be.

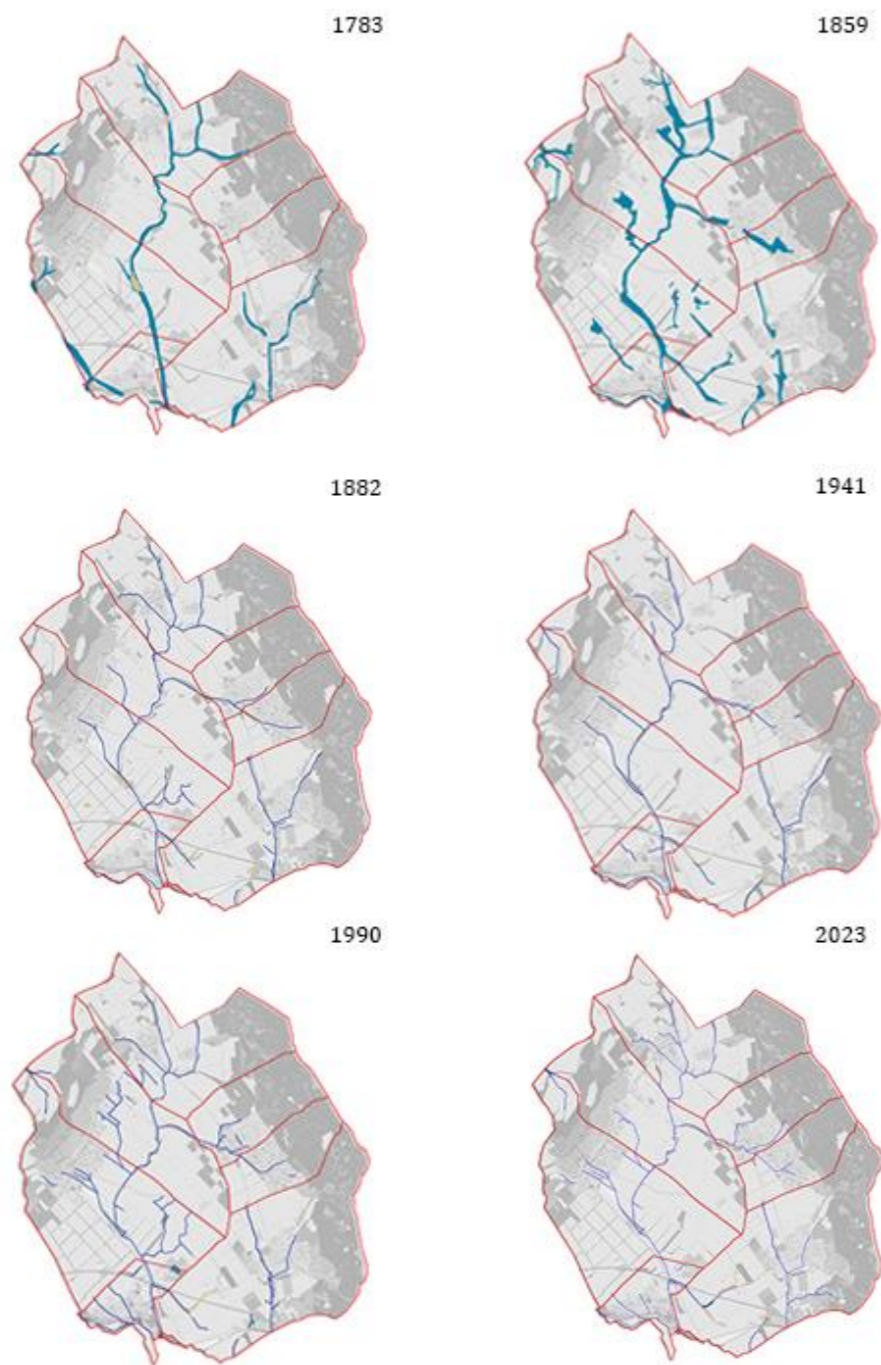
35. ábra: Gyepterületek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig hat időállapot alapján

34. ábra: Gyepterületek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig

II /1.7. Vizek, vízjárta területek történeti változásai

A vízjárta területek változásait - a gyepterületekéhez hasonlóan - hat időállapotra vizsgáltuk meg. A Zsámbéki-medence sok kis vízfolyás vízgyűjtő területe, a legtöbb vízfolyás a Békás-patakba torkollik. Az I. és II. katonai felmérés alapján megállapítható, hogy a vízfelületek és a vizenyős területek kiterjedése a 19. század végéig növekszik, majd az 1880-as évektől a 20. század közepéig csökkent. A rendszerváltás környékén ismét növekedést mutat a rendszeresen vízzel borított területek aránya, azonban napjainkban ismét kevesebb ezek aránya a medencében.

36. ábra: Vizek és vízjárta területek történeti változása a Zsámbéki-medencében 1782-től napjainkig

A katonai felmérések, az 1990-es topográfiai térkép és a jelenlegi állapot összevetésével készült egy stabil vízjárta területeket mutató tervlap, amely megmutatja azon területeket, amelyeket az adott időállapotban állandóan víz borított és azokat a területeket is, amelyek a mai napig is vizenyős területeknek számítanak. A stabil vizenyős területek teljes kiterjedése 109 hektár, a stabil vízfelületeké pedig 7 hektár, a valaha volt legnagyobb kiterjedéshez képest ez kiugróan magas, 92%-os csökkenést jelent. A vizsgált terület napjainkban emiatt igen száraznak mondható, egyedül a patakok közvetlen közelében találhatóak vizes élőhelyek.

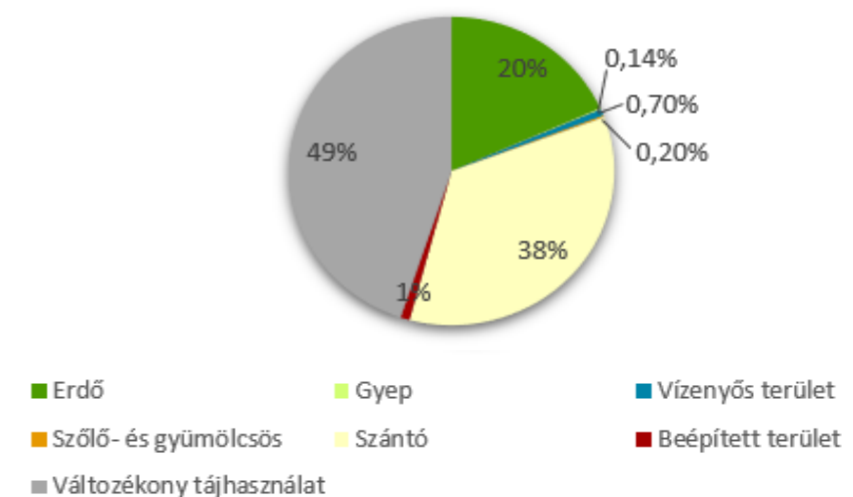
A Zsámbéki-medence vízjárta területeinek változását a *“Vízjárta területek történeti változásai és vízhez, vízgazdálkodáshoz köthető örökségelemek”* című tervlap, valamint a 36. ábra mutatja be.

II/1.8. Területhasználatok stabilitása, állandósult és új tájhasználatok

Az állandósult tájhasználatok összesítő tervlapja alapvetően három időállapot összevetésével készült – a II. katonai felmérés (1842), a topográfiai térkép (1990) és a jelen állapot alapján (illetve a szőlők, beépített területek és gyepek esetében hat időállapotot vizsgálva). Összesen hat tájhasználati kategóriára végeztük el az elemzést: az erdőkre, a gyepekre, a szántókra, a gyümölcsös és szőlőterületekre, a vizenyős területekre, valamint a beépített területekre.

A tájhasználati stabilitást szemléltető tervlap azt mutatja, hogy melyek azok a területek, ahol 181 éve ugyanaz a tájhasználat jellemző, ezek *“kipróbált”*, jól bevált, a táji adottságoknak megfelelő tájhasznosítási módok. Az elemzés alapján a terület 51%-áról mondható el, hogy állandósult, stabil a tájhasználat, 49%-án változékony. A változékony tájhasználatok a beépítések miatt leginkább a települések pereménél, a szegélyeken jellemzőek – a szőlőterületek jelentős része is a beépítések miatt tűnt el napjainkra.

Stabil tájhasználatok százalékos megoszlása a teljes területhez képest

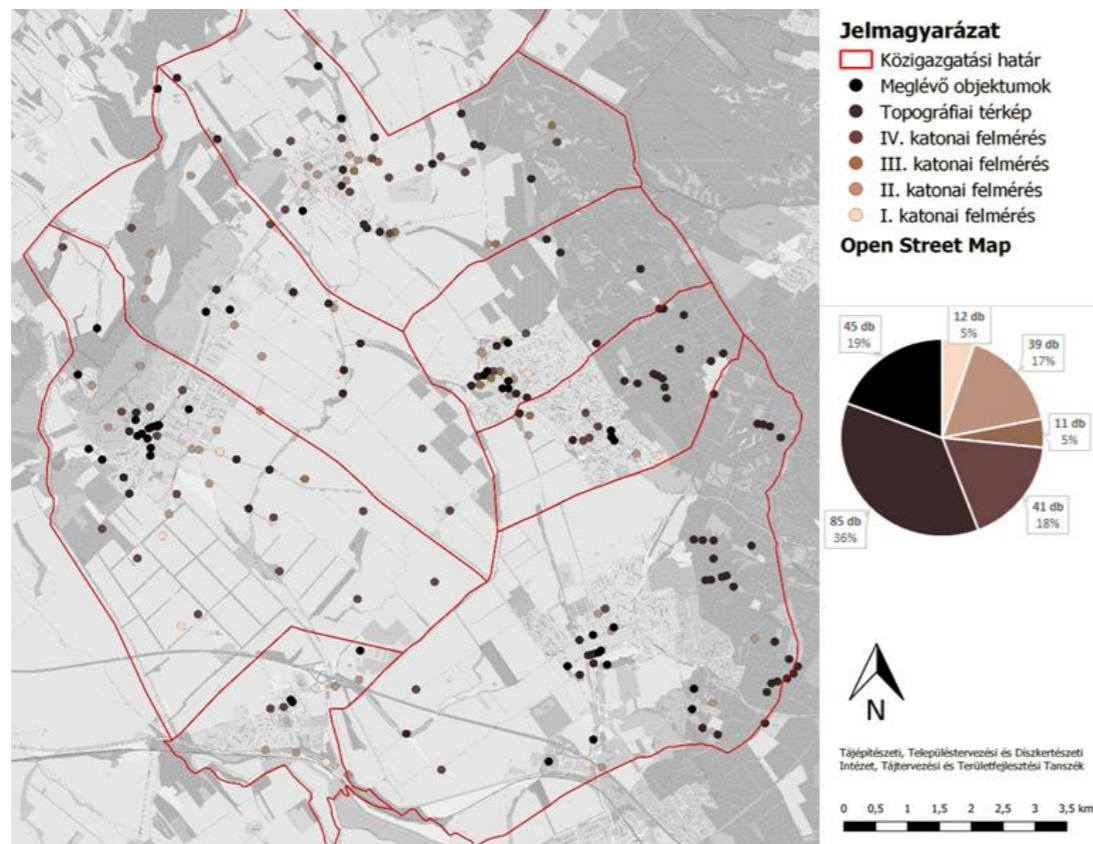

37. ábra: 181 év alatt állandó tájhasználatok a Zsámbéki medencében

A legnagyobb mértékben megmaradt/állandósult tájhasználat a szántó (a vizsgálati terület 38%-án). Az állandósult szántóterületek a medence jellemzően sík területein (a medence közepén) koncentrálnak. A stabil erdőállományok területi aránya 20%, többnyire (a Budai-hegység részeként) a települések magasabban fekvő részein, hegyeken található. A 181 éve stabil beépített/lakott területeket (1%) a településmagok, valamint szétszórtan a majorok képezik. 1% alatti a stabil gyepek és a meredekebb területeken, hegylábaknál fennmaradt stabil szőlők és gyümölcsösök aránya, valamint a vizenyős területeké is a patakok (Békás-patak, Kozáromi patak, Budajenői-patak) mentén pl.: Perbál vagy Zsámbék és Budajenő között. A Zsámbéki-medence állandósult területhasználatának térségi elhelyezkedését az *“Állandósult tájhasználatok összesítő tervlapja”* című tervlap, valamint a fenti diagram (37. ábra) mutatják be.

II/1/9. Történeti tájértékek változásai, eltűnt és fennmaradt történeti tájlemek

Történeti tájértéknek tekintjük az elemzett történeti térképek által ábrázolt pontszerű tájlemeket. A vizsgált és elemzett objektumok a következők voltak: vízimalom, kereszt, vadászház, bánya, híd, forrás, kút, gémeskút, mészégető, erdészház, kápolna, temető, határjel, szikla, téglágető stb. Ezek a vizsgált öt történeti időállapotban (I., II., III. és 1941-es katonai felmérésen, valamint az 1990-es topográfiai térképen) megjelenhettek, vagy eltűnhettek attól függően, hogy az előző térképi felmérés után létesültek, vagy az aktuális térképi felmérés idejére már elpusztultak.

38. ábra: Történeti tájértékek keletkezésének ideje

A történeti tájértékek két nagy kategóriára oszthatók a Zsámbéki-medencében, amelyek az alábbiak: a szakrális és a gazdasági tájértékek. A szakrális értékek, mint kereszt, templom, templomrom, a településekhez köthető szerzetesrendekhez, munkásságukhoz, illetve azok épületeihez kapcsolódnak. A gazdasági emlékek, mint pl. gémeskutak, vízimalmok, a mezőgazdasági műveléshez, a területre jellemző szőlőműveléshez (pl. pincesor), valamint az alapvető közlekedéshez (többek között kő-, illetve fahidak) köthetőek. (38. ábra)

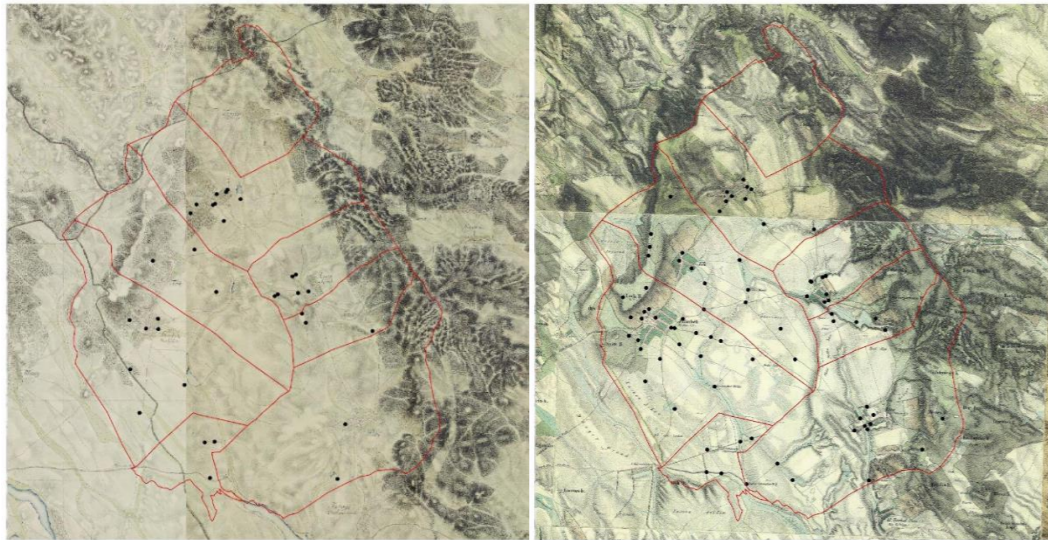
A tájértékek koncentrációja az I. katonai felmérésen Budajenő, Telki, Perbál és Zsámbék környékén figyelhető meg leginkább. A II. katonai felmérésen jelentek meg Pátyon is az első jelentős pontszerű tájlemek. A későbbi időszakokban keletkezett egyedi tájértékek már egyenletesebben, azaz kevésbé a települések körül koncentráltan oszlanak el a térségben.

A történeti térképeken ábrázolt tájértékek száma fokozatosan nőtt az idők során (ez részint a térképek egyre növekvő pontosságának és adattartalmának is köszönhető). Jelenleg 539 db történeti tájérték van nyilvántartva a tervezési területen. Azonban jelentős mennyiségű történeti tájérték elpusztult az idő sodrásában (lásd *“Elvesztett történeti tájértékek”* című tervlapon).

A Zsámbéki-medence minden településén elemeztük, hogy a történeti tájértéket mely történeti térképek ábrázolják, azaz mely időállapotban jöttek létre és voltak jelen a térségben. Elemzésünk alapján a legtöbb, ma is létező történeti tájérték az 1941-90 közötti időszakban keletkezett. Ezen kívül jelentős az 1882-1941 között és az 1990 óta keletkezett elemek aránya is. Az 1882 előtt keletkezett és még ma is megtalálható tájlemek az összes vizsgált elem alig negyedét teszik ki. Az elvesztett történeti tájértékek legnagyobb arányban szakrális értékek (legfőképp kereszt, illetve néhány kápolna és temető), valamint közlekedési értékek (hidak, nagy arányban fahidak) voltak a területen, összesen 107 db örökségelem, melyek eltűntnek minősülnek.

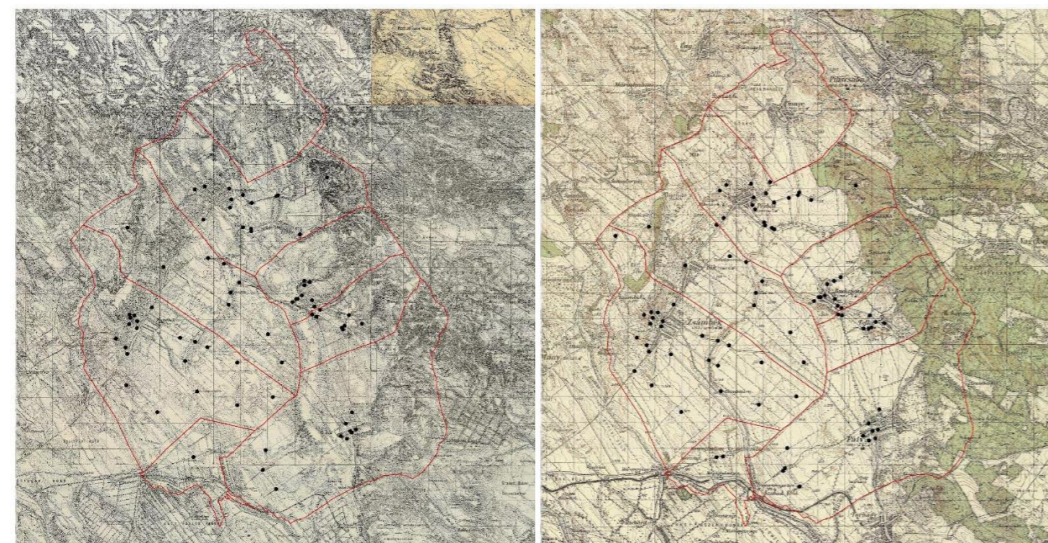
Sok vízgazdálkodási típusú emlék is elpusztult (gémeskutak, vízimalmok), ezután csökkenő arányban a következők: természetesi emlékek, ipari és épített emlékek (egyenlő arányban), illetve természeti értékek. Az értékek eltűnése, illetve megsemmisülése leginkább a jelentős mértékben vagy teljesen átalakult területeken fókuszálódott pl. a település terjeszkedéséből adódóan, az új beépítések hatására. A mezőgazdasági használatú területeken a földek tábla-szerkezetének átalakulása (gépesítés stb. miatt) eltűntek a gémeskutak, táblaszéli fasorok (és a legelők is).

Az eltűnt, megsemmisült szakrális értékek - jellemzően kereszt - jellemzően település- szegélyekhez közel helyezkedtek el, illetve utak mentén koncentráltak, amely területek gyakrabban változtak. A beépített területek az utak mentén terjeszkedtek legnagyobb mértékben, így a közelükben található tájértékek sérültek, illetve semmisültek meg zömében. Szinte minden településről tűnt el kereszt, a legtöbb Perbálról (9), Zsámbékról (9) és Telkiből (6). Pátyról, Herceghalomról és Budajenőről 1-1-1 kereszt tűnt el, míg Tökről a rendelkezésre álló adatok alapján egy sem. (A Zsámbéki-medence e jellegzetes, karakteres

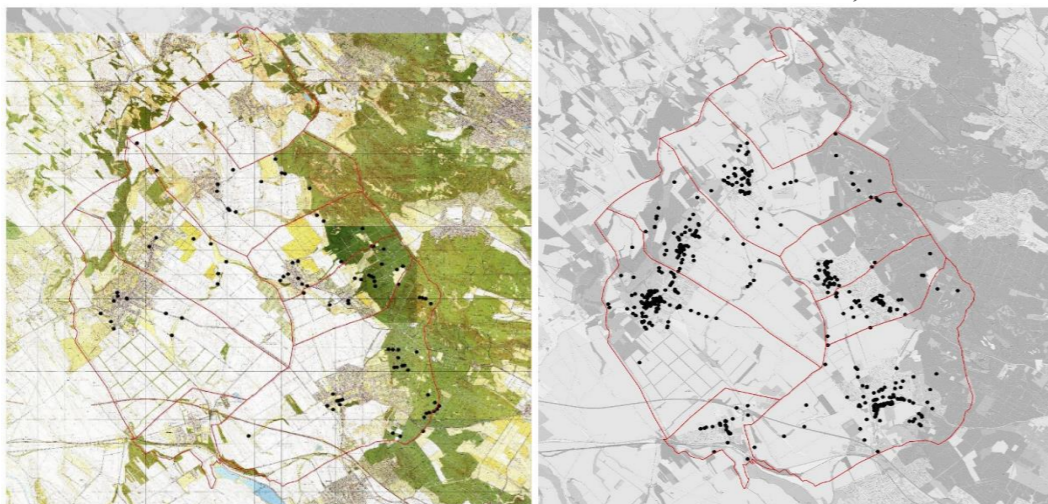
I. katonai felmérés, 1782: 33 db

II. katonai felmérés, 1842: 78 db

III. katonai felmérés, 1882: 72 db

IV. katonai felmérés, 1941: 85 db

Topográfiai térkép, 1990: 95 db

Jelen állapot (OSM), 2023: 593 db

39. ábra: Történeti tájlelemek (fekete pontokkal jelölve) változása 1782-től napjainkig

történeti tájlelemei sok helyen helyreállíthatóak lennének!) További elveszett szakrális emlékek között található 1 db kő képoszlop Zsámbékon, valamint 4 kápolna, ebből 3 Perbálon 1 Zsámbékon, illetve 3 temető, ezekből 2 Pátyon és 1 Zsámbékon volt.

Szintén nagy számban tűntek el vízgazdálkodási emlékek, ezek mindegyike gémeskút, összesen 19 db. Minden vizsgált településről tűnt el gémeskút, a legtöbb Zsámbékról. Az eltűnésük oka feltehetően a kihasználatlanság volt – a mezőgazdasági termelés és állattartás átalakulása miatt. Közlekedési emlékek is nagy számban veszttek el, ezek mind hidak voltak, nagyrészüket fa szerkezetű híd, valószínűleg ez is közrejátszott elpusztulásukban. Összesen 23 db híd tűnt el a térségből, melyből 14 faszervezetű volt, településenként átlagosan 3 híd veszett oda, a legtöbb (4 db) Zsámbékról tűnt el. További 1 db őrház is elveszett, amely régen a vasút mentén volt megtalálható. Termesztési emlékek közül három malom tűnt el Pátyról, Perbálról és Tökről. A területéről számos pincesor, illetve szőlőtermesztéshez köthető emlék is elpusztult, ezek számának pontos megállapításához elmélyültebb, célzott kutatásra lenne szükség. Ipari emlékek közül 2 db kőbánya szűnt meg Tök területén, illetve természeti értéként egy forrás veszett el szintén Tökön. Épített értékek közül Pátyon 2 vadászház tűnt el (39. ábra).

II/2. A térség táji öröksége: örökségfeltárás és elemzése

Táji örökség alatt egy táj/térség természeti, kultúrtörténeti és szellemi örökségeinek az összességét értjük. A táji örökségfeltárás tartalmazza a terület összes feltárt örökségelemét, a Zsámbéki-medence védett és védelemre érdemes „kincseit”. Ebben a részben a térség örökségelemeinek részletes összefoglalása, elemzése olvasható.

II/2.1. Módszertan

A részletes tájvizsgálat után térinformatikai eszközök alkalmazásával elkezdjük csoportosítani, rendszerezni a feltárt táji értékeket. A csoportosítás alapját elsősorban a táji értékek jellege és védettségi típusa adta, de figyelembe vettük a védettség jelentőségét (nemzetközi, országos, vármegyei vagy helyi), valamint amennyiben rendelkezésre állt, úgy az altípusokat (ez különösen az egyedi tájértékek esetében, illetve a műemlékeknél volt mérvadó) is. (40. ábra)

Jelző	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
F_1	Forrás	Herceghalom	Természeti örökségelemek	Földtudományi egyedi tájérték	országos	Ex lege védett forrás		TEKA
M_1	Víztorony	Herceghalom	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	Helyi jelentőségű ipartörténeti jellegű műemlék		TEKA.muemlekem.hu
M_2	Magtár	Herceghalom	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	Helyi jelentőségű ipartörténeti jellegű műemlék		TEKA.muemlekem.hu
ET_1	Emlékmű, szobor, egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél	Herceghalom	Kultúrtörténeti egyedi	Emlékmű, szobor, egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél	Településsel kapcsolatos	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény,	Utcabútor, köztéri	TEKA

40. ábra: Az elkészült értékelés táblája

Ezekon a szempontokon felül a következők alapján csoportosítottunk minden örökségi elemet településenként: Természeti örökségelemek, Épített kultúrtörténeti örökségelemek, Egyedi tájérték és Régészeti örökségelemek. A táji örökségelemek különböző típusainak megoszlását diagramok segítségével ábrázoltuk. Az egyedi tájértékek elemzéséhez a TÉKA egyedi tájérték kataszter adatbázisát használtuk.

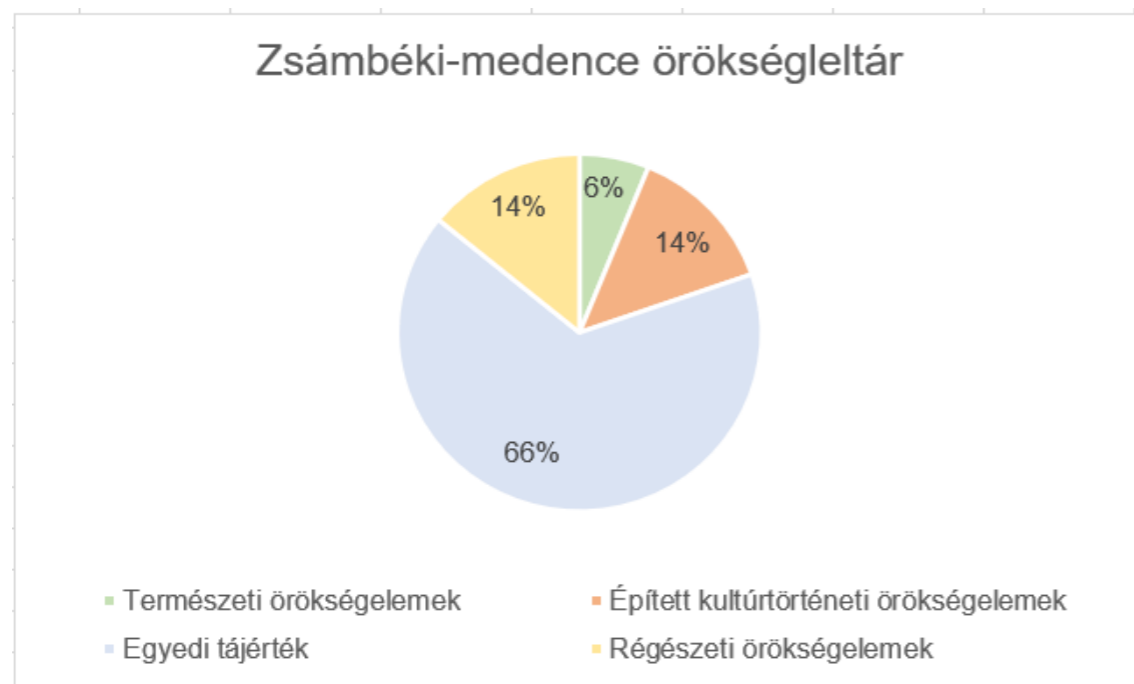
A táji örökség sűrűsödés-elemzésének célja - az adatbázisokból szűrt és terepi felmérések során kiegészített - pontszerű és felületszerű értékek térbeli eloszlásának, koncentrálódási helyeinek vizsgálata, majd következtetések levonása volt.

A térképes sűrűsödés elemzések térinformatikai módszerekkel készítettük el. Ennek első lépéseként a pontok szűrése és a kategóriáknak megfelelő csoportosítása történt, amit egy 500x500 méteres rácsháló rávetítése, majd a pontok rácshálóba eső mennyiségének számítása követett. A rácsháló négyzeteit a táji értékek mennyisége függvényében különböző színmélységű színnel színeztük.

Az összesítő értéksűrűsödési térkép (45. ábra) ezeknek az elemzéseknek az összesített eredményét mutatja be.

II/2.2. Táji értékleltár és elemzése

A Zsámbéki-medencében természeti, épített kultúrtörténeti örökségelemek, egyedi tájértékek és számos régészeti örökségelem található, összesen 857 darab, a rendelkezésünkre álló adatbázisok és terepi felméréseink alapján. A tervezési terület táji értékeit értékleltárba rendeztük, melyet a mellékletben dokumentálunk (41. ábra).

41. ábra: A Zsámbéki-medence örökségelemeinek megoszlása

Az általunk összeállított táji értékleltárban a legnagyobb arányban (66%) egyedi tájértékek fordulnak elő (567 db), ezt követően az épített kultúrtörténeti (116 db) és a régészeti (121 db) örökségelemek (14-14%), majd legkisebb arányban természeti örökségelemek (53 db, 6%). A természeti örökségelemek leginkább a medence peremén, a dombvidéki területeken (Budai-hegyek, Nyakas-hegy) és a külterületeken fordulnak elő. A belterületeken magas az épített kultúrtörténeti értékek száma, Zsámbékon található a legtöbb. Régészeti lelőhelyek és egyedi tájértékek mind kül- és belterületen nagy számban fordulnak elő.

A területfelhasználási kategóriák, természeti adottságok nagymértékben meghatározzák, hogy hol milyen örökségelem található. A medence középső része értékes termőfölddel rendelkezik, amelyen évszázadok óta szántóföldi művelés, mezőgazdasági tevékenység folyik. Ezért ezeken a területeken alacsonyabb az örökségelemek száma, leginkább a termeléshez köthető értékek, építmények (híd, kút, kereszt, gémeskút, határjelek stb.) fordulnak elő. A települések belterületei a medence peremén, a hegylábakon helyezkednek el. A történelem során itt voltak a birtokközpontok, a feldolgozó üzemek, uradalmak, itt folyt a mindennapi élet, itt ápolták a hagyományokat, ezért ennyire magas ezeken a területeken az örökségelemek száma.

Az összesítő örökségtérkép (45. ábra) megmutatja a medence összes, a vizsgálataink által feltárt pontszerű és foltszerű örökségelemét, besorolástól, védettségi kategóriától függetlenül. Minél sötétebb zöld a térképen egy folt, annál több foltszerű örökségelem található az adott területen, annál több védettség halmozódik egymásra. A térképen jól kivehető, hogy hol sűrűsödnek az örökségelemek. A medence középső része kevesebb értékkel bír, ott a történelem során és jelenleg is intenzív mezőgazdasági művelés zajlik. Természeti értékek leginkább a dombos vidéken az erdőkhöz, szőlőterületekhez, illetve gyepterületekhez köthetőek. A pontszerű elemek koncentrálódása jól mutatja a települések elhelyezkedését a medencén belül: ahol sűrűsödnek a pontszerű elemek, ott található település beépített része. Sok tájérték kötődik a hajdani pincesorokhoz, szőlőhegyekhez is.

A "Természeti örökség összesítő tervlap" című tervlapon a Zsámbéki-medence hét településének természeti örökségei láthatóak. A medencében megtalálhatók az Országos Ökológiai hálózat elemei, a magterület, a pufferterület, és az ökológiai folyosó. Magterület elsősorban Perbál, Budajenő, Páty K-i területein, valamint Zsámbék, Tök domboldali területein vannak jelen. Pufferterületek jellemzően a magterületek és a beépített területek, illetve a szántóterületek irányából, valamint Zsámbék esetében a bánya felől nyújtanak védelmet, csökkentik a zavaró hatásokat, ami a magterületeket érheti. Az ökológiai folyosó területei a Békás patak és annak vízgyűjtőjén húzódó vízfolyások környéki területekre (Budajenői, Zsámbéki, Füzes (Pátyon), patakok), valamint egyéb vizes élőhelyekre terjednek ki.

A Natura 2000 jelölő élőhelyek területei többnyire átfedésben vannak az Országos Ökológiai hálózat területeivel. Az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek közül megtalálható a Budai Tájvédelmi Körzet és a Duna-Ipoly Nemzeti park területe is a térségben, ami Perbál, Budajenő,

Telki és Páty települések keleti területein jelenik meg. További fontos védelmi kategóriaként a Tájképvédelmi terület övezete is megjelenik majdnem minden településen, amely Zsámbék esetében, a belterületől északnyugatra, a kiskertes, szőlő-, illetve gyümölcs művelésű területen található. Ez a térség egyedülálló tájképi adottságait bizonyítja. A számos országos és megyei jelentőségű védelmek mellett helyi jelentőségű természetvédelmi területek is megtalálhatók, Zsámbékon és Tökön a Nyakas-hegy vonulatain, valamint Pátyon a Sasfészek-tó területén.

A medencében több ex lege védett elem is található. Ex lege védett források Perbál, Tök, Zsámbék, Herceghalom, Páty vízfolyások menti területein, valamint, ex lege védett barlang és annak védőövezete: Pátyon a Főkúti kőbánya területén.

A tervlapon a természeti jellegű egyedi tájértékeket is ábrázoltunk. Ezek elsősorban biológiai, természeti, földtudományi, tájképi, valamint vízgazdálkodással kapcsolatos tájérték kategóriákba sorolhatók. Közöttük nagy számban fordulnak elő a Biológiai egyedi tájérték, Természeti tájérték, amelyek jellemzően magányos fák, facsoportok, fás területek, valamint vízgazdálkodással kapcsolatos elemek, amelyek kutak, hidak.

Elemeztük a természeti örökségek településenkénti területi eloszlását. Ezek alapján Perbál, Tök és Páty településeken van a legtöbb természeti örökségelem (mindhárom településen az összes érték 25-25%-a található). A nemzetközi, országos és helyi jelentőségű területek megoszlásának vizsgálatára készült diagramról leolvasható, hogy országos jelentőségű védett természeti területekben ugyancsak Perbál, Tök és Páty szerepe kiemelkedő a térségben. Helyi jelentőségű védett területek csak Zsámbékon, Tökön és Pátyon fordulnak elő.

A kultúrtörténeti örökségelemnél megkülönböztethetőek országos és helyi jelentőségű értékek. Az országos jelentőségű pontszerű kultúrtörténeti örökségelemből összesen 33 darab található a településeken, ebből csaknem a fele, 15 darab Zsámbékon. A települések közül Herceghalmon nincs országos jelentőségű védett kultúrtörténeti érték. Jellegüket tekintve agrártörténeti, katonai, kultikus, szakrális, népi-lakó, uradalmi és vízgazdálkodási örökségelemek vannak a medencében. A helyi és országos kultúrtörténeti értékek összesített megoszlását tekintve Zsámbék és Budajenő emelkedik ki. Zsámbékon összesen 40, Budajenőn 28 darab védett kultúrtörténeti érték található összesen.

Az országos kulturális örökségek közül a 42. ábra bal oldali képén a premontrei templom romja, a jobb oldali képen pedig a zsámbéki Keresztelő Szent János Plébániatemplom látható.

Helyi jelentőségű védett épített kultúrtörténeti örökségelemből összesen 80 darab elem van a településeken. Zsámbékon és Budajenőn található a legtöbb helyi jelentőségű védett épített örökség, Telkin nem található ilyen elem. Jellegüket tekintve agrártörténeti, közlekedési, kultikus, szakrális, népi-lakó, történelmi örökségek. Ezek közül a népi-lakó jellegű helyi épített örökségelemből van a legtöbb a településeken.

42. ábra: A zsámbéki romtemplom és Keresztelő Szent János Plébániatemplom

A 43. ábra képein a zsámbéki malom romjai, a temetőkápolna, a kálváriadomb és a pinceterület látható. (43. ábra)

43. ábra: A zsámbéki malom romjai, a temetőkápolna, kálváriadomb és pinceterület

A Zsámbéki-medencében régészeti lelőhelyekből kül- és belterületen összesen 179 darab található. A 44. ábra képein a Pátyon talált népvándorlaskori tarsolylemezek láthatók. Akadnak római kori, középkori és egyéb történelmi korokból származó régészeti lelőhelyek is a térségben (44. ábra).

A térség egyedi tájértékeit alapvetően három főcsoportba sorolhatjuk: kultúrtörténeti, természeti és tájképi értékekre. Ezen belül hét fő típusba sorolva vizsgáltuk őket részletesebben (MSZ 20381:2009 számú

szabvány): településsel kapcsolatos, közlekedéssel, szállítással kapcsolatos, termeléssel kapcsolatos, egyéb emberi tevékenységgel kapcsolatos, földtudományi, biológiai egyedi tájérték és kilátópontok egyedi vagy jellegzetes látványképpel. A típusonkénti megoszlást a 48. ábra tartalmazza.

44. ábra: Pátyon talált ezeréves tarsolylemez

Az értékek megoszlását vizsgálva elmondható, hogy a legtöbb elem kultúrtörténeti jelentőségű (534 db), ezen belül is kimagaslik a termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek aránya, mely magába foglalja a szőlő- és bortermeléssel összefüggő egyedi tájértékeket is, mely a Zsámbéki-medencében alapvetően a pincék jelenlétéből adódik. A pincék, préházak a térség minden településén jelen lévő, karakterformáló örökségelemek, csupán Herceghalomról hiányoznak. A településsel kapcsolatos egyedi tájértékek száma is utal a terület beépítettségére és történeti múltjára. A nagyszámú szakrális elem pedig tovább erősíti, hogy a medencében mély kulturális gyökerei vannak az emberi jelenlétnek, spiritualitásnak és a premontrei szerzetesrend munkásságának is emléket állít. A tájértékek között megjelennek természeti értékek (57 db) is, melyek a nagyarányú művelt területek mellett, különösen fontosak és megőrzendők. Az emlékek között megtalálhatóak a települések múltjára utaló emlékművek, épületek is, illetve a hagyományos és történeti tájhasználatra utaló értékek is. Kis számban fordulnak elő tájképi egyedi tájértékek (2 db). A térség mezővédő erdősávjait nem tartja nyilván a TÉKA Táj Érték Kataszter, pedig jelenlétük, történeti múltjuk és tájképi, tájtagoló szerepük miatt érdemes lenne ezeket is felvenni a kataszterbe (különösen Zsámbék területén karakteresek).

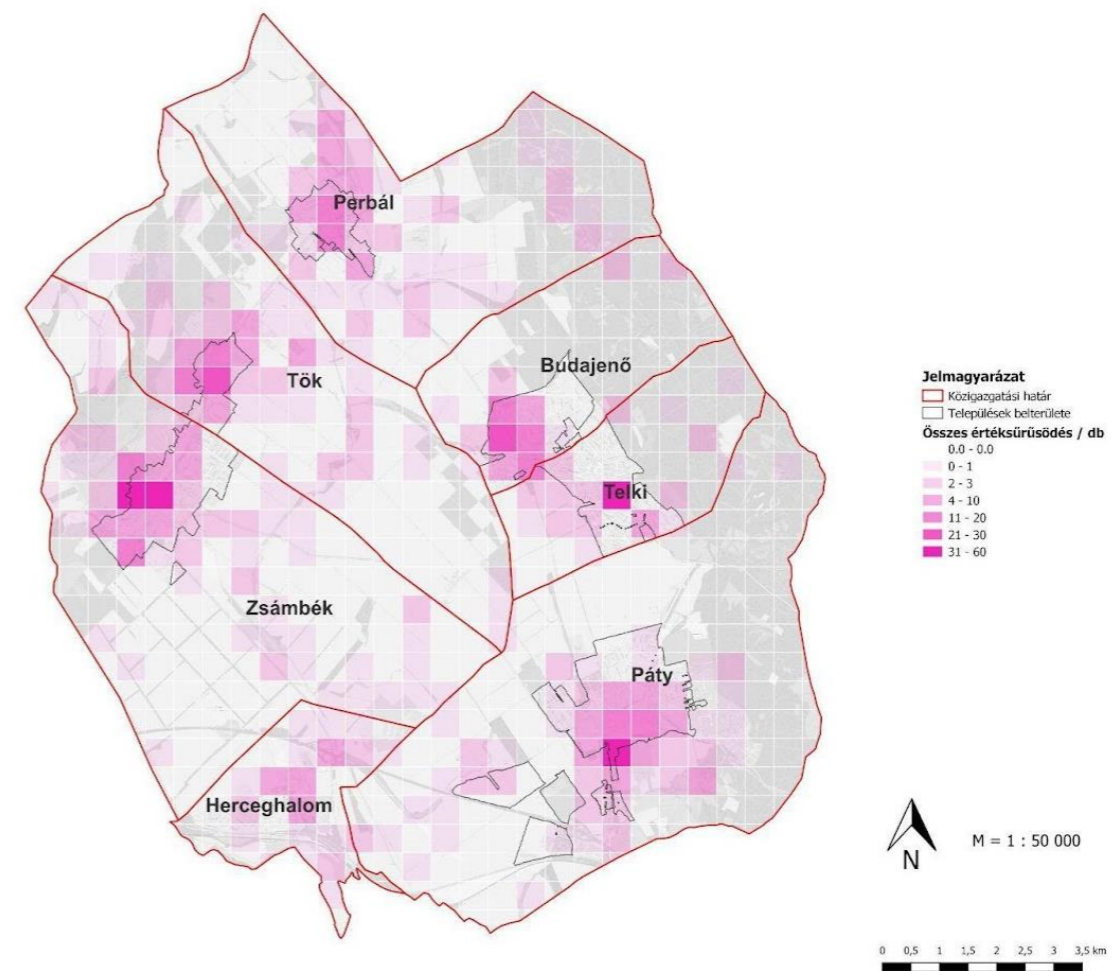
Összefoglalva megállapítható, hogy a Zsámbéki-medence nagyon gazdag táji értékekben és számos örökségelem köti össze és formálja egységgé a térség településeit. Ezek összegyűjtése, megismerése, táji szintű kezelése, védelme fontos feladat a jövőben. Részben ezek az elemek őrzik a település történelmét, egy-egy népcsoport, nemzetiség hagyományait, emellett nagymértékben meghatározzák a medence karakterét, egyediségét, identitását, szépségét.

II/2.3. A térség összes táji öröksége

A sűrűsödéselemzések célja, az adatbázisokból szűrt és terepszemlével kiegészített pontszerű és felületszerű értékek térbeli eloszlásának, koncentrációs helyeinek a vizsgálata, majd következtetések levonása, amely pl. a turisztikai fejlesztésekhez szolgálhat alapul.

A térképes elemzések térinformatikai módszerekkel készültek. Első lépésként a pontok szűrése és megfelelő csoportosítása történt, amit egy 500x500 méteres rácsháló rávetítése, majd a pontok rácshálóba eső mennyiségének számítása követett. Ahogy az előző fejezetből kiderült, ezek az értékek több kategóriába is sorolhatók, ezért tematikus sűrűsödés-elemzések készültek, a térség összes táji örökségéről, a természeti örökségéről, a kultúrtörténeti örökségeiről és az egyedi tájértékeiről. Az összesítő értéktérkép ezeknek az elemzéseknek az összesített elemzését tartalmazza. Az összesítő térképből leszűrhető az a következtetés, miszerint a települések belterületén sűrűsödnek a táji értékek, emellett a hajdani szőlőhegyek területén, a Békás-patak mentén, valamint a Meszes-hegy környékén láthatóak sűrűsödési helyek (45. ábra).

A térség örökségeltárát az 1. számú melléklet tartalmazza.

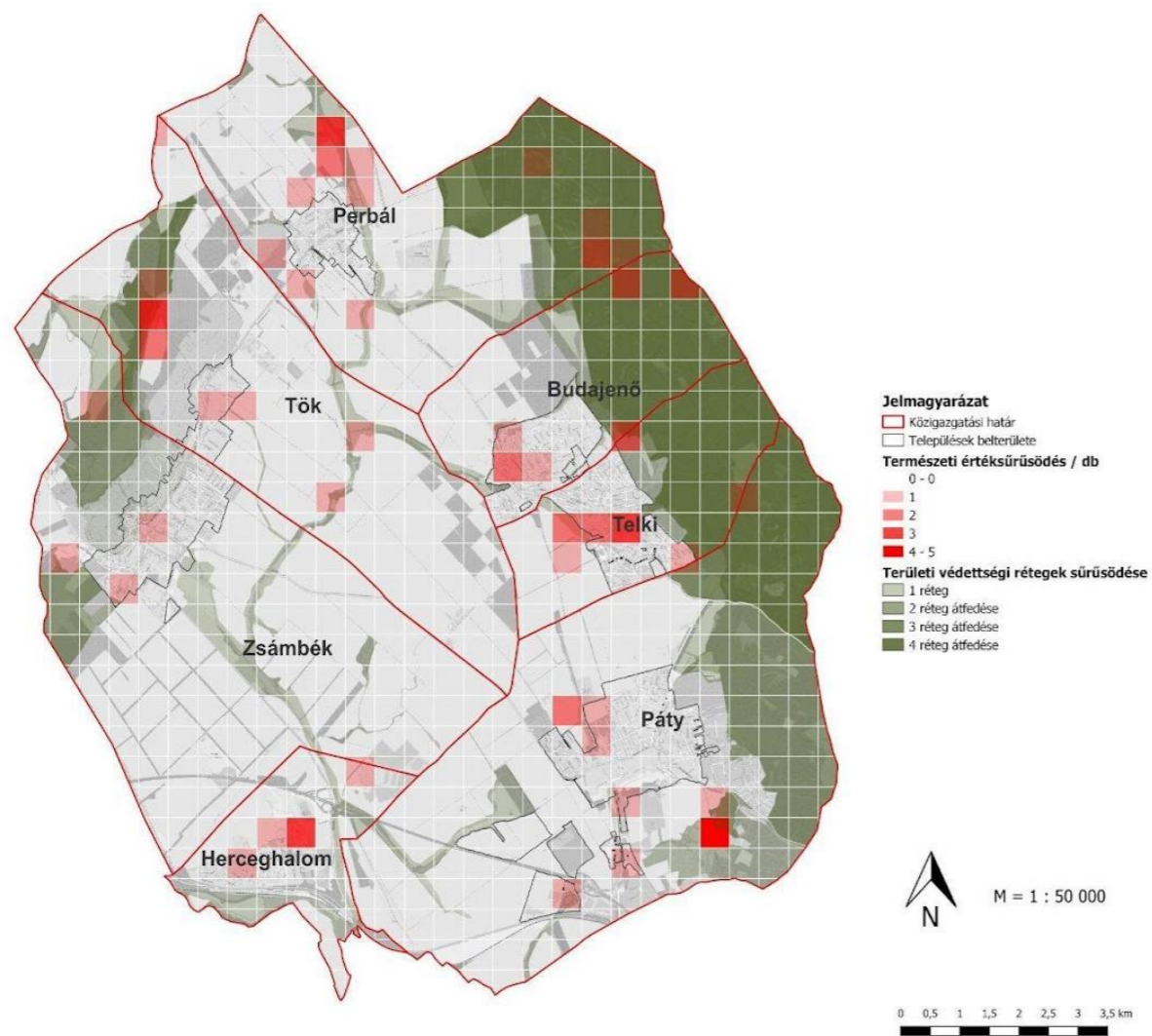

45. ábra: Összesítő értéksűrűsödési térkép

II/2.4.A térség természeti öröksége

Természeti értékek leginkább a környező hegyek természetes növényzetének köszönhetően fordulnak elő a településeken. Ilyenek például Perbál, Budajenő Telki és Páty közigazgatási területének keleti részén, a Budai-hegység irányából benyúló erdők, melyek Natura 2000 terület, Tájvédelmi körzet és a Nemzeti Ökológiai Hálózat részei is. Szintén az Ökológiai Hálózat részei a Békás-patak menti területek.

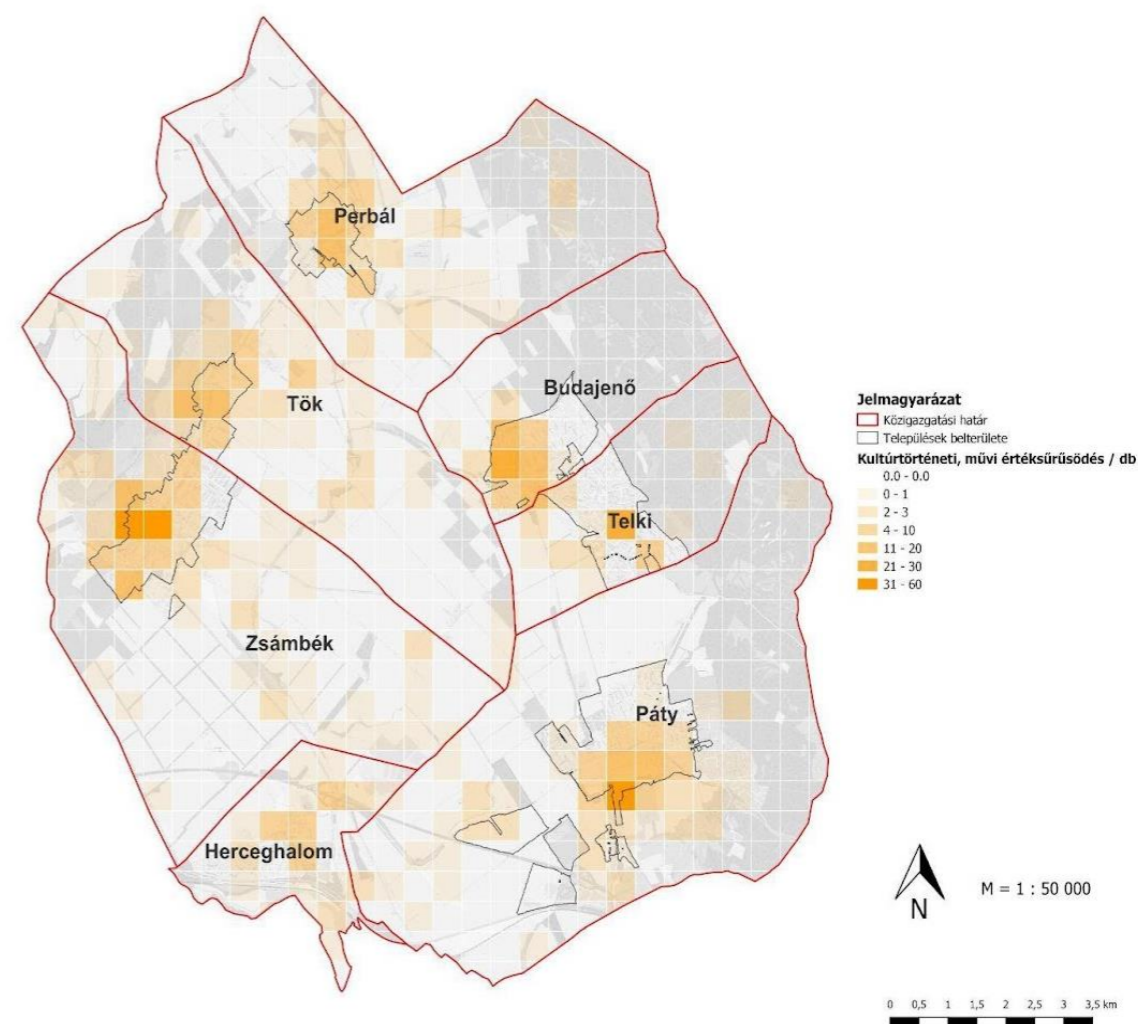
Egyre sötétedő pirossal jelölve jól láthatóak az alábbi ábrán azok a területegységek, ahol a pontszerű természeti értékekből több is előfordul, tehát érték sűrűsödési szempontból fontosak. Ezek főleg külterületen jelennek meg. Többek közt ex lege védett források, biológiai, földtudományi, természeti tájértékek (46. ábra).

46. ábra: Természeti értékek sűrűsödése

II/2.5. A térség kulturális öröksége

A kultúrtörténeti, művi tájértékek, épített értékek főleg belterületen koncentrálódnak. Itt találhatóak a település műemlékei, emlékművei. Agrártörténeti egyedi tájértékek számítanak a pincesorok, melyek a településen vagy többnyire a településszegélyeken helyezkednek el. Külterületen főleg régészeti lelőhelyekkel, elsősorban gémeskutakkal, kereszttekkel, templomrommal találkozhatunk (47. ábra).

47. ábra: Kultúrtörténeti értékek sűrűsödése

II/2.6. Egyedi tájértékek

“Egyedi tájértékek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.” (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről) Az egyedi tájértékeket hivatalosan a nemzeti park igazgatóságok veszik nyilvántartásba. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága még egyik településre sem készített egyedi tájérték katasztert. Az elemzés a TÉKA tájértéktár adatbázisa alapján készült saját terepi felmérésekkel kiegészítve.

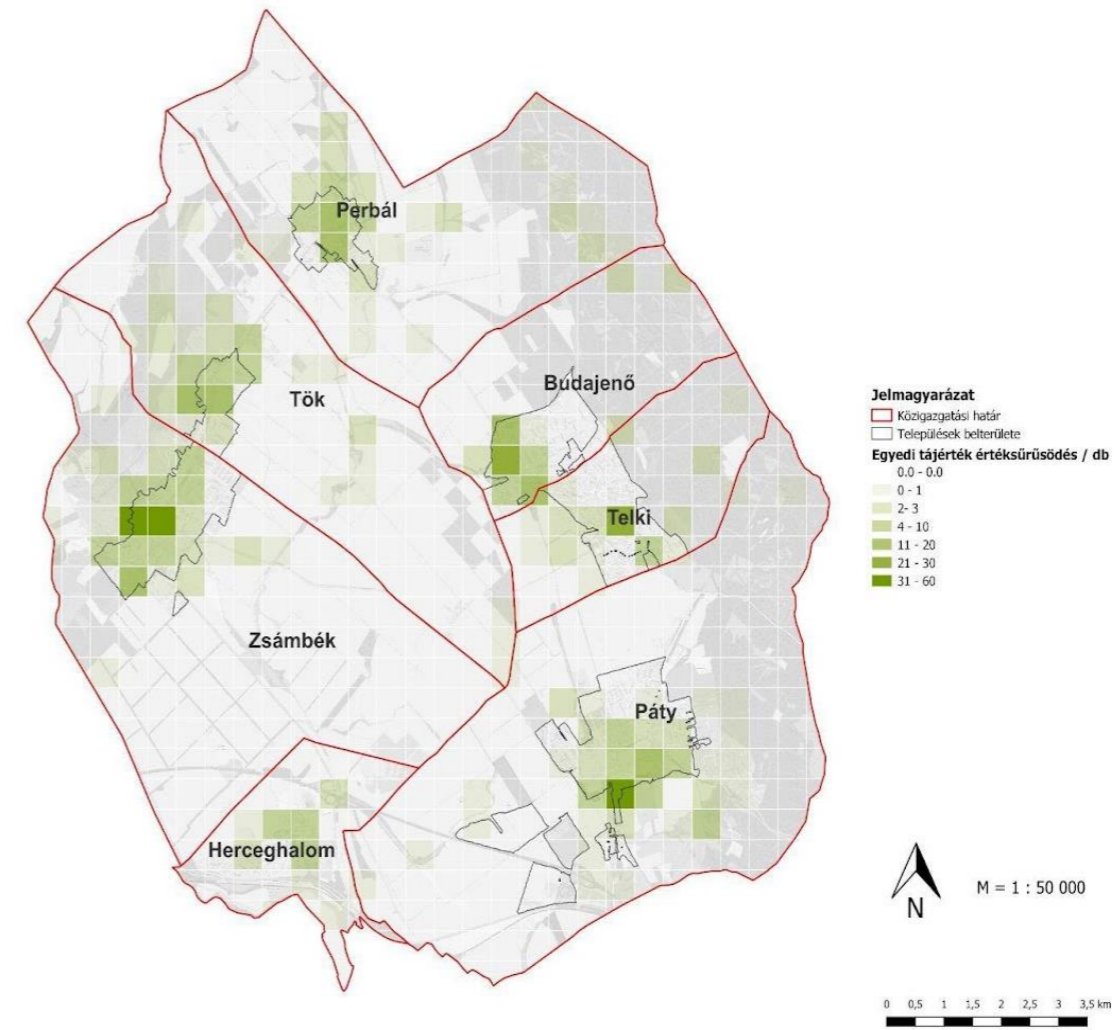
Az egyedi tájértékek döntően a települések belterületén vagy annak közvetlen környezetében koncentrálódnak. A dombok lábain sűrűsödnek a szőlőműveléssel kapcsolatos egyedi tájértékek, például kereszttek, pincék, pincesorok. Az egyedi tájértéke sűrűsödési helyeit a 49. ábra mutatja be.

A települések szélén találhatóak idős fák, jelzőfák, és különböző szakrális tájértékek is. Ezek mellett kilátópont, illetve földtudományi értékek is megjelennek. A települések belterületein 30 és 60 közötti darabszámmal jelennek meg az egyedi tájértékek, ami átlagosan 0,25 db/km²-es sűrűséget képvisel. (48. ábra, 49. ábra).

A települések szélén találhatóak idős fák, jelzőfák, és különböző szakrális tájértékek is. Ezek mellett kilátópont, illetve földtudományi értékek is megjelennek. A települések belterületein 30 és 60 közötti darabszámmal jelennek meg az egyedi tájértékek, mely számot, ha a belterületek területi nagysága szerint osztjuk el, akkor kijön, hogy 0,25 négyzetkilométeres sűrűséggel fordulnak elő (48. ábra, 49. ábra).

Kultúrtörténeti egyedi tájértékek	534
Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	41
- kertépítészeti egyedi tájértékek	4
- védelemmel kapcsolatos egyedi tájértékek	1
- mindennapi élettel kapcsolatos egyedi tájértékek	53
- szakrális egyedi tájértékek	82
- földméréssel kapcsolatos egyedi tájértékek	2
Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájértékek	16
Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	8
- agrártörténeti egyedi tájértékek	67
- szőlő-és bortermeléshez kapcsolódó egyedi tájértékek	152
- ipartörténeti egyedi tájértékek	1
- vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájértékek	38
Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájérték	22
- történelmi emlékművek, szoborok	39
- vendéglátáshoz kapcsolódó egyedi tájértékek	1
- egyéb besorolású egyedi tájértékek	7
Természeti egyedi tájértékek	57
Földtudományi egyedi tájérték	15
Biológiai egyedi tájérték	18
- természeti egyedi tájértékek	24
Tájképi egyedi tájérték	2
Kilátópont vagy jellegzetes látványképpel	2

48. ábra: Egyedi tájértékek típusai és darab szerinti megoszlásuk

49. ábra: Az egyedi tájértékek sűrűség szerinti megoszlása

II/3. A tájkaraktert formáló, tájjellegadó örökségelemek

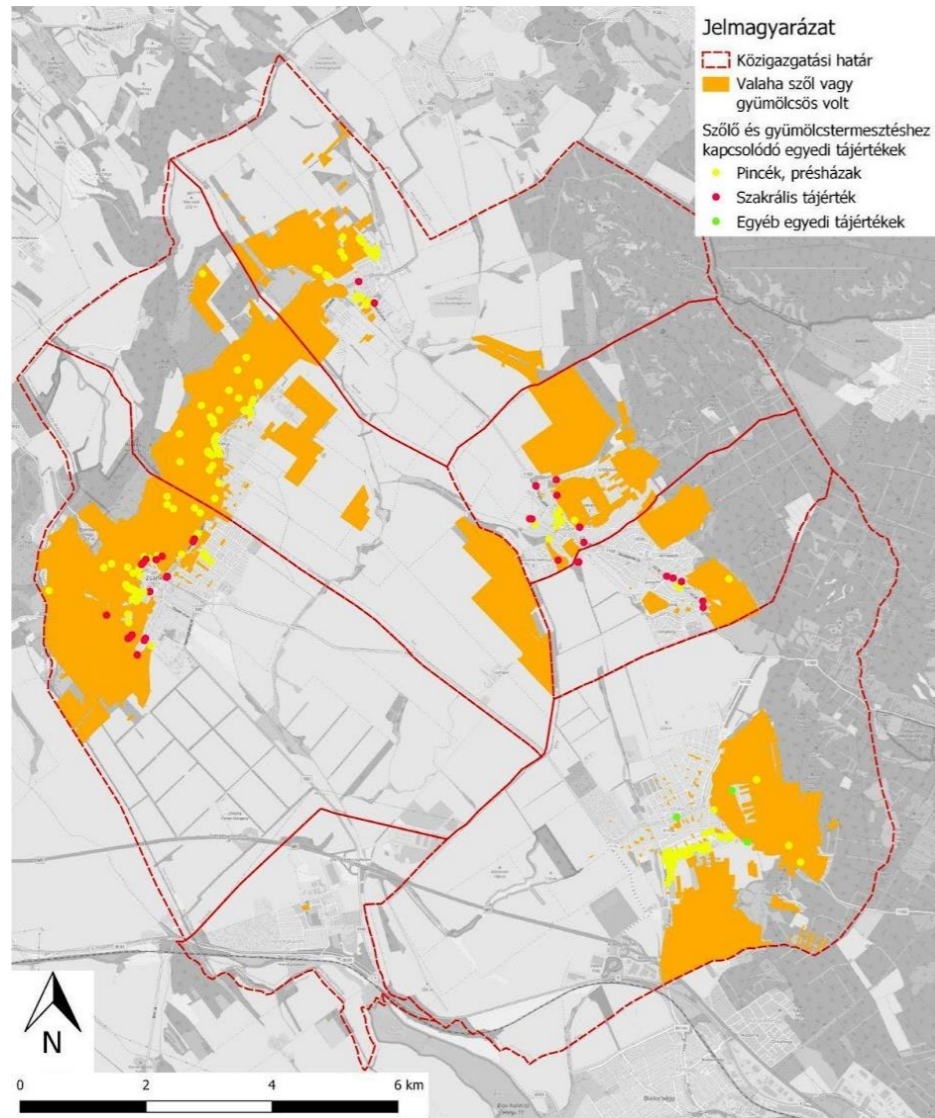
A tájkaraktert formáló, illetve tájjellegadó örökségelemek olyan elemek a tájban, melyek nagyban befolyásolják a táj megjelenését, meghatározzák az itt élők tájhoz kötődését. Lehetnek természeti erők által alakított értékek, az ember által alkotott értékek vagy az ember és a természet által közösen alakított elemek is. A Zsámbéki-medencében a szőlőtermesztéshez kapcsolódó és a szakrális örökségelemeket értékeltük úgy, hogy az egész térség tekintetében meghatározó, karakterformáló tájjelemek (50. ábra).

Térségi tájkaraktert meghatározó tényezők	Pincék, hagyományos kisparscellás szőlőkultúra	Romtemplomok jelenléte	Bányák	Agglomerációs helyzet	Honvédelmi területek	Szakrális	Domborzat	Vízfolyások, vizek, hidak	Karakteres mezővédő fásítások, jegenye fasorok, patak menti zöld sávok	Erdők jelenléte a peremvidéken
Zsámbék										
Tök										
Perbál										
Budajenő										
Telki										
Páty										
Herceghalom										

50. ábra: tájkaraktert formáló, tájjellegadó örökségelemek

II/3.1. Szőlő- és gyümölcsstermesztéshez kapcsolódó örökségelemek

A szőlő- és gyümölcsstermesztés a Zsámbéki-medence csaknem összes településén (Zsámbék, Tök, Perbál, Budajenő, Telki, Páty) a táj jellegét meghatározó történeti tájhasználat volt, melynek nyomait napjainkban a fennmaradt pincesorok, borospincék, prэшázak, lemélyült földutak (horhosok) őrzik (51. ábra).

51. ábra: Szőlőtermesztéshez köthető örökségelemek a Zsámbéki-medencében

A szőlő- és gyümölcsstermesztéshez kapcsolódó egyedi tájértékeket (lásd a *“Szőlők, gyümölcsösök területének változásai és szőlőtermesztéshez kapcsolódó örökségelemek”* című tervlapon) három nagy csoportba sorolhatjuk. Ezek közül a legnagyobb a pincék és prэшázak csoportja, melyekből jelenleg 218 db elem szerepel az egyedi tájérték és egyéb védett elemek adatbázisaiban. Ezt követik szőlőhegyi szakrális elemek, melyek száma 40 db, főleg fészület, kereszt képében jelennek meg. A szőlőműveléshez egyértelműen kapcsolódó védőszenetek szobraikat (pl. Szent Orbán szobrokat) nem sikerült azonosítanunk a térségben, így a szakrális elemek az alapján lettek ezen tájhasználatokhoz kapcsolódónak minősítve, hogy

egykori vagy ma is meglévő szőlő- vagy gyümölcsös területeken található-e. Ezeken kívül alig 3 db egyéb tájértéket találtunk, melyek valamilyen módon köthetők a szőlőtermesztéshez. A területen pl. Zsámbék, Tök szőlőhegyein számos lemélyült földút található, ezeket nem tartalmazzák az egyedi tájérték adatbázisok, pedig egyedi tájértékként védelemre érdemesek lennének (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**).

II/3.2. Gyepgazdálkodáshoz kapcsolódó örökségelemek

A hat vizsgált időállapot alapján megállapítottuk, hogy tájkarakterformáló jellegük alapján korábban meghatározó gyepek nagy része más területhasználatra alakult, az állattartás csökkenésével pedig a legelők, legelői gémeskutak is eltűntek nagyrészt. Fás legelők nem voltak jellemzők erre a területre. (lásd a *“Gyepterületek változásai és gyepgazdálkodáshoz köthető örökségelemek”* című tervlapon)

A vizsgálat során számba vettük azokat a táji örökségelemeket, melyek valaha gyepterületeken vagy gyepterületek közelében álltak. Ilyenek például a legelő állatok itatására is használt gémeskutak, egyéb kutak, vagy a különböző kereszt típusok is. Ezek mindegyike egyedi tájértékként nyilvántartott napjainkban. A 22 db gyepgazdálkodással összefüggésbe hozható feltárt elemből 13 db szakrális tájérték, 6 db vízgazdálkodással kapcsolatos tájérték, 1 db településsel kapcsolatos tájérték, 1 db biológiai tájérték és 1 db természeti tájérték található a Zsámbéki-medencében. Ezeket a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** és a *“Gyepterületek történeti változásai és gyepgazdálkodáshoz kapcsolódó örökségelemek”* című tervlap foglalja össze.

sorszám	megnevezés	település	jelleg	típus	jelentőség
1	Váci kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
2	Elhanyagolt kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
3	Feszület	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
4	Elhanyagolt kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
5	Kőkereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
6	Kerekeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos
7	Kőfeszület	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
8	Nyomóskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos
9	Kőkereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
10	Kerekeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos
11	Körtés kereszt	Páty	Egyedi tájérték	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	országos
12	Gémeskút	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos
13	Gémeskút	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos
14	Kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
15	Fakereszt a Meszes-hegyen	Perbál	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
16	Jelzőfa	Perbál	Egyedi tájérték	Biológiai egyedi tájértékek	országos
17	Feszület	Telki	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
18	Telki rét	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	országos
19	Útmenti fészület	Telki	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
20	kereszt	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
21	kereszt	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	országos
22	Nyomóskút (Bicskei utca)	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	országos

52. ábra: Gyepgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájértékek a Zsámbéki-medencében

II/3.3. Vizekhez köthető örökségelemek

A medencében sok vízhez kötődő örökségelem fennmaradt. (lásd *“Vizjárta területek történeti változásai és vízhez kötődő örökségelemek”* című tervlap) A legtöbb vízhez kötődő örökségelem egyedi tájérték (például kerekcsutak, hidak, gémeskutak), de vannak Ex lege védett források, helyi és országosan védett műemlékek is, mint például a zsámbéki Török-kút.

A patakok maguk is jelentős karakteradó vizes elemek, a velük való gazdálkodás, legyen az pozitív vagy negatív, nagyban befolyásolja a táj karakterét. A jellemző vízparti növényzatsávoktól kezdve, a vízimalmok miatt létesült duzzasztott tavakig, mind-mind fontos szerepet játszottak a táj arculatának kialakításában.

A medence vízgyűjtőjéhez tartozó források is fontos szerepet játszanak ebből a szempontból, melyekből 12 db található meg a területen, illetve 1 db eltűnése azonosítható a térképes források alapján (54. ábra). A térségben még fellelhető hidak nagy értékek, megőrzésük indokolt.

54. ábra: Kőhid és kerekcsut Telkiben

II/3.4. Zsámbéki-medence szakrális öröksége

A térség országos jelentőségű szakrális/vallási emlékek tekintetében. Középkori romtemplomainak, kolostorainak, rendházainak köszönhetően kolostortájnak is tekinthető, amelynek spiritualitása napjainkban is sok turistát vonz és ma is virágzó egyházi intézmények, iskolák működnek a térség területén. Helyiekkel folytatott beszélgetésekből kiderült, hogy sok ideköltöző is a zsámbéki romtemplom miatt választotta lakhelyéül a Zsámbéki-medencét.

Ahogy a *“A Zsámbéki-medence szakrális öröksége”* című tervlapon látható, kivétel nélkül, minden vizsgált településen találhatóak szakrális elemek. Kiterjedéséből is adódóan, ezek közül a legtöbb Zsámbékon

helyezkedik el. A teljes területen az alábbi típusú szakrális elemek fordulnak elő: templomok, kápolnák, temetők, kálváriák, (kálvária dombok), keresztek/feszületek. Négy kiemelkedő fontosságú, a tájkaraktert meghatározó szakrális elemet különböztetünk meg, amelyek az alábbiak: a zsámbéki romtemplom, a Budajenői Szent Mihály kápolna, a Pátyi Szent II. János Pál pápa templom és a töki templomrom (53. ábra).

53. ábra: Szűz Mária Királynő kápolna Telkiben, Töki romtemplom

A **zsámbéki árpád kori templom** egy nagyon meghatározó, emblematikus eleme a településnek és az egész Zsámbéki-medencének. A **budajenői Szent Mihály kápolna** vagy öregtemplom is szintén egy karaktert adó építmény, a domb tetején elhelyezkedő letisztult árpád kori kápolna nagyon kedves képet fest.

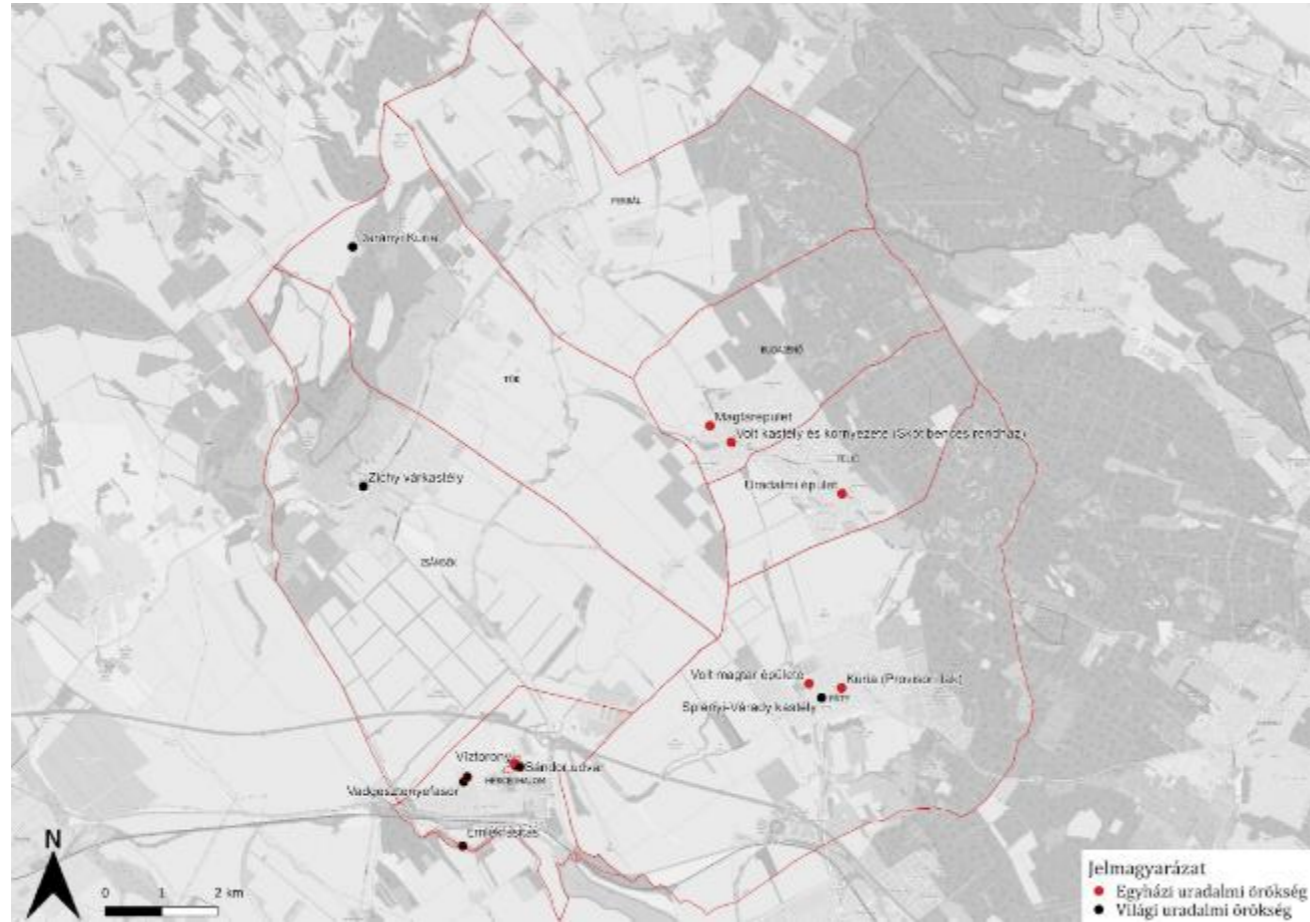
A pátyi **Szent II. János Pál pápa templom** egy sokkal újabb, modernebb templom az előzőekhez képest. Ez a településnek egy folyamatosan bővülő és fejlődő településrészén helyezkedik el, ahol mind az épületállomány, mind a lakosság a fiatalos lendületet idézi. A negyedik szakrális emlék pedig a **töki templomrom**, ami szintén árpád kori építmény, amit nemrég állítottak helyre. Különös karakterű maga az épület is, de az elhelyezkedése és a megközelítése külön figyelmet érdemel. A templom egy mezőgazdasági terület közepén áll, melyet a renoválásig csak a gabona letaposásával lehetett megközelíteni, azonban a közelmúltban utat nyitottak a templomhoz a szántóterületen keresztül. Ezt gyepszőnyeg borítja, melyet két oldalról cserjesor kísér.

A szakrális elemeken mellett nagyon fontos szerepet töltenek be a térséget érintő zarándokutak és azon belül is a Mária-út a legjelentősebb szakrális tekintetben. A zarándokturistákat néhány zarándokszállás is kiszolgálja, mégis összességében úgy ítéljük meg, hogy a térség szakralitásában rejlő potenciált nem aknázza ki kellőképpen a térség, ezért az örökség-menedzsmentben és a turizmus szelíd fejlesztése során érdemes lenne jobban építeni a szakrális örökségre. Az erről készült összesítő táblázatot az 2. számú melléklet tartalmazza.

II/3.5. Uradalmi örökség

A Zsámbéki-medence tájalakulásában meghatározó szerepet töltöttek be a területen gazdálkodó világi és egyházi uradalmak. A térség egyes részein a mai napig több pontszerű uradalmi eredetű örökségi elem

(kastélyok, kúriák, uradalmi majorok és gazdasági épületeik maradványai, uradalmi eredetű fasorok stb.) fennmaradt, a birtokszerkezet és a gazdálkodás táji lenyomatai azonban mára elpusztultak, csupán néhány fasor, mezővédő erdősáv őrzi nyomait. Az uradalmi eredetű örökséget az 57. ábra foglalja össze.

57. ábra: Medence uradalmi eredetű öröksége

Herceghalom

Herceghalom területén az uradalmi örökségek a Sándor grófi családhoz köthetők a Bajna-Biai uradalom részeként. A bajnai birtokközpont az 1700-as évek elejétől a Sándor grófi család birtokához tartozott, ekkor kezdődött meg a birtok szisztematikus kiépítése. A XIX. században Herceghalom az összes majorral együtt Sándor Móric gróf tulajdonába került. Sándor Móric birtoklása idején Herceghalom közigazgatási területe még beépítetlen mezőgazdasági művelés alatt álló terület volt kettő uradalmi majorral. Sándor Móric a területen, valamint bajnai és biai birtokrészén egy jól gépesített, virágzó, országos hírű mintagazdaságot hozott létre. Területén a tájszépítési törekvések is megnyilvánultak a parcellákat szegélyező fasor-rendszer formájában (lásd 57. ábrán). Móric lánya, Paulina grófnő, Metternich Kelemen kancellár fiához ment feleségül. A település környéki puszták (majorok) a család egy-egy tagjának nevét viselték. A falvak határát

55. ábra: Járai Rudolf: Herceghalom 1952. MTI FOTÓ, leltári szám: 750169

régen fasorokkal jelölték, ezek voltak egyben a kocsutak kísérői is. Így ültették a Gesztenyés út fáit is az

56. ábra: Gesztenyés fasor, egykori majorok Herceghalmon (Gróf Sándor Mór Biai uradalmához, gazdasági és erdőterületek térképe kivágat)

1900-as években. A víztorony szomszédságában található a Magtár, mely az uradalmi időkből (1874) származó épület és a termény tárolására szolgált.

A XIX. századi adatok alapján Herceghalmon és a környező majorokban csak olyan emberek éltek, akik a Metternich uradalom cselédei, munkásai, alkalmazottai voltak. A II. világháború idején a település, a ma Sándor udvarnak nevezett négyszögben elhelyezkedő épületekből állt. A Sándor-udvart eredetileg több lakást tartalmazó épületek képezték, melynek középső tömbjében minden lakáshoz tartozóan egy-egy konyha volt elhelyezve. A herceghalmi birtokrész területén több uradalmi gazdasági épület (istállók,

magtár, cselédház), valamint fasor fennmaradt. A hajdani birtokrész szántóterületeinek nagy része azonban mára teljesen beépült (55. ábra 58. ábra).

58. ábra: Magtár Herceghalmon, Vadgesztenye emlékfásítás az 1916-os vonatbaleset emlékére, Herceghalom határában

1916 novemberében Herceghalmon súlyos vonatbaleset történt. A szerencsétlenség emlékére a régi vasútállomással szemközi domboldalon a Sándor-család vadgesztenyefa-ligetét létesített a birtokán, szabályos négyzethálós rendszerben telepített vadgesztenyefákkal. E vadgesztenye ligetek hasonlítanak a Sándor uradalom bajnai birtokrészén, a gyarmatpusztai vadaskertben és Sárísáp külterületén létesített vadgesztenye ligetekhez. Az emlékfásítás területén található egy lépcső, mely feltehetően egy -mára már elpusztult- emlékműhöz vezetett (56. ábra).

Páty

Pátyon két uradalmi örökségi elem található, a Splényi-Váradi kúria és kertje. A birtokot 1850-ben vásárolta meg Várady József udvari tanácsos. Azonban a kastély keletkezése korábbi időkre mutat vissza, 1807-ben Bárány Ignác huszárezredes feleségül vette Szily József biai földbirtokos második házasságából született lányát, Máriát. 1820 táján Mária vásárolta meg a pátyi birtokot, melyre az általa készített tervek alapján nemesi udvarházat építtetett. Azonban az épület több évtizede a pusztulás szélén áll, kihasználatlan.

Pátyon található továbbá egy nemesi kúria, más néven Provisori lak, mely a bécsi skót bencések egyházi jószágigazgatójának kúriája volt. A kúria 1820-ban épült a telki apátság birtokán. 1870-ben a bencések visszaköltöztek Bécsbe, az épület pedig bérlőké lett, majd 1945-ig a Műegyetem Tangazdasága működött itt, a kúriában a tangazdaságot irányító tisztartók laktak. Az épületet 1994 óta a Páty Faluközösségért Felelős Alapítvány működteti és kulturális célokat szolgál.

Páty területén szintén található egy hajdani magtár épület is, melyet 2022-ben alakították át Ökumenikus Cserkészotthonná, eredeti építészeti arculata jelentősen módosult az átalakítás során (59. ábra).

Tök

Az anyácsapusztai Darányi kúria mai állapotában csak alapjaiban található meg, a kúria területe melletti területen lovarda működik. 1945-ben a Darányi örökösök birtokaként említették a 10 szobás épületet, melyhez park is tartozott. Szabadon álló, földszintes kúria.

59. ábra: Splényi-Váradi kastély, Páty; Kúria (Provisori-lak), Páty; Egykori magtár (ma Ökumenikus Cserkészotthon), Páty ; Zichy-kastély, Zsámbék

60. ábra: Anyácsapusztai kúria, Tök, Lovarda, Tök Anyácsapuszta

A lovarda fejlesztése és a kastély megújulása folyamatban van, szabadidős, sport, idegenforgalmi és kulturális központként újul meg. A kastély a tulajdonos lakóterületeként műemlékes szakértő bevonásával, eredeti tömegében, homlokzati megjelenését rekonstruálva, mind anyaghasználatában, mind színeiben, nyílászáróiban, egyéb építészeti elemeiben, részleteiben szakszerűen került felújításra. A kúria és uradalmi major az örökségmenedzsment szép példája. (61. ábra)

Zsámbék

Zsámbékon található a Zichy kastély, mely szintén uradalmi örökség. Az épület valójában egy várkastély. A község történelmi múltja tekintetében meghatározó az 1220 körül épült késő román stílusú premontrei templom romja (öregtemplom), valamint a két emeletes kora barokk várkastély. A kastélyt különlegessé teszi, hogy 1496 nyarán László király a budai pestisjárvány elől menekülve ide hozta magával a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket. Mátyás király 1467-ben mezővárosi rangra emelte Zsámbékot, majd a vár a király birtokába került. 1689-ben a Zichy család vásárolta meg a zsámbéki birtokot és uradalmi kastéllyá alakította át az addigra romossá vált várat. A végvári harcokban lerombolódott vár helyén 1710-es években építették fel a szép, emeletes saroktoronyokkal díszített kora barokk várkastélyt.

Később a Zichy család Óbudára települése után, a lakatlanul álló kastélyt a zsámbéki polgárok mentették meg a lebontástól, majd a Keresztes Nővérek rend tulajdonába került, akik iskolát, majd tanítóképzőt alapítottak benne. A szocialista államosítást követően mezőgazdasági, majd tanítóképző főiskola működött falai közt. A kastély azóta is iskolaként működik, jó állapotú, felújított.

Budajenő

Budajenőn található a késő barokk, háromszintes magtárépület, mely feltehetően a 18. és 19. század

62. ábra: Felújított uradalmi magtár, Budajenő; Skót bencés rendház, Budajenő

fordulóján épült a telki apátság egykori uradalmi majorságának egyetlen megmaradt gazdasági épülete. Az épületet gazdaságtörténeti érdekességén kívül építészeti megjelenése tette érdekessé 2015-ben műemléki

védelemre. 1946-47-ben alakult ki jelenlegi formája, amikor rossz műszaki állapota és háborús sérülései miatt az épület felét lebontották. Az épületben ma zárandokszállás, rendezvényter és kiállítóhely működik, újrahasznosítása a térségi örökségmenedzsment jó példája.

Budajenőn található továbbá a volt skót bencés rendház épületegyüttese, mely a település legjelentősebb épített öröksége. 1703 és 1881 között épült több ütemben a négy különálló épületből álló épületegyüttes. Az építetők a telki apátság egyházi birtokosai, a bécsi skót bencés szerzetesek voltak, akik székhelyüket 1703-ban Telkiből Budajenőre helyezték át. Felújított címerük a főépület Fő utcai homlokzatán látható. Az épület jó állapotú, jelenleg a település oktatási, igazgatási központja (62. ábra).

Telki

Telki területén az 1100-as évek végén bencés monostor és apátság létesült, mely a török uralom idején elpusztult. A Fő u. 20. szám alatt áll a XVIII. sz.-ban, barokk stílusban emelt skót bencés uradalmi épület. I. Lipót adományozta Telki-pusztát a skót bécsi bencéseknek, melynek emlékét őrzi ez az épület. 1830-ban klasszicista stílusban építették át.

II/4. Forráshivatkozás

Nyomtatott forrás

TÉKA adatbázis

DINPI adatszolgáltatás

MNM Régészeti adatbázis

Megyei Területrendezési Terv

Állami Természetvédelem Hivatalos Honlapja (termeszetvedelem.hu)

TIR interaktív térképi szolgáltatása (<http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>)

Vértesi Natúrpark Honlapja (<https://provertes.hu/index.php>)

Arcanum (<https://www.arcanum.com/hu/>)

Településképi rendeletek mellékletei települések honlapjain,
http://njt.hu/njt.php?onkormanyzati_rendeletek,

Települési Arculati Kézikönyvek települések honlapjain (<http://tak.e-epites.hu>)

Helyi Építési Szabályzatok és mellékletei települések honlapjain

(http://njt.hu/njt.php?onkormanyzati_rendeletek)

Örökségvédelmi hatástanulmányok

Lechner Tudásközpont Helyi Művi Értékvédelmi Kataszter HMÉVK helyi e-értéktára
(<http://helyiertekek.e-epites.hu/>)

Pest Megyei Értéktár

Megyei műemlékjegyzék (<https://www.muemlekem.hu/muemlek>)

Régészeti adatbázis (<https://archeodatabase.hnm.hu/>)

Dövényi Zoltán: Magyarország kistájainak katasztere, Budapest, 2010

Molnár-Kiss Aranka ügyintéző (2019): A perbáli Mézeskalács Óvoda és Konyha Margaréta néphagyományőrző programja

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai (1896-99)

MTA Földrajztudományi Intézet, Budapest, Fényes Elek (1851): Magyarország geográfiai szótára

Vályi András (1796): Magyar országnak leírása (1796-99)

Vályi András királyi magyar universitásbeli professzor, Buda

Mesélő Zsámbéki Képeslapok

Internetes forrás

<https://www.tok.hu/app/export/sites/default/Tok/Onkormanyzat/Dok/2018/TAKegyeztetesre20180115.pdf>

<https://www.kastelyok.com/adatlap.php?details=665>

<https://www.budajeno.hu/docs/e-hivatal/telepulesrendezes/TAK/index.html#p=7>

<http://tak.e-epites.hu/#>

<https://novenyzetiterkep.hu/node/406>

<https://paty.hu/>

<https://erdoterkep.nebih.gov.hu>

<https://hehaiskola.hu/helyismereti-fuzet/>

<https://www.herceghalom.hu>

www.telki.hu/index.php/civil/szekely-tarsulat

<https://perbal.hu/perbal-tortenete/>

<https://www.muemlekem.hu>

<https://termeszetvedelem.hu/egyedi-tajertekek/>

<https://provertes.hu/index.php/termeszeti-ertekek-es-vedelmuk/helyi-vedett-teruletek-magyarorszagon/284-pest-megye-helyi-jelentosegu-termeszetvedelmi-teruletei>

<http://www.pestmegye.hu/pest-megye-ertektar>

<https://zsambek.hu/>

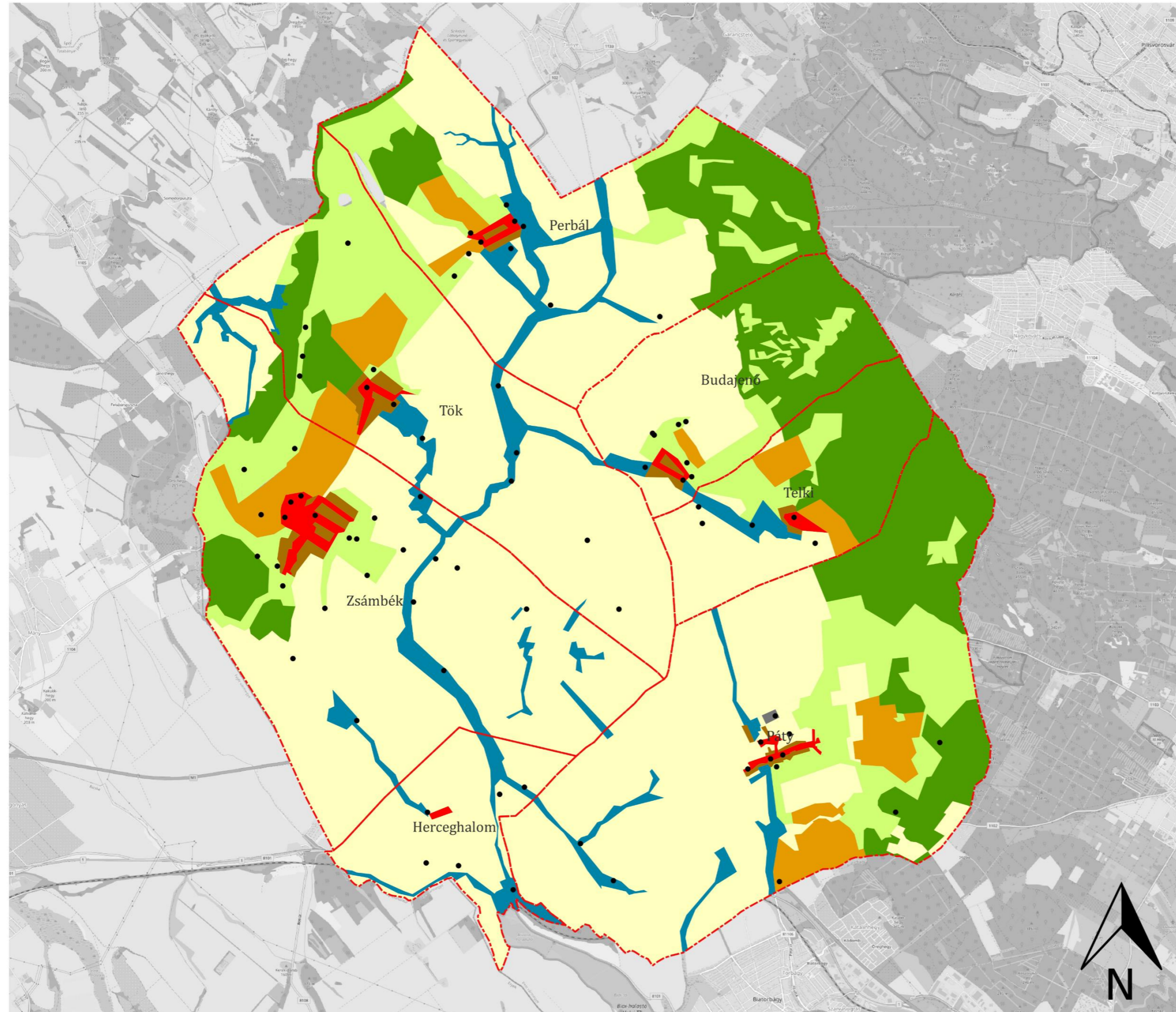
<http://www.pincefalvak.hu/pincesor/78-zsambek>

<https://www.budajeno.hu/>

<https://zsambekinfo.hu/>

<http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>

<http://www.termeszetvedelem.hu/helyi-jelentosegu-vedett-termeszeti-teruletek>

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

**Zsámbéki-medence Tájvédelmi
és Tájfejlesztési Tanulmányterve**

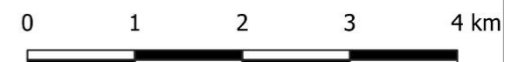
**Területhasználatok és pontszerű
elemek a II. katonai felmérés
idején (1859)**

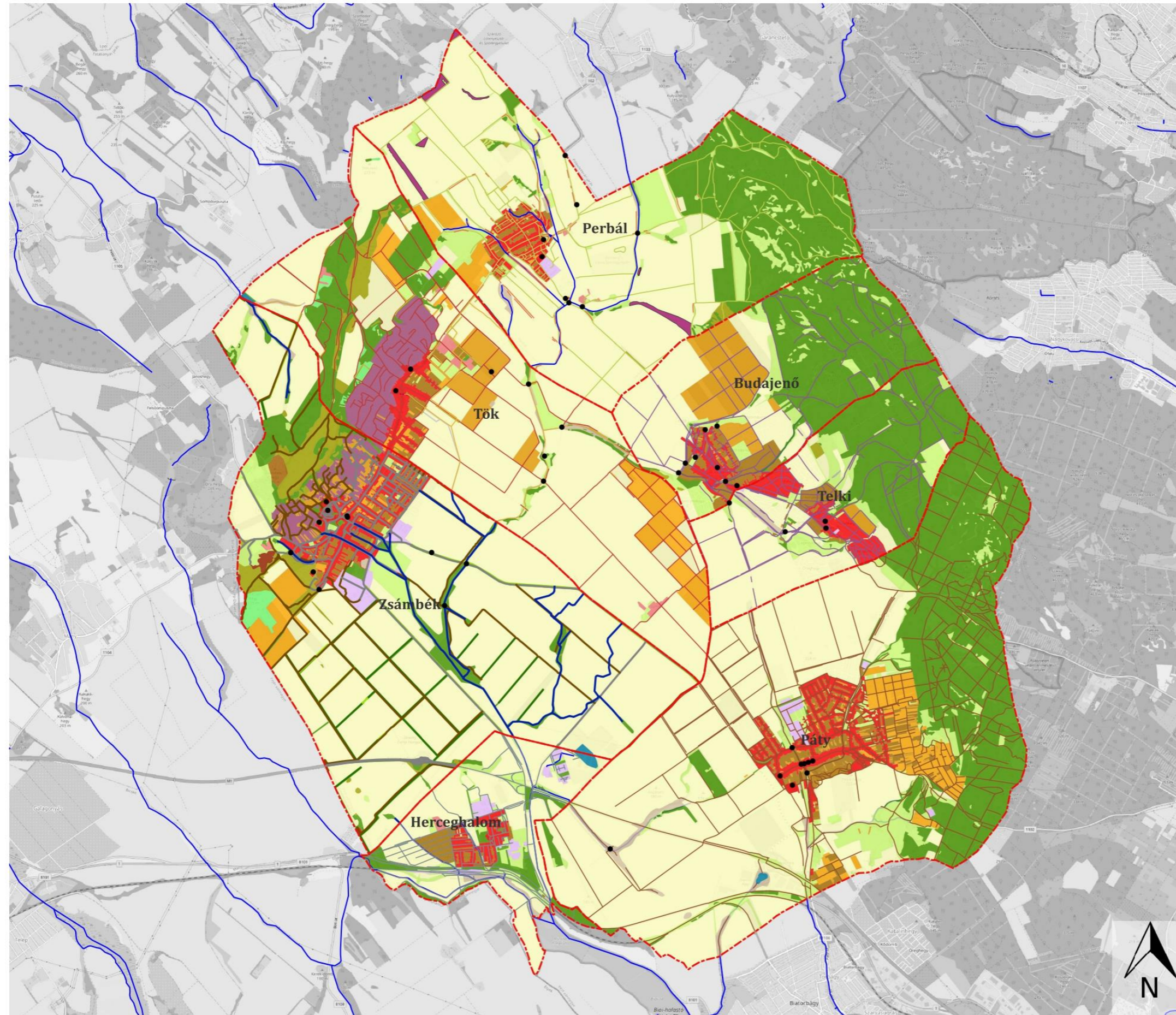
Jelmagyarázat

- pontszerű elemek
- Erdő
- Szántó
- Kert
- Lakó
- Szőlő
- Temető
- Vízjárta terület
- Gyep
- Közigazgatási határ

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

**Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájfejlesztési Tanulmányterve**

**Területhasználatok és pontszerű
elemek az 1990-es években**

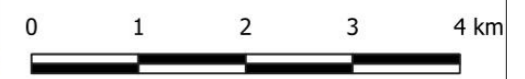
Jelmagyarázat

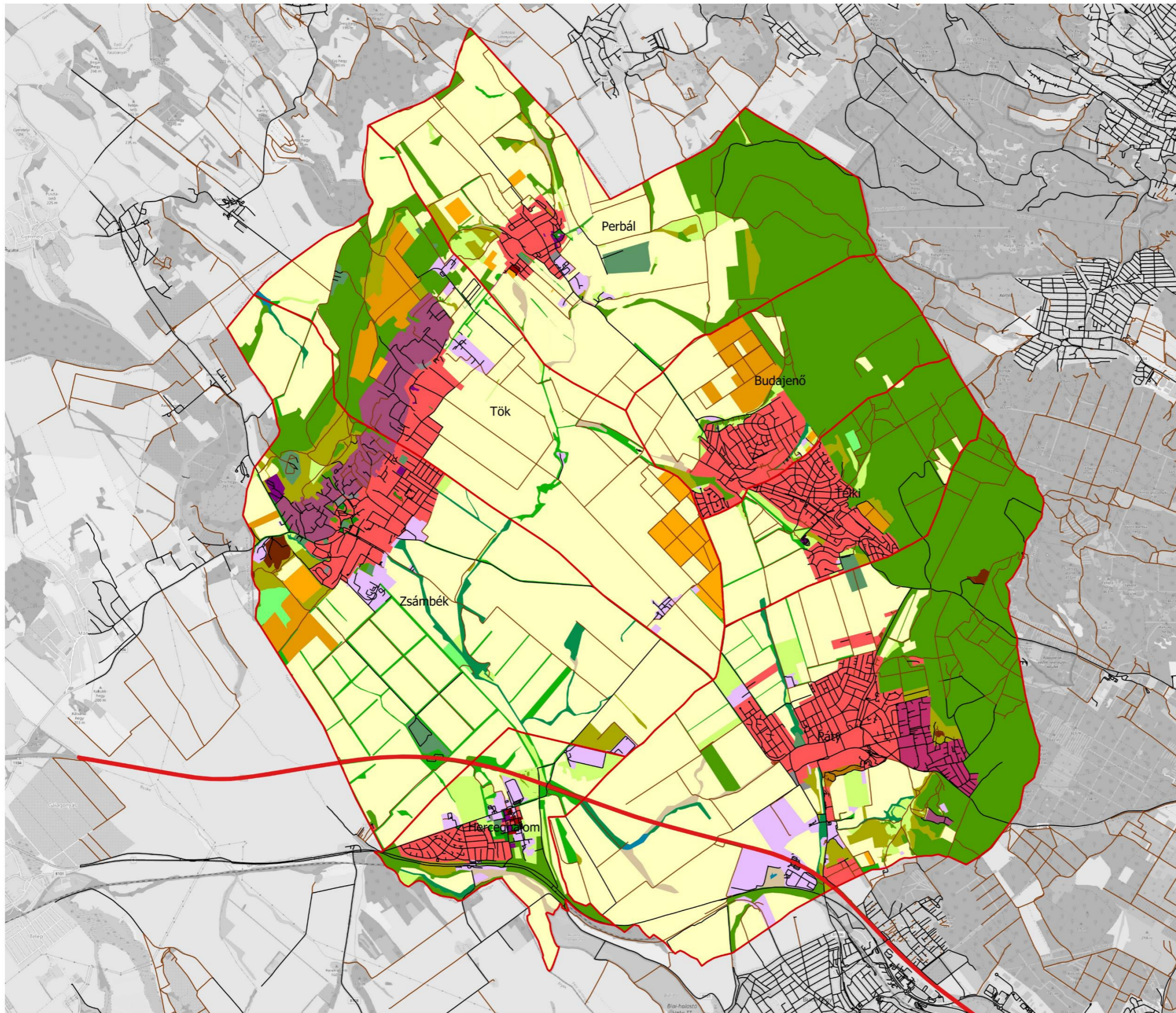
— Közigazgatási határ

Területhasználatok

- Bozótos, cserjés
- Bányaterület, rombolt felület
- Erdőterület
- Fás legelő
- Gyepterület
- Gyümölcsös
- Ipar-gazdasági terület
- Szántó
- Szőlőterület
- Települési terület
- Vízfelület
- Kert
- Vizenyős terület
- Tanya, major
- Honvédelmi terület
- Pinceterület
- Átalakuló zártkert
- Vízfolyások
- Pontszerű elemek

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájtervezési Tanulmányterve

Területhasználatok - jelenlegi
állapot (2023)

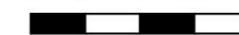
Jelmagyarázat

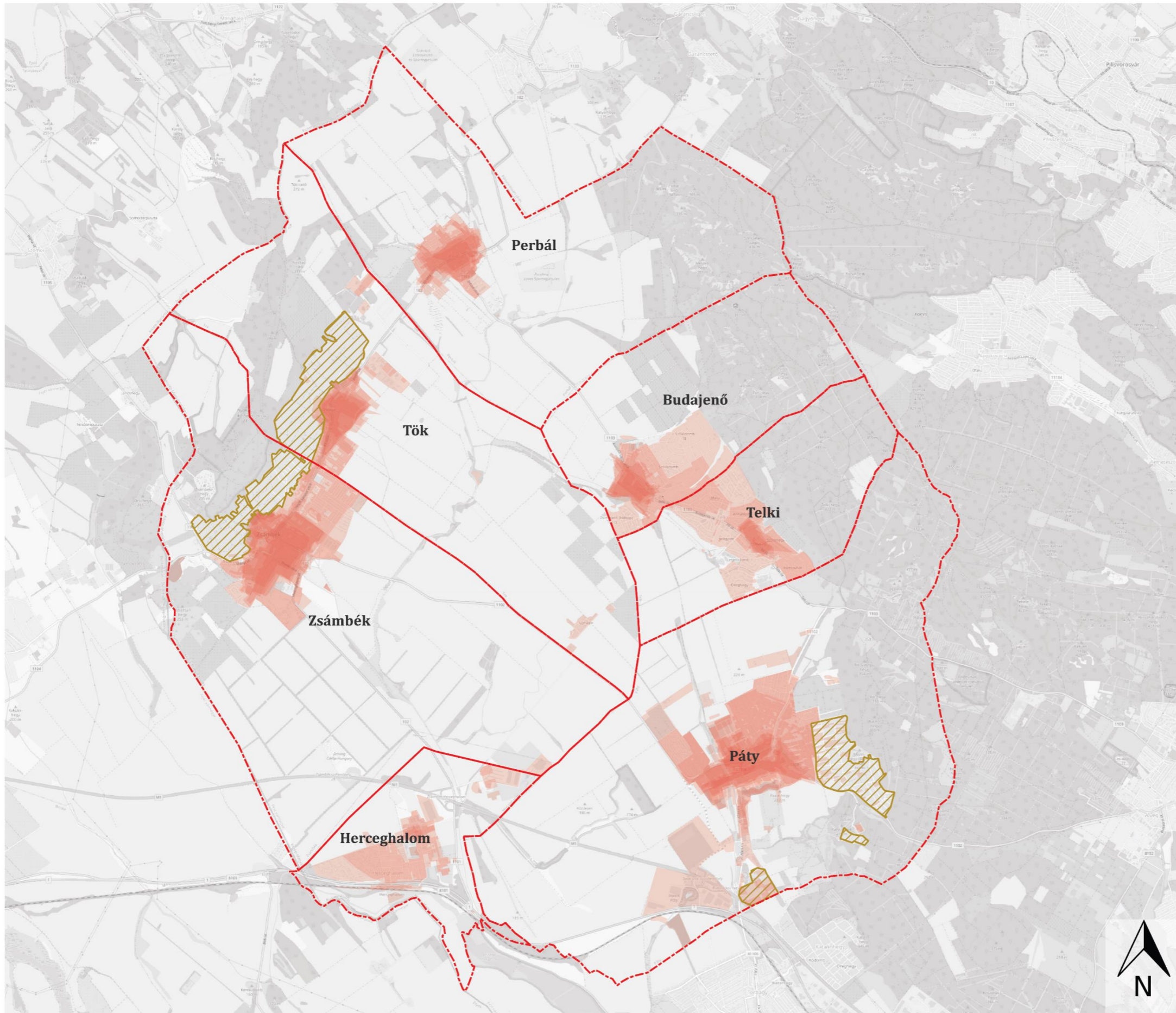
- Közigazgatási határ
- Lombos erdő
- Tülevelű erdő
- Facsoport
- Fás legelő
- Fasor, erdősáv
- Patakmenti erdősáv
- Bozótos
- Gyep, legelő
- Szántó
- Szőlő
- Gyümölcsös
- Közkert, közpark
- Vizenyős, mocsaras terület (nádas)
- Vízfelület
- Gazdasági terület
- Temető
- Bánya
- Családi házas lakóövezet
- Faluközpont
- Sport és rekreáció
- Település különleges
- Lakóterület
- Borospincék
- Üdülőterület
- Átalakuló zártkert
- Kisparcellás szőlő-gyümölcs,
kiskertes területhasználat
- Fenyőerdő

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék

0 0,5 1 1,5 2 km

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

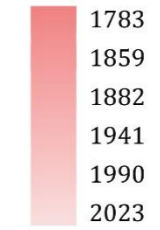
**Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájfejlesztési Tanulmányterve**

**Településhálózat fejlődése,
beépített területek változása**

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Átalakuló egykori zártkerti területek

Beépített területek fejlődése

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

**Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájfejlesztési Tanulmányterve**

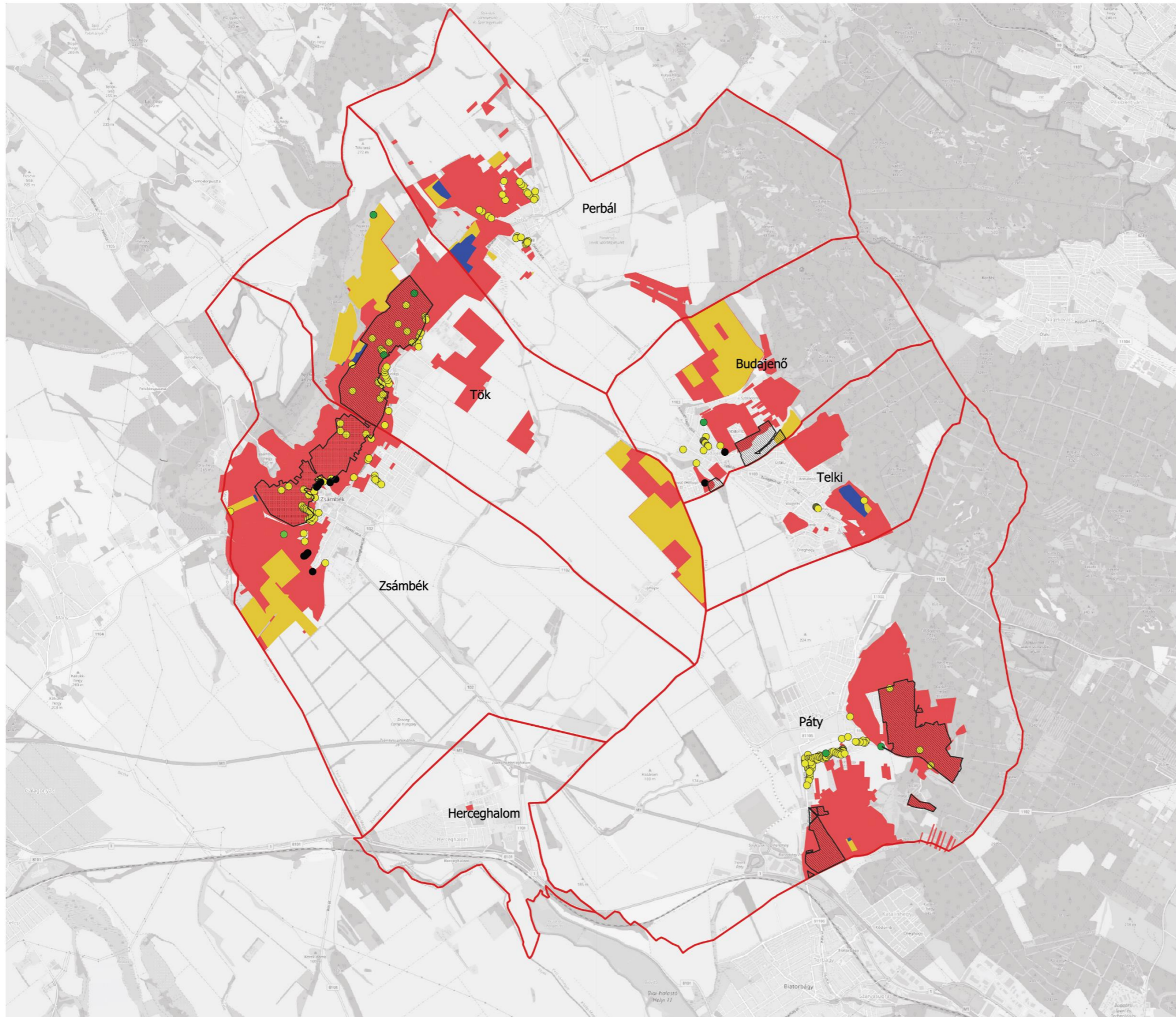
**Szőlők, gyümölcsösök
területének változásai és
szőlőtermesztéshez kapcsolódó
örökségelemek**

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Nyilvántartott zártkert
- Átalakuló zártkert
- Eltűnt szőlő- és gyümölcsös terület
- Stabil szőlő- és gyümölcsös terület
- Új szőlő- és gyümölcsös terület

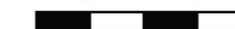
Szőlő- és gyümölcsstermesztéshez
kapcsolódó örökségelemek

- Pince, pincesor
- Szakrális tájérték
- Egyéb egyedi tájérték

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék

0 0,5 1 1,5 2 km

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

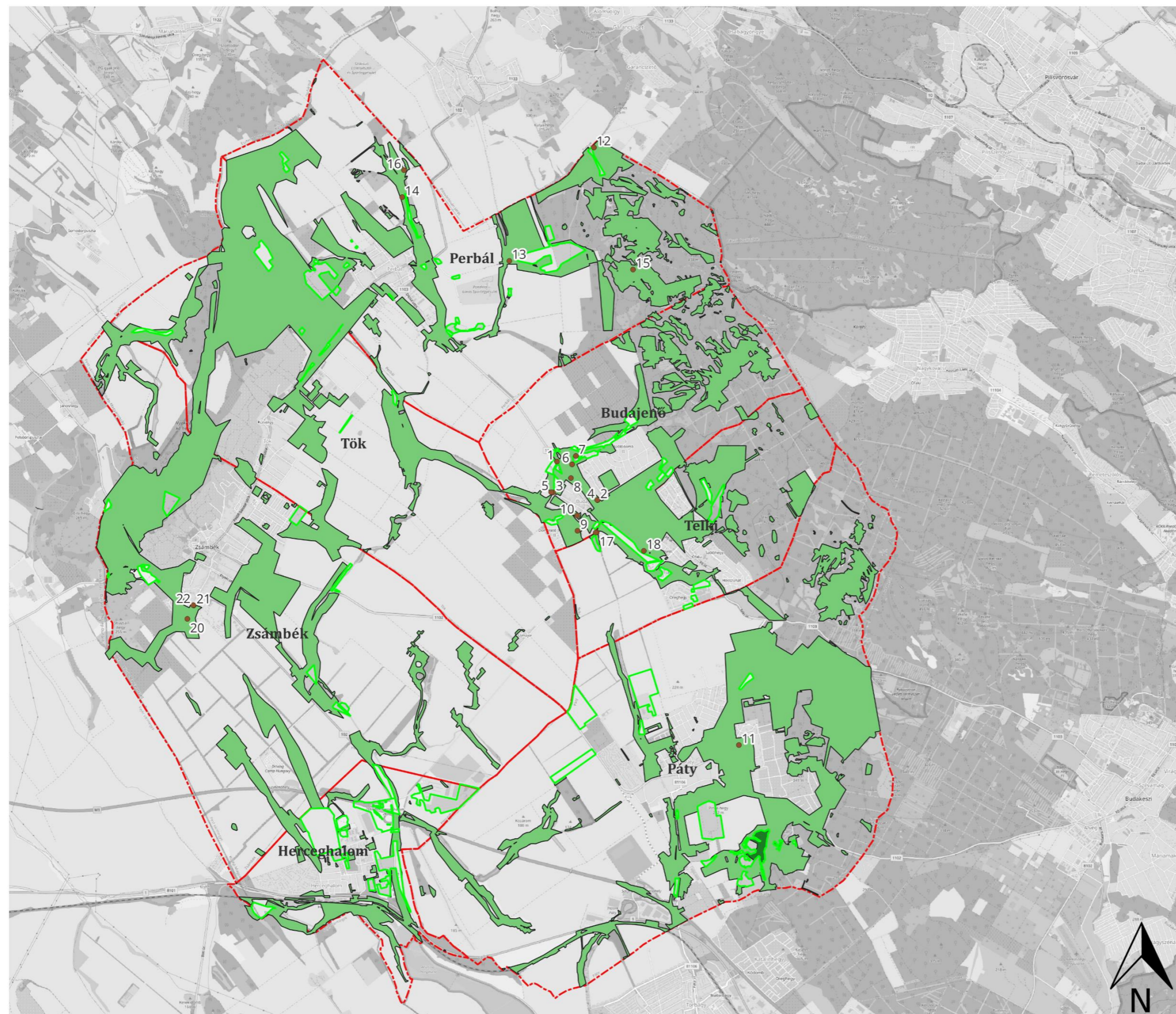
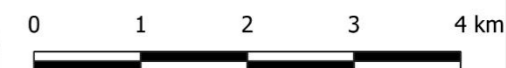
Gyepterületek változásai és gyepterületekhez kapcsolódó örökségelemek

Jelmagyarázat

- örökségelemek
- jelen gyepek
- stabil gyepek
- eltűnt gyepek
- közigazgatási határ

sorszám	megnevezés	település
1	Váci kereszt	Budajenő
2	Elhanyagolt kereszt	Budajenő
3	Feszület	Budajenő
4	Elhanyagolt kereszt	Budajenő
5	Kőkereszt	Budajenő
6	Kerekeskút	Budajenő
7	Kőfeszület	Budajenő
8	Nyomóskút	Budajenő
9	Kőkereszt	Budajenő
10	Kerekeskút	Budajenő
11	Körtés kereszt	Páty
12	Gémeskút	Perbál
13	Gémeskút	Perbál
14	Kereszt	Perbál
15	Fakereszt a Meszes-hegyen	Perbál
16	Jelzőfa	Perbál
17	Feszület	Telki
18	Telki rét	Telki
19	Útmenti feszület	Telki
20	kereszt	Zsámbék
21	kereszt	Zsámbék
22	Nyomóskút (Bicskei utca)	Zsámbék

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

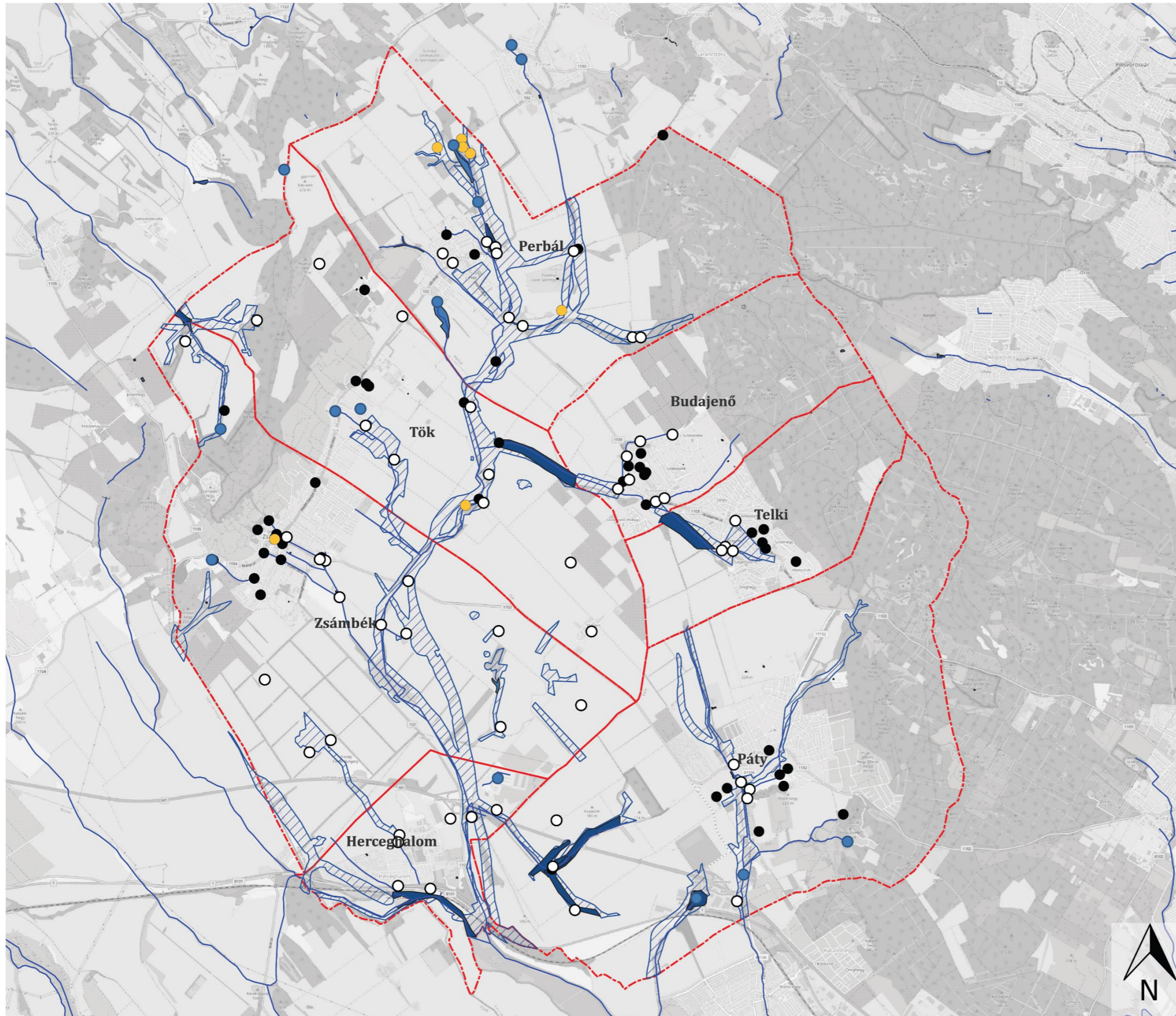

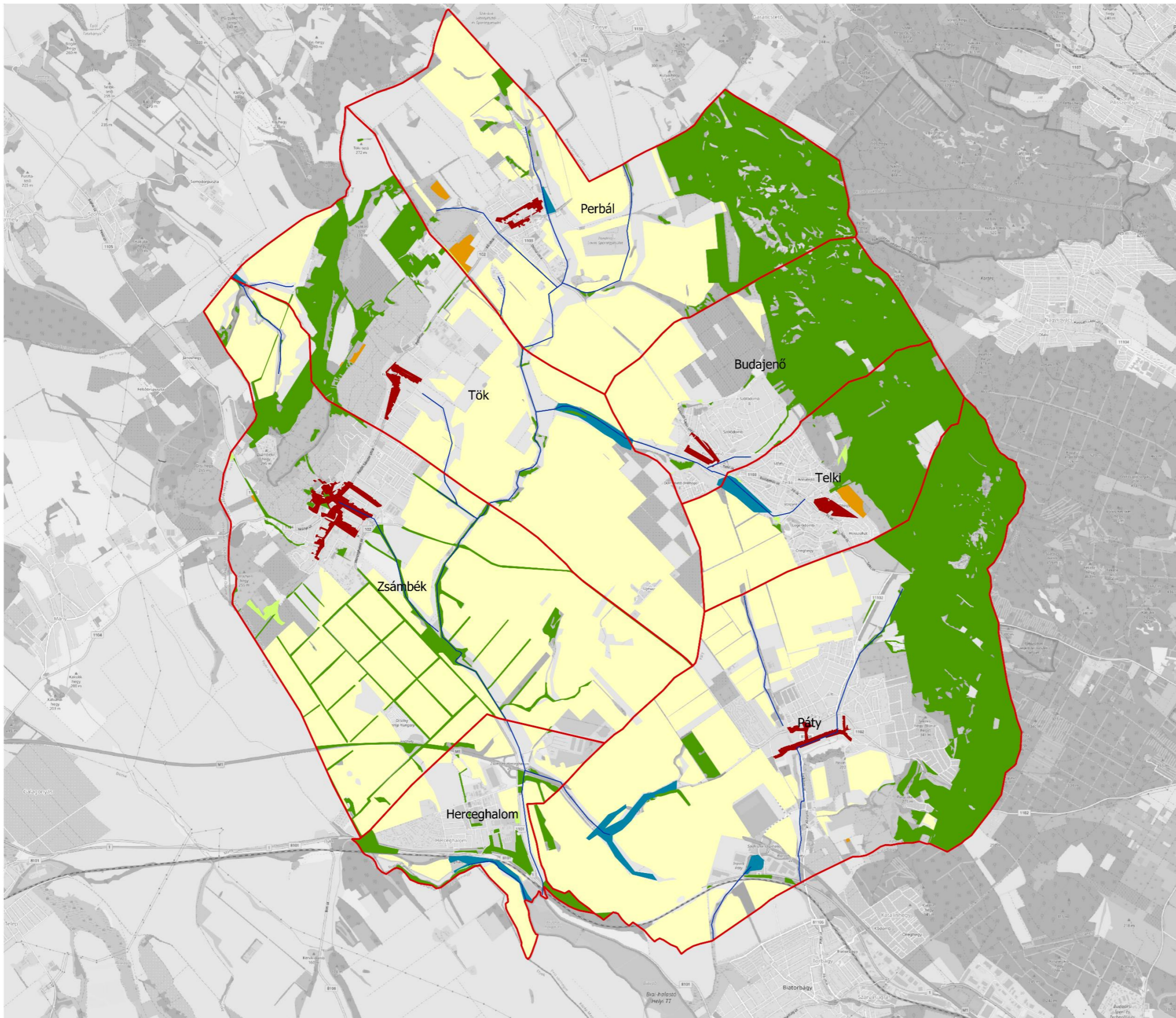
Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

Vízjárta területek történeti változásai és vízhez kötődő örökségelemek

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Vízfolyások
- Stabil (1783 óta állandó) vizes, vizenyős terület
- Jelenlegi vizes, vizenyős terület
- Elveszett vizes területek
- Elveszett vízhez kötődő örökségelemek
- Hidrológiai természeti értékek, források
- Vízhez köthető régészeti lelőhelyek
- Vízhez köthető egyedi tájértékek

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

**Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájfejlesztési Tanulmányterve**

**250 éve állandósult
tájhasználatok összesítő tervlapja**

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Stabil beépített terület
- Stabil szőlő-és gyümölcsös terület
- Stabil szántóterület
- Stabil gyepterület
- Stabil erdőterület
- Stabil vízfelület
- Stabil vízfolyás

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék

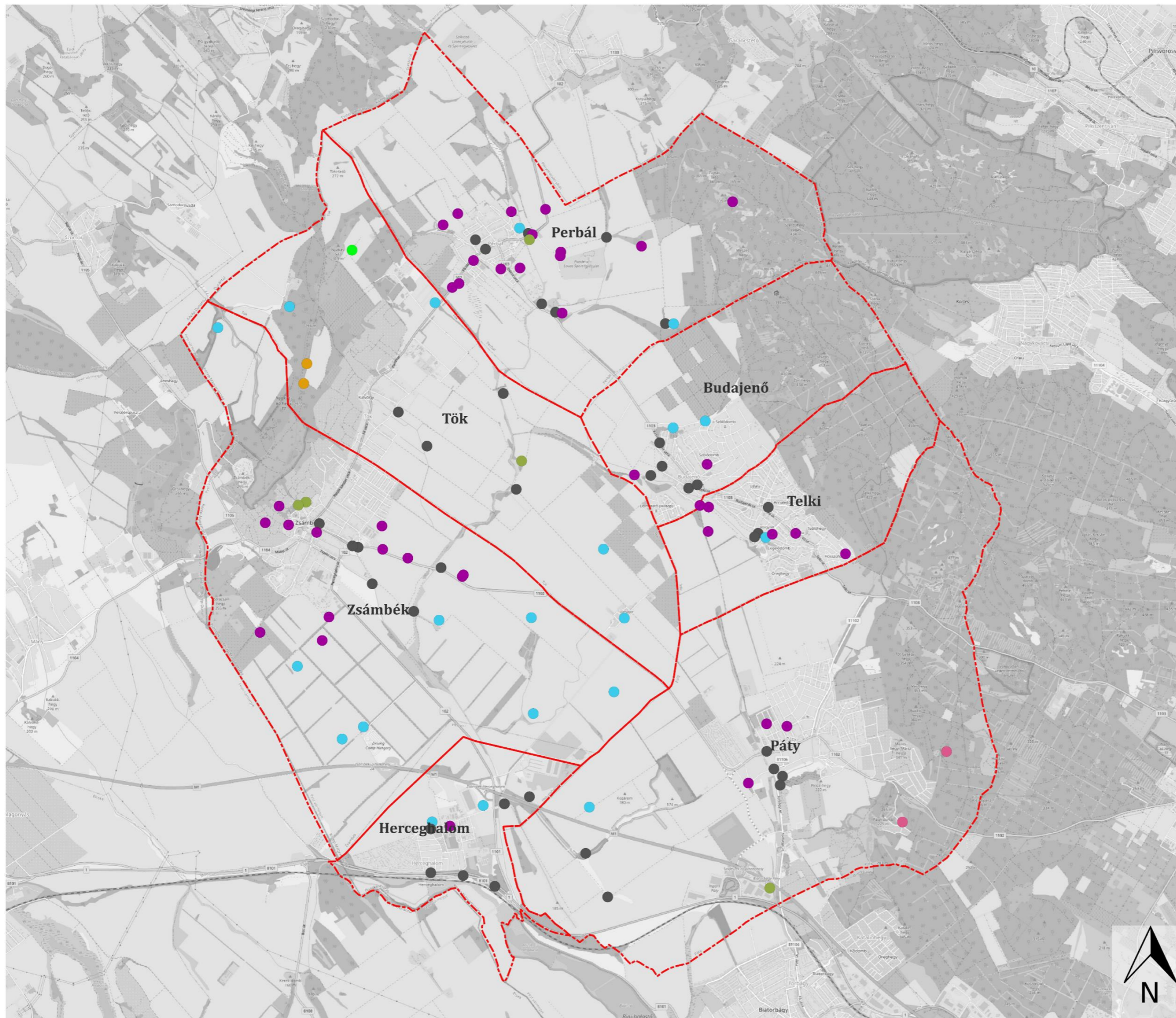

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

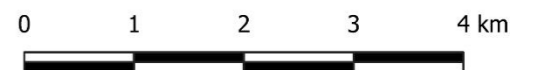
Elveszett történelmi tájértékek

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Épített
- Ipar
- Közlekedés
- Szakrális
- Természeti
- Termesztési
- Vízgazdálkodás

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

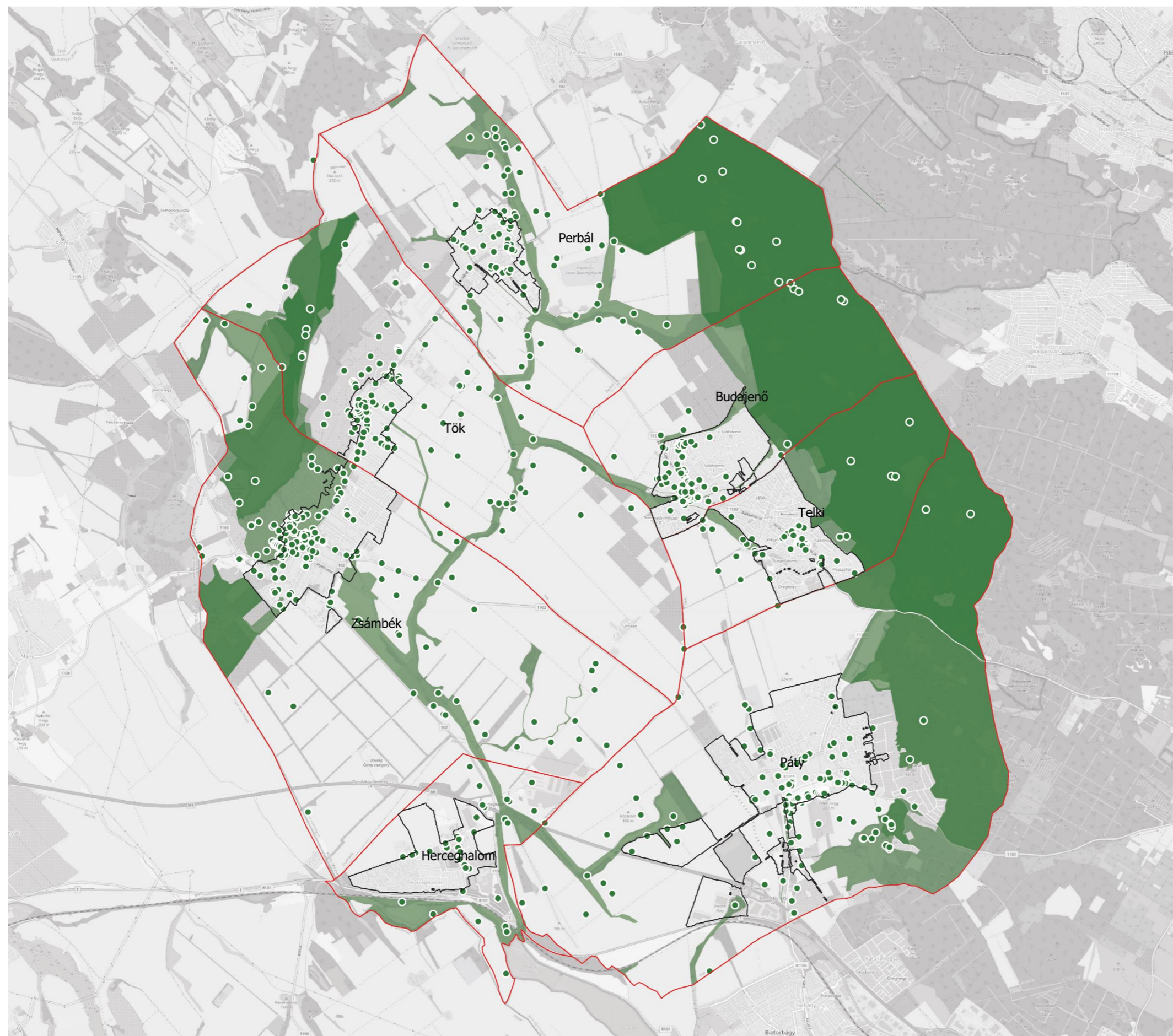
MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

A térség összes táji öröksége - összesítő értéktérkép

Jelmagyarázat

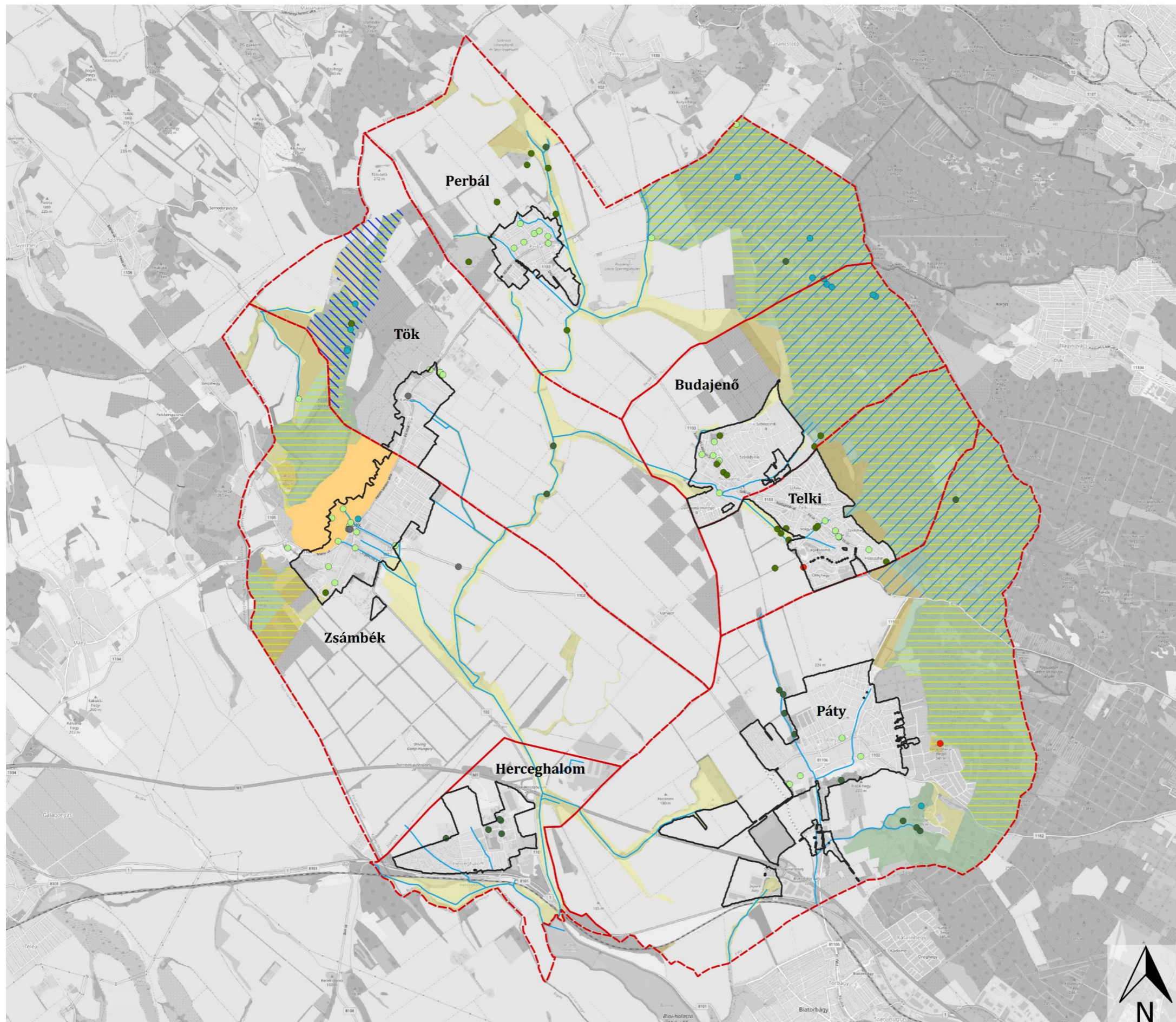
- Közigazgatási határközighatar
- Települések belterülete
- Összes pontszerű elem
- Egyszeres védettség
- Háromszoros védettség
- Kétszeres védettség
- Négyeszeres védettség
- Ötszörös védettség
- Hatszoros védettség

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet, Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék

0 1 2 km

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

Természeti örökség összesítő tervlap

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Település belterülete
- Vízfolyás

Országos jelentőségű TT

- NÖH Magterület
- NÖH Ökológiai folyosó
- NÖH Pufferterület
- Natura 2000 SAC
- Tájvédelmi körzet területe
- Nemzeti Park területe
- Barlangok felszíni védőövezete
- Tájképvédelmi terület

Ex lege védett értékek

- Ex lege védett barlang
- Ex lege védett forrás

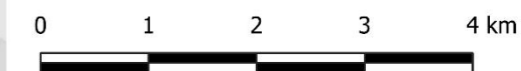
Helyi jelentőségű TT

- Helyi jelentőségű természetvédelmi terület
- Helyi jelentőségű természetvédelmi terület

Természeti jellegű egyedi tájérték

- Biológiai egyedi tájérték
- Ex lege védett forrás
- Földtudományi egyedi tájérték
- Kertépítészeti emlék
- Kilátópont egyedi/jellegzetes látványképpel
- Tájképi tájérték
- Természeti tájérték
- Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

Egyedi tájértékek

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Település belterülete
- Vízfolyás

Kultúrtörténeti egyedi tájértékek

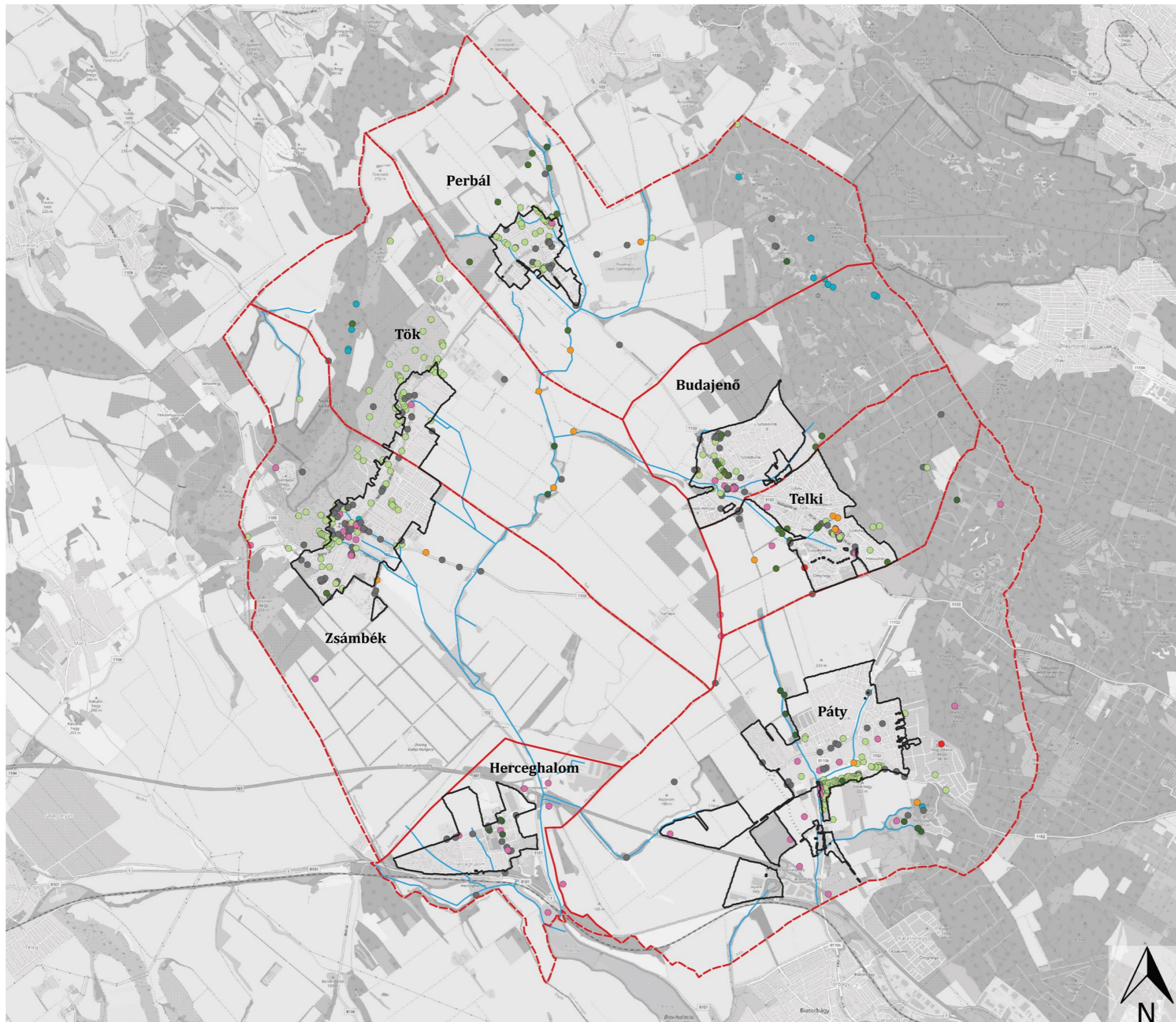
- Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek
- Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájértékek
- Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek
- Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek

Természeti egyedi tájértékek

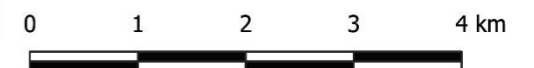
- Földtudományi egyedi tájértékek
- Biológiai egyedi tájértékek

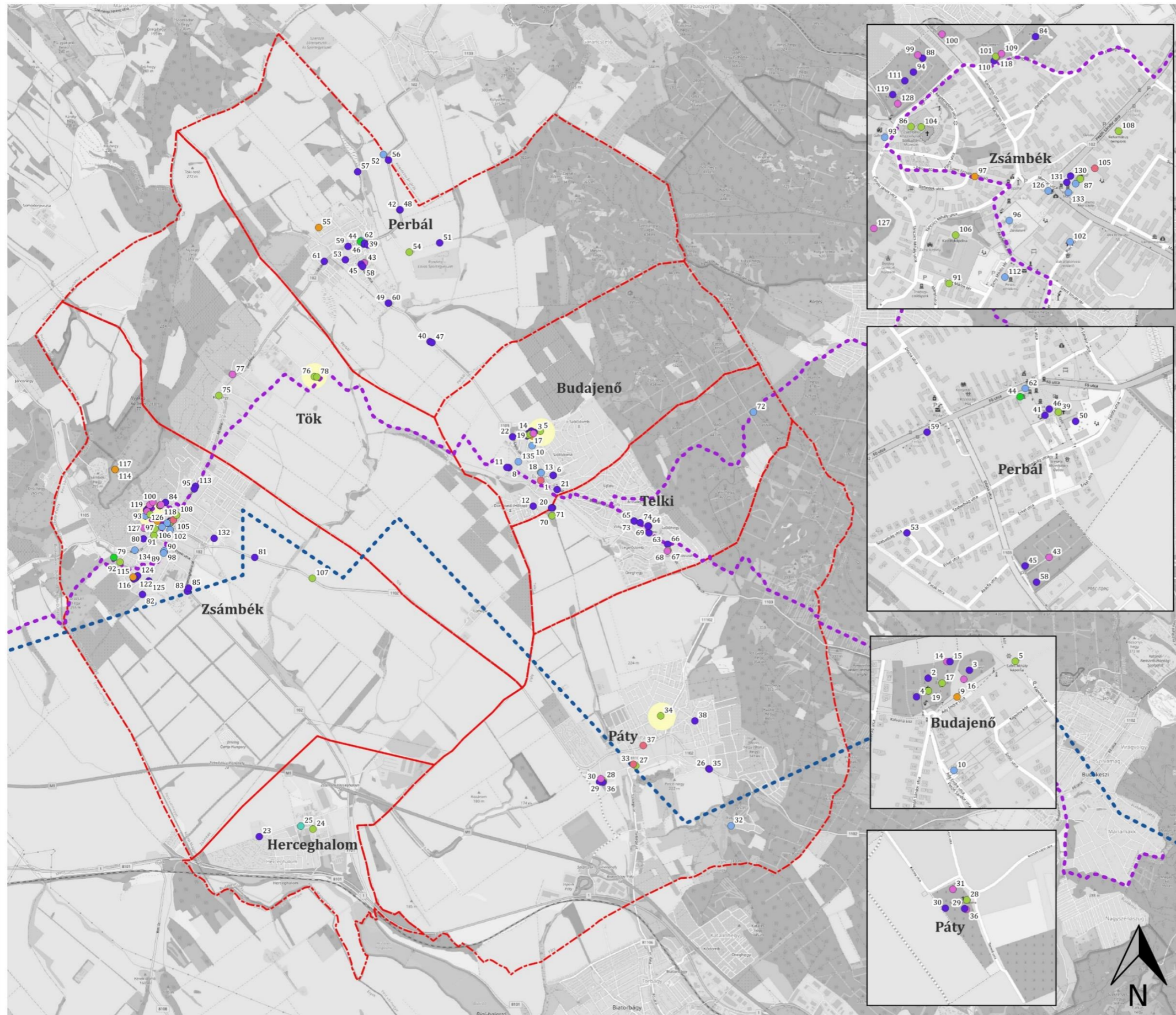
Tájképi egyedi tájértékek

- Kilátópont egyedi vagy jellegzetes látványképpel

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

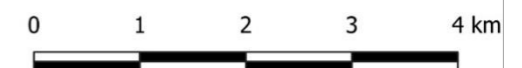
**Zsámbéki-medence Tájvédelmi
és Tájfejlesztési Tanulmányterve**

**A Zsámbéki-medence szakrális
öröksége**

Jelmagyarázat

- templom, kápolna
- temetkezés
- kereszt
- kápolna
- kálvária
- egyházi intézmény
- egyéb
- - - Szent Jakab zárandokút
- - - Mária Út
- Karakterteret adó szakrális elemek
- közigazgatási határ

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

III. Területfejlesztés, vidékfejlesztés

Ebben a fejezetben a területfejlesztésre és vidékfejlesztésre vonatkozó vizsgálatok kerültek kidolgozásra.

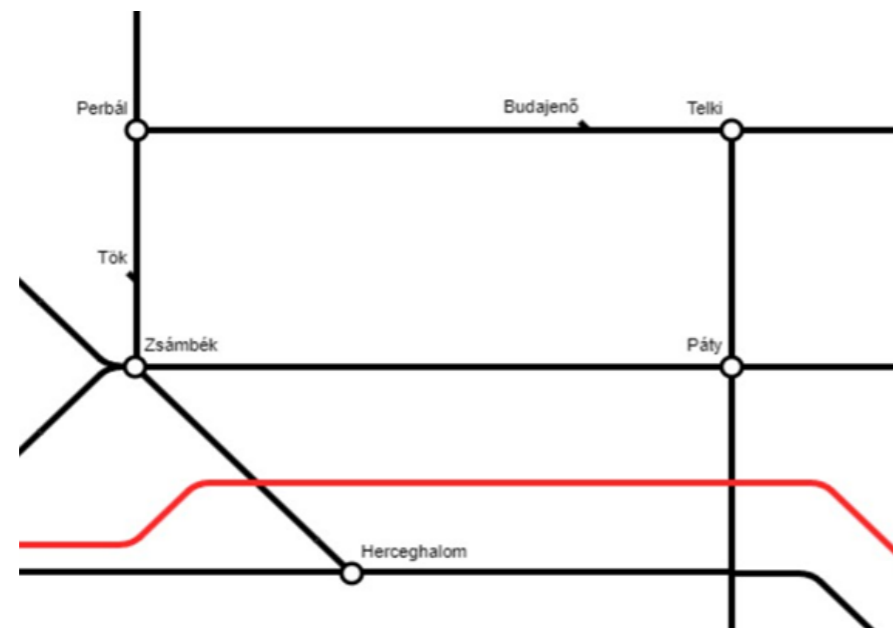
III/1. Az adott térségre értelmezhető külső környezeti vizsgálat

Ebben a részben a térstruktúra városhálózatával és az ingázással foglalkoztunk.

III/1.1. Térstruktúra városhálózat

A vizsgált 7 település közül 5 van csomóponti helyzetben, azaz nem csak egy áramlási irány van a településben, hanem opcionálisan másik település felé lehet venni az irányt.

Herceghalom, Páty és Zsámbék van a legjobb pozícióban az autópálya elérhetőséget tekintve, ezek a települések közvetlen tudnak felhajtani az M1-es autópályára (63. ábra).

63. ábra: Zsámbéki-medence térstruktúra városhálózata

Perbál és Tök azok a települések, akik nem rendelkeznek közúti elágazással, ezáltal ő szerepük a hálózatban korlátozott. Ezek másik településekről csak kerülővel közelíthetőek meg. Bár Herceghalom és Zsámbék csomóponti település, itt sincs meg a közvetlen közúti összeköttetés a többi településsel.

A Zsámbéki medencére meghatározó hatással van a Főváros és Esztergom közelsége, valamint az M1-es autópálya pozíciója. A települések történetiségéből adódóan, egytől egyig mezőgazdasági gyökerekkel rendelkeznek, de mára kevés őrizte meg ezt a jelleget. Ezek közül Tök, ahol megmaradt a mezőgazdasági, mint a legjelentősebb húzóágazat, annak feldolgozó iparával. Perbálon, Budajenőn és Zsámbékon a mezőgazdaság háttérbe szorult másodlagos funkcióvá, míg Telki, Herceghalom és Páty esetében az egyéb funkciók teljesen átvették a szerepet. Perbálon kis- és középvállalkozások ipari területei átvették a húzóágazatot és ugyan a település magja megtartotta hagyományos szerkezetét, a déli rész teljesen

eliparosodott. Budajenőn az agglomeráció hatása olyan erős, hogy minden más jelleget elnyom, de a mezőgazdasági területek aránya is jelentős. Herceghalom a legfiatalabb település, viszont elérhetőségi szempontból ideális pozíciója miatt jelentős gazdasági fejlődésen ment keresztül. Ezt a gazdasági fejlődést az ipari és logisztikai területek betelepülése okozta, ami markánsan meghatározza a település funkcióját. Zsámbék helyzete különleges, ugyanis nem dominál egyik ágazat sem. A jelentős mezőgazdasági területek ellenére, az ipari területek (elsősorban az IKOBA-beton) is meghatározók, viszont egyik szektor sem dominál. Ugyanakkor itt is érezhető az agglomerációs kitelepülés hatása. Pátyon az agglomerációs hatások a legmeghatározóbbak, de az ipari és logisztikai területek aránya is jelentős, így ezek adják a másodlagos funkciót, míg a mezőgazdasági területek folyamatosan háttérbe szorulnak.

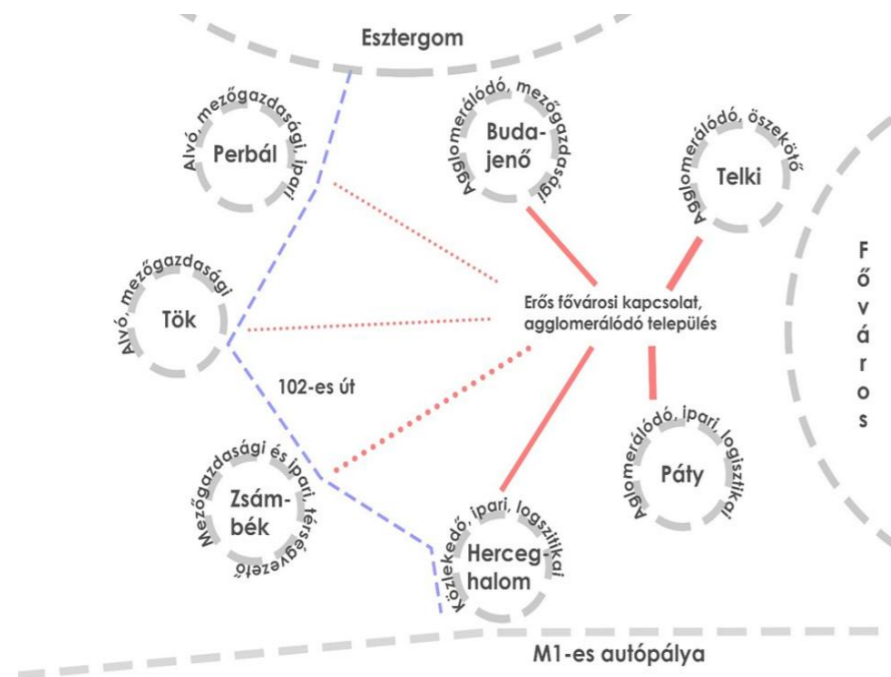
Funkcionális kapcsolatok

A térségre meghatározó funkcionális hatást gyakorló települések és elemek fontossági sorrendben a következők:

- Budapest
- Esztergom (106-os főút)
- M1-es autópálya
- Tatabánya

Budapest közelsége egyértelműen a legmarkánsabban befolyásoló tényező. A vizsgált terület a Budapesti Agglomeráció és Budapest Funkcionális Várostérségének (FVT) része. Ez a kapcsolat egyaránt meghatározza és formálja a települések és a medence funkcióját és szerkezetét, valamint pozitív és negatív hatásokat egyaránt okoznak. Pozitív, hogy a térség gazdasága egyértelműen fellendült az ország távolabbi részein található hasonló térségekhez képest. A térség szintén ennek a kapcsolatnak köszönheti, hogy nem szenved a hasonló kisebb településekre jellemző elnéptelenedéstől, elöregedéstől. A közlekedési csatornák ráerősítenek erre az alapvető hatásra, de a Főváros ebben is meghatározóbb, hogy a települések ipari funkciói nagyobb hangsúlyt kaptak. A település turisztikai lehetőségeit is pozitív irányba billentette ez az adottság, de egyelőre ez az ágazat nem képvisel meghatározó funkciót. Amíg a gazdaságot erősítheti az új funkciók létrejötte, addig a meglévő, értékes funkcionális tájhasználatokat kiszorítják.

Esztergom és az M1-es autópálya kapcsolata a 106-os úton elsősorban a forgalom szempontjából meghatározó. Ez egyaránt jelent terhelést a térségre, illetve lehetőséget. A terhelés funkcionálisan nem jelenik meg viszont a lakosság felől konfliktusként jelentkezik. A pozitív hatásai, a Fővárosnál már tárgyalt, gazdaság élénkítő hatásában mutatkozik meg, ami a települések funkcióit az ipari-logisztikai funkció felé tolja. Ugyanakkor megjelenik egy negatív „átvezető” funkció (64. ábra).

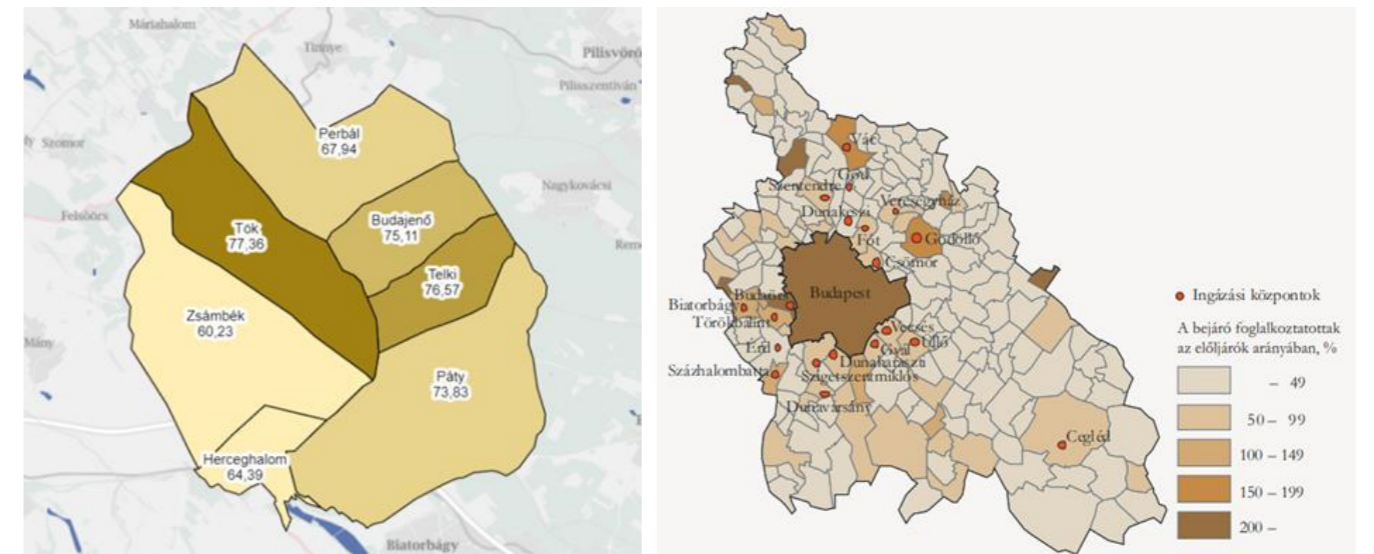
64. ábra: Térség funkcionális összeköttetése

III/1.2. Ingázás irányai

A nyugati agglomerációs szektorból fővárosba ingázók célja főként a budai kerületekben található, jellemző még a belvárosi kerületek és Angyalföld, Kőbánya is. Legnagyobb arányban a térségből a XI. kerületbe járnak be. A térség lakosságának magas száma él ingázó életmódot, legkevesebben Zsámbékon ingáznak, de az érték itt is 60% fölött van. Legtöbben Tökről járnak el, több, mint 77% Ingázási központok a térségben a fővároson kívül még Biatorbágy, Budaörs és Törökbálint (65. ábra 66. ábra).

65. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya, 2011 (forrás: TEIR)

66. ábra: Pest vármegye fő ingázási központjai

III/2. Közlekedési és kommunális infrastruktúra

A közlekedési infrastruktúra fő eleme a medencét észak-déli irányban kettészelő 102-es főút és a terület déli részén található M1-es autópálya. A 102-es számú főút kiemelten nagy forgalmat bonyolít le, nagy teherforgalom található meg ezen az útvonalon, amely az esztergomi Suzuki gyár létrejöttével jobban felerősödött. Az itt áthaladó forgalom sok konfliktust szül, állandóan nagy forgalom, tehergépjárművek okozta zajszennyezés, rezgés. Az út minősége nem megfelelő.

A térség ezen kívül gyűjtőutakként funkcionáló bekötőutakkal rendelkezik, amelyek agglomeráció lévén nagyon magas forgalmat bonyolítanak le időszakosan, a csúcsidőkből. Ezeknek az utaknak az állapota szintén rossz.

III/2.1. Közutak kiépítettsége és motorizáció

A főutak a zsámbéki medencében 2x1 sávval rendelkeznek, mellettük útjelző oszlopsorok, és helyenként szalagkorlátok találhatóak. A mellékutak, bekötőutak szintén hasonló paraméterekkel rendelkeznek, burkolatuk állapota rosszabb, útpályájuk szélessége keskenyebb. útjelző oszlopsorral csak a 1102, 1103, 81106, 1133-as utak rendelkeznek. A mezőgazdasági utak között vegyesen található burkolattal és szórt felszínnel található, egyéb mellékutaknál is előfordul a szórt burkolat, de jellemzően burkolt utakkal találkozunk. A belterületeken a burkolt utak aránya nagyobb, mint 95%.

III/2.2. Közösségi közlekedés

Közösségi közlekedés a Zsámbéki medencében vasúton és közúton valósul meg. A térséget a Budapest-Tatabánya-Győr vasútvonal érinti, egy megállója található Herceghalmon. Nem kiemelt állomás lévén a zónázó és gyorsvonatok, InterCityk nem állnak meg itt, csak két személyvonat, a Budapest-Oroszlány között közlekedő S12-es és a Budapest-Győri S10-es.

Egyéb kötöttpályás közlekedés hiányában nagy hangsúlyt kap a távolsági buszos közösségi közlekedés (67. ábra).

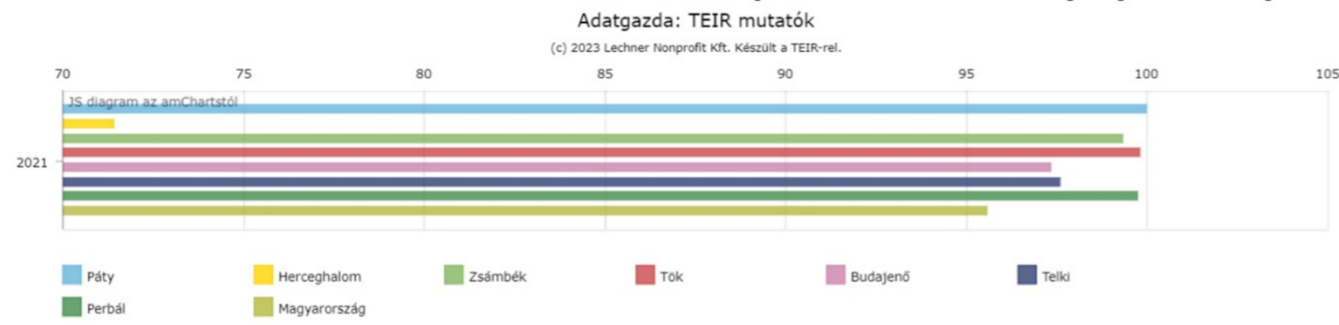
járat	útvonal	sűrűség
761	Bicske-Biatorbágy	napi 1
770	Budapest-Kisbér	napi 6
774	Budapest-Nagysáp	napi 10
775	Budapest-Gyermely	napi 7
777	Budapest-Nyergesújfalu	napi 2
778	Budapest-Zsámbék	napi 3
781	Budapest-Páty	napi 7
782	Budakeszi-Biatorbágy	napi 4
783	Budapest-Zsámbék	napi 15
784	Budapest-Bicske	napi 39
785	Budapest-Gyermely	napi 11
786	Budapest-Tardos	napi 3
787	Budapest-Bajna	napi 10
788	Zsámbék-Herceghalom	napi 3
789	Budapest-Zsámbék	napi 2
791	Budapest-Herceghalom	napi 11
793	Budapest-Budajenő	napi 2
794	Budapest-Perbál	napi 6
795	Budapest-Zsámbék	napi 39
798	Budapest-Perbál	napi 5
799	Budapest-Pilisvörösvár	napi 11
922	Budapest-Budakeszi	éjszakai 7
922B	Budapest-Zsámbék	hétvége éjszaka 2

67. ábra: Távolsági buszjáratok a térségben

III/2.3. Víz és szennyvízhálózat

Megvizsgáltuk az ivóvízellátást és a szennyvízelvezetés témáját is a térségben százalékos arányban. Az ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya egyedül Pátyon 100%. Ez az arány Herceghalmon a legkevesebb, ott mindössze 73%-a a lakásoknak van ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolva. Az egész térségről elmondható, hogy lényegesen a Magyarországi átlag fölött helyezkedik el az ivóvízellátást tekintve. (68. ábra)

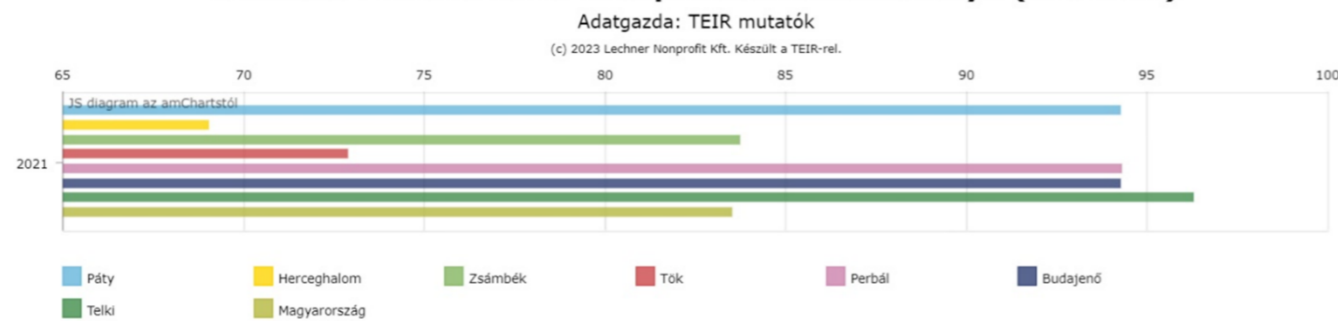
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (százalék)

68. ábra: Vízellátás

A szennyvíz-gazdálkodásról nem mondható el ugyanez, ugyanis a Magyarországi adatokhoz képest, több település is az átlag alatti értékkel rendelkezik. Magyarországon a lakások 84%-a van bekapcsolva a közcatorna hálózatba. Herceghalmon ez az érték csak 68%, Tökön 73%, illetve Zsámbékon szintén 84%. A legmagasabb százalékban a Telkiben található lakások vannak a közcatornahálózatba bekapcsolva, összesen 96% (69. ábra).

Közcatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya (százalék)

69. ábra: Közcatornahálózatba bekapcsolt lakások (%)

Zsámbéki szennyvíztisztító

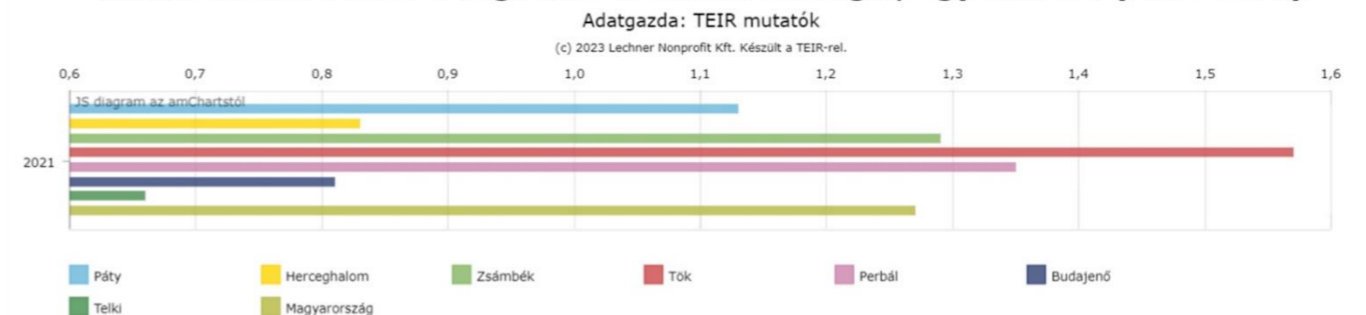
Telep elhelyezkedése Zsámbék településen 0106/3 hrsz. alatti ingatlanon található. A Zsámbéki-medencéből (Zsámbék, Budajenő, Tök, Perbál, Telki) érkező szennyvizek tisztítására hozták létre, hogy utána a Békás-patakban el lehessen vezetni azt. 2017/18-ban indult a projekt, mely keretében a már meglévő, 30 éves telep mellett létesítették, és az átadására 2022-ben került sor. A régit megtartották, így azt havária esetén üzembe lehet hozni. Az új szennyvíztisztító telep tervezett terhelése 18800 LE és ehhez a tervezett órai csúcsvízhozama 267 m³/h. Az előzetes számítások szerint a telepre érkező nyers szennyvíz mennyisége 2500 m³/nap lesz, melyből a melyből szippantott szennyvíz 32 m²/nap.

Az új szennyvíztisztító tisztítási folyamata mechanikai módon kezdődik, ami után osztóműbe kerül a szennyvíz, majd hagyományos átfolyási rendszerű biológiai tisztítás következik. Ehhez egy 3000 m³ térfogatú biológiai blokkot alakítanak ki, kettő párhuzamos vonal létesítésével. A tisztítási sorok kilevegőztető-, anaerob-, anoxikus-, anoxikus/levegőztető fakultatív-, illetve két levegőztető medencéből állnak. Ezt követően 2 utóülepítőre vezetődnek, melyek párhuzamos hosszanti átfolyásúak. A már megtisztított szennyvíz a fertőtlenítő medencéhez csatolt tisztító szennyvíz aknába kerül, ahonnan fertőtlenítő medencébe ér, végül pedig gravitációsan a befogadóba folyik.

III/2.4. Energiaellátás

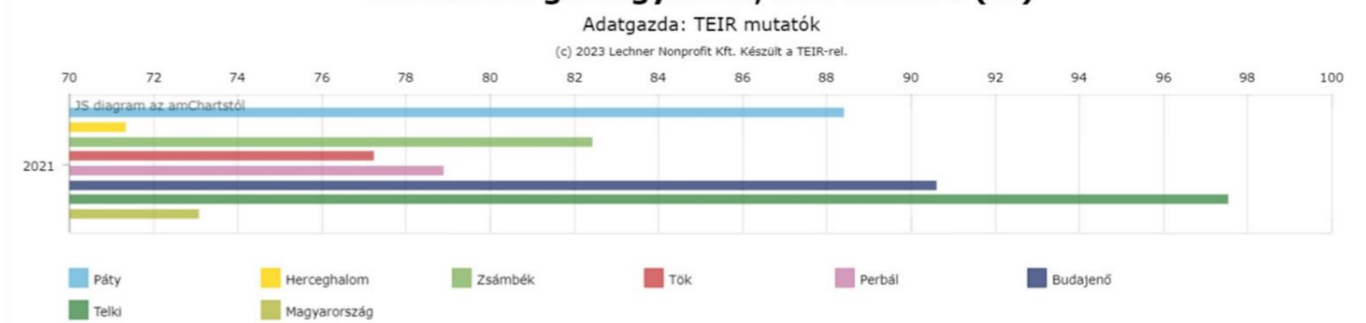
Megvizsgáltuk a térség településeinek a háztartások részére szolgáltatott villamosenergiát és gázfogyasztást is figyelembe véve a Magyarországi átlagot is. A villamosenergia szolgáltatásnál a Magyarországi átlag 1250 kWh/ fő. A települések közül ez az érték Tökön a legmagasabb 1550 kWh/fő és Telkiben a legalacsonyabb, ahol 650 kWh/ fő. (70. ábra)

Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia, egy lakosra (1000 kWh)

70. ábra: Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia, egy lakosra (1000 kWh)

Háztartási gázfogyasztó, 100 lakásra (fő)

71. ábra: Háztartási gázfogyasztók, 100 lakásra (fő)

A gázfogyasztást tekintve, a Magyarországi átlag alatt egyedül Herceghalom helyezkedik el, a többi település mind nagyobb értéket mutat. A háztartási gázfogyasztók aránya Telkiben a legmagasabb. (71. ábra)

III/2.5. Elektronikus hírközlés

A térségben sok szolgáltató megtalálható, ezek közül, ami a vizsgált területek egészén elérhető az az ELMŰ Hálózat Kft. és a Magyar Telekom Távközlési Nyilvánosan Működő Részvénytársaság. DIGI Távközlési és Szolgáltató Kft. Herceghalom, Budajenő és Telki települések kivételével mindenhol biztosít szolgáltatást. A Vodafone Magyarország Távközlési Zártkörűen Működő Részvénytársaság Perbál és Herceghalom települések kivételével elérhető így a Tök, Zsámbék, Budajenő, Telki, Páty településeken lakók számára biztosított a szolgáltatás. A PR-TELECOM Távközlési, Kereskedelmi és Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság szűkebb körben Páty és Telki településeken érhető el. MVM NET Távközlési Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság egyedül Páty településen biztosít szolgáltatást. A vizsgált területen a Invitech ICT Services Kft. Herceghalom, Páty településeken található meg. (E-Közmű)

III/3. Gazdasági helyzet

Ebben a fejezetben a főbb gazdasági ágazatok kerülnek bemutatásra.

III/3.1. Főbb gazdasági ágazatok fejlődési irányai: MG, idegenforgalom, vízgazdálkodás ipar

A területen található főbb gazdasági ágazatok vizsgálata során, a jelenlegi állapot megismerésére, az egyes településeken regisztrált, illetve működő vállalatok számát vizsgáltuk, ennek segítségével képet kapva arról, milyen számban és milyen arányban vannak jelen a különböző ágazatok a területen. A települések Zsámbék, Páty, Perbál, Tök, Budajenő, Telki és Herceghalom Településfejlesztési koncepciója vagy Integrált Településfejlesztési Stratégiája is segítséget nyújtott a gazdasági helyzet jobb megismerésére és jövőbeni fejlesztési irányaira.

A Zsámbéki medence Budapest agglomerációjában található, érinti az M1-es autópálya, illetve a vasút is, kedvező földrajzi elhelyezkedése a terület gazdasági potenciáljára is hatással van, valószínűsíthető, hogy Budaörs és Törökbálint telítődése esetén, a gazdasági vállalatok erre fogják folytatni terjeszkedésüket (72. ábra).

Vállalkozások megnevezése	Foglalkoztatottak száma	Ebből bejáró	Honnan bejáró
Wavin Hungary Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	120	76	Budapest, Mány, Tök
Qualchem Zrt.	50	n.a.	Budapest, Szomor, Bajna, Nagysáp, Páty, Mány
Müroll Kft.	44	44	Mény, Bicske, perbál, Tök, Gyermely
Alex Fém bútort Kft.	140	64	Bicske, Mány, Tök, Csabdi, Budapest, Perbál, Szomor, Páty, Epöl, Budakeszi, Gyermely

72. ábra: A térségben legjelentősebb gazdasági vállalatok

A központi, és egyben névadó település **Zsámbék** az alappillére a medence gazdaságának, vasúti vonallal nem rendelkezik, de ipara ennek ellenére fejlett. Jellemzően középvállalatok működnek a területen, kiterjedt, akár nemzetközi kapcsolatokkal, elhelyezkedése és a szakképzett munkaerő biztosítása kedvező helyé teszi a tőkebefektetők számára. Alapvetően az ipar és a terciér szektor meghatározó, illetve jelentős még a termelőszféra. A mezőgazdasági területek is dominánsak, ám az utóbbi időben ezek jelentősége visszaszorult (Zsámbék-ITS).

Zsámbék területén fog megépülni a következő években a medence egyik legnagyobb befektetése a Jövőipari Tudományos és Innovációs Park. A fejlesztésre Zsámbék Város Önkormányzata nyert TOP Plusz pályázatot, melyet az Óbudai Egyetemmel összefogásban fog megvalósítani, az egykori laktanya területén. A projekthez 2023-ban készítik elő a területet és várakozásaik szerint 2026-ra elkészülhet a modern létesítmény, a Zsámbéki Tudományos és Technológiai Park, melynek egy részét az Óbudai Egyetem kutató központja fogja használni, a jövő technológiáinak kutatására. A projekt célja a régió fejlesztése, melyet a tudományos kutatáson alapuló iparfejlesztés és társadalmi felzárkóztatás hozna létre, így nem csak Zsámbék, de a környező települések számára is előre mozdító lesz a beruházás.

A medence települései közül gazdaságilag Herceghalom is kedvező helyzetben van, területén mind a szekunder, mind a terciér szektor megtalálható, előbbi főleg agrár irányban, magas hozzáadott értékkel működik, utóbbi ágazatnak pedig kimagasló bevételei jelentősek. A turizmus szempontjából az üzleti és konferencia utak a meghatározóak. A település jó gazdasági helyzetét adottságainak köszönheti, fejlődéséipari és logisztikai területei, illetve a jól iskolázott munkaerő mellett, a Budapesthez és az M1-es autópályához való közelsége, valamint a vasúti kapcsolat is segítette. Az önkormányzatn fejlesztési céljai

között szerepel, hogy egy olyan gazdaságnak teremtsen helyet, infrastruktúrát és lehetőséget, amely sokféle, az innovatív tudáson és munkán alapszik, magas hozzáadott értékkel rendelkezik, továbbá fenntartható és környezetbarát (Herceghalom-TFK).

Telki gazdasága jó alapként szolgál a település hosszú távú kiegyensúlyozott fejlődéséhez. Alapvetően független vállalkozások találhatóak a községben, ám számuk kevés és többnyire kis- és középvállalkozások formájában működnek, és nem jellemző az összefogás közöttük. A turizmus feltételei hiányosak a területen, nincs megfelelő szálláshely, szolgáltatás, valamint szervezeti hiányosságok is vannak. Az Önkormányzat célja, hogy ösztönözzék a helyi vállalkozási kedvet, előnyben részesítve az innovatív, tudás alapú, fiatalok által létrehozott és magas hozzáadott értékkel rendelkező, kreatív, környezetbarát vállalkozások létrejöttét. Célul tűzte ki a község továbbá a telephelyek feltételeinek javítását és a közösségi kezdeményezések bátorítását (Telki-TFK).

A terület gazdaságilag legkevésbé jelentős települése Budajenő, gazdasága nem képvisel számottevő erőt. A kulturális és természeti értékei, turisztikai lehetőséget rejtnek magukban, mint az itt haladó Mária út. A településen alapvetően hagyományos mesterségeket űznek, ám ezek nagyrészen a célja a hagyomány őrzés. A mezőgazdaságban az állattartás csak egyénileg jelenik meg, a szántóterületeken gabonát termesztnek, illetve szőlőtermesztés folyik, melyet főleg a Nyakas Borászat végez. A jövőre megfogalmazott céljaik között szerepel az Önkormányzatnak, a külterületen egy gondozott kultúrtáj kialakítása, a környezetbarát megoldások alkalmazása, illetve a hagyományos szőlőtermesztés, illetve az állattartás támogatása. A szolgáltatás szempontjából fontosnak tartják a környező településekkel való együttműködést, illetve a szolgáltató és kereskedelmi funkciójú vállalkozások letelepedését. A gazdasági fejlődés szempontjából a jelenlegi helyzettel ellentétben, célnak tekintik, hogy állandó vállalkozások jelenjenek meg a területen, a meglévő természeti értékek védelmét kiemelten figyelembe véve (Budajenő-TFK).

Páty község gazdasági helyzete az elmúlt időszakban sokat változott, területén megjelentek a gazdasági területek, üzemi, logisztikai és kereskedelmi szereppel. A terület legfőbb látványossága a Pincehegy, melynek jelentős turisztikai vonzereje van, több esemény is zajlik a területén az év során, mint a Pátyi pincenapok. A fejlesztési célok között kiemelt helyen szerepel a turisztika fellendítése, melyhez a pincesor ad különleges arculatot, de földrajzi helyzetéből adódóan a céges és konferencia eseményeket célozza meg. A gazdasági területek bővülését is előirányozza az Önkormányzat, ezzel munkahelyeket és bevételt hozva létre (Páty-TFK).

Tök község elhelyezkedése is kedvező, bár Budapeستől távolabb helyezkedik el, de az autópálya közelsége, a főutak és a vasút megléte jó kapcsolatokat biztosít számára. A település kedvező táji és természeti adottságokkal rendelkezik, gazdasági övezete kedvező lehetőségeket biztosít, illetve a lakosság hozzáállása is előremutató. Jövőbeni célkitűzéseik a rekreáció, turisztika, mezőgazdasági feldolgozóipar és a szolgáltatás

területén fogalmazzák meg. A turisztikai fejlesztést a medencében jellemző szőlő- és bor termesztésre lehet alapozni. A vállalkozások közül a mikro-, kis- és középvállalkozások szerepének növelését tartják fontosnak, illetve a köztük kialakuló gazdasági együttműködést szeretnék ösztönözni, vállalkozási fórum segítségével (Tök-TFK).

Alapvetően elmondható, hogy a Zsámbéki-medence települései jövőbeni céljaiban megjelenik egy környezetbarát, fenntartható irány, illetve a helyi értékek és hagyományos tájhasználat védelme és megtartása.

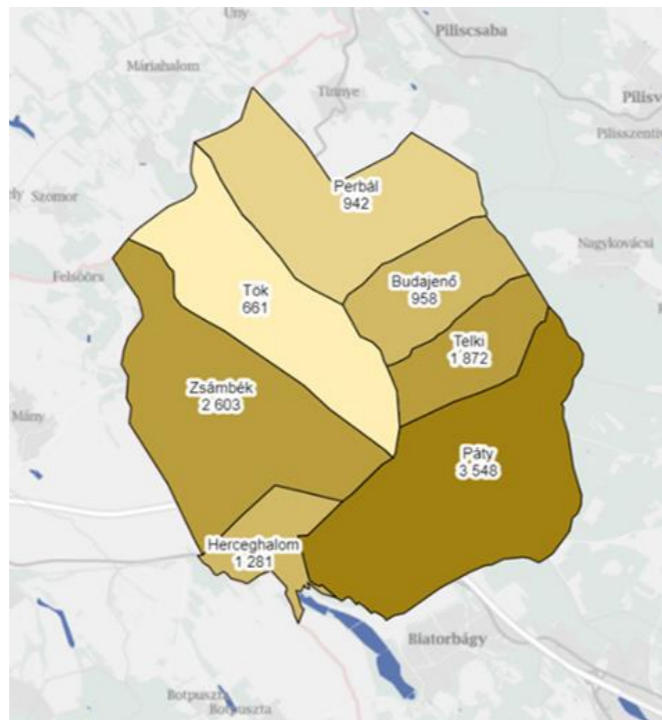
A térségben foglalkoztatottak ágazatok szerinti megoszlását a következőkben fogjuk részletesebben bemutatni. A térségben a területhasználatokat vizsgálva, jelentős szántóterületeket figyelhetünk meg, ennek ellenére a területen, ezzel a gazdasági ággal foglalkozó vállalkozások aránya, alacsony, jócskán az országos átlag alatt van. Másik meghatározó ágazat az ipar, melynek aránya, a települések legtöbbször meghaladja az országos átlagot. Jól megfigyelhető, hogy a foglalkoztatottak arány az iparban sokkal jelentősebb, meghatározóbb ez az ágazat a térségben.

A térségben foglalkoztatottak megoszlása a különböző gazdasági ágak terén a következőképpen alakul 2021-ben (73. ábra):

Mezőgazdasági regisztrált vállalkozások aránya (százalék)								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herceghalom	7,36	7,29	7,6	7,23	7,41	7,11	6,43	6,56
Zsámbék	10,89	11,06	11,23	11,35	11,24	11,5	11,63	11,37
Tök	18,54	19,62	20,69	19,5	19,5	18,69	19,27	17,6
Perbál	13,48	14,03	14,71	14,29	13,71	14,1	15,34	15,15
Budajenő	4,24	3,92	4,47	4,68	4,25	4,69	4,89	5,72
Telki	3,24	3,83	4,01	4,36	4,54	4,25	3,94	4,32
Páty	5,77	6,04	6,31	6,36	6,31	6,09	6,19	6,07
Magyarország	27,42	27,63	27,79	27,51	26,92	26,31	25,82	25,12
Ipar-, építőiparban regisztrált vállalkozások aránya (százalék)								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herceghalom	16,35	16,83	18,63	17,59	16,2	15,33	17,27	16,39
Zsámbék	21,42	22,24	22,71	23,27	23,72	23,32	24	22,45
Tök	20,49	17,7	17,24	18,5	19,5	20,2	21,1	21,6
Perbál	25,53	26,98	29,41	29,27	33,44	32,79	31,63	29,09
Budajenő	13,47	12,01	11,53	11,36	12,31	12,24	14,48	14,67
Telki	12,3	12,9	12,46	12,58	12,55	12	11,46	12
Páty	18,31	18,94	18,27	18,99	19,52	19,57	18,72	19,07
Magyarország	14,55	14,51	14,45	14,6	14,95	15,41	15,92	16,61

73. ábra: Mezőgazdasági, ipar- és építőiparban regisztrált vállalkozások

A táblázatból kiolvasható, hogy a magas hozzáadott értékű munka jelentős a térségben, illetve a kereskedelmi és szolgáltatási szektorban és a szakképzettséget nem igénylő területen végeznek többen munkát (74. ábra).

74. ábra: Összes foglalkoztatott (2021) forrás: TeIR

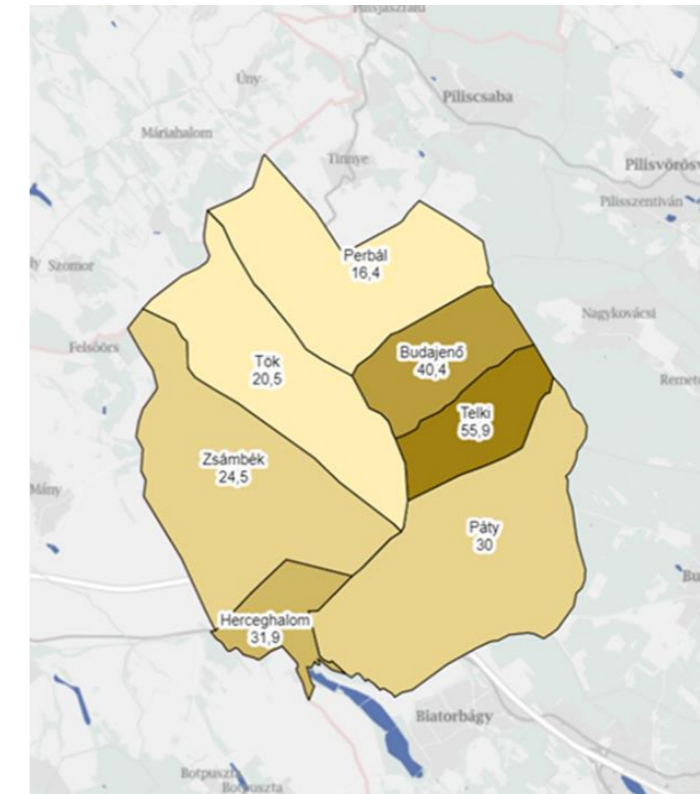
Település	Alkalmazott összesen (fő)	Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások (fő)	Gépkocsók, összeszerelők, járművezetők (fő)	Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások (fő)	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazásait igénylő foglalkozások (fő)	Ipari és építőipari foglalkozások (fő)	Irodai és ügyviteli (ügyműveleti) foglalkozások (fő)	Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (%)
Herceghalom	1281	98	76	88	349	71	111	45,36
Zsámbék	2603	314	164	366	523	173	196	33,5
Tök	661	91	54	112	117	47	43	27,38
Perbál	942	129	64	164	145	84	75	25,48
Budajenő	958	63	27	72	259	41	84	52,61
Telki	1872	101	23	67	572	42	123	62,98
Páty	3548	431	141	421	857	197	296	39,74
Magyarország								25,79
összesen (fő)	11865	1227	549	1290	2822	655	928	

75. ábra: Munkavállalók megoszlása

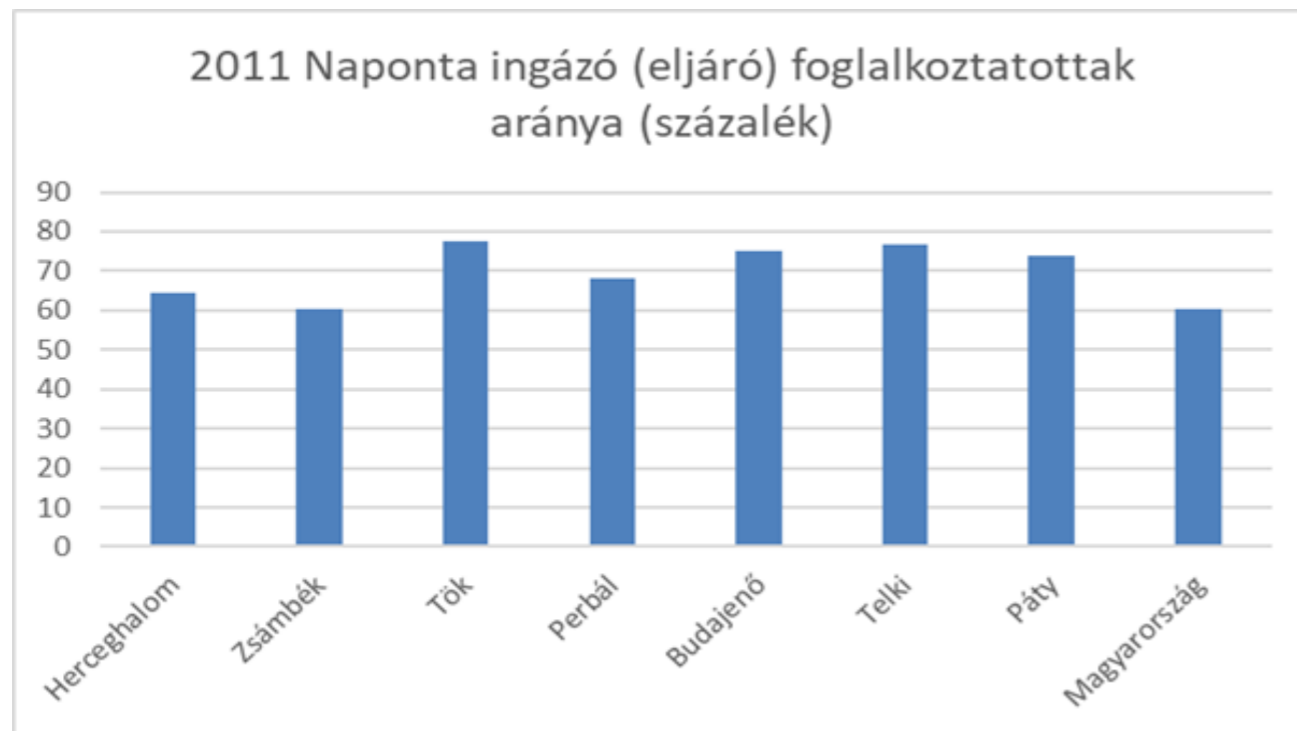
A magas végzettségű munkaerő igényt, az egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya is jól mutatja, mely minden település esetében meghaladja az országos átlagot, ami 8,47% (TeIR). A

legmagasabb aránya Telkiben van az egyetemi végzettséggel rendelkezőknek, ez az arány a budapesti átlagot (34,1%, TeIR) is meghaladja és itt vannak a legnagyobb arányban jelen a magas presztízsű foglalkoztatottak is. A magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya, Perbál kivételével mindenhol az országos átlag felett van (75. ábra).

Az az ingázók arányából és a foglalkoztatottak számából arra lehet következtetni, hogy az itt élők is eljárhatnak más településre dolgozni, illetve a területre is járnak a környező településekről (76. ábra 80. ábra).

76. ábra: Egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (2011) forrás: TeIR

80. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya Forrás: Teir

Területi mutatók vizsgálata

A következőkben a legfontosabb gazdasági mutatók (TeIR) ismertetésével szeretnénk átfogóbb képet adni a Zsámbéki-medence gazdasági állapotával kapcsolatban (78. ábra).

Település	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herceghalom	398	429	440	447	465	482	532	585
Zsámbék	900	910	907	933	959	991	1012	1115
Tök	233	238	232	228	226	223	240	271
Perbál	301	298	292	306	318	322	330	347
Budajenő	426	438	455	480	504	524	544	592
Telki	940	962	995	1032	1082	1132	1168	1306
Páty	1281	1308	1320	1374	1433	1475	1517	1720

78. ábra: Regisztrált gazdasági szervezetek

Az elmúlt években a térségben regisztrált gazdasági szervezetek számát megfigyelve elmondható, hogy a terület jelentősen fejlődött, minden településen nőtt a szervezetek száma, a legjelentősebb növekedés Telkiben figyelhető meg, a legkevesebb új vállalkozás pedig Tökön alakult (79. ábra).

A mezőgazdasági, erdőgazdasági és halászati vállalkozások esetében megfigyelhető, hogy a regisztrált és a működő szervezetek között igen nagy különbség található. A korábban ismertetett települési célok és a

Település	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herceghalom	27	29	31	30	32	32	32	36
Zsámbék	89	92	93	97	99	106	110	119
Tök	38	41	42	39	39	37	42	44
Perbál	38	39	40	41	41	43	48	50
Budajenő	17	16	19	21	20	23	25	32
Telki	29	35	38	43	47	46	44	54
Páty	69	74	78	82	85	85	89	99

79. ábra: Regisztrált vállalkozások a mező-, erdőgazdaságban és halászatban

területhasználatok ismeretében elmondható, hogy a területen jelentős mértékben végeznek mezőgazdasági tevékenységet, mind szántóföldi termelésben, mind szőlőtermesztésben, illetve a termények feldolgozásában (79. ábra77. ábra).

Település	2017	2018	2019	2020
Herceghalom	7	7	8	7
Zsámbék	8	10	12	13
Tök	7	6	7	7
Perbál	0	0	1	3
Budajenő	2	4	6	6
Telki	8	10	15	13
Páty	19	18	17	22

77. ábra: Működő vállalkozások a mező-, erdőgazdaságban és halászatban

A területen gazdálkodók egy része östermelőként működik, ami egy jogszabály által meghatározott gazdálkodási forma (81. ábra).

Regisztrált östermelők (db)											
Település	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herceghalom	13	13	9	11	13	12	12	14	14	14	13
Zsámbék	63	64	47	51	54	56	53	54	59	59	62
Tök	23	23	12	15	16	19	19	20	19	22	22
Perbál	30	33	18	19	20	21	18	18	20	23	24
Budajenő	4	5	6	8	10	10	12	13	14	16	17
Telki	16	17	12	13	17	19	22	23	22	20	22
Páty	37	43	36	34	26	33	29	33	35	40	43

81. ábra: Regisztrált östermelők

A mezőgazdaság szempontjából fontos mutató a földhasználók száma, melyet gazdasági ágak szerinti megoszlásban tudunk vizsgálni a KSH Általános Mezőgazdasági Összeírása alapján. Ezen érték megmutatja, hogy ténylegesen hányan végeznek földművelést a területen, a legutóbbi összeírás 2011-ből származik, a 2020-ban végzett adatai még nem elérhetőek, a meglévő adatok megyei szintre vonatkoztatva olvashatóak, melyet nem lehet erre a térségre megfelelően vonatkoztatni.

A mezőgazdaság mellett, az ipari szervezetek, vállalkozások is jelentős számban vannak jelen a területen, amihez a Budapesthez való közelség és az M1-es autópálya, illetve az 1-es és a 102-es autót út hozzájárul. A jól képezett, magas hozzáadott értéket képviselő munkaerő is lehetővé tette a gazdaság ilyen típusú fellendülését.

Működő vállalkozás; Ipar (db)				
Település	2017	2018	2019	2020
Herceghalom	17	16	16	17
Zsámbék	43	51	49	50
Tök	11	12	13	13
Perbál	19	22	22	22
Budajenő	8	8	11	11
Telki	29	33	36	35
Páty	53	57	60	61

82. ábra: Működő vállalkozások az iparban

Az iparban működő vállalkozások számában megfigyelhető egy növekedés, azonban egyik település esetében sem látható drasztikus változás (82. ábra).

Működő vállalkozás; Építőipar (db)					Működő vállalkozás; Feldolgozóipar (db)				
Település	2017	2018	2019	2020	Település	2017	2018	2019	2020
Herceghalom	18	23	26	27	Herceghalom	17	16	15	15
Zsámbék	43	54	69	73	Zsámbék	41	50	47	47
Tök	5	7	7	13	Tök	10	11	12	13
Perbál	20	24	31	35	Perbál	18	21	22	22
Budajenő	10	13	16	19	Budajenő	8	8	10	10
Telki	22	26	30	32	Telki	24	28	30	29
Páty	63	82	99	94	Páty	53	57	59	60

83. ábra: Működő vállalkozások az építő-, és a feldolgozóiparban

Az elmúlt évek tapasztalata és a közelmúlt eseményei is azt mutatják a vízgazdálkodás és a vízzel való gazdálkodás egyre fontosabb. A területen több, ehhez kapcsolódó vállalkozás is működik, illetve a korábban ismertettek alapján elmondható, hogy a víz kérdése, mint környezetvédelmi szempont, a medence települései számára is fontos.

Az elmúlt évek tapasztalata és a közelmúlt eseményei is azt mutatják a vízgazdálkodás és a vízzel való gazdálkodás egyre fontosabb. A területen több, ehhez kapcsolódó vállalkozás is működik, illetve a korábban ismertettek alapján elmondható, hogy a víz kérdése, mint környezetvédelmi szempont, a medence települései számára is fontos.

A terület harmadik jelentős gazdasági ága a szolgáltatás, turizmus, melyben szinte kivétel nélkül minden település aktívan részt vesz. A Zsámbéki Medence Idegenforgalmi Egyesület összefogja a térség fejlesztését (84. ábra).

Működő vállalkozás; Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés (db)					Működő vállalkozás a szolgáltatásokban (db)				
Település	2017	2018	2019	2020	Település	2017	2018	2019	2020
Herceghalom	0	0	1	1	Herceghalom	201	225	236	266
Zsámbék	2	1	2	3	Zsámbék	363	394	435	434
Tök	1	1	1	0	Tök	67	69	80	97
Perbál	1	1	0	0	Perbál	91	101	116	116
Budajenő	0	0	1	1	Budajenő	218	242	272	288
Telki	4	4	4	4	Telki	526	569	644	664
Páty	0	0	0	0	Páty	600	645	748	808

84. ábra: Működő vállalkozások a víz-, és hulladékgazdálkodásban, valamint a szolgáltatásokban

A Településfejlesztési Stratégiák és a helyszínelés tapasztalatai azt mutatják, hogy főleg céges rendezvények, illetve konferenciák alkalmával érkeznek a településekre vendégek, a szálláshelyek fő profilja is ezt a formát erősíti, ennek fő oka a Budapesthez való közelség.

Működő vállalkozás; Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (db)				
Település	2017	2018	2019	2020
Herceghalom	3	4	4	5
Páty	21	17	15	15
Zsámbék	21	21	23	20
Tök	3	2	2	1
Perbál	7	6	4	9
Budajenő	4	4	2	3
Telki	8	17	20	15
Működő vállalkozás; Művészet, szórakoztatás, szabadidő (db)				
Herceghalom	6	11	12	14
Páty	36	42	44	44
Zsámbék	16	25	26	30
Tök	4	5	10	9
Perbál	7	8	9	9
Budajenő	15	14	14	15
Telki	28	25	36	41

85. ábra: Működő vállalkozás szálláshely, szórakoztatás

A településeken a szolgáltatásban működő vállalkozások nagy része a borturizmushoz kapcsolódik, illetve a vendéglátáshoz, éttermek és kávézók formájában. A helyszínelés során megtudtuk, hogy problémát jelent ezen vállalkozásoknak egy olyan arculat és üzleti modell kialakítása, amely egész évben jól tud működni, a fő szezontól függetlenül (85. ábra).

A szálláshelyekkel kapcsolatban a vendégéjszakákat vizsgálva tudunk képet kapni a terület turisztikai aktivitásáról, mivel a TeIR adatbázisban csak 2014-ig vannak adatok, melyek sem a jelenlegi, sem a közelmúltbeli képet nem tükrözi hűen, így a Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesülettől a helyszínelés során szóban közöltekre tudunk hagyatkozni. A térség turisztika állapotában jelentős visszaesést okozott a Covid19 világvilágjárvány, melyből a térségnek máig nem sikerült a 2019-es és az előtti szintre visszatérnie. A térségben alapvetően konferenciák alkalmával szállnak meg a vendégek és átlagosan 1,8-2 napot töltenek el általában csütörtök és vasárnap között.

A vendéglátóhelyek, egyik meghatározó elemét képezik a cukrászdák és kávézók, melyek a kirándulók kedvelt állomásai, a Google Maps alapján a települések nagy részén több cukrászda is található, melyek jelenleg is működnek, de a helyszínelés során megtudtuk, hogy a korábbiakban leírtak szerint az egész éves működés nem minden esetben kivitelezhető, a zsámbéki Dióhéj Cafe & Bistro például nem tudott megfelelő módon működni a szezonon kívül, ezért sajnos be kellett zárnia.

III/3.2. Helyi termék, helyi piac

Ebben a fejezetben a helyi gazdálkodók és együttműködések kerültek részletezésre.

Gazdálkodók

Páty, Herceghalom

Páty gazdasági szerepelnek a KSH *Agrárium 2023* digitális összeírásában. A 2020-as adatok alapján 117 db címet keres fel a hivatal, amelyek a 2020-as adatok szerint 51 gazdálkodó tulajdonában állnak és az átlagéletkoruk 56 év volt, ami kevéssel a hazai átlag alatt van. A gazdaságirányítás legmagasabb mezőgazdasági végzettsége szerint három csoportba sorolhatjuk. A gyakorlati tapasztalattal rendelkező, azaz mezőgazdasági szakképesítéssel nem bíró gazdaságirányítók aránya 2020-ban 67%, a középfokú 14% a felsőfokú pedig 20% volt. Összesen mezőgazdasági terület 1 349 ha, amiből 1179 ha (87%) szántóterület, 17 ha (1%) gyümölcsös, 10 ha (1%) szőlő, 142 ha (10%) gyep. A gazdaságok használatában lévő mezőgazdasági területeknek átlagosan 32,9 ha a kiterjedése. Ez több, mint a duplája a Pest-megyei átlagnak (15 ha), de az országos átlagot is jóval meghaladja. A település gazdálkodói összesen 82 db szarvasmarhát, 75 db juhot, 300 db tyúkot és 4 db sertést tartanak számon, ami 65 állat egységnek felel meg (INT-03).

Pátyon regisztrált betéti társaságból 2021-ben 164 db volt, ami egyértelmű csökkenő tendenciát jelöl a 2012-es 240 darabszámhoz képest. 2021-ben 56 nonprofit szervezet, 2017-ben még csak 44 db volt. 2020-ban 544 egyéni vállalkozót tartottak számon. Herceghalmon 2011-ben 57 bt. volt regisztrálva, ami 2016-ig 61-re nőtt, azonban 2021-re 48 db-ra csökkent. 2021-ben 20 db Nonprofit szervezetet, 2020-ban 155 egyéni vállalkozót számoltak Pátyon és Herceghalom működő vállalkozásait tekintve szembevetve, hogy mindkét településen a kvaterner szektor a legerősebb. Ez betudható az agglomerációra jellemző nagyarányú felsőfokú képzettséggel rendelkező lakosnak. Ezen kívül mindkét településen sok vállalkozás foglalkozik kereskedelemmel és gépjármű javítással. Herceghalmon nagy arányban foglalkoznak a vállalkozások építőiparral, ami a máig tartó parcellázások és ingatlan beruházások számlájára írható.

Budajenő, Telki

A Budajenő és Telki településeken a helyi erdők állami tulajdonban állnak, elsődleges rendeltetésük miatt faanyagtermelésük nem kiemelkedő, ezért a térség gazdasági szempontjából nem kimagaslóak. Budajenőn a helyi pékségben kapható helyi termékként pékárú így az itteni szántók jelentősége feltehetően

helyi, illetve a helyben fel nem használt termény eladásra kerül. Mind Budajenőn mind Telkiben több vendéglátóegységben is kaphatók helyi termékek, illetve a térségből származó termékek. Ez a két település jellemzően inkább felvásárló mint termelő funkciót tölt be a térség gazdaságában.

Perbál

A gazdálkodók Perbálon elsősorban szántóföldi gazdálkodással tevékenységgel foglalkoznak, mivel az erdőgazdálkodás a Budai Tájvédelmi körzet védelme miatt korlátozott, szőlőművelés a filoxeravész óta nem foglalta vissza régi területeit, a gyümölcsösök, pedig történetileg sem voltak jellemzőek a térségre, így a jelen gazdasági helyzetben sincs szerepük. A fő gazdálkodási tevékenység elsősorban repcét, napraforgót, illetve gabonaféléket termel.

A település legnagyobb gazdasági szereplője az Arh Zrt., akik informatikai termékek gyártásával és kereskedelmével foglalkoznak. Budapesti központtal rendelkeznek, de iparitelepük Perbálon található. Kiterjedésileg sem elhanyagolható a létesítmény, de a cég árbevételével kiugrik a többi szereplő közül, 3.465.963.000 Ft-al. Ezen kívül perbáli telephelyükön 14 embert foglalkoztatnak.

Árbevétel alapján a második legnagyobb cég a Zimbo Perbál húsipari termelő kft. A cég élelmiszer feldolgozással foglalkozik a település déli határában, ahol 13 főnek biztosít munkát. A cég árbevétele 892 millió forint volt az utolsó évben.

A következő vállalkozások jelentős árbevétellel rendelkeznek, átlagosan 300 millió forinttal. Ezek a település közép vállalkozásai, melyek közepesen erős gazdasági erőt képviselnek, ugyanakkor jelentős humánkapacitás felvevő készséggel rendelkeznek. A B'Rent kft. közülük a legnagyobb. Ez a rendezvények bútorkölsönzésére szakosodott vállalat 21 embert foglalkoztat és közel 368 millió Ft nettó árbevételt generál. Telephelye a többi közép vállalkozáshoz hasonlóan a település déli részén található. A Bondex kft. egy jelentős fa, műanyag és gumi gyártó cég a település legdélebbi részén. A vállalkozás 11 embert foglalkoztat és évente 313 millió nettó árbevételt termel. A cég telephelyével összekötve, tőle északra a Bálvány Pro kft. található, ami rendezvénytechnikai cég 6 fővel és évi 76 millió Ft árbevétellel. Az Arh zrt. iparitelepétől nyugatra két nagyobb iparitelep található, az egyik a Lexim kft. fűrésztelepe, akik 265 millió Ft árbevételt termelnek 8 fővel és az S-ÉPGÉP Kft. telepe, akik építőipari szerelésekkel foglalkoznak 1 fővel és 97 millió árbevétellel. Ezekről a telepektől elkülönülve a Dózsa utca nyugati oldalán a Gradiens termékfejlesztő kft. található, akik gyógyszeripari termékek előállításával foglalkoznak. Évi 250 millió Ft árbevételt generálnak és 19 embert foglalkoztatnak. A cég elsősorban gyógynövényekből kinyert alapanyagokkal dolgozik, ezeket saját telepe körül termeli meg.

A következő gazdálkodási egységek 100 millió alatti jövedelemmel rendelkeznek főleg helyi jelentőségű gazdasági szerepük. Ezek fő tevékenysége általában szolgáltatás vagy kereskedelem. Ilyen a Gree-Gree Kft. szolgáltatási tevékenység körrel 13 milliós árbevétellel és 2 fővel, valamint a Wéber-Horváth Trans

Kft. szerelési szolgáltatással és 3 bejelentett emberrel, illetve a Fluidgép 3 fővel, szintén műszaki szolgáltatással. a Kor-Ag bau bt. 5 fővel és 64 milliós árbevétellel. Ezen kívül vendéglátói egységek üzemelnek a településen, amikről részletesebb adatot nem találtam, mint a Piacéri fagylatzó és kávébár kft. és a Next-Pub kft.

Perbálra bejelentett vállalkozások ágazati megoszlása látható. Ez alapján a településen az építőipari (35), szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (26) és a feldolgozóipar dominál (22). Ez tükrözi a fenti részletesebb gazdasági szereplő elemzést (86. ábra).

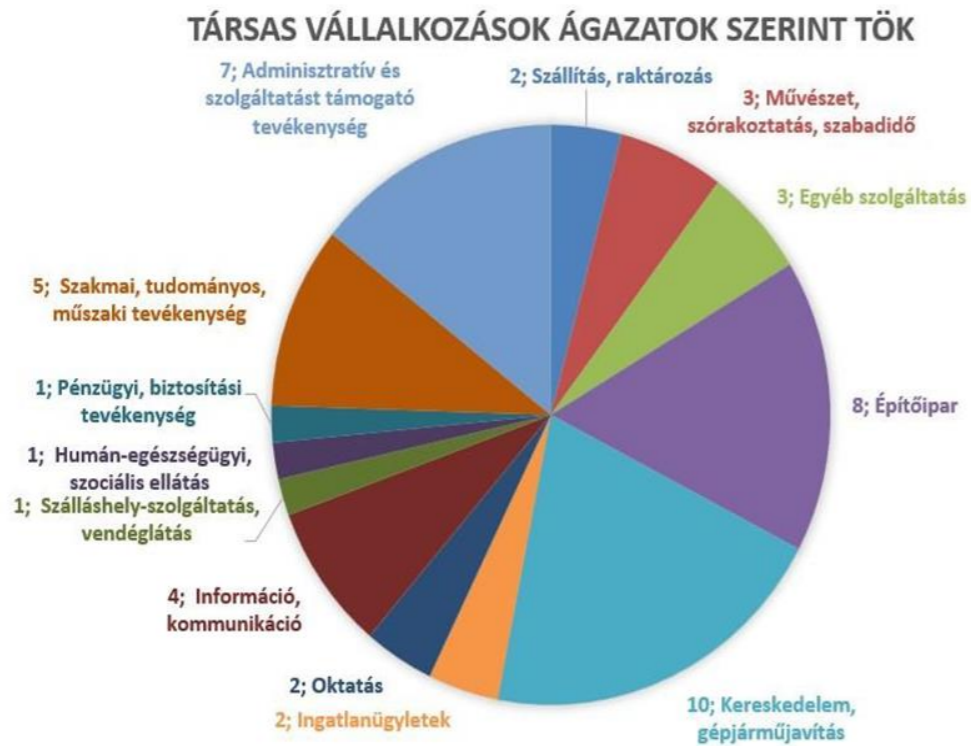
86. ábra: Vállalkozások ágazatok szerint- Perbál

Tök

Tökön a gazdálkodók legnagyobb része mezőgazdasági termeléssel foglalkozik, ennek legnagyobb része napraforgó, repce vagy gabonafélék. Ezen kívül a szőlőtermelés és feldolgozás történelmi múltra nyúlik vissza és a legnagyobb bor előállítója a Nyakas Pince Zrt-n kívül, számos egyéni vállalkozó foglalkozik termeléssel és borászattal. Ezek a gazdálkodók elsősorban egyéni vállalkozók, amikből 77 van a településen. Ezek a gazdálkodási formák alapvetően a település környezetének képét is meghatározzák. Ezek közül a feldolgozó ipari Nyakas Pince Zrt. a település legnagyobb gazdasági szereplője, aki szőlő feldolgozással, borkészítéssel foglalkozik. A részvénytársaság 48 embert foglalkoztat és 1.242.000.000. Ft éves nettó árbevételt termel. Ezzel messze kiemelkedik a település egyéb gazdasági szereplője közül. A település második legnagyobb árbevételű gazdasági szereplője a Kornyik Works Bt. 97 millió Ft nettó árbevétellel és 4 fős létszámmal. A társaság szolgáltatás és kereskedelemmel foglalkozik elsősorban az gépjárművek területén. Ezen kívül a településen 50 millió alatti éves árbevétellel rendelkező kisebb

gazdasági szereplő található. Ezek közül a kereskedelem terén a HUNsys Solutions kft., ami szoftver kiskereskedelemmel foglalkozik, az ORTHO tech kft, ami orvostechnikai eszközöket gyárt, a Felületkezelő kft., ami fémfelületek kezelésével foglalkozik, a K&K kiskereskedelmi üzletlánc részét képező üzlet, amik nagyobb jelentőséggel bírnak. A vendéglátás-turizmus területén a Doki Grill terasz, Fenyves étkeзде, CARDIUM borászat és Göndör családi pincészet a jelentősek. Az említett gazdasági szereplők közül a Nyakas Pince Zrt. országos jelentőségű termék forgalmazásban. Az elsősorban nagykereskedő társaság termékeit megtalálhatjuk a legtöbb élelmiszerlánc kínálatában. Helyi jelentősége a munkaerő foglalkoztatása és az iparüzési adó, amivel a település fejlődését támogatja közvetetten. Helyi és térségi jelentőségű vállalkozás a Konryik Works Bt. Szerelési szolgáltatásukkal és kiskereskedelmi szolgáltatásukkal a környező települések gépjárműhasználóinak igényeit elégítik ki. Munkaerő foglalkoztatásban nem mértékadók, ugyanis 4 fővel üzemelnek.

A további vállalkozások főleg helyi jelentőségűek, nem csak gazdasági erejükből, de foglalkozásukból adódóan is. Ezek közül a vendéglátóipari egységek kifejezetten ebbe a kategóriába tartoznak, viszont helyi jelentőségük erős, mivel a település gyülekező helyeiként szolgálnak, mint a Doki Grill terasz és a Fenyves étkeзде. A pincék kisebb regionális jelentőséggel is bírnak, mivel gazdasági tevékenységük mellett potenciális turisztikai célpontok is. Az élelmiszeripari és a mindennapi használati cikkeket forgalmazó üzletek szintén helyi jelentőségűek, mint a K&K. A térségi jelentőségű cégek közé az ORTHO tech, illetve a HUNsys Solutions Kft. tartozik, ami árbevétele nem kiemelkedő, de szolgáltatásuk a településen nem értékesíthető (87. ábra).

87. ábra: Társas vállalkozások ágazatok szerint -Tök

Az ábrán a településen működő társas vállalkozások láthatók ágazatok szerint. Tökön a Kereskedelem és gépjárműjavítás a lefedettebb ágazat, de emellett az építőipar (8 vállalkozás) és az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység (7 vállalkozás) is népszerű ágazat (87. ábra).

A nem-társas vállalkozások ágazatok szerinti eloszlása látható a fenti kördiagrammon. Eszerint 2021-ben a legtöbb vállalkozás szakmai, tudományos és műszaki tevékenységi körben dolgozott (20). Emellett népszerű ágazat volt még az építőipar (13), feldolgozóipar (13), az adminisztrációs szolgáltatás és támogató tevékenység (14), illetve a kereskedelem és gépjárműjavítás (15) (88. ábra).

88. ábra: Vállalkozások ágazatok szerint-Tök

Zsámbék

A Zsámbékon jelen lévő gazdálkodók egy részének a helyi gazdaságban van szerepük, mivel saját maguknak termelnek. Gyakori, hogy a medencében lévő őstermelők, gazdálkodók térségi szintre is termelnek, azaz az egész Zsámbéki-medencére. Ez leginkább a zöldség, gyümölcs termesztésre és a méz készítésére vonatkozik. A nagy kiterjedésű szántóföldekkel rendelkező gazdák többnyire nem a helyi és még nem is a térségi gazdaságban vesznek részt, hanem az országos piacon vannak jelen. Az egybefüggő, nagy mezőgazdasági táblákon intenzív mezőgazdasági termelés zajlik.

A településen a kiskerti állattartás, és kertgazdálkodás is megfigyelhető. Nagyobb számban jellemző baromfi a kerteknél, kisebb mértékben pedig haszonállat (kecske, juh, ló). Korábban a Nyakas hegyen a gyepes területeken a cserjésedés ellen legeltettek (birka, kecske, marha). A kertek többség rendelkezik gyümölcsfával, veteményeskerttel, esetenként kisméretű fóliasátorral, fűszerkerttel és néhány tő szőlővel. Ebből arra lehet következtetni, hogy a háztartások nagy része valamilyen szinten önellátó. Zsámbék

újonnan kialakított település részén az előbbieket nem jellemzőek. A barokk templomnál gyógy- és fűszernövény kert található. Szappanokat, illóolajokat, teákat készítenek és árulják a településen és a térségben. A Nyakas-hegyen, de elsősorban a Szuszogó Pincesoron több pince üzemel, amelyek saját készítésű boraikat forgalmazzák.

Zsámbékon megtalálható a Magyar Méhtenyésztők Országos Szövetségében is bejelentett méhészet, ahonnan a közeli települések piacaira kerül a méz. A méhészet Mányon található, de az értékesítés többnyire Zsámbékon zajlik. Gazdag méhlegelőket találhatók a környéken akác, repce, napraforgó, szolidágó, illetve különböző gyümölcs, mezei és vadvirágokból kiváló méz készül. Jelenleg 150 méhcsaládja van a termelőnek. Ezen kívül jelen van a területen a vándorméhészet, melynek megjelenése főleg nyaranta jellemző. A helyi piacon helyi termelőktől lehet friss zöldséget, gyümölcsöt és húsrut vásárolni.

A településeken jelenlévő gazdálkodói egységek bemutatása (állami, önkormányzati, vállalati, családi, egyéni)

Páty, Herceghalom

Pátyon működik a PVK Páty Vagyonkezelő és Közmű Üzemeltető Nonprofit Kft. 100%-os önkormányzati részesedéssel. A PVK tevékenységi köre a vagyon,- és ingatlankezelés, a szelektív hulladékgyűjtés, az önkormányzati utak síkosságmentesítése és az utakról a hó eltakarítása, képviselője Simon Csaba ügyvezető.

Herceghalmon található a CEB Design Építésziroda, Beczner Balázs építész mérnök felelős műszaki vezetése alatt. Az iroda foglalkozik településtervezéssel, építészeti tervezéssel, belsőépítészeti tervezéssel, lakberendezéssel, egyedi bútorok tervezésével és készítésével, generálkivitelezéssel, lebonyolítással. Szintén építész mérnökként működik a településen Varga Tamás egyéni vállalkozó. Professzionális takarítással, burkolatfelújítással foglalkozik a Mindenkinéjő Kft.

A herceghalmi falugazdász, Vincze Gábor foglalkozik őstermelői igazolvány kiváltása, meghosszabbításával, visszaadásával, agrárkamara tagtag létesítésével (mely feltétele az őstermelői igazolvány kiállításának), kamarai igazolás belterületi, beépítetlen ingatlanok mezőgazdasági műveléséről a földhivatal hatáskörébe tartozó, földművesként való nyilvántartásba vétellel kapcsolatos tájékoztatás, szükséges nyomtatványok átadásával. „földműves” minősítéssel kapcsolatos ügyintézés, terület alapú támogatásokkal és mezőgazdasági kárbejelentéssel (vihár, jég, aszály stb.) kapcsolatos felvilágosítással, szükséges nyomtatványok átadásával

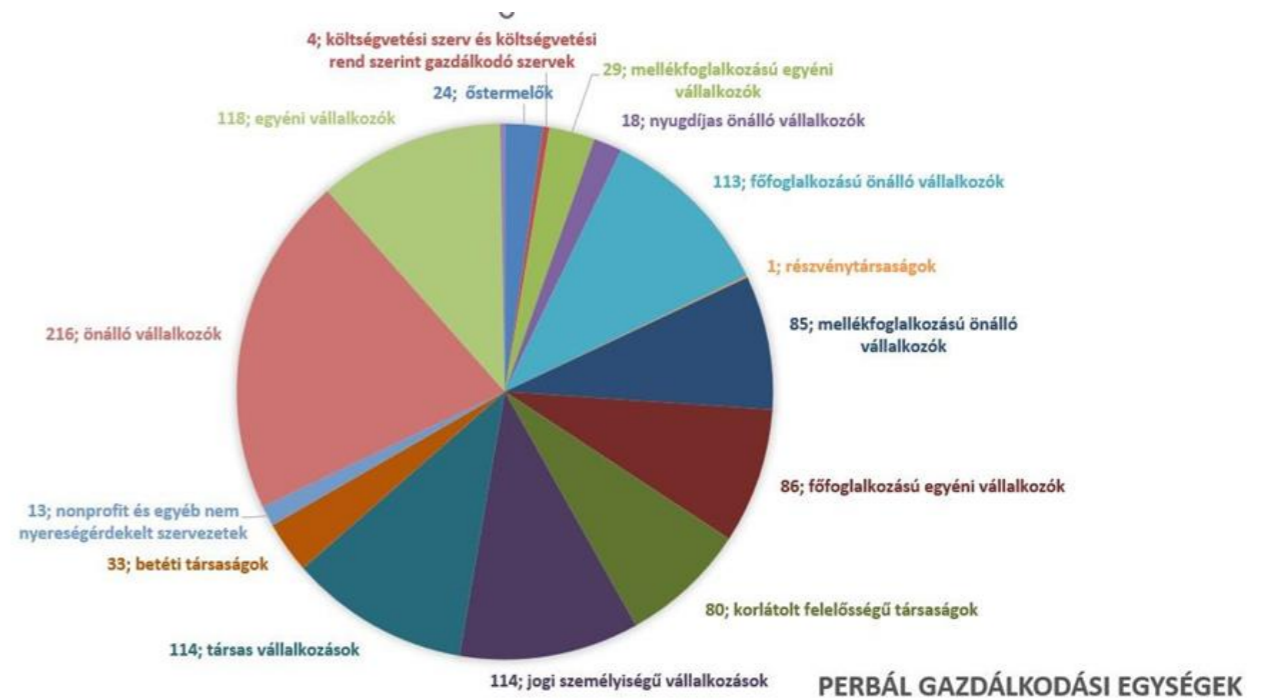
Budajenő, Telki

A helyi termelők által termelt szántóföldi termények egy része helyben kerül feldolgozásra (pl. Jenői pékség) a többi eladásra kerül. A szőlő és gyümölcs termesztés ugyan megfigyelhető a területen de nem számottevő mértékben, de a megtermelt áru minősége jó. A kiskerti zöldség és gyümölcs termesztés nem

jellemző bár előfordul. Budajenőn 8 sertés és 6 baromfitartó telep működik Telkiben 2 lovaszat, valamint 8 szarvasmarha, 6 sertés és 4 baromfitelep. A kiskerti állattartás egyáltalán nem jellemző.

Perbál, Tök

Perbálon 347 gazdálkodási szervezetet regisztráltak, melyből 330 vállalkozás (216 önálló vállalkozás). A fennmaradó 17 szervezetet vegyesen nonprofit szervezetek (7) és civil szervezetek (10) adják. A következő diagramon látható a gazdálkodási egységek eloszlása (89. ábra).

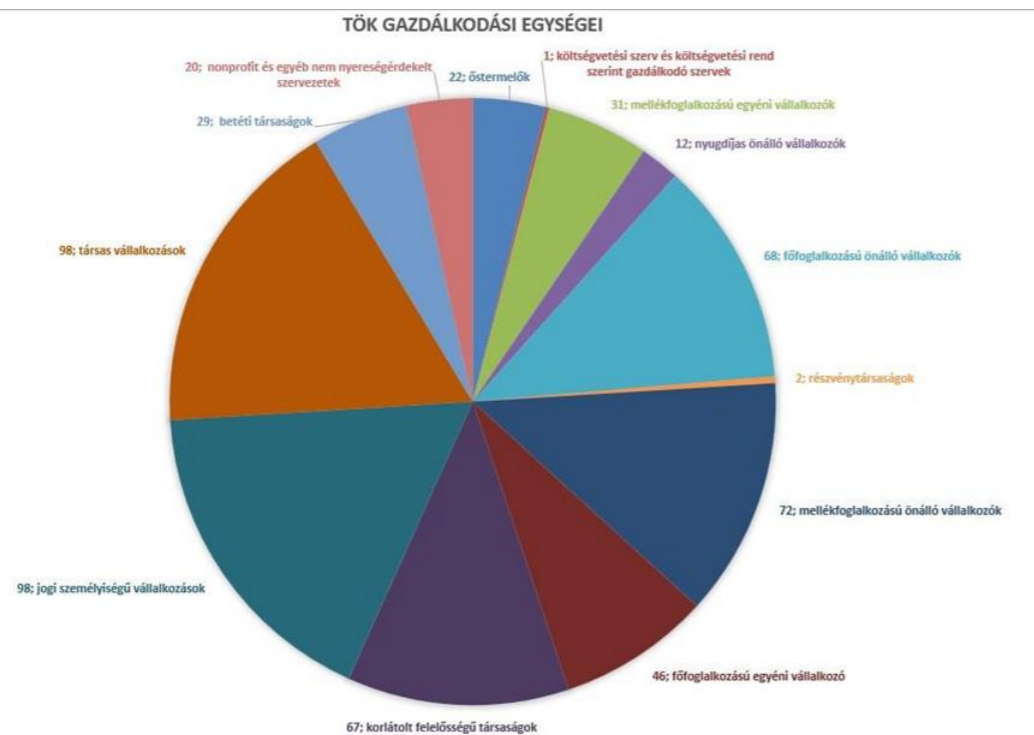

89. ábra: Gazdasági egységek-Perbál

A diagramról leolvasható, hogy többségben jogi személyiséggel rendelkező az önálló vállalkozások működnek a településen. Az egyéni vállalkozók az összes gazdálkodási egység több, mint felét teszik ki, ami tekintélyes szám. Ezek a vállalkozók a helyi és térségi gazdaság szerves részét képezik. Tevékenységük a települések mindennapi életének működését biztosítják.

A korlátolt felelősségű társaságok tevékenysége a települési és adott esetben térségi határokon túl mutat. Tevékenységük nagyon változatos. A település életére gazdaságára gyakorolt hatásuk elsősorban az iparűzési adóban mutatkozik meg. Azonban arányuk kevesebb az országos átlagnál, mindösszesen 20%. 24 őstermelő gazdálkodik Perbálon. Ezek a termelők a helyi mezőgazdaság működtetői. A helyi fellevevő piac azonban nem jelentős. A szántókon megtermelt termékeknek bejártatott fellevevő piaca van, de ezek nem a helyi vállalkozások, gazdálkodók. Ezen kívül nagyobb volumen előállítására alkalmas gazdaság nincsen, így a maradék termelő mennyiségben kevés árut tud előállítani, amit helyileg értékesít.

Tökön 271 gazdálkodási szervezetet regisztráltak, melyből 250 vállalkozás (152 önálló vállalkozás). A fennmaradó 21 szervezetet vegyesen nonprofit szervezetek és civil szervezetek adják. A következő diagramon látható a gazdálkodási egységek eloszlása (90. ábra).

90. ábra: Tök gazdálkodási egységei

A diagramról leolvasható, hogy túlnyomó többségben jogi személyiséggel rendelkező társas vállalkozások működnek a településen. Az egyéni vállalkozók az összes gazdálkodási egység negyedét teszik ki, ami tekintélyes szám. Ezek a vállalkozók a helyi és térségi gazdaság szerves részét képezik. Tevékenységük a települések mindennapi életének működését biztosítják.

A korlátolt felelősségű társaságok tevékenysége a települési és adott esetben térségi határokon túl mutat. Tevékenységük nagyon változatos. A település életére gazdaságára gyakorolt hatásuk elsősorban az iparüzési adóban mutatkozik meg.

22 őstermelő gazdálkodik Tökön. Ezek a termelők a helyi mezőgazdaság működtetői. A helyi felvevő piac azonban nem jelentős. A szántókon megtermelt termékeknek bejártatott felvevő piaca van, de ezek nem a helyi vállalkozások, gazdálkodók. A kisebb gyümölcsösök, szőlő ültetvények termékeit elsősorban a turistáknak és a Zsámbéki piacon tudják értékesíteni.

Zsámbék

A kereskedelem és a kézműipari hagyományok mellett Zsámbék gazdaságában a mezőgazdaság is országos hírnevű volt. A lótenyésztés hazai központjának számított az 1400-as évektől, napjainkban néhány lovasközpont őrzi még ennek a hagyományát. A halászat és a juhtenyésztés is meghatározó szereppel bírt a gazdaságban. A gazdasági struktúraváltásnak köszönhetően a mezőgazdasági tevékenység visszaesett, helyét az ipar és a terciér szektor vette át. 2000-ben 231 egyéni gazdálkodó volt regisztrálva, ugyanakkor csak egy mezőgazdasági szövetkezet működött.

A területen gazdálkodók egy része őstermelőként működik, ami egy jogszabály által meghatározott gazdálkodási forma. Az elmúlt bő tíz évben 50-60 őstermelő volt Zsámbékon, számuk egyes években minimálisan csökkent vagy nőtt, jelenleg 2017-től növekedési tendencia figyelhető meg. A településen a Ziegler és Társa Kft., a Zsámbéki Mezőgazdasági Szövetkezet, a Zsámbéki-medence és térsége Gazdakör Egyesület, valamint a Zsámbéki Piac Kereskedőinek Közössége tölt be meghatározó szerepet az agrár- és élelmiszer gazdaságban. Természetesen több őstermelő, egyéni vállalkozó is jelen van. Az ő szerepük és tevékenységük is kiemelendő.

A település mezőgazdasági területei legnagyobb arányban természetes személyek tulajdonát képezik (1711,23 ha), illetve magas az állami tulajdonú területek aránya is (1295,69 ha). Emellett még nagy kiterjedésű az önkormányzati tulajdonú területek (153,22 ha) és a gazdasági társaságok területeinek (125 ha) aránya is. Kisebb mértékben fordulnak elő szövetkezeti (71,97 ha), egyházi és egyesületi tulajdonú területek (10,08 ha).

Közösségek, együttműködések (gazdálkodói és más közösségek)

Ebben a részben a Zsámbéki-medencében található együttműködések és közösségek kerületek részletezésre a rendelkezésünkre álló információk alapján.

Páty, Herceghalom

Közhasznú tevékenységű civil szervezet a **He-He** Egyesület, amelynek elsődleges célja a herceghalmi lakosok önszervezése útján a helyi környezet fejlesztése és védelme, a település organikus fejlesztése.

- + Budavidék Zöldút Program
- + Zsámbéki Medence Tájvédelmi Egyesület (ZSMTE)

Pátyi lakosok szerveződtek az Alapítvány Páty Fejlesztéséért, amely aktívan és rendszeresen tesz Páty tisztántartásáért szemétszedés szervezéssel, közösségi építéssel létrehozták a Dobogó játszóteret. Létrehozták a pátyi térfigyelő rendszert, korszerűsítették a biztonsági központot 2017-ben, illetve megvásárolták és felújították a Zsoboki vendégházat.

Budajenő, Telki

A településeken több együttműködés jellegű megmozdulás is megtalálható például, egy telki vállalkozó dobozrendszert hozott létre melyet a helyi lakosok vesznek igénybe, a vállalkozó ugyan nem telkiben termel

de a vevőköre itt található és ezzel is egyfajta együttműködést hozott létre a településen, melyre alapozva akár a bővítés is lehetséges lehet. A Jenői pékségben pedig a helyi pékárú árusítása mellett kulturális jellegű alkalmakat is tartanak

Perbál

A településen az alábbi civil szervezetek végeznek aktív munkát; Karitás Perbál Egyesület, Nyugdíjas Klub, Patakok Egyesület, Sport Egyesület, Tűzoltó Egyesület, Kövér Hattyúk zenekar, Tücsök Citerazenekar.

A település életében a legnagyobb szabású program a Perbáli Búcsú, más néven Anna-napi Búcsú. Minden évben Anna névnaphoz (július 26.) közel eső hétvégén rendezik meg a három napos rendezvényt. Ilyenkor a környék apraja-nagyja eljön az eseményre, neves és kevésbé neves előadói és művészei változatos műsort adnak elő a település több helyszínén (pl. jazz koncert, táncház, tűzzsonglőrök, kézműves vásár, lovagi udvar, népi játékok, retro disco, citerazenekar stb). A búcsú köré szerveződő egyéb programok például a közösségi munka, mely segíti az esemény lebonyolítását.

Tök

A településnek a civil szervezeteknek hála vannak hagyományosan megrendezett programjai, melyek az év egy bizonyos időszakához kötődnek. A tavaszi időszakban tojásfestés, Föld Napja interaktív foglalkozás, Madarak és Fák Napja, valamint március 15-ei rendezvényeket szoktak tartani, nyaranta pedig filmvetítéseket, kézműves foglalkozásokat és művészeti táborokat rendeznek. Ősszel közös szemétszedésre, az Idősek Világnapjára és biciklitúrákra kerül sor, míg télen az adventi szezonban vásárokra, a báli szezonban Farsangi és Páros bálókra várják az érdeklődőket. A település honlapján a művelődési ház programja mindenki számára elérhető. Tökön négy civil szervezet működik; Töki Nostalgia Társaság Egyesület, Gyermekbarát egyesület, Töki Lovas Sport Egyesület, Kotkoda Népdalkör.

Zsámbék

Zsámbékon az Önkéntes Tűzoltó Egyesület nem csak a városnak, hanem a térség több tűzoltóságának besegít. Ehhez hasonlóan működik a Zsámbéki Városőrség Polgárőr Egyesület is. A Zsámbéki-medence Tájvédelmi Egyesület a táj megőrzésért, tanösvények, zöldfelületek védelméért és fejlesztésért dolgozik. A Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesület a térség turizmus fejlesztése ügyében tevékenykedik. A Zsámbéki Tánc Sport Egyesület a hagyományok őrzése, a mozgás és a szórakozás területén van jelen. Valamennyi Egyesület nem csak Zsámbékon, hanem az egész medencében aktívan jelen van. A Zsámbéki-medence és térsége Gazdakör Egyesület a helyi gazdákat fogja össze és támogatja az együttműködéseket. A Zsámbék Nagyközség Vállalkozóinak Egyesülete a helyi és a medence vállalkozóit fogja össze. A Zsámbéki Piac Kereskedőinek Közössége a helyi termékek forgalmazásának, a piac árusainak támogatására jött létre. Emellett a településen működik a Zsámbéki Polgári Együttműködés Egyesülete, a Zsámbéki

Német Közösségi Kör, az Iharos Népművészeti Egyesület Zsámbéki-medence, a Zsámbéki Nyakashegy Regionális Táncsoport és Ifjúsági Kulturális Egyesület, a Zsámbék és Környéke Erdélyi Baráti Kör Egyesület, a Zsámbék Polgáraiért Egyesület és a Zsámbéki Sportbarátok Egyesülete.

III/3.3. Térség gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők

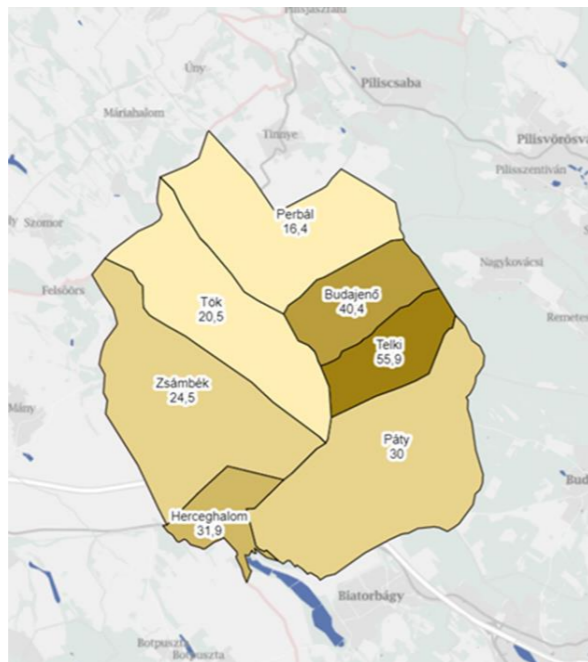
Pest megye Budapesttel együtt, a szomszédos országok fővárosaival (Bécs, Pozsony, Varsó, Prága) versenyzik a kelet-közép-európai térségi vezető szerepért. Emiatt is fontos, hogy az agglomeráció hogyan teljesít. A megye gazdasági súlya kiemelkedik a többi megyéhez képest, ennek ellenére nem egyenletesen oszlik el a gazdaság teljesítménye. Pest megye gazdasági helyzetére jellemző, hogy a hazai GDP fele itt keletkezik, a működő külföldi tőke 40%-a itt található, és a megyén belüli főváros elhelyezkedése egy olyan exportbázist ad az agglomerációnak, amely más megyékben nem fordul elő (Pest-MTK). Gazdasági teljesítményéről összességében elmondható, hogy növekedési lehetőségei jobbak és a többi megye átlaga felett van. A megyén belül eltérő gazdasági struktúra jellemzi a kistérségek által alkotott innovációs- és vállalkozói közösségeket. A Zsámbéki-medence települései a Budaörsi- és a Pilisvörösvári kistérségbe tartoznak. Ezekre a térségekre jellemző, hogy aktív a vállalkozói szellem, nyitottak gazdasági-kulturális értelemben a turizmus révén a külföld, a főváros és szomszédos kistérségek felé. Élen járnak a kommunikációs és információs technológiák kamatoztatásában. Reményteljes a kreatív ipar és a tudás-intenzív szolgáltatások innovációja (Pest-TF).

A Zsámbéki-medence gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők közé tartozik, hogy a térség területe dinamikusan növekszik. Sok család költözik ki, és ez a folyamat nem csökken, mégis a lakosság nagy része a munka miatt a fővárosba ingázik nap mint nap. A Zsámbéki-medence térsége a Budakeszi járásba tartozik, ami az egyik leggazdagabb járás az országban. A Zsámbéki-medence Budapest-Bécs közötti elhelyezkedése is segít a versenyképesség növelésében, a térségen áthaladó M1-es autópálya megkönnyíti a két főváros megközelítését. A másik nem elhanyagolható tényező az infrastruktúra, fontos, hogy megyei szinten fejlesszék a már meglévő közlekedési hálózatot, amely a térségeket, és a szomszédos településeket összeköti. (Pest-TF) Zsámbéki-medencén keresztül az M1-es autópálya halad keresztül, ez már önmagában nagy forgalmat bonyolít le Ausztria és Szlovákia felé. Az M100-as egy tervezett autópálya, ami Esztergomot és a Zsámbéki medencét megkerülve az M1-es autópályát kötné össze. Ez levonná a 102-es főútról a nagy terhet, mivel ezen a főúton keresztül sok kamion halad át, Esztergom felé a Suzuki gyár miatt.

Az 1-es főút is egy Kelet-Nyugat irányba, a 102-es főút pedig Észak-Déli irányba köti össze a térséget a többi településsel. A térségben egyedül Herceghalmot érinti a vonat nyomvonala. A Zsámbéki-medencén keresztül észak felé kibővítik ezt a vasúthálózatot. Ez köti majd össze Pátyot Solymárral. A vasúthálózat bővítése is segít a 102-es főút tehermentesítésében. Fontos még megemlíteni, hogy Zsámbékon az

Önkormányzat és a Rudolf Kalman Óbudai Egyetemért Alapítvány az egykori légvédelmi laktanyát megvásárolta. Ezen a területen egy Tudományos és Technológiai parkot, azaz egy Science parkot szeretnének kialakítani. Szándékuk, hogy a kiberbiztonságot, a mesterséges intelligenciát, az orvostechnikát, 5G/6G és a robotika fejlesszék és kísérletezzenek. Ez a beruházás is segítheti a Zsámbéki-medence gazdaságának fellendítését.

Mindezek mellett a gazdaság versenyképességét befolyásolja az iskolázottság. A Zsámbéki-medence térségében, Telki lakosságának több mint a fele, vagyis 55,9%-nak van egyetem vagy főiskolai végzettsége, ami az országos átlaghoz (8,5%) kiemelkedő. Telkit Budajenő követi, ahol a lakosság 40,4%-nak van felsőoktatási végzettsége. Ezt követi Herceghalom (31,9%), Páty (30%), Zsámbék (24,5%) majd Tök (20,5%). Perbálon a legkevesebb az egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkezők száma, a 20%-t sem

91. ábra: Egyetemi és főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (2011) forrás: TeIR

haladja meg (91. ábra).

III/4. Humán erőforrás

Ebben a fejezetben a humán erőforrások kerültek részletezésre.

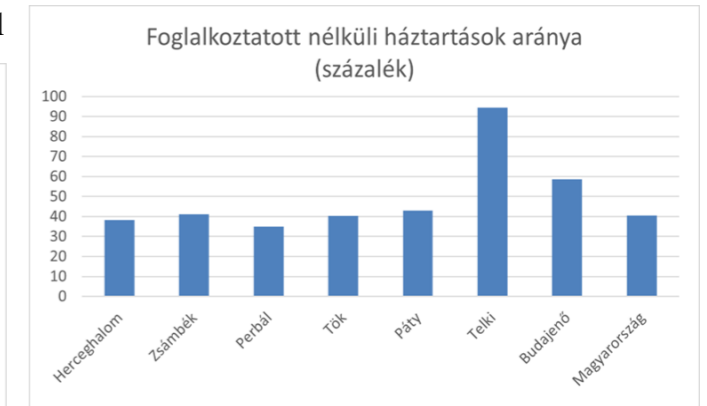
III/4.1. Foglalkoztatás

Vizsgált településeken alacsony az álláskeresők száma, ami követi az agglomerációs tendenciát. Kiugró adatokat Zsámbék és Páty esetében tapasztalhatunk, 69 fő és 58 fő, ami a települések magasabb lélekszámára reflektál. Az alacsony munkanélküliség elsősorban nem a medence munkalehetőségeinek köszönhető, hanem az M1-es autópálya és a Főváros közelségének. Az adatok alapján az országos átlaghoz képest kiemelkedően jó helyzetben van a térség (92. ábra, 93. ábra).

A vállalkozások számát bemutató diagramból

92. ábra: Álláskereső 100 főre (forrás: TEIR)

93. ábra: Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (forrás: TEIR)

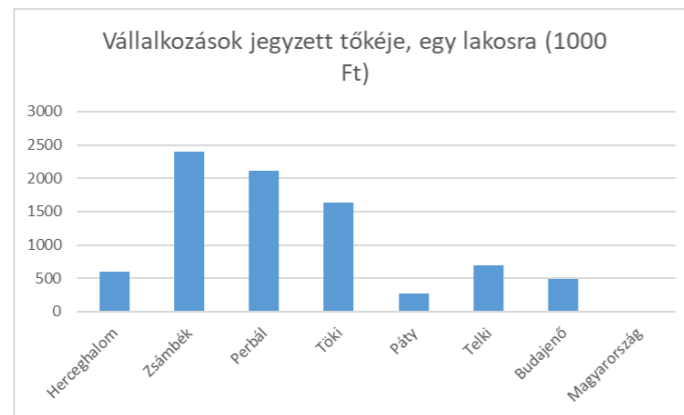
következtethetünk a helyi gazdaság erősségére, alkalmazkodó készségére. A Telki és Budajenő magas számai, a lakosság alacsony száma ellenére, a települések gazdasági erejét bizonyítja. Ezt a későbbiekben vizsgált oktatási-műveltségi adatok alátámasztják, mivel nem csak a térség, de Magyarország legműveltebb és legmagasabb iskolázottságú települései. A vállalkozások száma országos viszonylatban is magas, ami olyan erő, amire a későbbiekben építhetünk (94. ábra).

94. ábra: Regisztrált vállalkozások 1000 lakosra 2021-ben (forrás: TEIR)

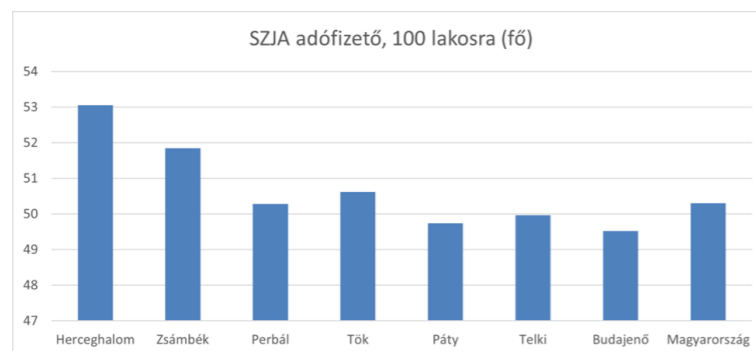
III/4.2. Jövedelmi viszonyok

Vállalkozások szintjén Zsámbék (2,4 millió Ft), Perbál (2,1 millió Ft) és Tök (1,6 millió Ft) rendelkezik a legmagasabb tőkével, ezen települések vállalkozásai a legerősebbek. Zsámbékon elsősorban a nagyipari létesítményeknek köszönhető ez a magas tőke, míg Perbál a kis- és középvállalkozások magas számának tudhatjuk ezt be. Tökön egyedül a Nyakas pincészet képviseli a tőke-erősvállalkozások sorát, de rajta kívül még számos kis vállalkozás tevékenykedik, jóval kisebb tőkével. A többi településen sem marad el az országos átlagtól a vállalkozások jegyzett tőkéje, viszont Páty (250 ezer Ft) esetében a magas lélekszám csökkenti a mutató adatait (95. ábra).

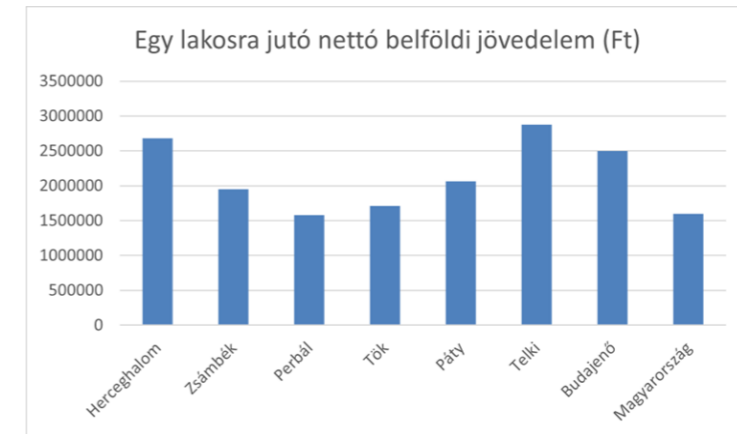

95. ábra: Vállalkozások jegyzett tőkéje 1000 lakosra (forrás: TEIR)

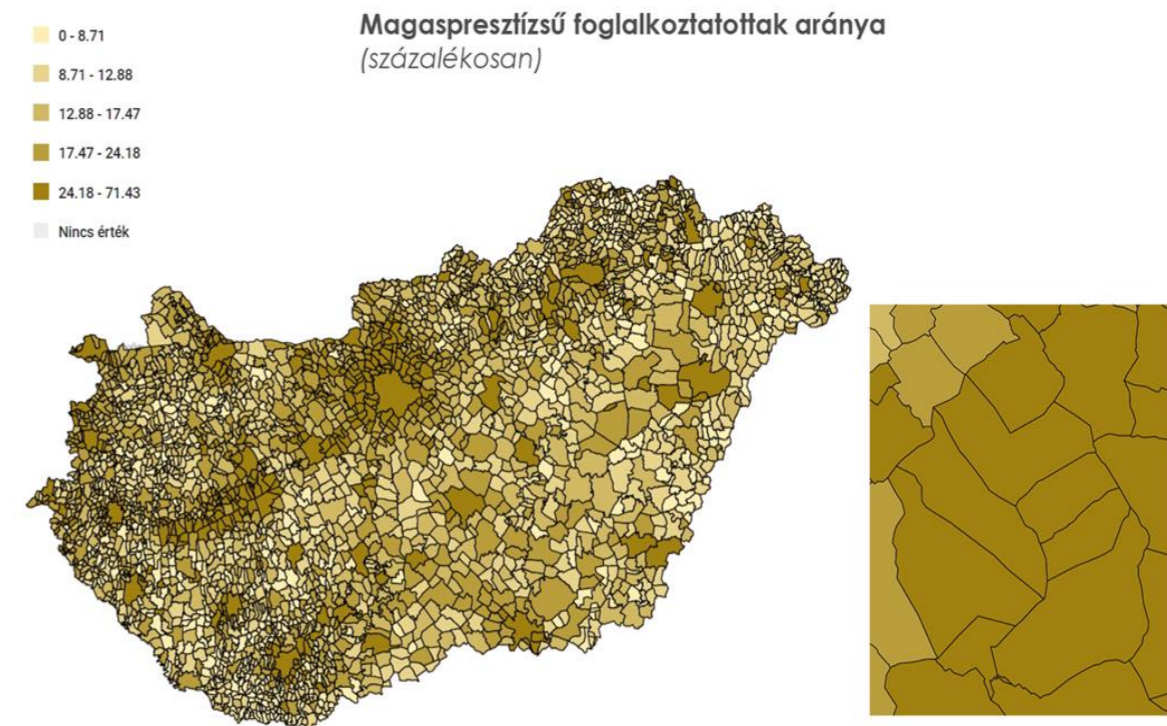
Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem a legjobb mutató az egyéni jövedelmi viszonyok vizsgálatára. Megállapítható, hogy Telki (2,9 millió Ft), Herceghalom (2,7 millió Ft) és Budajenő (2,5 millió Ft) országos szinten kiemelkedik jövedelmi viszonyaival. Páty (2,1 millió Ft) és Zsámbék (1,9 millió Ft) kevésbé fogadta be a Budapestről kitelepülőket és ezen a mutatón is ez látható. Ugyanakkor az éves jövedelem itt is magas. Tökön (1,7 millió Ft) az országos átlaggal közel egyenlő az egy főre jutó éves nettó jövedelem, míg Perbálon (1,5 millió Ft) átlag alatti (96. ábra 100. ábra 98. ábra).

96. ábra: Személyi jövedelemadó 100 lakosra (forrás: TEIR)

97. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (forrás: TEIR)

98. ábra: Magaspresztízsű foglalkoztatottak aránya 2011-ben (forrás: TEIR)

III/4.3. Iskolázottság

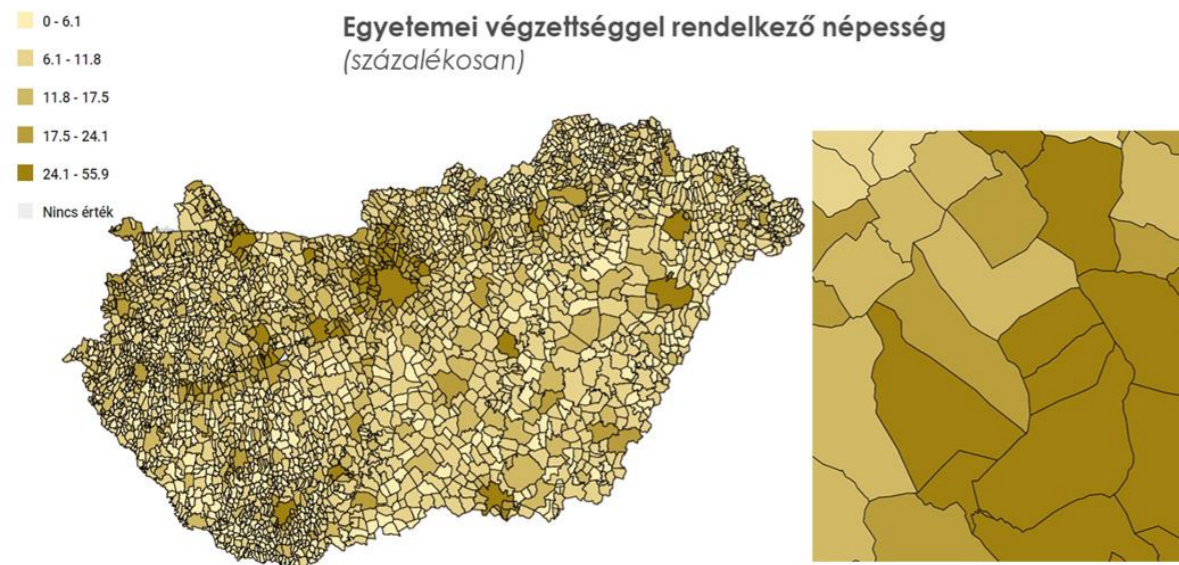
A térségben magas az értelmiségiek aránya, ami Telkinél és Budajenőnél erősen megmutatkozik az egyetem/főiskolát végzettek számában, de igaz az összes vizsgált településre. Az országos 20%-os átlaghoz képest, Telki és Budajenő 55% és 43%-a magasan kiemelkedik. Perbál és Tök hasonlóan lemarad a többi településtől. Perbálon minden tekintetben a legalacsonyabb az iskolázottsági mutató, Tökön pedig az utolsó előtti. Herceghalom, Zsámbék és Páty nagyon hasonló százalékokkal rendelkezik, amik magasan megelőzik az országos átlagot, de agglomerációs viszonylatban átlagosnak mondható. Ez az adottság egy

húzóereje lehet a térségnek, ugyanis terület-és vidékfejlesztési programokban ez a réteg motiváló szerepet tölthet be.

Az országos térképen jól látszik, hogy a térség iskolázottsága nemzeti szinten nagyon magas, de az agglomerációs térségben is kiemelkedik (99. ábra 100. ábra).

99. ábra: Legalább érettségizett lakosság (forrás: TEIR)

100. ábra: Egyetemi végzettséggel rendelkező népesség (forrás: TEIR)

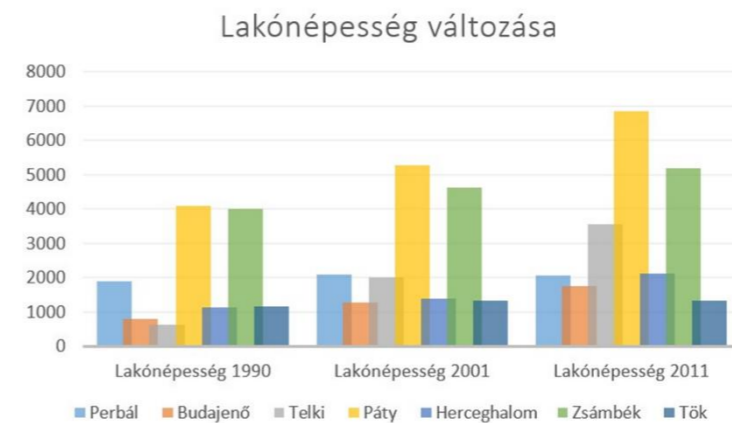
III/4.4. Demográfiai szerkezet

Ebben a részben a medence népességének változása, a vándorlási folyamatok, az ingázás, valamint az egészségügyi állapot került részletezésre.

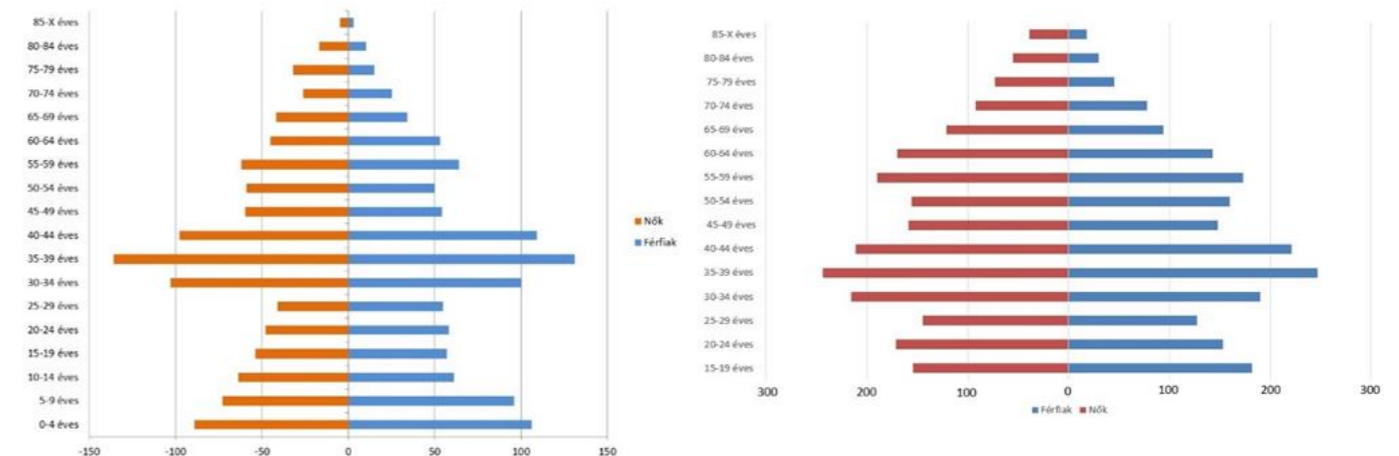
Népesség változás

A vizsgált településekre lekért adatok alapján 3 csoportba lehet sorolni a településeket. 0-3000; 3000-6000; 6000-9000 lélekszámú településekre. Az elsőbe Perbál, Tök, Herceghalom, Budajenő tartoznak, amelyek 2011-ben is ebben a kategóriában voltak, a legnagyobb változás Herceghalom népességében történt közel 800 emberrel. A második kategóriába Telki és Zsámbék tartozik, melyek lakónépessége 500 és 1000 fő között növekedett. A legnagyobb népességgel rendelkező település Páty, mely jelenleg több mint 8000 fővel rendelkezik és az utóbbi 10 év adatai alapján több mint 1000 fővel emelkedett lélekszáma.

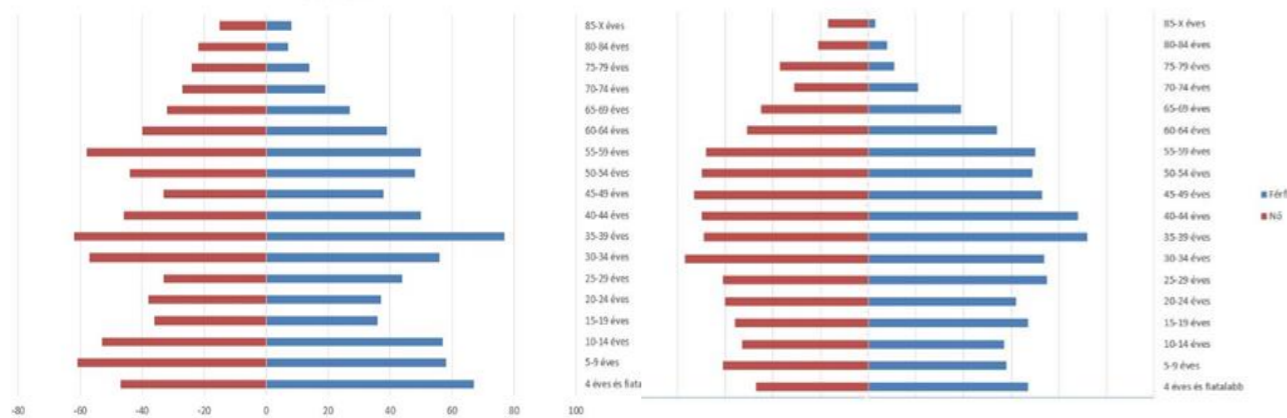
A népesség változás adatait nagyobb intervallumban egészen 1990-től vizsgálva a legtöbb település esetében egy folyamatos növekedés figyelhető meg. Páty esetében az elmúlt 30 évben a lakosságszám a duplájára nőtt, míg például Telki esetében a legjelentősebb növekedés több, mint 3x-os. Perbál, Tök, Budajenő viszonylag kisebb növekedési mutatóval bír. Herceghalom esetében a 2000-es évek elején volt egy hatás, melynek következtében erőteljesebb népességnövekedés alakult ki. 1990-től vizsgálva az országos adatok folyamatos fogyatkozást mutatnak. (101. ábra **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** 102. ábra 104. ábra 103. ábra)

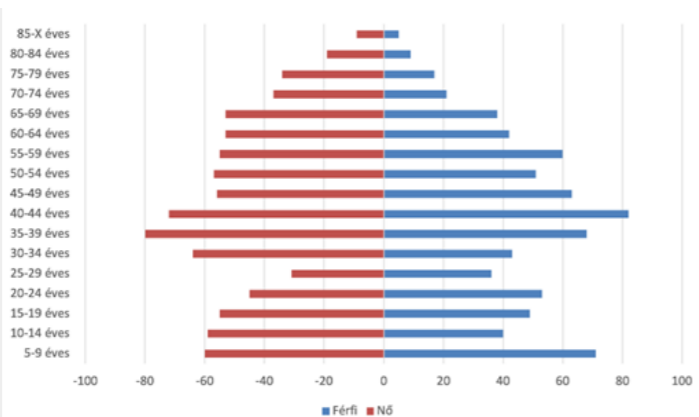
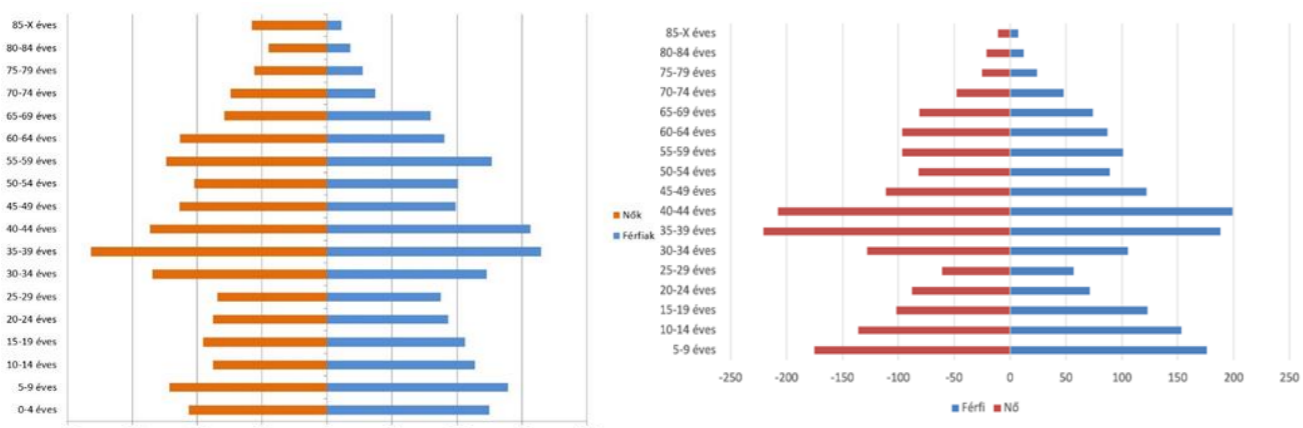
101. ábra: Lakónépesség változása (forrás: TEIR)

102. ábra: Herceghalom és Zsámbék korfája (forrás: TEIR)

104. ábra: Tök és Perbál korfája (forrás: TEIR)

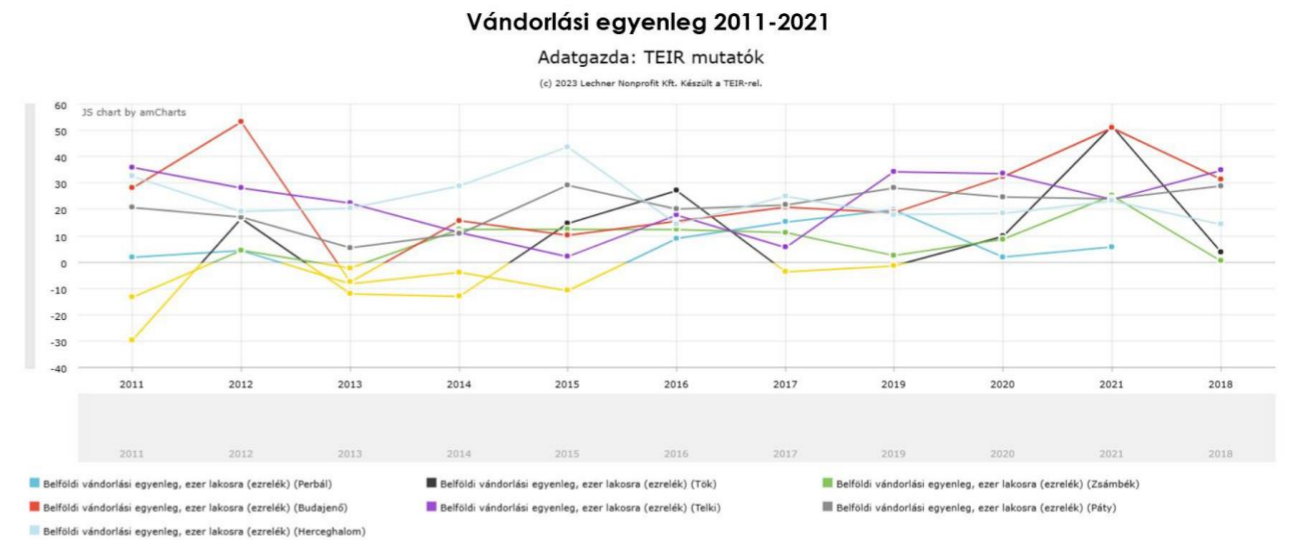

103. ábra: Páty, Telki és Budajenő korfája (forrás: TEIR)

Vándorlási folyamatok

2021-re az összes település pozitívba került. Herceghalom és Telki azok, ahol az elmúlt 10 évben folyamatosan pozitív volt a vándorlási egyenleg. A 2012 és 2015 közötti időszak volt az, mely több településen is negatívba fordult Perbál, Tök, Zsámbék, Budajenő. 2021-ben a legnagyobb pozitív vándorlási egyenleggel Tök és Budajenő rendelkezik. Tök esetében mivel a lakónépesség száma nem növekszik jelentősen itt ez a pozitív mutató a 65-x korú népesség jelentős csökkenésével magyarázható. 1990-re kiegészítve az adatsort 2006 és 2011 között volt egy jelentős negatív vándorlási egyenleg ebben Tök,

Perbál, Zsámbék volt érintett. A legnagyobb pozitív egyenleget a 90-es években Telki produkálta, de Budajenő is kiemelkedő volt ebben az időszakban. Összeségében a települések szinte folyamatosan pozitív vándorlási egyenlegben vannak. Összehasonlításképpen a Budapesti régióban a 90-es évek első felében és az elmúlt 6-7 évben kimagasló negatív egyenleg alakult (105. ábra).

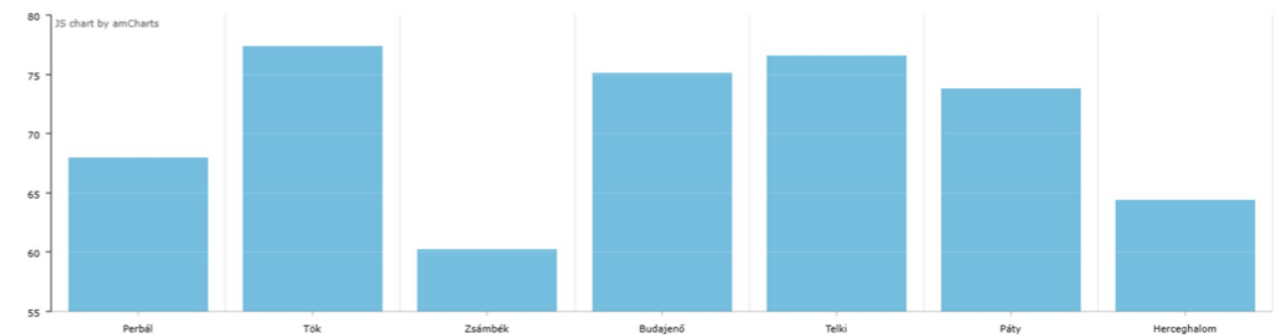
105. ábra: Belföldi vándorlási egyenleg 1000 lakosra 2011-2021 (forrás: TEIR)

Ingázás

Erre az adatsorra csak 2011-es adat áll a rendelkezésünkre ezért óvatosan kell kezelni ezt az adatsort. Ez alapján elmondható, hogy 2011-ben mindegyik településen 50% felett volt a más településen dolgozók aránya, a foglalkoztatási és vándorlási trendeket tekintve ez a szám csak nőhetett. A legmagasabb értékek, 75 % feletti, Tök, Budajenő, Telki településekre jellemző. Zsámbékról járnak el a legkevesebben máshova dolgozni (106. ábra).

Naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya (százalék)

2011
Adatgazda: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

106. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak aránya (forrás: TEIR)

Egészségügyi állapot

Tökön (9,8) a legmagasabb az egy főre jutó háziiorvosi ellátások száma, ami köszönhető az idősebb lakosság nagyobb egészségügyi igényeinek, illetve a relatív magas ellátási eseteknek. Ezen analógia mentén haladva Tök és Budajenőn (7) a legrosszabb az egészségügyi állapot, míg Telkiben (3,5) és Zsámbékon (2,5) a legjobb (107. ábra).

107. ábra: Egy lakos átlagos háziiorvos látogatása (forrás: TEIR)

Civil szervezetek, közösségek

A medencében egykor aktív közösségi élet lendülete, mára alábbhagyott, de a civilszervezetek kiemelkedően magas számában megmutatkozik a régi lelkesedés. Elsősorban Zsámbékra és Pátyra vannak bejegyezve ezek a szervezetek, de közülük sok végez munkát az egész medencében. Herceghalmon a legkisebb a civilszervezetek aktivitása, míg Zsámbékon a legnagyobb. Azonban a közösségi élet nem kötődik a civilszervezetek számához, Perbálon, ahol kevesebb civil szervezetet találunk, kiemelkedően aktív a közösségi élet.

III.5. Települések ellátottsága

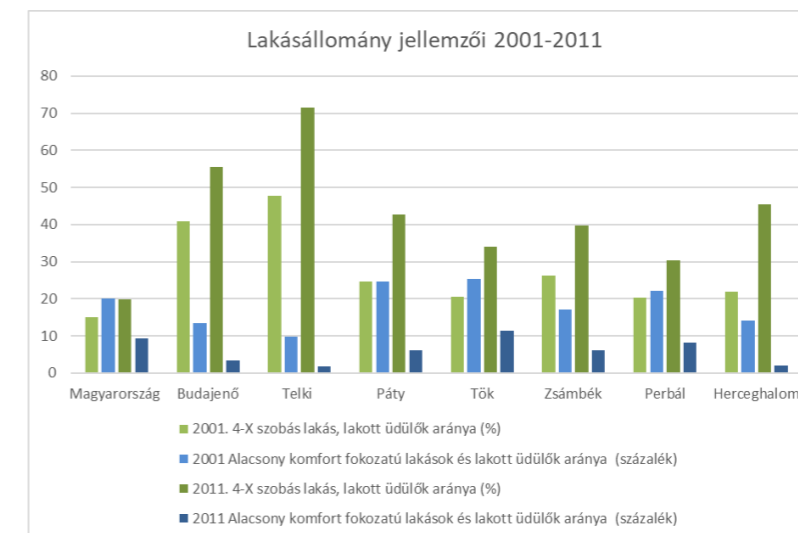
Ez a fejezet a települések jellemző lakásviszonyait, művelődési-, rekreációs infrastruktúráját, valamint az egészségügyi helyzetét mutatja be.

III/5.1. Települések jellemző lakásviszonyai

Az egy-kétszobás lakások aránya egyaránt utalhat a települések régi, értékes parasztházainak számára, valamint tükröt állít az alacsonyabb jövedelmű lakók arányáról. Az előző adatokhoz képest fordítva Telki (9%), Budajenő (18%) és Herceghalom (21%) lakásszámaihoz képest ezeken a településeken a legalacsonyabb az 1-2 szobás lakások aránya. Tökön (45%) és Perbálon (30%) a legmagasabb ezen lakások aránya, ami a sok már meglévő, régi házra utal, illetve a kiköltözők alacsony számára (108. ábra 109. ábra). A lakásállomány mutatói közül az országos átlaghoz képest kiemelkedően magas értékeket mutat a 4

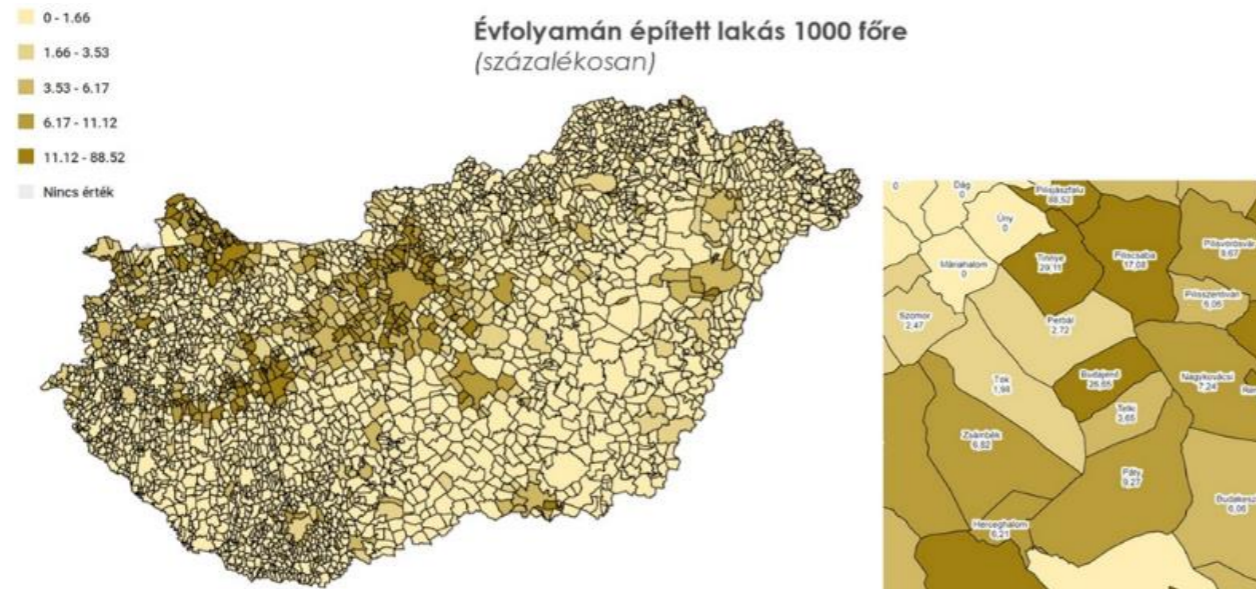

108. ábra: Egy és két szobás lakások aránya (forrás: TEIR)

109. ábra: Lakásállomány jellemzői

vagy többszobás lakások aránya, a vizsgált települések mindegyikén átlag felett, de Budajenőn és Telkin különösen magas értékeket, valamint dinamikus növekedést láthatunk.

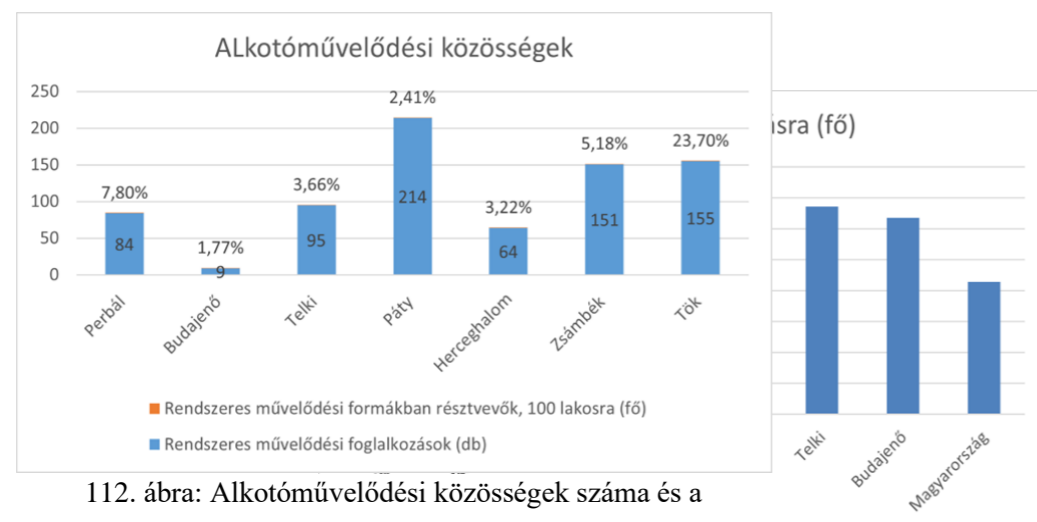

111. ábra: 2021 folyamán épített lakások 1000 főre (forrás: TEIR)

Telki (340) és Budajenő (315) kiemelkedik a 100 lakásra jutó lakónépességben, ami fent említett tendenciáknak köszönhető, illetve a nagy családi kitelepüléseknek. Tök és Perbál alacsony mutatója a fiatal családok hiányát, illetve az idősebb lakosság magas arányát reprezentálja (110. ábra 111. ábra).

III/5.2. Oktatás, művelődés

A települések művelődésének mozgatórugói az alkotóművelődési közösségek. Pátyon 214 foglalkozást tartottak 2021-ben, Zsámbékon és Tökön 151 és 155 foglalkozást, a legkevesebbet, pedig Budajenőn, 9-et. Általánosságban elmondható, hogy a településeken számos foglalkozást tartanak, viszont a részvételi arány alacsony. Ennek ellenére Zsámbékon, Perbálon és Pátyon aktív közösségi és kulturális élet zajlik, aminek jó részét a kulturális hagyományok őrzése adja (112. ábra).

112. ábra: Alkotóművelődési közösségek száma és a lakosság részvételi aránya (forrás: TEIR)

) lakásra (forrás: TEIR)

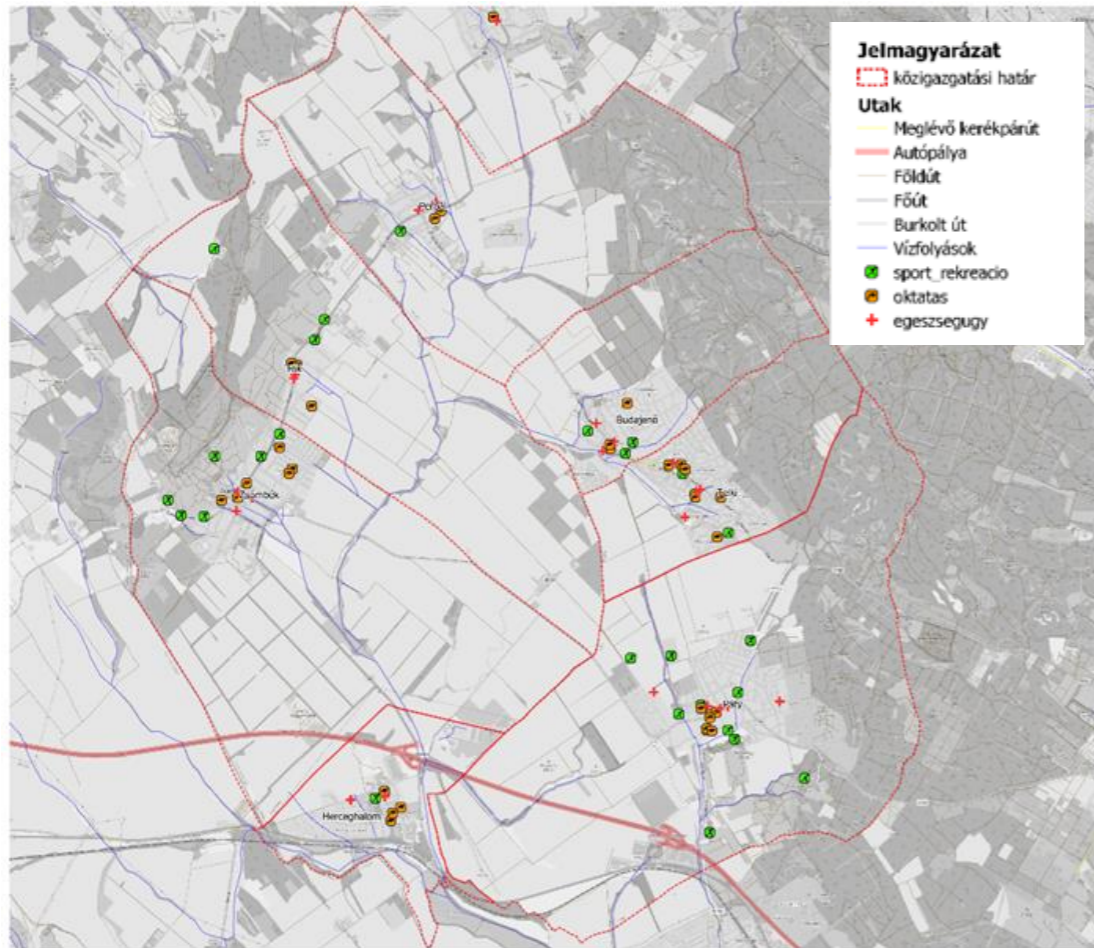
A települések oktatási infrastruktúra ellátottsága tovább fejlesztendő, minden település rendelkezik általános iskolával, melyek tulajdoni viszonyai változók, egyaránt van magán, egyházi és állami. Középiskola csak Zsámbékon található, felsőfokú oktatási intézmény pedig nincs a térségben.

III/5.3. Sport, rekreációs infrastruktúra

Mindegyik településen kiépített a mindenki számára elérhető rekreációs infrastruktúra. Futball pályák majdnem az összes településen megtalálhatók, Telkiben professzionális pályát is kialakítottak, amit a válogatott is használ. Ezen kívül a településeken nagyon kevés helyen van kültéri fitness park, futópálya vagy egyéb sportolásra lehetőséget teremtő infrastruktúra. Ugyanakkor a kijelölt Buda Vidék zöldút, mindenki számára elérhető biciklis útvonalat biztosít. A lovassport nagy népszerűségnek örvend, de a hozzá szükséges infrastruktúra csak a lovardákban biztosított, kijelölt lovasút nincs a térségben. Az iskolák tornacsarnokai biztosítanak helyet a délutáni foglalkozásoknak, ez egy kihasználatlan adottság, ami több sportágnak is további férőhelyeket biztosíthatna.

III/5.4. Egészségügy

A térség egészségügyi infrastruktúrája megfelelő, de fejleszthető a lakosságszám folyamatos növekedésével. Minden településen minimum 1 háziorvosi rendelő működik, de kórház, illetve speciális klinika vagy gyógyászati intézmény egyáltalán nincs a vizsgált területen. Szerencsésebb a helyzet a gyógyszertárak esetében, mivel minden településen működik legalább 1 gyógyszertár. Fontos megemlíteni, hogy agglomerációs elhelyezkedéséből fakadóan, a Főváros egészségügyi intézményei könnyen elérhetők a térségből, így ezt beleszámolva kiemelkedően jó az egészségügyi infrastruktúra. Enélkül viszont a folyamatos népességbővülést követve az egészségügyi infrastruktúrának is fejlődnie kell (113. ábra).

113. ábra: Települések ellátottsága, sport/egészségügy/szociális infrastruktúra szempontjából (forrás: TEIR)

III/6. Térséget érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése

Ebben a fejezetben a térségre vonatkozó jelenleg hatályos koncepciók, programok és tervek kerültek bemutatásra.

III/6.1. A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések tervek áttekintése

A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) hosszú távú, átfogó fejlesztési cél az értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés, a népesedési fordulat, az egészséges és megújuló társadalom, a természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme, valamint térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet kialakítása. A célok alkalmazhatók és egybevágóak a térség fejlesztési alapelveivel. A koncepció potenciált lát és támogatási rendszert nyújt a Fővárossal való turisztikai kapcsolat megerősítésében, illetve a vidéki sportok fejlesztésében, mint a lovaglás vagy a horgászat.

III/6.2. A területrendezési tervek térséget érintő vonatkozásai

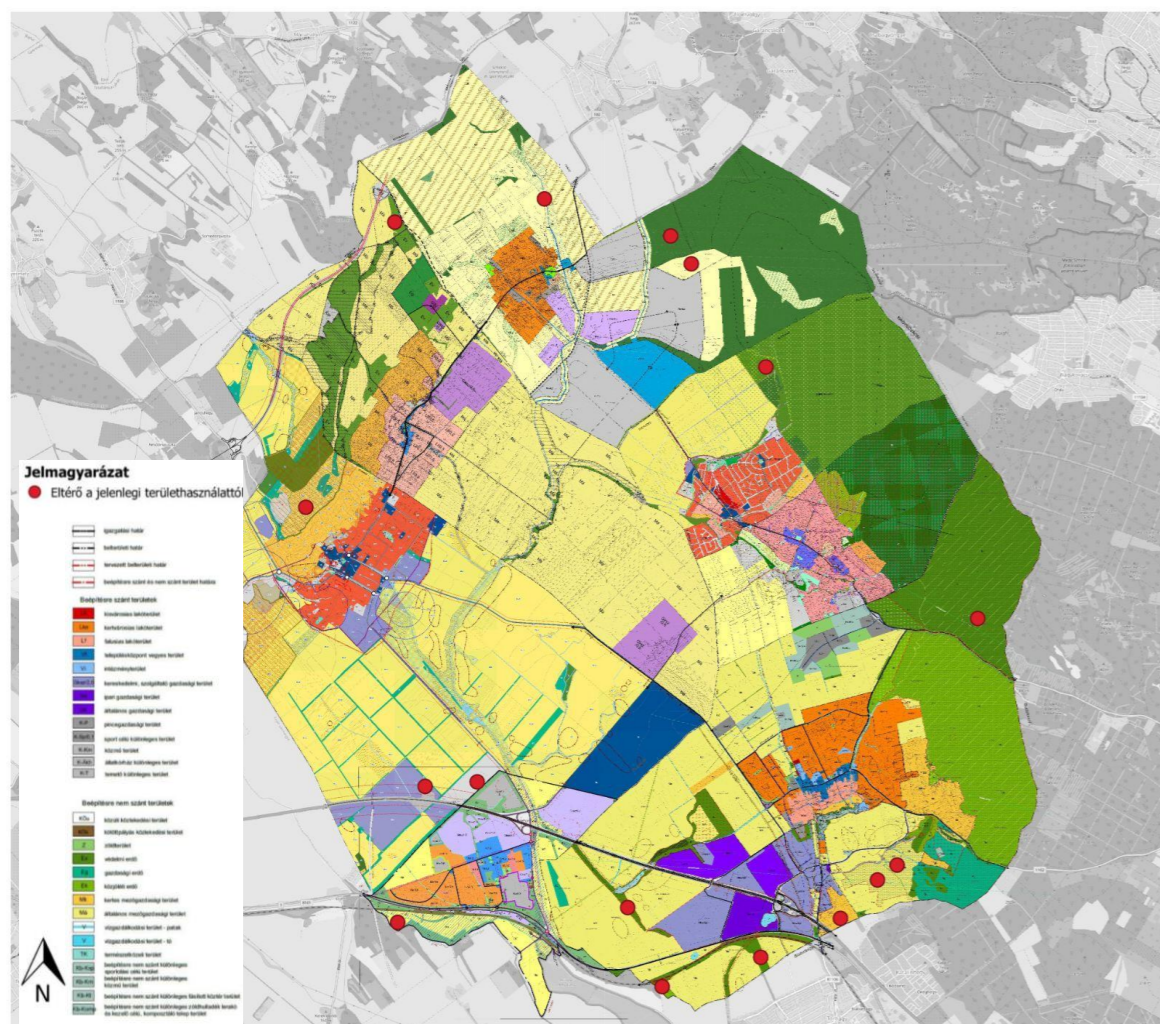
A Pest megyei területrendezési terv erre a területre övezeteket határoz meg, de egy erősebb jogszabályi környezetben létrejött kiemelt területrendezési terv is vonatkozik rá, még pedig a Budapest Agglomeráció Területrendezési Terve (BATrT).

A Pest megyei területrendezési terv vonatkozó övezetei a következők: logisztikai fejlesztések övezete, turisztikai fejlesztések övezete innovációs-technológiai fejlesztés támogatott célterületének övezete. Ezek támogatják a logisztikai, innovációs és turisztikai fejlesztéseket.

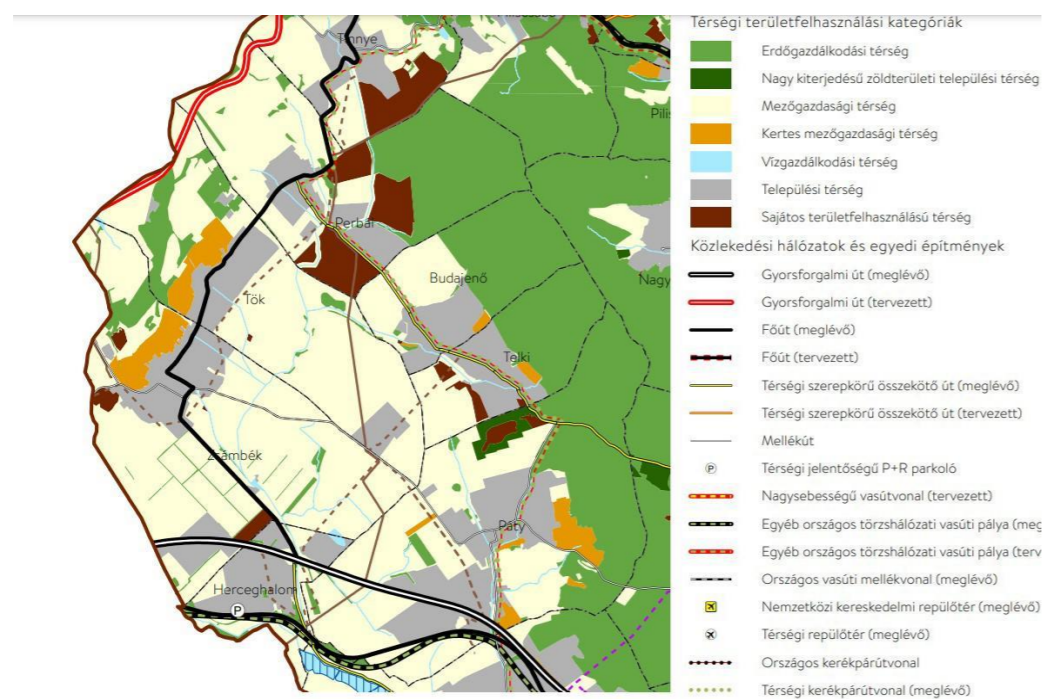
A BATrT-t 2019-ben lépett hatályba és a megyei településrendezési tervtől eltérő övezetekkel szabályoz. A Zsámbéki-medence ezen terv tervezési határának szélén található. A kiemelt területrendezési terv lefekteti egy tervezett gyorsforgalmi út nyomvonalát, mely Tök és Perbál településeket érinti, de azok északi, a belterülettől távoli részét érinti. Ez az útvonal mezőgazdasági területeket szel ketté, így fragmentáló hatása, valamint zaj és por terhelése kevésbé jelentős konfliktus. Szembetűnő a rendezési tervben a jelenlegi beépített területekhez képest jóval nagyobb települési térség, ami további beépítési lehetőségeket jelent, a jelenlegi területhasználatokhoz képest például, a Páty és Zsámbék között kijelölt települési térség, ami az eddigi mezőgazdasági térséget módosítja vagy Herceghalom esetében látunk kiemelkedően nagy beépítésre szánt területeket de más vizsgált településeken is van lehetőség a beépített területek bővítésére.

A településszerkezeti terveken látható változásokat, melyek eltérnek a jelenlegi területhasználattól 114. ábra-n jelöltük piros jelölőkkel. Ezek legtöbbje jelentéktelen változtatás, mely a települések és a térség életét kevésbé érinti.

A kiemelhető, figyelmet érdemlő változás Perbálon az erdők mezőgazdasági területté változtatása, Zsámbékon az eddig zártkertes övezet gyümölcsstermesztési övezetté minősítése, illetve Herceghalmon új települési terület kijelölése a mezőgazdasági területek kárára (115. ábra).

114. ábra: Településszerkezeti tervek (Forrás:önkormányzati honlapok)

115. ábra: Budapest Agglomeráció Területrendezési Terve (Forrás:TEIR)

III/6.3. A térséget érintő, környezetvédelmi természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások

Páty közigazgatási területén belül a település keleti oldalán található főként erdő, melynek egy része már a Budai Tájvédelmi körzet része. Továbbá kijelölt erdőt láthatunk még a Pátyi Pincehegynél, illetve a település nyugati oldalán, a szántó területek között elszórtan. A Budai Tájvédelmi körzet erdői állami tulajdonban, a Pátyi Pincehegy közösségi tulajdonban, a mezőgazdasági területek közötti fekvő erdők pedig magántulajdonban vannak. Rendeltetésük szerint Páty erdői főként közjóléti és gazdasági erdők, azonban a mezőgazdasági területeken inkább védelmi erdőket láthatunk. Összességében a Pátyon nincs nagyarányú erdő, a település nagyjából negyede erdő. A települést érinti országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti terület, a Budai Tájvédelmi Körzet, Natura 2000 természetmegőrzésű terület, érinti az Országos Ökológiai Hálózat magterülete, pufferterülete, és ökológiai folyosója. Ezenkívül a településen található 1 db helyi természetvédelmi terület, a Pátyi Sasfészek tó, és környezete. (INT-08) Továbbá helyi értékvédelmi terület a régi fő utca - Kossuth Lajos utca - és környéke, a Mélyárok-Burgundia területe és a Pincehegy területe. Településképi szempontból kiemelten védendő terület a fő utcája, a Rákóczi utca és környéke.

Budai-hegyek körzethez tartozó Herceghalom csekély erdőterülettel rendelkezik. A település 17 %-a erdő. Herceghalom déli határa mentén található ökológiai folyosó övezete, mely a település keleti oldala mentén folytatódik a Békás-patak vonalát követve.

Budajenő és Telki települések egyaránt az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett területek közé tartoznak. A települések keleti fele a Budai Tájvédelmi Körzet területébe ér, mely egyaránt része a Natura 2000, Ramsari terület és ökológiai magterületeknek. A Budajenő település területét 45%-át erdő borítja, ennek nagy része elsődleges rendeltetés szerint természetvédelmi erdő, és egyben Natura 2000-es erdő, Kiseb területen az elsődleges rendeltetés talajvédelmi erdő. Az erdőterületek nagy része egybefüggő néhány kisebb folt kivételével a település nyugati területein.

Perbálon országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti terület a település keleti részében található, amely a Budai TK-hoz tartozik. Natura 2000 különleges madárvédelmi terület a település területén nem található. Natura 2000 különleges természetmegőrzési terület a tájvédelmi körzet területén kívül annak határában, a nyugati oldalán egy vékony sávban található. Ramsari területek a település területén nem található.

Tök településen Natura 2000 különleges természetmegőrzési terület a település északi, északnyugati oldalán található. Egyéb természeti védelemmel rendelkező területek a településen nem találhatóak.

Zsámbék településen országos ökológiai hálózat és a Natura 2000 területek teszik ki a település természetvédelem alatt álló területeinek jelentős részét. Az országos ökológiai hálózatnak Zsámbékra eső részterületei magterület, ökológiai folyosó, illetve puffterület alövezetekbe kerültek beosztásra. A Nyakas-hegyet Helyi jelentőségű védett természeti területnek minősítették. A település két ex lege védett forrással rendelkezik.

Természeti értékek:

- Nyakas-hegy, Angyal-árok, Majális park, az Angyalárok értékes zöldfelületei.
- Nemzeti Ökológiai Hálózat természetközeli állapotú területei.
- Zsámbéki patak és a Békás patak és mellékágainak medre és környezete, mint ökológiai folyosó.
- DINPI adatszolgáltatása szerint a Herceghalmi és a Pátyi út közötti terület mélyebben fekvő vizes élőhelyei.
- A telepesen fészkelő gyurgyalag élőhelye a Kálvária domb oldalában található felhagyott homokbányában (ex lege).
- A Csillagerdő hagyásfás legelőterülete, védendő élőhelyei.
- Romantikus, tóval, szökőkúttal, kis utakkal kialakított körül belül 1 hektáros közhasználatú történeti kert, a Zárdakert

III/7. SWOT analízis

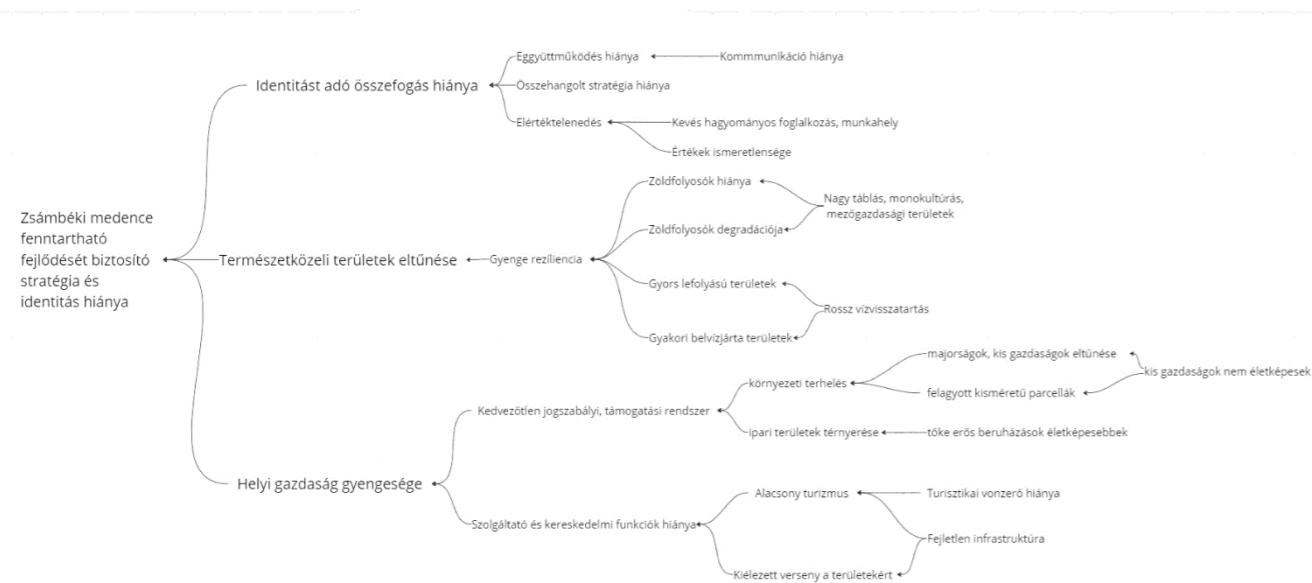
Annak érdekében, hogy minél átfogóbb képet kapjunk készítettünk egy SWOT analízist (116. ábra).

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • kedvező közlekedés, elhelyezkedés • jó földrajzi adottságok • jó mezőgazdasági adottságok • mezőgazdasági hagyományok kultúrája • magas színvonalú borkultúra, jelentős örökség • társas vállalkozások, relatív, magas aránya • stabil jövedelmi szint • kedvező gazdasági helyzet • Nagy számú kulturális érték • Hagyományos tájhasználatok emlékei • helyi rendezvények szervezése • hagyományörző egyesületek • meglévő zöld út • rekreációnak kedvező adottságok (Fővároshoz közel, de nyugodt környezet) • Zsámbéki rakétabázis kihasználható terület • többségében fiatalos, értelmiségi lakosság • kiskerti gazdálkodás történeti kultúrája • meglévő kutatóintézetek 	<ul style="list-style-type: none"> • helyi gazdaság kihasználatlan lehetőségei • közterületek elhanyagolt állapota • gépjármű és tömeg közlekedési infrastruktúra hiányos • felszíni vízkezelés nem megfelelő • nem fenntartható tájhasználat • közös jövőkép hiánya • térségi szintű összefogás hiánya • gyenge táji identitás • alvó várossá válás • természetközeli területek fokozatos felélése • túl nagy forgalom terhelő hatása • kevés támogatás igényelhető a fővárosi közelség miatt • Zsámbéki medence fokozatos „elturisztosodása” • kevés a települések önjereje • kiépítetlen kerékpáros infrastruktúra • a vendéglátás jelenleg csak a nyári szezonban működik
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • országos gazdaságfejlesztési tengely (M1-es autópálya közelsége) • szolgáltató és tudásalapú szektor országos bővülése • helyi és térségi piac bővítése • ökológiai nézetek térnyerése, ökológiai gazdálkodás ismertsége • okos, innováció technológiák használatának növelése a versenyszférában • gazdasági szereplők kiszolgálását támogató önkormányzati fejlesztések • műszaki és humán infrastruktúra országos fejlesztése • Településmarketing eszközök fejlődése • Önkormányzat tudatos településfejlesztés tevékenysége • kulturális vonatkozású eu-s pályázatok • lovas turizmus országos népszerűsége, erős lobby • társadalmi fitness és egészséges életmód trend • mozgáskultúra társadalmi fontossága (mindennapi testnevelés) • társadalmi (tév) hit: a vidék nyugodt, csendes, lassú, pihentető • Budapest rengeteg egyetemistát vonz • Kormány “mindennapos mozgás” programja a közoktatásban lehetőséget nyújt számos sport kipróbálására, sportélet népszerűsödése 	<ul style="list-style-type: none"> • hagyományos ágazatok leépülése • a gazdasági (de)konjunkturális hatások begyűrűzése, nem megfelelő kezelése • külső gazdasági érdek megjelenése • m100-as elkerülő megépülése • klímaváltozás • magas beruházói érdeklődés a logisztikai, ipari területek iránt • a terület vidékies jellegét veszélyeztetik az agglomerációs trendek

116. ábra: SWOT analízis

III/8. Problémafa

Annak érdekében, hogy javaslatainkat minél körültekintőbben tudjuk megtenni, készítettünk egy problémafát, mely megalapozza a célokat (117. ábra).

117. ábra: Problémafa

III/9. Forráshivatkozás

Ebben a részben a felhasznált nyomtatott és internetes források kerültek felsorolásra.

Nyomtatott forrás

Pest-TF: Pest Megyei Területfejlesztési Program 2021-2027, Pest Megye Önkormányzata, 2021.

Pest-MTK: Pest Megyei Területfejlesztési Konceptió Helyzetfeltárás I.kötet, 2013.

Zsámbék Innováció Park

PowerPoint-bemutató (*nkk.hu*) 2023.04.01.

M100-as autópálya (Magyarország) – Wikipédia (*wikipedia.org*) 2023.04.01.

7 budapesti agglomeráció szerkezeti terve.pdf (*e-epites.hu*) 2023.04.01.

Erdészeti információk (*gov.hu*) 2023.03.18.

TeiR: <https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/>

Perbál település honlapja: <https://perbal.hu/> (2023. 03. 17.)

Erdőtérkép: <https://erdoterkep.nebih.gov.hu/> (2023. 03. 19.)

OKIR: <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu> (2023. 03. 20.)

Internetes forrás

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ingazas.pdf>

<https://fovaros.katasztrofavedelem.hu/application/uploads/notices/44876.pdf?1621235601>

<https://hirkapszula.hu/zs%C3%A1mb%C3%A9k/science-park-epul-zsambekon>,

<https://hirkapszula.hu/zs%C3%A1mb%C3%A9k/a-zsambeki-medence-a-szilicium-volgy-nyomabalephet?fbclid=IwAR2sWPR8vAJ8hNTNQsotkFBBi5u0vml9hdwT3aXdx0kgrQevvJMRxFOChI>

<https://provertes.hu/index.php/termeszeti-ertekek-es-vedelmuk/helyi-vedett-teruletek-magyarorszagon/284-pest-megye-helyi-jelentosegu-termeszetvedelmi-teruletei>

https://map.mbfsz.gov.hu/fdt_alapszelvenyek/

IV. Turisztika

Ebben a fejezetben a turisztikai kínálatot és lehetőségeket vizsgáltuk településekre bontva.

IV/1. Települések turisztikai kínálata

A fejezetben a térség lehetséges vonzerejeit, szálláshelyeit, vendéglátóhelyeit, élelmiszerboltjait, valamint turistaútjait, kerékpárútjait tártuk fel. Kitértünk a térségi programokra és rendezvényekre, a jövőbeni elképzelésekre, koncepciókra.

IV/1.1. Turisztikai vonzerők és bemutatásuk módja

Egy vonzerő turisztikai szempontból akkor válik sikeres terméké, attrakcióvá, ha rendelkezik kiépített, a bemutatást szolgáló infrastruktúrával és különféle ehhez kapcsolódó szolgáltatásokkal, amelyek a turisták, látogatók kényelmét, szabadidejük élvezetes eltöltését szolgálják.

A turisztikai vonzerőket következőképpen, csoportosítva mutatjuk be: eredetük szerint megkülönböztetünk kulturális és természeti értékeket, típusuk szerint örökségi értékekről és sport, rekreációs szempontból kiemelkedő vonzerőkről beszélhetünk.

A települések turisztikai látnivalói, azok részletes bemutatása elérhető a települések internetes oldalán. Számos véleménycikk, turisztikai ajánlás olvasható az interneten a látnivalókról. Az egyes turisztikai attrakcióknál kihelyezett, több helyen elavult ismeretterjesztő táblák mutatják be az adott látnivalót.

Kulturális értékek

Budajenő

Budajenő büszkesége a régi Magtárépület, amelyet 2016-ban újjítottak fel, jelenleg rendezvényhelyszínként, zarándokszállásként üzemel és egy, a Kárpát-medencei zarándokokat bemutató kiállításnak is helyet ad. A 12. századi templom alapjaira épült Szent Mihály Templom és Kálvária egyik legértékesebb eleme a dombormű, amely a sekrestye ajtaja felett található. A templomhoz kálvária vezet. Budajenő települése gazdag népi építészeti elemekben, az önkormányzat elismerését fejezi ki, ha a helyi lakosok a hagyományokhoz hűen felújítják lakóházaikat. Az egykori bencés rendház az egyetlen skót bencés rend tulajdona volt. A II. világháború utáni államosítás óta iskolaként működik, tíz tantermében zajlik oktatás. Alsó szintjét az 1700-as években építették, majd 1850-ben készült el a felső szintje. Az épület hat termében a restaurátorok különleges falfestményeket fedeztek fel, azonban ezeket egyelőre visszatakarták, várva az alkalmat a teljes feltárára. A második legértékesebb műemlékként emlegetik Pest megyében a rendház-iskolát, a gödöllői kastély után.

Herceghalom

A településen két épület áll helyi védelem alatt, a Magtár és a Víztorony. Mindkét épület az országos műemlékjegyzékben van nyilvántartva. A Magtár az 1870-es években épült, eredeti funkciójának megfelelően kisméretű fa zsalugáteres ablakkal.

A Magtár épülete négyemeletes, jelenleg üresen áll, azonban a helyi lakosság kezdeményezésére elkészültek a jövőbeni hasznosításra a tervek. Az épület fő értékét a fa szerkezete adja, melynek megóvására a későbbiek is nagy figyelmet szeretnének fordítani.

A Víztorony 1952-ben épült, mely a településképet jelentősen befolyásolja. Az 1980-es években hagytak fel a hasznosításával. A torony közel 25 méter magas, égetett téglából épült. Az épület alapozása megsüllyedt, emiatt az megdőlt. A víztorony további hasznosítása statikai vizsgálatok és munkálatok elvégzése után lehetséges. A településen egy Kulturális Egyházi Központ működik, mely imaházként és rendezvények helyszínéül szolgál. Herceghalmon templom eddig nem létesült, a község 1990-ben vált függetlenné, előtte Biához tartozott. A Gesztenyés útról nyíló NAIK Állattenyésztési, Takarmányozási és Húsipari Kutatóintézet területén található két szobor csoport, az Enyelgő csikók és a Három kos. Az intézmény építése 1954-ben kezdődött meg és 1970-ben adta át üzemelésre Keserű János, az egykori igazgató. A Gesztenyés út túloldalán került elhelyezésre az '56-os és a Trianoni emlékmű. A településen található még a Mehrstetten Park, melyben számos dísznövény megtalálható.

Páty

Pátyon három kultúrtörténeti műemlék található, a Splény–Várady-kastély, a Pátyi Szent II. János Pál Templom és a Pátyi Református templom. A kastély 1825-ben épült, a tulajdonos feleségének, Splényné Szily Mária tervei alapján. A család a szabadságharcban betöltött szerepe miatt kegyvesztetté vált, ennek következtében el kellett adniuk a birtokot. A bécsi jellegű empír kastélyt a monda szerint, a kerítését az 1848-49-es szabadságharc puszkacsöveiből építették. A kastélyt 2008-ban vásárolta vissza Páty önkormányzata. A kastélykert kerítése helyi védelem alatt áll, az épülettől függetlenül. A Pátyi Református templom 1783-ban épült, az elmúlt években széleskörű felújításon esett át. A Pátyi Szent II. János Pál Templom 2019-ben került felszentelésre. Az épület korántsem hétköznapi megjelenésű, az épület belső terében a fény fontos szerepet kapott. A Pince –hegyen számos boros pince található. A legtöbb pinceként üzemel, egy-kettőben étterem, kávézó működik.

Perbál

A településen több kultúrtörténeti emlék is található. A Szent Anna templom 1748-1752 között épült Szent Anna tiszteletére. A gótikus épületmaradványok felhasználásával készült templom tornyát lizénák keretezik. A templom belsejében található egy barokk főoltár és két rokokó stílusban készült mellékoltár. A belső térben található padok a XVIII. század második feléből származnak, és a szószék, valamint a 1800 körül készült copf keresztelőkút a templom figyelemre méltó részei.

A településen található az Öreg temető, amelyben a régi, eredeti sírkövek német nyelvű feliratai a falu történetének sajátos emlékeit őrzik. A településen találhatóak fészületek, ezek közül érdemes megemlíteni a külterületen található Páxián-Gráf fészületet, a Nepumuki Szent János szobrot, valamint a főtéren és a főút mellett található faragott alkotásokat.

Telki

Telkiben Géza fejedelem alapított bencés kolostort, amely még állt a XVIII. században is. Az 1739-es pestisjárvány emlékére emelt kereszt a hagyomány szerint az apátság helyén áll. A telki temetőben több (43db) régi sírkő és ezekhez magyarázó emléktábla is található. A sírkövek a temető szélén sorba rendezve tekinthetők meg, jellemzően német nyelvű feliratokkal és művészen megmunkált faragványokkal díszítettek.

Tök

Tök és környéke az itt végezt régészeti feltárások során már a római korban is lakott volt. A település központjától délre található Rossz-tónál még megtalálható a római kori út, mely kétnyílású kőhidja a Bikáspatak felett halad át.

A településen található töki templomrom, mely XIII. századi Árpád-kori műemlék. A templom Tök határában található, a Rossz-templom dűlőben. Keletkezésének története kevésbé ismert, csak valószínűsíthető az itt talált leletek alapján, hogy 1278-ban Tek/Thewk középkori helyszín a mai falura utal, és az itt látható rom egy szomszédos lakott terület plébánia templomának a romja. A ROM Vándor Program keretein belül 2022 -ben rekonstrukciós munkálatokat végeztek.

A zsámbéki-medencére jellemző pincesorok Tök településen is megtalálhatóak. A Töki pincesorok közül az egyik leghíresebb a Nyakas pince, amely az Etyek-budai borvidéken található a Nyakas-hegy lábánál. Jelenleg a pince 157 hektár saját és 33 hektár integrált területen folyik gazdálkodás. A Nyakas pince kínálata között szerepel a borkóstoló túra, a Nyakas-pincéséta. A birtokon található még mintabolt; az ide látogatók a borkóstoló után kedvenc boraikból vásárolhatnak is. A településen belül még a Kútvölgy területén található pincesor. Ottjártunkkor (2023.03.22. és 2023.04.19.) a legtöbb pince zárva volt. A helyiek elmondása szerint a „holt” szezon ártalma a kevesebb turista, akik miatt nem éri meg a pincék nyitva tartása. Itt felmerül a kérdés, hogy egy nyitva tartott pince vajon vonzaná-e a turistákat.

A töki Református templom a falu egyik műemléki épülete. A belső térben található fa mennyezetet 1740-ben készítette Révkomáromból származó festő és asztalos és egy pátyi ácsmester. A templom falán a két tábla az építkezési munkáknak állít emléket (1784, 1802). A Pletter ház is a település műemlékei közé tartozik, védett épület. A ház egykor vendégfogadó volt, a kapu feletti felirat szerint 1883-ban Kustar Josef építette. Az épület kimagaslik a településen található zömében földszintes házak közül, így meghatározó eleme a falu belterületi látképének.

Zsámbék

A település legkiemelkedőbb és legismertebb látnivalója a XIII. századi premontrei, késő román, korai gótikus háromhajós templommaradvány. A Romtemplom és a hozzá tartozó Kótár országos szinten is ismert és kedvelt látnivaló. A település Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt Barokk templomát 1749-54 között a Zichy család tervezte és építette. Az Immaculata-emlékoszlop Zichy Miklós által emeltetett emlékmű, amely a kastéllyal szemben áll. A barokk emlékmű az 1739-es pestisjárvány 828 zsámbéki áldozata előtt tiszteleg. Mai állapota hiányos, a Szűz Máriát ábrázoló Immaculata szobor hiányzik az oszlopfőjéről. Az 1740-ben Zichy Miklós által a pestis járványban elhunyt gyermeke emlékére épített barokk stílusú Pestis Kápolna Zsámbék határában, az Angyal árok mellett található. A II. világháborút követő kitelepítésig Zsámbékon élő sváb lakosság borászati hagyományait, kultúráját és emlékét őrzi a belterületen található, összefüggő „zöld sziget”, a Józsefvárosi pinceterület. A napjainkban fennmaradt 20-30 (egykor 70) épületből álló pincesor, 3 parasztház és néhány présház természetvédelmi és műemlékvédelmi terület. Kitáblázott tanösvény található a területen. A területen 2010-ben avatták fel a Német Nemzetiségi Emlékművet, amely ma már Német Nemzetiségi Emlékpark. Az 1979-ben nyitott, ma már több, mint 1100 világító tárgyat tartalmazó Lámpamúzeum a település kedvelt látnivalója. Borus Ferenc gyűjteménye 1995-ben bekerült a Guinness Rekordok Könyvébe.

1992 óta látogatható a festett sváb bútorokat, ruhákat és használati tárgyakat bemutató Szent Vendel Domborműves Népi Lakóház. A múzeum a régi zsámbéki életet és a sváb népművészetet mutatja be. Emellett légvédelmi múzeum, repülésrégészeti kiállítás, helytörténeti tűzoltó kiállítás várja a településre látogatókat.

A településen összesen 152 egyedi tájérték található, ezek közül döntően kultúrtörténeti egyedi tájértékek vannak jelen (147). A kultúrtörténeti egyedi tájértékeken belül 58 termeléssel, 70 településsel, 2 közlekedéssel és szállítással és 17 egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájérték van. Számos kereszt, fészület, forrás, kőhid, kút, szobor, emlékmű, sír található, emellett több pince, lakóház, kulturális épület is az egyedi tájértékek közé sorolható.

Természeti értékek

Budajenő

Budajenő területét is érinti a Telki önkormányzat által gondozott Öreg Tölgy Tanösvény, mely a helyi természeti értékeket mutatja be. A tanösvény 2,9 km hosszú és 9 információs táblán keresztül hordoz a környező élővilágról okító anyagokat. A Buda-vidék zöldút is érinti Budajenő területét, de jelen állapotában a zöldút nem igazán használható, néhány kőből készült jelzőoszlopon, vagy fa jelzőtáblán kívül semmi nem

utal a létezésére. A Kálvária közelében régi sírkövekkel és fás foltokkal tűzdelve löszpuszta növényzet is felfedezhető a településen.

Herceghalom

A településen két patak folyik keresztül, a Békás-patak és a Kígyós-patak. A Békás-patak keresztül folyik az egész Zsámbéki-medencén. A Békás-patak vízgazdálkodási szempontból a Közép-Duna Vízyűjtő-tervezési alegység működési területéhez tartozik. A Kígyós-patakot régen Birkás-pataknak nevezték, mert a helyiek a birkákat a patak partján legeltették. A patak vizét felduzzasztották a Dávid-majornál és a befagyott vizet a most is álló istálló épületébe szállították, az úgynevezett jégverembe. A NAIK Állattenyésztési, Takarmányozási és Húsipari Kutatóintézet területén egy parkerdő létesült, mely helyi védelem alatt áll. A parknak értékes dísznövényállománya van, 1970-es években alakították ki.

Páty

Páty közigazgatási területén található egy helyi természetvédelmi terület, a Sasfészek-tó. Ez egy természetes tó, mely az 1780-as katonai térképen került először megjelenítésre. A tó 4 hektáron terül el, élővilága rendkívül gazdag. 2018-ban létrehoztak a nádasában egy tanösvényt. Több száz védett madár táplálkozóhelyül szolgál.

Perbál

A régi értelemben vett borospincék, melyek település szerte megtalálhatóak, mára funkciójukat veszítették. A borospincék állapota romos, azonban a tájnak jellegzetes elemei. A település déli oldalán található Akácfa utcai pincesor és az északi oldalon található Deák utcai pincék jellegzetes borospince sorokat képeznek. Azonban a településen járva egyedülálló pincéket is fel lehet fedezni. A település területén található Aynard várának romjai, mely a település egyik meghatározó tájképi eleme, a Kopasz-hegy mellett helyezkedik el. Aynard vára mára teljesen eltűnt, azonban az Aynard nemzetség mely létezése III. Béla király korára tehető szájhagyomány útján fennmaradt. A Fehér út és a Meszes-hegy természeti és kultúrtörténeti emlék is egyben. A Nagykovácsi–Perbál–Zsámbék útvonal a római korig vezethető vissza, mint már akkor is használt kereskedelmi útvonal.

Telki

Az Öreg Tölgy Tanösvény 2011 óta található meg Telki és Budajenő területén, a természeti értékeket bemutató, 2,9 km hosszú ösvény 9 tájékoztató táblát tartalmaz. A tanösvényért a Telki Önkormányzat felel. Szép kilátás nyílik a környékre a Telki Panoráma Pontról és a faluból könnyen megközelíthető Csergezán Pál kilátóból.

Tök

Jelentős természeti érték a település Kútvölgy területe, mely a térség bővizű forrásairól kapta a nevét. Tök közepén található „ivókút” maradványa, ahol az ivóvízszerezés mellett régen a mosást is végezték a településen élők. A Tökről induló Zöld túrajelzésen lehet megközelíteni az Óriások lépcsőjét, mely a természet talajformáló hatásai során alakult ki.

Zsámbék

A ma már többnyire funkció nélküli pincék karakteres elemei a tájnak és a településnek. A kultúrtáj képének a dombos-lankás mezőgazdasági területek (szántók, legelők, rétek) és az erdő területek értékes elemei. Az értékes természeti adottságok az öko-, bakancsos- és a kerékpáros turizmus számára számos lehetőséget kínál. Emellett a tájnak meghatározó eleme a romtemplom és annak környezete, valamint a történelmi városmag. A település kedvező természeti adottságainak, fekvésének köszönhetően a medence többi településeivel együtt kedvező, értékes és egyedi, rurális tájképet őriz a fővároshoz közel. Legjelentősebb természeti turisztikai vonzereje a török megszállás idejéről származó Törökkút és a romantikus, tóval, szökőkúttal, kis utakkal kialakított, körülbelül 1 hektáros közhasználatú történeti kert, a Zárdakert, amely műemléki védetség alatt áll. Emellett a Nyakas-hegyről számos kedvező kilátási pontról lehet csodálni a táj szépségét, a tanösvények megismertetnek a helyi értékeket.

Sport és rekreáció

Budajenő

Budajenőn található egy focipálya, illetve a Hilltop Játsszótér és labdajáték pálya.

Herceghalom

A településen egy Sportcsarnok található, melyben a közösség számára különféle események kerülnek megrendezésre. Herceghalom egyik legjelentősebb turisztikai attrakciója az Abacus Hotel, mely számos rekreációs szolgáltatással (wellness, spa) várja a vendégeket.

Páty

A településen sportolási lehetőséget nyújt a Fekete Sólyom Sport Lövészklub, a Bellandor lovarda és a Forrásvölgy Klub Lovarda & Biomajor. A lövészklub 12 lőállással rendelkezik, számos fegyvert lehet kipróbálni és különböző pályákon próbálhatják ki magukat a látogatók. A hagyományos íjászsport kedvelői is találnak maguknak kiépített pályát a falu belterületén, ahol íjász sportegyesületben tanulhatják és gyakorolhatják az ősi magyar íjászat fortélyait.

Perbál

A településen és környékén található turistautak mellett Perbálon található két futballpálya is.

Telki

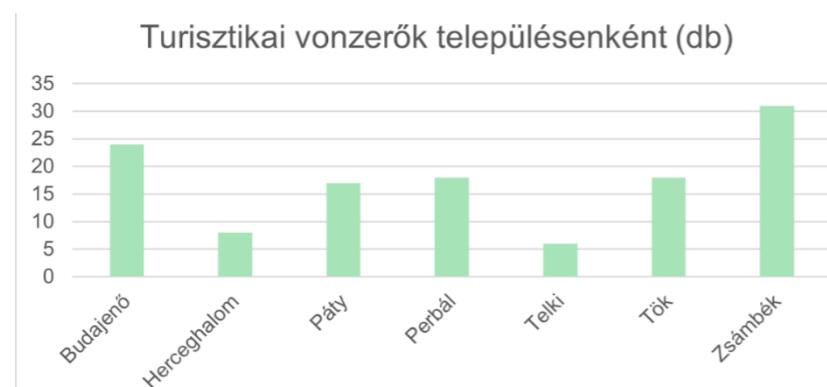
A településen működik a Global Hotel, amely a Magyar Labdarúgó válogatott edző központja. Számos jól felszerelt, korszerű focipályával, edzőteremmel és wellness részleggel rendelkezik. A 6 hektáros sportközpont UEFA standard méretű labdarúgó pályákkal, professzionális személyzettel, transzfertervezéssel és barátságos mérkőzések szervezésével biztosítja a zavartalan és sikeres edzőtáborok lebonyolítását. Található még itt Tenisz és Sportcentrum, valamint egy Street workout pálya is.

Tök

Tök településen található a Kemenes Lovarda, mely település külterületén található Anyácsapusztán. A településen nem található sportpálya.

Zsámbék

A település öt lovardával, lovasiskolával is rendelkezik (Szent György Lovasclub, Tardos Lovarda, Concordia Lovasiskola, Nagy Lovasudvar Sportegyesület, Rider's Club). A kerékpározáshoz hasonlóan a medence szintén kedvelt lovaglás szempontjából. A Driving Camp területén élményvezetésen, vezetéstechnikai tréningeken lehet részt venni. A Zsámbéki sportpálya számos sportolási lehetőséget kínál. A Szépia Bio & Art Hotel területén teniszezni, squasholni lehet, emellett fitnessteremmel és bowling pályával is rendelkezik. A szálloda számos rekreációs funkcióval is bír, élménymedencét, gőzkabint, infrakabint, finn szaunát, masszázs lehetőséget, fodrászatot, sósobát is tartalmaz. Gyakoriak a teljesítménytúrák is a túraútvonalakon. Tervben van a Nyakas-hegyen egy Árpád-kori élménypark kiépítése, amely egy 11-12. századi udvarházat korabeli műhelyekkel, kiszolgálóhelyiségekkel fog tartalmazni. A projekthez kapcsolódóan több LandArt alkotás kialakítása is tervben van (Aynard út, alvó óriás). Ez a projekt lehet kapocs a Visegrád-Esztergom Zsámbék történelmi-turisztikai úthoz.

118. ábra: Turisztikai vonzerők településenként

A medencében összesen 132 db vonzerőt azonosítottunk. Ezeket típusaik szerint csoportosítottuk. Megkülönböztettünk bakancsos, kulturális, természeti, táji, zarándok, sport és rekreáció, gasztró turizmushoz kapcsolódó vonzerőket. Összesen 42 db kulturális, 28 db természeti, táji, 26 db zarándoklathoz

119. ábra: Nyakas-hegy gyepes területe, Töki pincesor, Zsámbéki romtemplom, Kút völgyforrás

kapcsolódó, 18 db sport és rekreációs, 13 db gasztró és 5 db bakancsos turizmus kapcsolódó attrakciót azonosítottunk (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** 119. ábra) (103. oldal tervlap). A térség turisztikai attrakcióit a 3. számú melléklet tartalmazza.

IV/1.2. Turistaúthálózat és jelzésrendszer

Budajenőn és Telkiben a Mária-út, illetve ZM Mária-út található meg. Szintén mindkét település területére kiterjed az Öreg tölgy tanösvény. Tinnye területén nem halad át turistaút.

Perbálon a kerékpáros útvonalak nem részei nagyobb régiós kerékpárutaknak, viszont helyi viszonylatban a hegyi/terepi kerékpárutak sűrűn behálózzák a települést. Perbál településre belógó Budai Tájvédelmi körzet területén számos kerékpárral használható túraútvonal található, a legtöbbször 8-11% lejtésviszonyok a jellemzőek. Fő hegyi kerékpáros útvonal, ami a települést is érinti, a Zsíroshegyi körtúra (26 km), és a Piliscsaba – Pilisszántó kerékpáros útvonal. Azonban ezek az útvonalak nem érinti a település lakott területét, viszont kapcsolatot adnak a Nagykovácsi-i és solymári, hidegkúti lakosokkal. Túraútvonalak tekintetében jelentős a Meszes-hegy területe, ami számos útvonalat tartalmaz. A gyalogos túraútvonalak kapcsán is elmondható, hogy a település kapcsolatban áll Nagykovácsi településsel (kék-sárga túrajelzés).

Tök településen a kerékpáros infrastruktúra egyáltalán nem kiépített, illetve a település nincs bekötve egyetlen, a térségben haladó kerékpárútba sem. Azonban a hegyi kerékpárutak településhatáron belül a Nyakas-kő helyi TT felé kerékpározhatóak. Ezek a kerékpárutak a legtöbb esetben 3-7% közöttiek, de megtalálhatóak egészen 24%-os emelkedők is.

A térségi túraútvonalak találhatóak a területen. A település északi részén található a Nyakaskő Természetvédelmi Terület, ami túraútvonalakkal sűrűn átszőtt. Jelzések közül a sárga vonal összeköti a Nyakas kő helyi TT területén Zsámbék – Tök – Perbál településeket. Tökön halad át a Mária út, ami közép Európán át haladó zárandokút.

Herceghalom település közigazgatási határán egy zöld sáv (Herceghalom – Zsámbék) turistaútvonal halad keresztül, mely Zsámbéknál válik el az El Camino Húngaro útvonalától, a szakasz 7,27 km hosszú. Az 1-es főút mentén halad a Budapestet és a Balatont összekötő kerékpárút.

A Pátyi Pincehegyen vezet keresztül az El Camino Húngaro (Budapest-Lébény-Wolfsthal), valamint a Budavidék Zöldút (Telki-Biatorbágy) útvonala. A település külterületén halad át a zöld négyzet (Pihenő-erdő – Somogyi Béla utca – Páty, Fenyves csárda) és a zöld háromszög (Széltörés-erdő – Fekete-hegyek – Biatorbágy, vá.) turistaút szakasza.

Zsámbék települése több túraúttal, zárandokúttal és még zöldúttal is rendelkezik. Zsámbékon áthalad a Mária út (Nagyegyháza-Zsámbék) és az el Camino Hungaro (Budapest – Lébény – Wolfsthal) szakasza is. A város központjába érkezik a Nagykovácsiból kiinduló sárga jelzésű túraút (Nagykovácsi, községháza aut. m. – Perbál – Zsámbék, aut. m. áll.). A város külső részéről indul a zöldjelzésű túraútvonal, amely Zsámbékot Herceghalommal köti össze. Tök és Zsámbék határán a pincehegyen fut a Tölgyfalevél és a Piros szőlő tanösvény. Emellett a településen keresztül megy a Budavidék Zöldút is. Kijelölt kerékpárúttal a város nem rendelkezik, de kedvelt kerékpáros célterület a Zsámbéki-medence. A település öt lovardával, lovasiskolával is rendelkezik, a kerékpározáshoz hasonlóan a medence szintén kedvelt lovaglás szempontjából. A táji adottságok, a szép, egészséges környezet kiváló útvonalakat kínál a lovasok számára. A Budavidék Zöldút az egész medencét feltárja, azonban annak kihasználtsága rendkívül alacsony, jelzésre rendszere, marketing értéke elavult, kevésbé korszerű.

Az oszlopokra, kövekre, fákra felfestett turistajelzések jól követhetőek, értelmezhetőek, kivételt képez a Budavidék Zöldút jelrendszere, amely nehezen észrevehető. Általában jól láthatóak, a felfestések nem kopottak, éles, erős színnel rendelkeznek. Ugyanakkor egyes helyeken beavatkozást is igényel a jelrendszer felfestése, mivel az évek során megkopott, elhalványult.

Egyes esetekben időszakos szalag jelzések (programok, futóverseny stb.) is megjelennek a fákon, cserjéken.

IV/1.3. Programok és rendezvények

A települési honlapok, Facebook oldalak, valamint a települések adatszolgáltatásai, helyi lakosokkal készített rövid interjúk alapján gyűjtöttük össze a turisztikai szempontból számottevő rendezvényeket, programokat. Egy sikeres, fenntartható turisztikai térségnek fontos eleme, hogy a rendezvények térben és időben egyenletesen legyenek elosztva, a medence egész évben vonzó legyen a turisták számára, ne egy helyszínre koncentrálódjanak a programok és a vállalkozók jövedelem termelése ne mutasson szezonaritást.

Budajenő

Budajenő tart farsangi felvonulást, közös disznóvágást, szüretet és borünnepet, Márton napi ünnepet, székely betlehemet és a Szent Péter-Pál templom búcsúját, ami a zárandoklatok tekintetében lehet érdekes. A búcsút és a borünnepet kirakodóvásár színesíti. Számos programnak ad otthont a Magtár és a Hagyományörzők háza.

Herceghalom

Herceghalom településén minden évben megrendezésre kerül a tavasznyitó kézműves vásár és piac. A program az időjárás függvényében a szabadban vagy a Sportcsarnokban kerül megrendezésre. A nyári időszakban kiállításokat és zenés programokat szervez a városvezetőség. Gesztenyés napot októberben tartják, melynek keretében piac és még számos program várja a helyieket. December elsején a vonatbalesetre emlékeznek a közösség. Az adventi időszakban, minden gyertyagyújtás után különböző tematikájú programok kerülnek megrendezésre, például korcsolyapálya megnyitó, koncert. A programok fő helyszínei a Községi Könyvtár, a Kulturális és Egyházi Központ és a Sportcsarnok. A helyi programokról a Hírmondó helyi havi lapban lehet tájékozódni.

Páty

Tavasszal a településen megrendezésre kerül több olyan rendezvény is, mely a mozgásra, az ismeretek bővítésére buzdít. Ennek keretében szerveznek futónapot, irodalmi esteket. A Pátyi Zenei Szalonba mindig más vendéget invitálnak meg. A településen Borász bált és Sváb bált is tartanak. A Pátyi Pincenapok júniusban kerülnek megrendezésre. A rendezvények helyszínéül a Közösségi Ház, a Művelődési Ház, a Pátyi Hagyományok Háza és a Pincehegy szolgál. A helyi programokról a Pátyi Kurír önkormányzati lapból lehet tájékozódni.

Perbál

A perbáli önkormányzat honlapján naprakész és aktuális programok olvashatóak. Ezek nagy része a helyiek szórakoztatására szolgál, de akad egyedi program is, ami idelátogatók számára is érdekességeket nyújt. Februárban az Óvodában a helyiek szervezésében Retro játékkiállítás nyílt. Decemberben karácsonyi vásárt tartottak a településen. Több önálló színázi estet is tartanak a településen, mint például Petőfi Sándor:

A helység kalapácsa – Besenczi Árpád előadásában. Illetve újabb színházi előadás volt Rékasi Károly színművész és Somlai Valéria zongoraművész előadásában. Ezek ugyan egyszeri előadások, de a település érdeklődését a közösségi programok szervezése iránt egyértelműen megmutatja.

A település Helytörténeti kiállító terében az idelátogatók állandó és időszakos kiállításokat nézhetnek meg. A kiállítás a község életét mutatja be különböző használati tárgyakon keresztül. A helytörténeti múzeum időszakos kiállításai különböző művészek munkáit vonultatja fel, például fotókiállítás, lakótelep40 – a perbáli lakótelep építésének történetét mutatja be. A kiállítások a helyieket és az idelátogatókat egyaránt célközönségként kezeli. A településen találhatóak fa információs táblák, melyeken a településen elérhető aktuális programokat hirdetnek.

Telki

Telki településén az év során három fő programot tartanak. Ezek közül legkorábban, még februárban tartják a helyi disznóvágást, mely gyakran igen nagy érdeklődést vált ki a helyi lakosságból. Május közepén kerül megrendezésre a Telki Fesztivál, mely több napon keresztül sokrétű programokkal várja az érdeklődőket, kulturális programok, zenei és gyerekprogramok, ételek, italok árusítása és kirakodóvásár. A Díszpolgári címet és a Telkiért Érdemérmét is itt jutalmazták az arra érdemesnek. Jellemzően pénteken és szombaton éjszakába nyúlóan vonzzák a programok a közönséget. A telki-i közösségi pajta rendszeresen befogadja a helyi piacot, valamint egyéb alkalomszerű magán- és közösségi rendezvényeket.

Tök

A településen a rendezvények nagy része a helyi művelődési házban kerül megrendezésre (Kút völgyi út 15). Itt megjelennek állandó programok, melyek nagy része a helyi iskolás közösség számára kínál kikapcsolódást (pingpong, pilatesz, hastánc, gitársuli). Ezen kívül a művelődési ház kibérelhető termeket biztosít (nagyterem, kisterem). A Kemenes Lovasmajor Anyácsapusztai telephelyén várja a sportolni vagy pihenésre vágyó embereket. A lovardában többféle szolgáltatás is megtalálható, mint például lovagoltatás, versenyztetés, ló eladás és vásárlás, szemlére vezetés, oktatás, nyári táborok, lószállítás, tereplovaglás, körkarám és fedeles lovarda. Helytörténeti múzeum Tökön a Kút völgy út 2. szám alatt található. A kiállítások megtekintése díjtalan. A múzeumban megtekinthető az állandó kiállítás és különböző időszakos kiállítások is. A megtekinthető műtárgyak a Tökön élő emberek viseletét és a mindennapos használati tárgyait mutatja be.

Zsámbék

A település minden évben számos programot, rendezvényt szervez. Ezek tematikája többnyire évszakokhoz, nemzeti, vallási, népcsoport ünnepekhez, termelési időpontokhoz, történelmi hagyományokhoz köthetőek. A település igyekszik a programokkal az összes korosztályt és népcsoportot, nemzetiséget megszólítani.

Minden évben megrendezésre kerül júniusban a Zárdakertben péntektől vasárnapig terjedően a Sambucus/Bodzafesztivál. A fesztiválon különböző kulturális, zenei és gasztro programok várják az idelátogatókat.

Május végén rendezik meg a gyermek- és sportnapot, a Hősök napját. Ez a rendezvény érinti a Templomkertet, a Zichy Miklós teret és a Zárdakertet is. A program általában koszorúzással, megemlékezéssel indul, majd ügyességi-, sport-, főzőversenyekkel folytatódik. A különféle játékok mellett számos zenei, kézműves program várja a turistákat. Hagyományos programsorozata a településnek az Adventi hétvégék. Ekkor adventi vásár, közös gyertyagyújtás, különböző kulturális, zenés és gasztro programok, műsorok, kiállítások kerülnek megrendezésre a település központjában a Szent István téren és a művelődési házban. A rakétabázis területén időszakosan több program is megrendezésre kerül. Kedvelt helyszíne az airsoft-osoknak. Bizonyos időközönként „Bázis napokat” tartanak. Egy évben egyszer itt kerül megrendezésre a Hadifesztivál és a Veterán találkozó. Előre egyeztetett időponttal a rakétabázis látogatható.

Zsámbék programsorozatát szervez minden év augusztus 20-ára. Az Államalapítás megünneplése az Öregtemplomnál zajlik kulturális, zenés programokkal.

Kedvelt programnak számítanak a Zichy kastély területén a Zsámbéki Nyári Színház előadásai is, ehhez kapcsolódóan tervben van egy új rendezvényterem kialakítása.

Az elmúlt néhány évben indult el egy borturizmusra épülő programsorozat a Nyakas-hegyi pincék összefogásával. A Szépiea Bio & Art Hotel időszakosan szervez kiállításokat, előadásokat, felolvasó esteket. Minden évben megrendezésre kerül a városi búcsú június második felében. Ekkor vásár és számos gyerek program (bábszínház, vetélkedő stb.) kerül megrendezésre. A barokk templomnál lévő rendház gyógynövénykerttel rendelkezik, ennek látogatása magában is egy programnak számít, ugyanakkor nyaranta a rendház kertészeti, gyógynövény tematikájú gyerek táborokat, workshopokat is szervez.

A településen a Driving camp-nél lehetőség nyílik élményvezetésre, emellett a település számos turisztikai pontja, szállása, vendéglátóhelye, múzeuma a kis gyermekek körében igen népszerű Kajla program részét képezi.

Zsámbékon tervben van egy városjáték kialakítása, különböző állomások fogadnák a résztvevőket. A városjáték első sorban a turistákat és a helyi gyerekeket szólítaná meg. A programhoz kapcsolódna kettő cukrászda is, ahol a játékot sikeresen teljesítő gyerekek ajándékban részesülnének.

A helyi borász egyesület a Vörös szőlő bor útvonal mentén programokat szervez. Egyedi, turisztikai szempontból jó marketinggel próbálják a látogatókat megszólítani. Egy átalakított periodikus rendszerben rövidítésekkel jelölik a helyi borászatokat.

Az előbb említett rendszeresen megrendezésre kerülő programok mellett számos más, időszakos rendezvény is van. Pünkösdi fesztivált, Blues Piknik napokat, Hadikulturális Találkozókat, Farsangi

rendezvényeket, koncerteket, színházi előadásokat, egyéb kulturális programokat, tematikus találkozókat szerveznek, május első felében programsorozat épül a madarak, fák napjára. A rendezvények többnyire a város központi részén, a főtéren, a pincesoron és a művelődési házban, valamint a turisztikai látnivalók körül kerülnek megrendezésre.

A Zsámbéki Közművelődési Intézet, múzeumi és könyvtár épületében nyílik lehetősége a helyi lakosoknak megismerni és ápolni hagyományait.

A tánc művelésére a magyar zene és néptánc esetében az 1988-ban alakult Höcögő néptáncsoport, míg a Sváb népi tánc esetében a 2003-ban alakult Lochberg táncsoport nyújt lehetőséget. Az intézet a Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával további három különböző kézműves (csipkeverő, textilműves, kosárfonó) szakkört is működtet. A fizikai tevékenységek gyakorlása mellett a népdalok művelésére nyújt lehetőséget az 1971-ben alakult zsámbéki keszkenő népdalkör, amely település legrégebben működő művészeti csoportja. A foglalkozások között újonnan jött létre a gyógynövény klub, amely a népi gyógyászat rejtelseibe és fortélyaiiba nyújt hasznos ismereteket a helyiek számára.

Immáron rendszeresen helyszínt biztosít Zsámbék a Fekomadta Fesztivál számára, ahol igazi középkori vásári hangulat elevenedik meg. Találkozhat az ember látványos óriásbábokkal, íjász bemutatóval és még lovagokkal is.

Idén negyedszerre is megrendezésre kerül a Zsámbéki Pünkösdi fesztivál, ahol koncertek és színházi előadások látogatására nyílik lehetősége a környékelieknek. A barokk templomnál a rendház alternatív napközit biztosít a helyi gyerekek számára, ennek középpontjában a kert, a zene és a készségfejlesztés áll.

IV/1.4. Turizmus típusok, látogatók összetétele

Jellemzően belföldi turisták veszik igénybe a helyi szálláslehetőségeket, de külföldiek is előfordulnak. Leginkább Pest vármegyéből, azon belül is Budapestről érkeznek turisták a vizsgált településekre. Kiemelendő a sport turizmus, ugyanis a Telkin található Global Hotel-ben száll meg a felkészülési idő alatt a Nemzeti Labdarugó Válogatott.

Herceghalom települését magánszemélyek, és cégek egyaránt látogatják. Ennek fő vonzereje az Abacus Hotel, mely wellness kikapcsolódásra és konferenciák megtartására is egyaránt megfelel. Herceghalomra látogatók Páty közelsége miatt borkóstoláson is részt tudnak venni. Pátyot főként magánszemélyek látogatják. A település adottságaiból adódóan az ide látogatók előszeretettel kóstolják meg a pátyi pincesor borait. A településen a lovaglást és az íjászkodást is kipróbálhatják az ide látogatók.

Zsámbékra is többnyire belföldi turisták érkeznek. Ahogy már korábban ismertettük, a belföldi-külföldi turisták aránya 80-20%. Az ország minden pontjáról érkeznek vendégek, de a legnagyobb arányban Pest vármegyéből, Budapestről. A turisták a borturizmus, bakancsos turizmus, kerékpáros, MICE turizmus keretében látogatnak el a településre. Zsámbék egyetlen szállodája a Szépia Bio & Art Hotel több

rendezvényt, esküvőt, konferenciát rendez, valamint wellness részleggel is rendelkezik. Ezért gyakori a szabadidőturizmus mellett a hivatás, kongresszusi- és konferenciaturizmus, illetve sokan érkeznek egy wellness hétvégére a szállodába. A szállodának, vendégházaknak több, évről évre visszatérő törzsvendégük van.

IV/1.5. Települések turisztikai statisztikái, turizmus jelenlegi helyzete, vendégéjszakák számának alakulása

A fejezetben használt számszerű adatok a KSH és a Teir adatszolgáltatásán alapszanak, ugyanakkor ezek az adatok nem naprakészek, a legfrissebb adatok 2014-ből származnak. A tendenciák megértése érdekében azonban fontos korábbi adatokat is elemezni és ezeket összehasonlítani a jelenleg rendelkezésre álló adatokkal. Naprakész adatokat a helyi turisztikai szakemberek biztosítottak számunkra, de ezek többnyire csak település szintű adatok, nem térségi szintűek.

Budajenő

A külföldiek által töltött vendégéjszakák aránya alacsony a belföldi turistákéval szemben, és jellemzően belföldi turisták sem töltenek 1-3 vendégéjszakánál többet a településeken. A világvjárvány ideje alatt egyértelműen jelentősen kevesebb vendégéjszaka került eltöltésre, de a járvány elmúltával kezd fellendülni a turizmus a településen.

Herceghalom

A településen a vendégéjszakák száma a KSH adatok alapján a vizsgált időszakban, 2011-ben volt a legalacsonyabb. 2016-os adatok alapján a településen közel 43 000 volt a vendégéjszakák száma.

Páty

A településen a vendégéjszakák száma emelkedő tendenciát mutat. 2016-ban meghaladta a 7000 -et.

Perbál

Turizmussal kapcsolatos számszerűsíthető adatokat, mint a vendégéjszakák számának alakulását vagy a látogatók összetételének vizsgálatához nem állt adat rendelkezésre.

Telki

A településen megszállók számának alakulására nincsen rendelkezésre álló adat.

Tök

A településen megszállók számának alakulására nincsen rendelkezésre álló adat.

Zsámbék

2019-ig a település kedvelt volt a turisták körében. A szállodák, vendégházak magas kihasználtsággal üzemeltek, azonban a Covid19 világvjárvány visszavetette a turizmus fejlődését. Napjainkban a szállodaipar próbálja visszanyerni a világvjárvány előtti állapotát. A településen a turisták döntően néhány

vendégéjszakát töltenek csak el (1-3 nap). Az átlagos tartózkodási idő körül belül 1,8-2 nap. Egy héten belül a csütörtök-vasárnap időszak a meghatározó. Ritka, hogy egy vagy több hetet töltsenek el a vendégek Zsámbékon és a térségben.

Bakancsos turistákkal az egész térségen lehet találkozni, ők azonban általában nem szállnak meg a térségben, egynapos kirándulásokra érkeznek.

IV/1.6. Szálláshelyek

Budajenő

Budajenőn 8 szálláshely foglalható. A legnagyobb ágyszámmal a Magtár zárandokszállás rendelkezik, itt egyszerre 32 fő tud aludni, közös, jól felszerelt konyhával és fürdőszobával. A Magtár különleges, a 2016-ban felújított, díjnyertes épülete jó választás lehet bakancsos turistáknak, zárandokoknak, vagy akár iskolai osztályoknak is. Online könnyen megtalálható, azonban a szállásfoglaló platformokon (booking.com/szallas.hu/airbnb.com) nem elérhető.

A településen található az Anna Hunor vendégház is, amely 16 férőhellyel rendelkezik. A külön fürdőszobával, konyhával felszerelt apartmanok foglalhatóak a szállás.hu-n és a booking.com-on is. Az itteni értékelések azonban vegyesek, olcsóbb kategóriába tartoznak. Nem úgy, mint a Patikakert vendégház, amely a térség legszínvonalasabb szálláshelyei közé tartozik. A természetközeli gazdaságban található két különálló apartmanban 4-4 fő tud egyszerre aludni, a szolgáltatások közül kiemelendő a természetes úszótó. Az épületegyüttes 2020-ban elnyerte a BigSee építészeti díjat. Természetesen a vendégéjszakák árában is tükröződik a magas színvonal. A szállás csak az airbnb felületén foglalható.

Herceghalom

A település 6 szálláshellyel rendelkezik. Az Abacus Hotel a település központjában helyezkedik el, a Gesztenyés út 3. szám alatt. A 280 férőhelyes hotelben 117 szoba, 10 lakosztály és egy elnöki lakosztály kapott helyet. A szobákhoz saját fürdőszoba tartozik. A hotel egész évben várja a vendégeket, különféle személyre szabott csomagajánlatokat lehet igénybe venni. A hotel saját wellness részleggel, a gyerekek számára játszótérrel, valamint kültéri fitness részleggel rendelkezik.

A településen található a Nimród Fogadó, melynek internetes weblapja jelenleg nem üzemel. Az Árvalányhaj Home Apartman, az Árvalányhaj utca 8. szám alatt található. A szálláson egy apartman található, 6 férőhellyel. Az apartman saját fürdőszobával és konyhával rendelkezik. A vendégház típusú szállás egész évben várja a vendégeket.

A településen üzemel egy munkásszálló is (Bem József utca 27.), mely 12 szobával rendelkezik és 36 fő tud egyszerre megszállni benne. Nem tartozik a szobákhoz fürdőszoba, a folyosóról lehet elérni a

vizesblokkot. A szállás teljeskörűen felújított, 2,3 és 4 ágyas szobákkal rendelkezik. Az épület négy szintes, minden emeleten kialakításra került egy konyha étkező résszel.

A településen található még a Holdfény Vendégház, mely nem rendelkezik webes felülettel. A szállás a Móriczi út 12. szám alatt található.

Páty

A településen két szálláshely található. Paagh Étterem, Bowling & Panzió a Rákóczi utca 42. szám alatt található. A szállás típusa panzió, mely 12 férőhellyel rendelkezik. A panzió egész évben fogadja a vendégeket. A szobák saját fürdőszobával rendelkeznek. A kiszolgálóegységben étterem és bowling is üzemel.

A Gastland M1 Hotel, Étterem, Konferenciaközpont az M1-es autópálya pátyi lehatójánál található. Közigazgatásilag a településhez tartozik. A szállás típusa hotel, 45 fürdőszobás szobával rendelkezik. A szobák fürdőszobával rendelkeznek. A kiszolgálóegységben étterem és konferenciaközpont is üzemel.

Perbál

Perbál településen nem található szálláshely.

Telki

Telki külterületén található az Anna vadászlak, amely egyszerre 20-22 főnek kínál szálláslehetőséget. A konyha és a fürdőszoba közös, ezért kifejezetten osztálykirándulásra ajánlják az egykori vadászlaból kialakított vendégházat, amelyet 2021-ben, a Téry Ödön program keretein belül újítottak meg. Érdekessége, hogy a Fekete István-regényeket illusztráló Csergezán Pál szeretett itt alkotni, sőt végső nyughelyéül is ezt a tisztást választotta. Csak emailben, vagy telefonon lehet foglalni.

A Global Hotel 81 szobával és 4 lakosztállyal a térség egyik legnagyobb szállodái közé tartozik. Az online felületek szerint különösen jó étteremmel rendelkezik, de a szolgáltatások közül a wellness részleg is népszerű. A hotel arról is híres, hogy a nemzeti fociválogatott itt szokta tartani a felkészüléseit. Jól átlátható felületeken foglalhatunk akár online is.

Tök

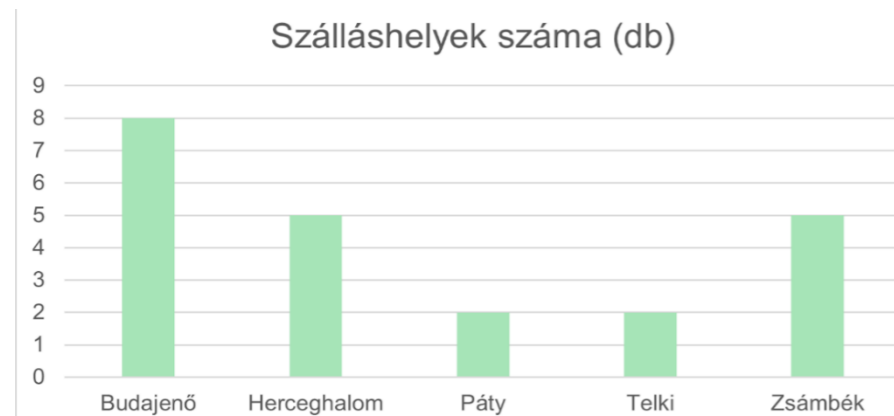
Tök településen egyetlen szálláshely található a Patkó csárda & Üdülőházak néven, mely a iranymagyarorszag.hu honlapon foglalható. Azonban ez a szállás a főbb szálláskereső oldalakon, mint például booking.com oldalon nem elérhető.

Zsámbék

Zsámbék települése három szálláshellyel rendelkezik. A családi hangulatú vendéglő és panzió, a Hegyalja Étterem és panzió az Öregtemplom felé vezető út mentén, a település központi részén helyezkedik el a Corvin János utca 1. szám alatt. A szálláshely típusa panzió. A 6 szobás, 13 férőhelyes szálláshely ellátás nélkül, félpanzióval és teljes ellátással is igénybevehető. A szobák a mai kor design követelményei és kényelmi szempontjai szerint kerültek kialakításra, fűthetők és fürdőszobával rendelkeznek Wellness szolgáltatásaikhoz tartozik egy 2 fős finn szauna. Az étterem a hét minden napján 8:00-22:00 óra között tart nyitva.

A Zsámbéki vendégház a Dózsa György utca 30. szám alatt található. Három bejáratról, három földszinti lakosztály és kettő tetőtéri szoba tudja fogadni a vendégeket. Összesen 6 szoba áll rendelkezésre, egyszerre 16 vendég tud megszállni, négy pótágyat lehet kérni. Az olcsóbb szobák közös zuhanyzós fürdőszobával, WC-vel és konyhával-étkezővel vehetőek igénybe. A drágább szobák mind tartalmazzák az előbbieket. A nyugodt környezetben fekvő szálláshely típusa vendégház, amely ellátás nélkül vehető igénybe. A gyermekek számára játszótérrel, az autósok számára zárt parkolóval rendelkezik, valamint a kertben egy fedett, fűthető filagória is található.

A településen található tovább egy felső kategóriás, négy csillagos szálláshely is, a Szépia Bio & Art Hotel. A térség első számú négy csillagos konferencia és wellness szállodája. 65 darab 2 ágyas szobával rendelkezik, ebből 27 deluxe, 18 standard, 14 standard plusz, 4 bio komfort, 1 superior és 1 mozgáskorlátozott vendégek részére kialakított szoba. Emellett élménymedence, gőzkabin, infrakabin, finn szauna, masszázs, fodrászat, sószoza, fitneszterem, squash pálya és bowling pálya funkcióval is rendelkezik. A külső területen kültéri medence, tenispályák és kispályás futballpálya is megtalálható. A szállodához tartozik a Nyárfás étterem, amely figyelmet fordít az egészséges táplálkozásra, a reform konyhára és a vegetáriánus életmód követőire. 120 fő befogadására alkalmas, azonban a külső fedett terasszal további 80 főt tudnak fogadni. Legújabb 110 m²-es termükkel még 80 főt tudnak kényelmesen elhelyezni, kiszolgálni. A környékbeli ízeket és a mediterrán konyha különlegességeit kínálja az étterem.

121. ábra: Szálláshelyek száma

A szálláshelyek mindegyike rendelkezik parkolóval és ingyenes WIFI/VLAN szolgáltatással. A SZÉP-Kártya, készpénz és átutalás valamennyi helyen elfogadott fizetőeszköz, mód. Elfogadnak Master Card, Master Card Elektronik, Maestro, Visa és American Express kártyákat (120. ábra).

A térségben összesen 22 darab szálláshely található. A szálláshelyek főként a bakancsos, zárandok, családi, konferencia, wellness turizmus vendégeit tudják kiszolgálni (121. ábra).

IV/1.7. Vendéglátóhelyek és élelmiszerboltok

A vendéglátóhelyek, éttermek, kocsimák, szállások és az élelmiszer boltok összegyűjtése és térképes megjelenése elengedhetetlen a turizmus szempontjából. Ezek a létesítmények, szolgáltatások szolgálják ki a turisták legfőbb igényeit, hozzájárulnak a helyi gazdaság fejlődéséhez. Emellett szükséges az orvosi

Szépia Bio & Art Hotel Zsámbék

Abacus Hotel

Zsámbéki Vendégház -Anno1815-

Gastland M1 Hotel Étterem és Konferencia

120. ábra: Szuprastruktúra

Központ

ellátást biztosító létesítmények, gyógyszertárak, ATM automaták és szuvenír boltok feltárása és megjelenítése is. (ld. Turisztikai infra- és szuprastruktúra tervlap, 104. oldal)

Budajenő

Budajenőn az Öreg ház étterem és a Sercli Cafe várja a vendégeket, részben helyi termékeket is árusítanak. Az étterem hétfőn, kedden zárva tart, minden más nap 12:00-20:00-ig tart nyitva, a Kávézó minden nap 10:00-19:00-ig van nyitva.

Herceghalom

A település Budapest közelsége miatt, alvótelepülésként funkcionál, így kevés vendéglátóhely tudja fenntartani magát. Herceghalmon három étterem található. A Nocsak Bisztró a Gesztenyés út 220/6 hrsz. alatt található. A vendéglátóhely típusa étterem, melyben ebéd menü is van. A bisztró kiülős terasszal rendelkezik, 7:30 és 18:00 között tart nyitva. A Ciá-Risto Pizza: Kisherceg Vendéglő a Petőfi utca 1. szám alatt található. A vendéglátóhely típusa étterem, ahonnan online is rendelhető étel. A vendéglő 12:00 és 20:00 között tart nyitva. Az étteremben napi menüt is felszolgálnak. Az Ebéd Elek Kft. kifőzdéje a Zsámbéki út 3. szám alatt található. A vendéglátóhely típusa kifőzde. 8:00 és 18:00 között tart nyitva. Weboldallal nem rendelkezik.

Páty

Pátyról elmondható, hogy vendéglátóegységekben bővelkedik. A településen négy étterem, kettő cukrászda, három pékség, egy kávézó, egy palacsintázó, öt borozó és egy pinceétterem található. Ebből az öt étterem, a Paagh étterem a Rákóczi utca 42. szám alatt, a Cukorborsó vendéglő a Galagonya 4. szám alatt, a Bubi kebab a Rákóczi út 4. szám alatt, a Pincekulcs Pincehegy utcában pinceétteremként működik és a KICHI - Grill I Konyha I Bár a Rákóczi utca 18. szám alatt található. Az éttermekről elmondható, hogy 12:00 körül nyitnak ki és 21:00-22:00 órákor zárnak be. A településen található egy kávézó a C'est La Vie Café, mely szezonálisan tart nyitva. A kiszolgálóegység a Torbágyi úti Pincesoronál található.

Pátyon két pékség található, a Pátyi Kovászda Kézműves Pékség, Cukrászat és Reggeliző, mely reggelizőként is üzemel, az Árpád utca 29. szám alatt működik. A másik pékség a Simi Pékség a Rákóczi utca 7. szám alatt üzemel. Az Erblina Pékség a Rákóczi utca 39. szám alatt található.

A településen található még egy cukrászda, a Caffè Trevi Cukrászda, mely étteremként is funkcionál, az Iskola utca 1/b. alatt működik. Pátyon nagy a kereslet palacsintázóra is, a Proffer Brothers a Rákóczi utca 7. szám alatt található, a Simi Pékség szomszédságában.

A Pincehegyen számos pince szezonálisan megnyitja kapuit és a környékről vásárolt szőlőből saját készítésű borokat lehet kóstolni. Ilyen pince például a Pincekő, a Gáborok Háza, a Székely Pince, a Cerasus Pince - Simon családi pince és a Bednár Pince.

A településen három élelmiszerbolt biztosít bevásárlási lehetőséget, a Príma a Somogyi Béla út 3. szám alatt, a Tesco Expressz a Rákóczi utca 11. szám alatt, a Mini ABC a Töki utca 7. szám alatt található. Pátyon zöldség-gyümölcs, illetve hentesáru vásárlására is lehetőséget ad a Krén Zöldséges (Rákóczi utca 30.) és a Kukli Gábor Hús-, hentesáru (Kovács Imre utca 7.).

A településen öt autószerelviz a World Car Plus Kft. (Kovácsi Imre utca 7.), a Krausz Műhely (Burgondia u. 79.), a Czettner Autójavító és Szolgáltató Kft. (Bacsó Béla utca 9.), a Pazo Művek Kft. (Hunyadi János utca 26.) és a Pcs Car Service 2018 Kft (Ady Endre utca 48.) található. A Pátyon egy kerékpár- és síszerelviz is üzemel, a Merkl Bt., mely a Rákóczi utca 22. szám alatt található.

Perbál

Perbál településen étterem nem található, azonban a fő utca mentén a felújított piactéren található a Piactéri fagyialtozó és kávézó (Perbál, Fő u., 2074). A vendéglátó egység nyitva tartása szezonális. A Kis Kaiser söröző (Perbál, Fő u. 29, 2074) a település központi részén található, mely az igazi falusi kocsmá hangulatát idézi. A kocsmá és étkezde minden nap 6:00-24:00-ig tart nyitva. Az étkezés helyben fogyasztással oldható meg, házhoz az étterem nem szállít. A vendégek szórakoztatására alkalmanként zenés-táncos rendezvényeket tartanak, érdemes ellátogatni a Kis Kaiser söröző facebook oldalára több információért. Étkezési lehetőség a rendszeres zenés rendezvények vannak.

Az élelmiszerboltok, hús és delikátszerek a helyi igényeket sem biztos, hogy teljesen kielégítik. A település központi részén található egy élelmiszerbolt Husi Csemege (Perbál, Fő u. 19, 2074) és egy zöldség-gyümölcs vegyesbolt (Perbál, Fő u. 25, 2074). Az élelmiszer boltok mellett a településen található két nemzeti dohánybolt.

Telki

Telkiben a Csehülünk étterem várja vendégeit részben helyi termékekkel, hétfőtől csütörtökig 12:00-21:00 között van nyitva. Pénteken és szombaton 12:00-22:00-ig, vasárnap 12:00 - 19:00 -ig. mellette pékség és kávézó található. Bevásárlásra a CBA prima üzletében nyílik lehetőség.

Tinnye

Tinnyén a Szép napot kávézó várja a vendégeket, részben helyi termékekkel, vasárnapok kivételével minden nap 6:00-17:00-ig.

Tök

A Patkó Csárda vendéglátóhely a Kis-sor 21. szám alatt, a Fenyves étkezde pedig a 11. szám alatt található. A településen az egyik reklámban és önpromócióban élen járó étkezde a Doki Grill Terasz, mely ugyan honlappal nem rendelkezik, azonban a közösségi platformon aktívan hirdeti a napi menü ajánlatokat. Élelmiszer bolt a településen több is található. A település facebook oldala szerint a helyi Mini Coop felújítás után 2023 március 21-én nyitotta meg újra kapuit a vásárlók előtt.

Zsámbék

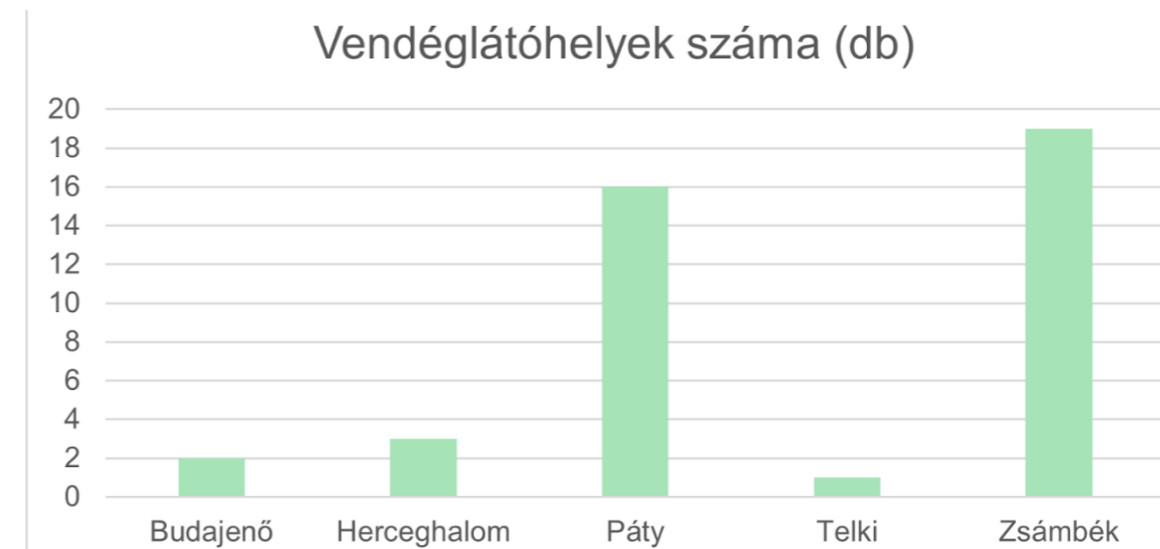
A településen három cukrászda, a Kálmán Cukrászda a Mányi út 23. szám alatt, a Fészek Cukrászda a Szent István tér 2. szám alatt, a Sóvárgó Cukrászműhely az Akadémia utca 2. szám alatt található. Valamennyi cukrászda rendelkezik kültéri kiülős egységgel. Minden nap 10:00-18:00 óra között vannak nyitva.

Mediterrán és hagyományos magyar konyha, valamint gyors éttermek, büfék, bisztrók, azaz lángosos, hamburgerező is elérhető. Valamennyi étterem szintúgy rendelkezik kiülős térrésszel, parkolóval, kiszállítás szolgáltatással.

A Lámpás Étterem a Magyar utca 29. szám alatt található, fő profilja a hazai magyar fogások, azaz a magyar konyha. Szolgáltatásaik közé tartozik a vendéglátás, a kiszállítás, ingyenes WIFI, a kerthelyiség, a saját parkolás, élő zene, zártkörű rendezvények, esküvők megrendezése és az elviteles rendelés is, valamint állatbarát hely. A Nyárfás Étterem és a Hegyalja Étterem és Panzió az előző fejezetben részletesen bemutatásra került. A Gabriele Étterem, Pizzéria és Fagyizó a Petőfi Sándor utca 30/12 szám alatt üzemel. A mediterrán ízek mellett a hagyományos magyar konyha fogásai is megtalálhatóak, napi menük is vásárolhatóak. A Notte Trattoria olasz étterem a Magyar utca 19. szám alatt fogadja a vendégeket. A Benedek falodája a Petőfi Sándor utca 38. szám alatt található. A hagyományos magyar és sváb konyha ételei szerepelnek a családi hangulatú étterem étlapján. Reggel 9-től reggelivel várja a vendégeket, illetve saját menü összeállítására is lehetőség nyílik. 25-30 fő befogadására alkalmas, különtermében 10-15 fő fér el. Zenés rendezvények, családi ünnepek, üzleti megbeszélések, baráti vacsorák helyszíne. A Fortuna Pizzéria a Hegyalja utca 1. szám alatt fogadja a vendégeket. Olasz és gyorsételekkel (hamburger) várja a vendégeket. A Zsámbéki lángosütő (Szent István tér 7.), a DennieJee gyorsétterem (Petőfi Sándor u. 108.), a Center Pub (Szent István tér 6.), a Trafik Burger (Akadémia u. 2.) a település kedvelt gyorséttermei, ahol széleskörű a streetfoodok választéka. A Trafik Burger 70 fő befogadására alkalmas, a kerthelyiségében 100 fő fér el kényelmesen, rendezvényhelyszíneként is funkcionál.

Az élelmiszer boltok, pékségek, delikateszek kínálatukkal kielégítik a helyi lakosok és a turisták igényeit. Nagyobb üzletláncok és helyi vállalkozások boltjai vannak jelen. A városban CBA Príma (Magyar u. 75.), Vegyesbolt, Italdiszkont vegyesbolt (Dózsa György u. 1.), Napsugár ABC (Bartók Béla u. 12.), Coop Törökkút Csemege (Piac köz 6.), Halszaküzlet (Piac köz 5.) élelmiszer üzletek működnek. Emellett megtalálható a Ziegler delikatesz és ostyabolt (Ady Endre u. 2.), a NUKI Albán pékség (Petőfi Sándor u. 35.), a Príma Pék és Prémium Húsbolt (Ady Endre u.). Zsámbék központjában az Akadémia utcában, a Szent István térhez közel kap helyet a városi piac. Néhány éve teljesen felújították, kedvelt helyszín a helyiek körében. Kedden és pénteken van piacnap, amikor részben a helyi termelők tudják saját termékeiket árusítani.

A medencében összesen 43 darab vendéglátóhely működik. Típusaik: étterem, kifőzde, cukrászda, kávézó, kocsmá, pékség, pincészet, borozó. A legtöbb vendéglátóhely rendelkezik saját weboldallal, és/vagy Facebook oldallal. E-mailen és telefonon keresztül lehet asztalt foglalni. Valamennyi vendéglátóhely a turisták által kedvelt helyek közelében helyezkedik el (122. ábra).

122. ábra: Vendéglátóhelyek száma

IV/1.8. Turizmus jelentősége a helyi gazdaságban, helyiek hozzáállása a turizmushoz

A térségben többen dolgoznak a turizmus iparágban. Nehézséget okoz, hogy a vendéglátóhelyek fennmaradjanak az úgynevezett „holt” időben (december-március között). Ebben az időszakban ugyanis nagyon kevés a turista, ezért a turizmussal foglalkozóknak a fődőben kell a bevételük nagy részét megkeresniük és abból kell gazdálkodniuk egész évben. Ezt a problémát, kihívást sokan nem tudják kezelni, úgy gondolják, nincs meg az az attrakció, az a szolgáltatás, amely idevonzaná a holt időben is a turistákat. Ez oda vezet, hogy számos turisztikai jelentőségű szolgáltatás rövid időn belül tönkre megy. Ez természetesen a helyi gazdaságnak sem előnyös, erre a problémára hosszútávú megoldást kell találni.

A vendégházak és a szállodák forgalma a Covid-19 világjárvány után kezd helyreállni. Ez komoly bevételeket jelent a turizmus iparágban dolgozóknak, illetve az idegenforgalmi adó befizetések miatt helyi önkormányzatnak is. A területen található pincék is számos kiaknázatlan turisztikai lehetőséggel és potenciális bevételi forrással rendelkeznek. Az elmúlt néhány évben elkezdődött egy helyi összefogás a borturizmus keretein belül. Ehhez több település és annak pincéi is csatlakoztak. Azonban problémát jelent, hogy több helyi gazdának, borásznak nincs meg a kellő motivációja, programcsomagja, amellyel tartósan tudná fogadni a vendégeket.

A helyi termékek forgalmazása is hozzájárul a helyi és térségi gazdaság fejlődéséhez, emellett a múzeumok, látogatóközpontok belépődíjai is bevételt generálnak.

IV/1.9. Turisztikai szempontból számottevő helyi termékek, kézművesek

A helyi termékek előállítására és forgalmazására hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez, lehetőséget ad a helyi vállalkozóknak. Emellett turisztikai termékként, vonzerőként is szolgálhat, népszerűsítheti a térséget és hozzájárulhat a medence karakterének kialakulásához. Szemléletformáló hatással is bír a térség lakosai számára, valamint növeli a helyi identitást.

Budajenő

Budajenőn a Jenői pékségnél lehet hozzájutni helyi termékekhez.

Herceghalom

A településen megalakult a Natúrporta-Herceghalom kézműves termékek tárháza, melyet a helyi kézművesek hoztak létre. A társaság a Facebook oldalán hirdeti az eseményeket, piacokon szokták árúsítani a helyi kézműves termékeket.

Páty

A településen három kézműves egyesület/vállalkozás működik, a Kreatív műhely és a Pátyi Pincehegyi közösség, valamint az Ingyencmester, ahol mediterrán finomságok készülnek. Mindhárom társaság a Facebookon szervezi és hirdeti az eseményeket.

Perbál

Perbálon működik egy zöldséges kertészet, a termények egy kosárközösségben találnak vevőre.

Telki

Telkin a Papsajt Natúrbolt kínál helyi termékeket, illetve a helyi piacon lehet a nagyobb térségben (40 km-es körzet) előállított termékekből válogatni.

Tinnye

Tinnyén kizárólag a Klencsák Hús kínál helyi termékeket.

Tök

Tök település értékei közé tartozik a Nyakas-pince által kínált bor, mely egyedileg itt található meg csupán. A töki-pompos, mely Szlovák eredetű étel a település egyik hagyományörzője Szklenár Zsuzsa készítette el az ételt több mint 20 évvel ezelőtti Mesterségek Ünnepén. Ettől kezdve hatalmas siker lett, ez a kelt tésztából készült úgynevezett kenyérlángos. A töki pompos készítése egybefügg a kenyér készítésével. Az ételt azokon a napokon fogyasztották amíg várták, hogy a kenyér elkészüljön. Jellemzően a kenyérbélesztés folyamata során a dagasztóteknő alján megmaradt anyagból készítették.

Zsámbék

Zsámbék több helyi őstermelővel rendelkezik, akik mézet és gyümölcsöket árulnak a helyi piacon. Emellett kiemelkedő termékek a helyi borászatok által készített borok. A Szépia Bio & Art Hotelben lehetőség nyílik helyi turisztikai termékeket megvásárlására. Ebben a kis boltban borokat, gyógynövényes termékeket lekvárokat, kézműves termékeket, kerámiákat, könyveket, kiadványokat és egyedi pólókat lehet vásárolni. A barokk templomnál megtalálható gyógynövénykertben megtermelt gyógynövényeket feldolgozás után értékesítik (szappan, tea, illóolaj). Ezen kívül lakatos és kerámia műhely is megtalálható a településen. A település egyik legismertebb helyi terméke a Ziegler delikatesz és ostyabolt termékei. Zsámbék központjában az Akadémia utcában, a Szent István térhez közel kap helyet a városi piac. Kedden és pénteken van piacnap, amikor részben a helyi termelők tudják saját termékeiket árúsítani. A Dózsa György utca 101. szám alatt működik a Calico chocolate, amely 2018 óta gyárt különleges minőségű csokoládé termékeket. Emellett az Egy csepp Zsámbék üzletében (Mányi út 20.) is számos kézműves, helyi terméket lehet beszerezni. A trafik Burger a hamburgerek mellett kézműves ételeket is árul, amely népszerű mind a helyiek, mind a környékeliek körében.

Őstermelői vagy helyi piac minden településen van, ahol a térségben megtermelt zöldségek, gyümölcsök, tej- és hústermékek, tésztafélék, egyéb kézműves termékek kaphatók.

IV/1.10. Marketing, arculati megjelenés

Egy népszerű, kedvelt turisztikai termékhez, attrakcióhoz elengedhetetlen egy jól szervezett és kommunikáló marketing tevékenység. Enélkül a legkülönlegesebb, leglátványosabb vonzerők sem eredményeznek virágzó turizmust. A fejezetben az egyes települések internetes oldalait, azoknak az arculatát, megjelenését, felépítést, használhatóságát vizsgáltuk. A térség programjait havi bontásban a 4. számú melléklet tartalmazza.

Honlapok, kiadványok elemzése

Ebben a fejezetben a térségben vizsgált települések honlapjait és kiadványait elemeztük.

Budajenő

Könnyen kezelhető és értelmezhető a települési honlap. A település látványai, története, hírek, aktualitások egyaránt megtalálhatók. Az önkormányzatnak pár havonta megjelenik a Kisbíró című kiadványa, melyben a helyi hírekről és programokról lehet tájékozódni.

Herceghalom

A település honlapja a Herceghalom.hu részletes tájékoztatást ad Herceghalomról, mind történeti, mind szabályozási vonatkozásban. Az önkormányzatnak saját havi lapja van, a Hírmondó. Ebből lehet tájékozódni a településen megrendezésre kerülő eseményekről.

A településnek nincsen turisztikai kiadványa, a szállások maguk hirdetik a szolgáltatásaikat. Herceghalom önkormányzata folyamatosan próbálja fejleszteni a települést, megakadályozni a túlzott beépülést. Átfogó turisztikai fejlesztést az Idegenforgalmi Egyesület kezdeményez, mely a Turinform irodát is üzemelteti Zsámbékon. A pályázat része a herceghalmi parkerdő komplex családi szabadidőparká alakítása, a parkerdő mellett termelői piac felfuttatása.

Páty

A település honlapja kevésbé részletező, ráadásul kettő van belőle. Több időbe telik az információk megtalálása. Herceghalomhoz hasonlóan itt is van egy önkormányzat által kiadott hírlap a Pátyi Kurír.

Készült egy kiadvány a Páty Faluközösségért Alapítvány által, melyben bemutatásra kerülnek a táji és kulturális örökségek. A tájékoztató füzet végén felsorolásra kerülnek további kiadványok, valamint tartozik hozzá egy alaptérkép is.

Perbál

A Perbáli önkormányzat honlapja naprakész. A honlapon a keresés egyszerű és egyértelmű, könnyű értesülni az aktuális programokról és a települést érintő hírekről. Megtalálható a település története, megközelítési lehetőségek és közérdekű információk (egészségügyiellátás, rendőrség, rendfenntartás, közösségi helyek nyitvatartási információi). Ahol az aktuális hírek és programok elérhetőek a település lakóin és az idelátogatók számára. Perbáli vendéglátóhelyek a településen kevés hirdetést kapnak, viszont a közösségi média honlapok aktívan működnek, ahol a napi menü és a soron következő programok egyaránt megtalálhatóak.

Perbáli Hírmondó havonta megjelenő ingyenes lapja, melyben az aktuális havi programok összefoglalásáról lehet olvasni.

Telki

Telki honlapja naprakész, az önkormányzat és a civil élet eseményeiről, a település történetéről, a helyi nevezetességekről egyaránt információt nyújt. A Telki Napló havonta megjelenő újság a helyiek számára.

Tinnye

Tinnye honlapján a domináns színek a zöld és a sárga. Akár a település címerében. Magas grafikai minőségben készült el és átlátható, jól rendszerezett, sok információt tartalmaz.

Tök

Tök település honlapja a programok tekintetében nem naprakész, azonban a közösségi média különböző platformjain rendszeres ajánlások és közösségi tájékoztatás folyik. A település honlapján továbbá elérhető adat a településen található intézményekről (oktatás, egészségügy, közbiztonság, közlekedés)

Zsámbék

Zsámbék Önkormányzatának honlapja alapvetően jól szervezett, rendezett weboldal. Értesülhetünk az aktualitásokról, elérhetőségekről, pályázatokról, vállalkozásokról, ezen felül a település rövid történetét, népességét, gazdaságát, sportéletét is bemutatja az oldal. Van külön a helyieknek és a turistáknak szóló része is. A város hivatalos weboldalán külön, lenyitható, számos alhivatkozással (szállás, vendéglátóhelyek, látnivalók, várostörténet, programok stb.) rendelkező fülön érhető el a városba érkező vendégek számára számos turizmushoz kapcsolódó információ.

Az interneten elérhető a Zsámbéki-medence egészére vonatkozó turisztikai weblap is. Egységes arculat, könnyű, követhető keresőfelületek, infógrafikák jellemzik a weboldalt.

A Szent István tér 3. szám alatt található a Tourinform iroda, amely a térség 10 települését fogja össze. Itt is és a szállodában, vendégházakban is elérhetőek Zsámbékra és a Zsámbéki-medencére készült kiadványok, térképek, programajánló katalógusok, hirdetmények. A nyomtatott anyagok jól megszerkesztettek, látványosak, figyelemfelhívóak, azonban hiányzik róluk az egységes megjelenés, egy közös marketing érték, logó. A Tourinform irodában az alábbi elnevezésű kiadványok érhetőek el:

- Felső-Pannon Borrégió
- Budapest és környéke
- Kalandok Karnyújtásnyira
- A Zsámbéki-medence Idegenforgalmi egyesületének turisztikai kiadványa
- Magyarország – Aktívan a természetben

IV/1.11. Megközelítési lehetőségek elemzése turisztikai szempontból

Ebben a részben a vizsgált települések megközelíthetőségét elemeztük.

Budajenő

Budajenőn nem található vasútállomás, busszal és autóval közelíthető meg. A Széll Kálmán térről a 794, 795 buszokkal érhető el, a menetidő kb. 40-45 perc, autóval 25 perc a menetidő Budakeszin keresztül. Esztergomból busszal kb. 1 óra 45 perc az út, míg autóval kb. 35 perc.

Herceghalom

A település az M1-es autópálya és 1-es főút által könnyen elérhető. Herceghalom található egy vasútállomás, valamint számos távolsági busz is érinti (761, 788, 791, 1253, 1254). A települést három féle közlekedési módon lehet elérni, autóval, távolsági busszal és vonattal.

Budapestről az alábbiak szerint lehet eljutni Herceghalomra: 28,3 km (autóval - forgalomtól függően 25-40 perc; vonattal- 18 perc, távolsági busszal- 60 perc

Esztergomból az alábbiak szerint lehet eljutni Herceghalomra: 47,3 km (autóval - forgalomtól függően 43-60 perc; vonattal- 2 óra, távolsági busszal közvetlen járat nincs.

Az M100-as autópálya tervezett nyomvonala messzebb esik Herceghalom közigazgatási határától. Az új útszakasz megépítésével az M1-es autópálya forgalma tovább növekedhet, ez zaj- és porszennyezés tekintetében jelentős lehet. Ez tovább növelné a forgalmat és a betelepülők számát.

Páty

A település az M1-es autópálya és 1-es főút által könnyen elérhető. Pátyot számos távolsági busz érinti (778,781,783,785,782,784,786,787,788,791,789). A települést két féle közlekedési módon lehet elérni, autóval és távolsági busszal. Budapestről az alábbiak szerint lehet eljutni Pátyra: 25,7 km (autóval - forgalomtól függően 27-40 perc; távolsági busszal- 40 perc Esztergomból az alábbiak szerint lehet eljutni Pátyra: 47,3 km (autóval - forgalomtól függően 43-60 perc; vonattal és távolsági busszal- 1 óra 40 perc, távolsági busszal közvetlen járat nincs.

Perbál

Budapestről a település megközelítése személygépkocsival és busszal lehetséges. A fővárosból autóval két féle útvonalon is elérhető. Az M1-es autópályán Budaörs – Herceghalom – Zsámbék - Tök felől, ami körülbelül 40 kilométeres távolság. A második útvonal lehetőség, Budakeszi – Telki –Budajenő – Perbál irány, ami körülbelül 28 km (25-35 perc) autózást jelent. Közösségi közlekedéssel a Széll Kálmán térről induló 795-ös busszal érhető el. A menetjegy 465 forintba kerül az utazás ideje nagyjából 45 perc.

Tatabányáról a M1-es autópályán érhető el a település, mely 41 kilométerre található. Közösségi közlekedéssel többszöri átszállást jelent, Tatabánya – Bicske között vonattal (S10), majd Bicskéről 789-es busszal közelíthető meg a település – körülbelül 90 kilométer, 1 óra 20 perc menetidő.

Esztergom és Perbál autóval 35 – 45 perces útra van, ami körülbelül 28 kilométer. Az útvonal a 111, 117, majd a 102-es útvonalon keresztül halad.

Telki

Telkin szintén nincs vasútállomás, busszal és autóval közelíthető meg. A Széll Kálmán térről a 794, 795 buszokkal 35 perces menetidővel kell számolni, míg autóval kb. 20 perc a menetidő Budakeszin keresztül. Esztergomból busszal kb. 1 óra 50 perc az út, míg autóval kb. 35 perc.

Tinnye

Tinnye is busszal és autóval közelíthető meg, a Széll Kálmán térről a 794 busszal Perbál központig utazva majd átszállva a 799 buszra a menetidő kb. 1 óra. Autóval kb. 35 perc az út Budakeszin keresztül. Esztergomból busszal kb. 1 óra 40 perc az út míg autóval 25 perc.

Tök

Tök településen a személyautós és a buszos közlekedési módok elérhetőek – a gyalogos és a kerékpáros közlekedésen kívül. Tök településen belül a közlekedési infrastruktúra a helyközi buszjáratokkal oldható meg. A fő úton közlekedik a 778, 789, 795, 798, 799.

Budapestről a terület megközelítése személygépkocsival és busszal lehetséges. A fővárosból autóval két féle útvonalon is elérhető a település. Az M1-es autópályán Budaörs – Herceghalom – Zsámbék felől, ami körülbelül 35 kilométeres távolság. A második útvonal lehetőség, Budakeszi – Páty – Zsámbék – Tök irány, ami körülbelül 31 km (25-35 perc) autózást jelent. Közösségi közlekedéssel a Széll Kálmán térről induló 795-ös busszal érhető el. A menetjegy 560 forintba kerül az utazás ideje nagyjából 50 perc.

Tatabányáról a M1-es autópályán érhető el a település, mely 41 kilométerre található. Közösségi közlekedéssel többszöri átszállást jelent, Tatabánya – Bicske között vonattal (S10) majd Bicskéről 789-es busszal közelíthető meg a település – körülbelül 90 kilométer, 1 óra 20 perc menetidő. Esztergom autóval 35 – 45 perces útra van, ami körülbelül 28 kilométer. Az útvonal a 111, 117, majd a 102-es útvonalon keresztül halad.

Zsámbék

A település leggyorsabban az M1-es autópályán keresztül érhető el Budapest felől. Az autópályáról Zsámbék felé a 26-os kilométernél kell lehajtani. Emellett az 1-es főút felől is megközelíthető. A Pilis felől az 1-es főutat a 10-es főúttal összekötő 102-es útról érhető el a település. Megközelíthető Budapest külső kerületei, II., XII. kerület, illetve Budakeszi felől is. Telkin, majd Budajenőn keresztül, egészen Perbálig a 1103-as úton kell haladni. Ezt követően Tökön át a 102-es úton, valamint Pátyán keresztül az 1102-es jelzésű útvonalon közelíthető meg Zsámbék. A fővárosból, a Széll Kálmán térről, illetve Kelenföldről induló távolsági volánbuszokkal is elérhető a város.

Zsámbék nem rendelkezik vasútállomással, 9 km-re, Herceghalmon található a legközelebbi vasútállomás. A várost a tervek szerint a jövőben megvalósuló, az M1-es autópályát Esztergommal összekötő M100-as számú autót fogja tehermentesíteni. A fővárosból jelenleg autóval érhető el a leggyorsabban a település. Budapest és Zsámbék távolsága körül belül 32 km, azaz autóval forgalom és kiindulási helytől függően nagyságrendileg fél óra az utazási idő a fővárosból.

A 795-ös jelzésű elővárosi volánbusz Budapest, Széll Kálmán tér és Zsámbék, autóbusz-forduló között közlekedik. A két célállomás között 38 megálló van, a menetidő körül belül egy óra. Budapest és Perbál között közlekedik a 794-es jelzésű betétjárata. Költség szempontjából a buszos utazás a legolcsóbb.

A Budapesti Agglomeráció Településrendezési Terve (BATrT) szerint Páty – Telki – Budajenő – Perbál – Tinnye vonalon tervezett kerékpárút kialakítása szerepel. Az útvonal Biatorbágnál csatlakozik az Országos kerékpárútvonalhoz. Az Országos kerékpárút törzshálózat délnyugat – magyarországi szakasza (Budapest – Biatorbágy – Etyek) a vizsgált terület határán fut. Kijelölt és jól kiépített, megfelelő infrastruktúrával ellátott kerékpáros útvonalon nem elérhető a település.

Számos turistaút, gyalogút és zarándokút keresztezi a települést. Valamennyi útnak nem célállomása Zsámbék, azonban Budapestről leginkább a Budai-hegyeken keresztül, a Zsámbéki-medencén át tudják a turisták jól kiépített, felfestett túraútvonal elérni a települést. Emellett a településen áthaladó El Camino magyarországi szakasza lehetőséget biztosít hazai és külföldi zarándokok számára a településen való megpihenésre.

Az M100-as gyorsforgalmi út Bicske-Esztergom közötti szakaszának megépülése révén a település számára új, kedvező közlekedési kapcsolat nyílna meg. Az utazási idő nagymértékben csökkenne Zsámbék és Esztergom között, valamint a komáromi magyar-szlovák határ is könnyen és gyorsan elérhetővé válna a településről és a medencéből. Ez új, nemzetközi látogatói kör számára nyit meg turisztikai lehetőségeket.

IV/2. Szabályozási, tervezési háttér – dokumentum elemzés

Az alábbi fejezet bemutatja turisztikai szempontból a településeket érintő dokumentumokat, tervi, fejlesztési koncepciókat, stratégiákat, valamint a jövőbeni elképzeléseket, célokat. Feltárásuk és bemutatásuk azért elengedhetetlen, mert ezek határozzák meg a jövőbeni fejlesztési irányokat, pilléreket, a tervezés során ezek szolgálnak kiindulópontként.

IV/2.1. Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció

Meghatározza a jövőbeni célok elérése érdekében, hogy Budapest és Pest megye településeinek önkormányzatainak mind gazdasági, társadalmi, ökológiai és turisztikai értelemben szervesen együtt kell működni. Számos kiaknázatlan lehetőséget lát a horgászat, lovaglás, aktív és hivatás turizmus területén. Budapesthez való közelsége miatt összekapcsolódik a fővárossal, mint turisztikai desztináció. Ez lehetőséget kínál arra, hogy a Budapestre érkező belföldi és külföldi turistáknak ebbe a térségbe is kilátogassanak.

IV/2.2. Településfejlesztési koncepciók

A jövőkép alkotás során kitér a környezeti elemek állapotának megőrzésére, a medence települései közötti együttműködésekre, a közösen kidolgozott közlekedési stratégiára, az így kigondolt környezetbarát

útvonalakra, az infrastruktúra klímatudatos megújítására, a csapadék helyben tartására és azzal való gazdálkodásra, a természetközeli ökoturizmus fejlesztésére és a fenntartható tájgazdálkodási módokra.

Az Önkormányzatok biztosítják az ökológiai funkciókkal rendelkező területek védelmét, él a helyi védelem, korlátozások lehetőségével. Az így megőrzött természetközeli területek szolgálhatnak majd alapul az ökoturizmusnak és a bemutathatóság fejlesztéséhez.

Részcélként fogalmazza meg a helyi önkormányzatokkal és egyéb gazdasági szereplőkkel való együttműködést annak érdekében, hogy elősegítsék a medence természeti és műemléki értékein alapuló kulturális turizmus fejlődését. Turisztikai stratégiai cél a medence versenyképességének a megteremtése, a fejlesztések összehangolása, a turisztikai desztináció egységes pozicionálása, valamint egy jól ismert turisztikai termék létrehozása (INT-07.).

IV/2.3. Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesület

Az Egyesület egy önkéntes szervezet, amely arra törekszik, hogy ápolják a kistérség (Zsámbéki-medence) kulturális és természeti értékeit, valamint szélesebb körben megismertessék a helyi látnivalókat. Emellett fontos feladata, hogy segítsék idegenforgalmi feladataik teljesítésében a medence településeinek önkormányzatait. A Pest megyei idegenforgalmi fejlesztési koncepció a Zsámbéki-medencét kistérségi szinten jelöli ki a turizmus közös fejlesztése érdekében. 10 település tartozik a kistérséghez, amelyek a következők: Zsámbék, Tök, Perbál, Telki, Tinnye, Budajenő, Páty, Herceghalom, Biatorbágy és Etyek. A koncepció megemlíti, hogy a jövőben a kistérség Pilisvörösvár, Szomor, Gyermely, Mány, Tarján, Alcsútdoboz és Budakeszi településeivel bővíthető.

Az Egyesület arra próbál törekedni, hogy a medence településeinek a különböző természeti adottságait, vendéglátóipari, idegenforgalmi, szálláshelyi, sport és turisztikai lehetőségeit összefogja és egy komplex turisztikai csomagot állítson elő. Célja, hogy segítse az önkormányzatokat a természeti és kulturális értékek megővésében, mivel azok szolgálják a medence fő látnivalóit, valamint közös programok, koncepciók kidolgozását kezdeményezi.

Az Egyesület részt vesz a kulturális örökség megővésében, a környezetvédelemben, a nevelésben, oktatásban, ismeretterjesztésben, kulturális tevékenységet folytat annak érdekében, hogy megőrizze a medence turisztikai attrakcióit.

Legfőbb feladatai közé tartozik a medence turisztikai kínálatának feltárása, a vendéglátó- és szálláshelyek feltérképezése és a látnivalók feljegyzése. Hozzájárul az épített környezet turisztikai szempontból kiemelkedő létesítményeinek a hasznosításában, együttműködik az országos és a helyi szervekkel, valamint a medence önkormányzataival, annak érdekében, hogy egységes idegenforgalmi fejlesztések valósuljanak meg. Gondoskodik arról, hogy a medencét ismertető, bemutató kiadványoknak egységes képe legyen, valamint a közös információs bázis létrehozásáról is. Ezen kívül vállalják, hogy a

medence egészére egy komplex turisztikai csomagot alkotnak meg, amelyet megfelelő marketing tevékenységgel népszerűsítenek és értékesítenek, emellett részt vesznek az idegenvezetés megszervezésében is.

Kiemelt programcsomagokat alkotnak, amely a következőkből áll:

- kulturális turizmus, műemléki turizmus
- művészeti szemináriumok, kurzusok
- ifjúsági művészeti táborok, konferenciák
- bortúra, bor- és gasztronómiai turizmus
- falusi turizmus, ökoturizmus
- kerékpáros, lovas turizmus, vadászat, horgászat
- rokonlátogatás

Kiemeli, hogy a falusi turizmushoz szükséges tárgyi és személyi feltételeket bővíteni kell, a kulturális turizmus idényjellegű kínálatát egész évvé kell tenni, a helyi termékek népszerűsítése érdekében gyakori kirakodóvásárokat, kézművesbemutatókat, kézműves és helyismereti táborokat és népi játszóházi foglalkozásokat kell tartani. Emellett egy közös idegenforgalmi etikai szabályzatot kell alkotni, a turizmussal foglalkozókat támogatni, a szálláshelyeket fejleszteni kell (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**).

Egy pályázat keretén belül a medencére 2023. első felében elkészült egy átfogó turisztika fejlesztési koncepció.

A kerékpáros és gyalogos infrastruktúra fejlesztésre nagy hangsúlyt fektet. Kerékpárút és járda kiépítését, valamint egy bringaring létesítését tervezi Tök és Zsámbék között. Herceghalom és Zsámbék között is kerékpárút kialakítást javasol, ezen keresztül a medence lakosai gyorsan, környezetbarát módon tudnák elérni a herceghalmi vasútállomást. Célja, hogy a medencét bekösse a Balaton Budapest kerékpárútba (BUBA) és fejlessze Etyekkel a közlekedési kapcsolatait, ennek kapcsán a vendéglátóhelyeknél elektromos kerékpártöltő állomások kialakítását tervezi. Töknél a romtemplomnál, Budajenőnél a Magtárnál kerékpáros pihenő helyet létesítene.

A természeti és kulturális értékek fejlesztésében, rekonstrukciójában is számos lehetőséget fogalmaz meg. Zsámbékon a Szent Erzsébet lépcső, a Zárdakert, a Törökkút felújítása a cél, valamint a Zichy kastélyban egy rendezvényterem kialakítása. A koncepció kitér a Szent Norbert tanösvény továbbfejlesztésére, menedékház, pihenő és tűzrakóhely kialakítására. A Szent Jakab és a Mária út mentén szállásfejlesztést javasol a terv. Zsámbékon az egykori malom menti területet helyi védelem alá helyezné a település. Tervben van ennek a területnek vízzel való előntése. Herceghalom településén egy 5 hektáros parkerdő fejlesztés áll a középpontban. Ennek keretei között valósulna meg egy komplex családi park, egy

őstermelői piac és egy bmx pálya. Páty esetében a pinchegegy fejlesztése és a borturizmushoz köthető programok támogatása áll a középpontban. Azonban nem célja a településnek lemásolnia az Etyeki pikniket. Emellett Páty kiaknázatlan lehetőségeket lát a Budavidék zöldútban, célja, hogy Budakeszit is bekösse a zöldút rendszerébe. Tök hangsúlyt fektet a sport fejlesztésekre, a jelenlegi műfüves pálya mellett infrastruktúra fejlesztéseket tervez (büfé, parkoló, játszótér), valamint célja, hogy újraélessze az egykori levendula mezőt és idővel a gyógynövényes termékeket forgalmazni tudja. Pátyon jelenleg már üzemel egy gyógynövény farm, ahol helyi termékeket lehet vásárolni, illetve évi kétszer „Szedd magad” akcióra is lehetőség nyílik. Tök önkormányzata a töki pompos levédést és a borongoló marketing fejlesztését tűzte még ki célul. Perbálon és Budajenőn tervben van egy kilátó kialakítása, illetve előbbi település esetén egy lovag tematikus út létrehozása is. A Garancsi-tó mentén ökoturisztikai létesítmény fejlesztés szerepel a koncepcióban, valamint célja, hogy a település északi részén futó Békás-patakot felduzzasztja, a mentén tanösvényt alakítana ki. Telkin a Globall hotelnél egy Nemzeti Futball Múzeum és egy focis park kialakítása szerepel a koncepcióban.

IV/3. Értékelés

IV/3.1. Vonzerők, turisztikai infrastruktúra és szuprastruktúra értékelése

Szálláshelyek

A térségben minden szálláshely rendelkezik fürdőszobával. Ennen értelmében az értékeléskor 0,5 pontot kapott az a szállás, ahol a fürdőszoba a szoba részét képezi. Abban az esetben, ha külön van a fürdőszoba, nem adunk rá pontot. 0,5 pontot kapott a szálláshely, ha van konyhája, de nem az apartman része és többen használják. 1 pontot adunk, ha a szoba részét képezi a konyha. Ha a szálláshely rendelkezik saját parkolóval 0,5 pontot kapott.

Szálláshely értékelése				
Fürdőszoba	Egyben	0,5 pont	Külön	nem jár pont
Konyha	Egyben	1 pont	Külön	0,5 pont
Parkolás	Saját	0,5 pont	Nincs	nem jár pont
Kiegészítő szolgáltatásonként	Minden kiegészítő szolgáltatás (wellness, sütőgető, ellátás, kerékpár kölcsönzés)	0,5 pont	Nincs	nem jár pont
Beszélt idegennyelv	Ha beszélnek idegen nyelvet	0,5 pont	Csak magyar nyelv	nem jár pont
Elérhetőségi forrás	Minden elérhetőség (Web, Telefon, Email, Facebook)	0,5 pont	Nincs	nem jár pont

123. ábra: Szálláshelyek értékelése

Kiegészítő szolgáltatásokba olyan lehetőségeket soroltuk, melyek tovább fokozzák a látogatói élményt, mint a wellness és a bowling. Minden plusz szolgáltatásért 0,5 pontot adtunk.

A nyelvismeretért is adtunk pontszámot, hiszen a térség fejlesztése külföldi vendégeket is vonz, jó benyomást kelt a látogatóban, ha a szállásadóval tud kommunikálni, így beszélt idegennyelvűért plusz 0,5 pont járt.

Az elérhetőségi források között szerepelt a weboldal, a térkép, a Facebook oldal, az email, valamint a telefonos kapcsolattartás. Minden elérhetőségért 0,5 pontot adtunk (125. ábra).

A térségben található szálláshelyek többsége egész évben fogadja a látogatókat, néhány szállásnál erre vonatkozó információt nem találtunk.

A szálláshelyeknél fontos meghatározni a várható turizmus típusát, a térségben lévőket két csoportra bontottuk, bakancsos-zarándokra és vegyes turizmusra.

A térségben - a rendelkezésre álló információk alapján- 550 fő elszállásolására van lehetőség. Ez az adat a valóságtól eltérhet, mert voltak olyan szállások, ahol ez az információ nem volt elérhető. A következő ábra mutatja be a térség szálláshelyeinek értékelését településekre bontva (123. ábra). A térségben vizsgált szálláshelyek értékelését a 5. számú melléklet tartalmazza (104. oldal tervlap).

Vendéglátás

A felmérés során értékeltük a vendéglátó szolgáltatásokat, 1 pontot adtunk, ha az adott szolgáltató helyi termékeket is kínált, 0,5 pontot, ha vannak helyi termékek, de nem mindegyik az. A vendéglátásnál is értékeltük az elérhetőségi forrásokat, 0,5 pontot adtunk minden elérhetőségért. A kocsmák esetében, ha meleg ételt is lehet kapni, 0,5 pontot adtunk (124. ábra). A térségben vizsgált vendéglátóhelyek értékelését a 6. számú melléklet tartalmazza.

Üzletek

Az üzletek értékelésénél fontos szempont volt, hogy hétfévégén is nyitva tart-e az üzlet. 0,5 -0,5 pontot adtunk délelőtti és délutáni nyitvatartás esetén. Amennyiben az üzlet rendelkezett internetes felülettel, 0,5 pontot adtunk. Vizsgáltuk, hogy milyen jelentőséggel bír az egyes áruház, ennek értelmében az országost 1,5 ponttal, a térségit 1 ponttal és a helyit 0,5 ponttal értékeltük (125. ábra). A térségben vizsgált üzletek értékelését az 7. számú melléklet tartalmazza.

Üzletek értékelése								
Nyitva tartás	Szombat délelőtt	0,5 pont	Szombat délután	0,5 pont	Vasárnap délelőtt	0,5 pont	Vasárnap délután	0,5 pont
Online elérhetőség	Van	0,5 pont	Nincs	nem jár pont				
Jelentőség	Országos	1,5 pont	Térségi	1 pont	Helyi	0,5 pont		

125. ábra: Üzletek értékelése

Turistaút-hálózat és jelzésrendszer

Ahogy az egyes településeknél részletezve is bemutattuk, a medencét számos tanösvény, turista- és zárandokút szövi be, emellett megtalálható még a Budavidék zöldút is. A térségen keresztül halad a Mária út, az El Camino magyarországi szakasza, valamint a Sárga és Zöld jelzésű utak is.

A térségben gyakoriak a tematikus, spirituális, teljesítmény- és hagyományos túrák. A medence kedvelt helyszín az országúti és hegyi kerékpárosok, valamint a terep lovasok körében. Azonban infrastrukturális szempontból jól kiépített kerékpárút és lovasút sem található a térségben.

A kijelölt túra útvonalak állapota sok esetben leromlott, hiányzik a kiépített infrastruktúra. Pihenőhelyek, tűzrakóhelyek, ismeretterjesztő táblák kevés helyen fordulnak elő. Ezek állapota szintén sok esetben

Vendéglátás értékelése						
Helyi termékek	Van	1 pont	Részben	0,5 pont	Nincs	nem jár pont
Elérhetőség	Minden elérhetőség	0,5 pont				
Meleg étel (kocsmáknál)	Van	0,5 pont	Nincs	nem jár pont		

124. ábra: Vendéglátás értékelése

leromlott, felújítást és cserét igényelnek. Az utat több szakaszon benőtte az útmenti növényzet, amely a kényelmes és biztonságos túrázást veszélyezteti. A turistautak jelzésrendszere, a felfestések többnyire jó állapotban vannak. Jól észrevehetőek, logikusan követik egymást, segítik a tájékozódást. Azonban egyes helyeken ezek is beavatkozást igényelnek, az elhalványodott jeleket javasolt újra festeni.

A térségben található a Budavidék zöldút, amely látogatottsága, kihasználtsága rendkívül alacsony. Ennek oka leginkább az ismertség, szervezettség hiánya. Az út jelzésrendszere hiányos, az utat jelző kő oszlopok sok esetben eltűntek, a megmaradtak állapota erőteljesen leromlott. A zöldút első sorban kerékpárral és gyalog járható be, ugyanakkor a domborzati adottságokból kifolyólag sok szakasz nem vagy nagyon nehezen kerékpározható. Az út típusa a legtöbb szakaszon földút, amelyet hagyományos kerékpárral nehezen lehet bejárni. Az elemzés során a turistautak és a meglévő zöldút meredekségét vettük figyelembe és ez alapján osztottuk hat különböző kategóriába, a lejtés alapján. Megkülönböztetünk bejárás szempontjából könnyű (0-2%), haladó (2-4%), közép nehéz (4-6%), nehéz (6-8%), sport (8-10%) és extrém (10%-) szakaszokat. A legmeredekebb szakaszok a Budai-hegyek oldalán, Telki, Budajenő és Perbál egyes területein, valamint Tökön és Zsámbékon a Nyakas-hegynél találhatóak. A legkönnyebben bejárható szakaszok leginkább a medence belsőben vannak jelen, ott az út sok esetben sík, minimális lejtéssel rendelkezik (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**).

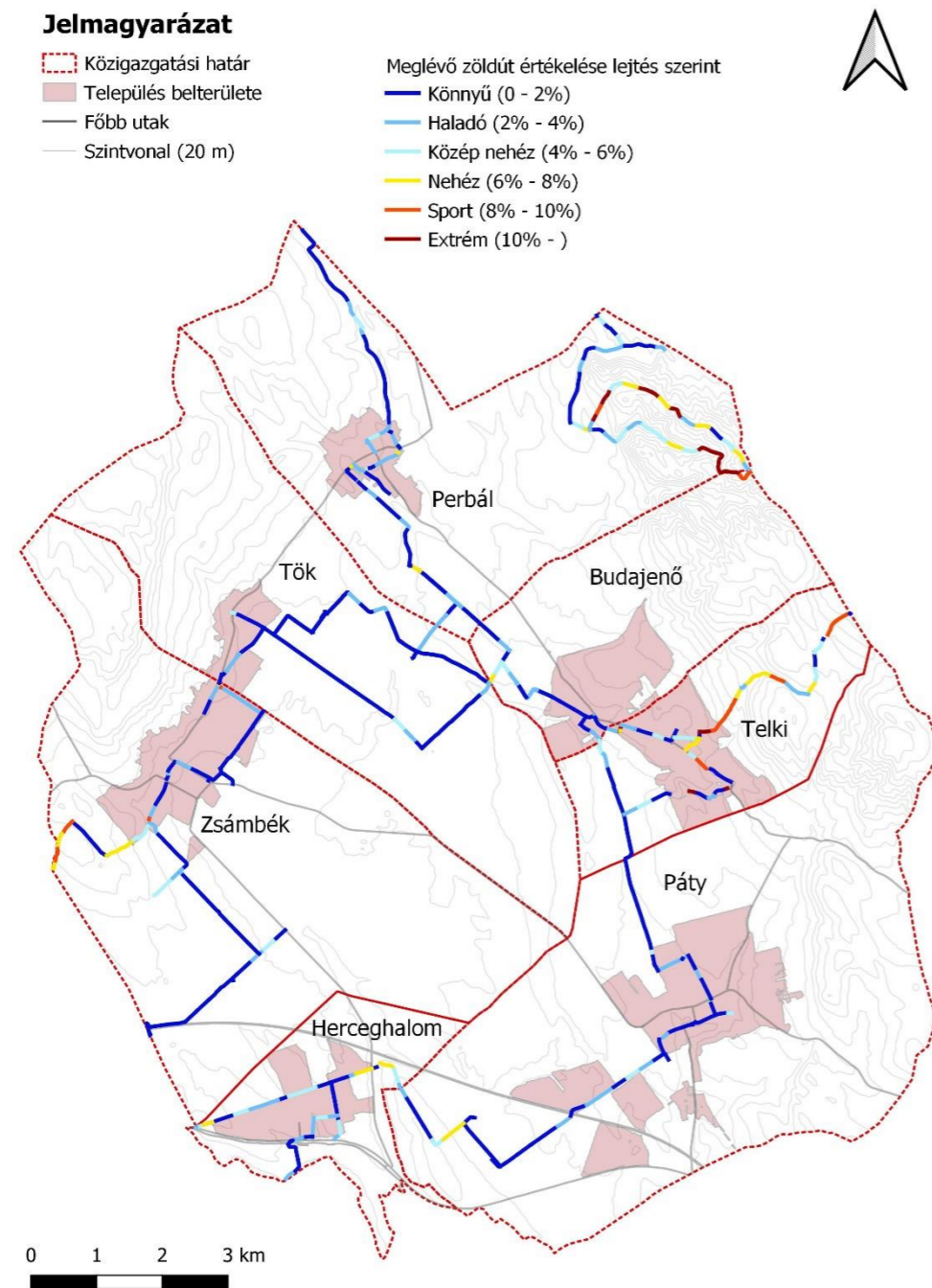
Zöldút

A Budavidék zöldút zsámbéki szakasza a helyiek és a túrázók körében is ismeretlen. Helyszíni bejárás során a megkérdezettek közül többen a létezéséről sem tudtak. A kirándulók, túrázók körében sem népszerű,

ők inkább használják a turistautakat. Megállapítható, hogy a zöldút forgalma nagyon alacsony. Nagyon kevés az olyan turista, kiránduló, helyi lakos, aki tudatosan keresné a zöldutat és direkt azon menne végig. A nem tudatos használók aránya azonban magas. Sok turista, kiránduló halad végig a zöldúton, miközben nem is tud róla, hogy milyen típusú úton halad. Ennek egyik oka a marketing hiánya és a nem megfelelő tájékoztatás, útjelző táblák hiánya, leromlott állapota. Az útjelző kő oszlopok a belterületi részen többnyire

benőtte a növényzet, ezért egyáltalán nem látszódnak. A mezőgazdasági parcellák közelében több oszlopot is eltávolítottak, kiszántottak a mezőgazdasági munkák során.

A kijelölt útvonalak jelenlegi állapota változó. Sok esetben erőteljesen leromlott. A burkolt utak számos helyen nagyon rossz minőségűek, a burkolat töredezett, sok kátyú található. Ez a kerékpárral való bejárást nehezíti. A földutak a burkolt utakhoz hasonlóan rossz állapotúak. Megfigyelhető a vízerózió, ezáltal több balesetveszélyes útszakasz is kialakult. Emellett a növényzet is több helyen benőtte az utat. Az útszéli cserjék belógnak az út sávjába, ezáltal jelentősen lecsökken az út használható szélessége. A zöldút állomásai nehezen azonosíthatók be, a helyszínen nincsenek erre utaló jelek, táblák, információk. Pihenőhelyek, frissítőpontok is hiányoznak. Nincs jelölve, hogy hol van mód kerékpárkölcsönzésre, melyek azok a kerékpárüzletek, lovardák, amelyek részei a zöldútnak és lehetőség van náluk kerékpár vagy ló kölcsönzésre. Ugyanúgy hiányzik az az információ, amely a helyi termékek bemutatását szolgálja. A túrázó nem tudja, hol lehet kipróbálni, beszerezni helyi termékeket. Az út menti zöldinfrastruktúra elemek, mint fák, fasorok, erdők az út kialakításának időpontjához képest keveset változtak, Valamennyi fasor, erdő megmaradt. Ezek állapota jónak mondható, igaz több helyen a fenntartás elmaradt, leginkább az út menti cserjéknél. A nem megfelelő fenntartás ahhoz vezethet, hogy az útvonalat benővi a növényzet, így bejárhatatlanná, beazonosíthatatlanná válik. A zöldinfrastruktúra elemek az út egyik értéke. A fák, fasorok, erdők árnyékolják az utakat, természetközeli élményt nyújtanak.

126. ábra: Meglévő zöldút értékelése lejtés szerint

megmaradtak, azonban állapotuk sok esetben leromlott, nehezen érzékelhetőek. Több helyen másik táblát helyeztek az utat jelző kőoszlop elé, köré, így nehezen észrevehetőek. A külterületi részekben a kőoszlopkát

IV/3.2. SWOT analízis

Annak érdekében, hogy átfogó képet kapjunk a térség turisztikai helyzetéről SWOT- analízisben elemeztük a Zsámbéki-medence erősségeit, lehetőségeit, gyengeségeit és a lehetséges veszélyeket (127. ábra).

IV/3.3. Összegzés

A turisztikai pillér megvalósítását a turisztikai helyzet feltárásával indítottuk, amely során feltártuk a térség jelenlegi turisztikai szempontból lényeges infra- és szuprastrukturális elemeit, az attrakciókat és vonzerőket. Ezek segítségével meghatároztuk a lehetséges fejlesztési irányokat, valamint a térségben népszerű turizmustípusokat, amelyek alapot nyújtottak a javaslatinkhoz annak érdekében, hogy sikeres fejlesztések valósuljanak meg.

Az értékelés során a szálláshelyeket, vendéglátóegységeket, boltokat és az utakat értékeltük. A programokat havi lebontásban összegeztük. Ezt követően pedig az attrakciókkal foglalkoztunk, kategorizáltuk azokat. Az értékelés lezárásaként egy SWOT-analízist készítettünk, amely összeszedi a térség erősségeit, gyengeségeit, számba veszi a lehetőségeket és a veszélyeket is egyaránt.

A pillér zárásaként javaslatokat (ld. VI. fejezet) tettünk, melyeket a helyzetfeltárás és értékelés alapozott meg. Javaslataink megalkotása során a fő célunk a térben és időben egységes kínálat megteremtése volt, valamint a kreativitás, és valami új alkotása, amely egyedi vonzerőt jelenthet a Zsámbéki-medencében.

A fejlesztések között szerepelnek a már meglévő attrakciók újragondolása és termékké fejlesztése, új attrakciók létrehozása a már meglévő adottságokra építve, valamint a turisztikai infra- és szuprastruktúra fejlesztése.

Erősségek	Lehetőségek
<ul style="list-style-type: none"> • Vidéki hangulat • Természeti környezet, tájkép • Gazdag örökségi állomány • Kulturális örökségek <ul style="list-style-type: none"> → boros hagyomány, pincék, pincesorok → majorság (magtár, víztorony) → nemzetiségek (svábok), népi rendezvények, hagyományörzés, receptek, történetek → Aynard lovagok • Szakrális örökségek <ul style="list-style-type: none"> → vallási emlékek, tudás, szakértelem - premonstreiek → Mária-út, zarándok utak → keresztelők, kápolnák, templomok, kálváriák • Változatos szállások (bakancsos, falusi, zarándok, magas színvonalú szálláshelyek) • Sokszínű, változatos rendezvények, programok • Budapest közelsége • Turistautak, zarándokutak • Egyedi, helyi termékek (borok, töki pompos, kerámiák, gyógynövényes termékek) • Lovardák jelenléte • Számos Egyesület aktív jelenléte 	<ul style="list-style-type: none"> • Európai uniós pályázat elnyerése • BuBa-hoz való csatlakozás • Érdeklődés növekedése a gasztro-, bakancsos-, zarándok és lovasturizmus iránt • Kisfaludy program pályázati - szálláshely fejlesztés • M100-as gyorsforgalmi út megépítése - új turisztikai réteg megjelenése • Jövőipari és Innovációs Park megépítése Zsámbékon • Budavidék Zöldút felélesztése
Gyengeségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • Kevés szálláshely • Programok szezonális - kevés az állandó, egész évben látogatható program, attrakció • Programok egyenlőtlen eloszlása • Turisztikailag kevésbé erős hónapokban (december-március) programok hiánya • Összefogás, együttműködés hiánya, széthúzás a települések között, egyéni célok • Megosztott helyi közösségek • Rossz közlekedési infrastruktúra • Bemutatás, marketing hiánya • Elavult, nehezen értelmezhető, látható információs táblák • Hiányosságok a tömegközlekedésben • P+R parkolók hiánya • Elektromos kerékpár töltők hiánya • Vasúti közlekedés hiánya • Budavidék Zöldút nehezen járhatósága, ismeretlensége • Kerékpárutak hiánya • Adottságok kihasználatlansága • Motiváció hiánya 	<ul style="list-style-type: none"> • Városiasodás iránti igény • Agglomerációs folyamatok erősödése • Alvótelepülések kialakulása, meglétének erősödése • Zsámbék túlterheltsége a gazdasági, turisztikai fejlesztések miatt • Fejlesztési támogatások elmaradása • Pályázatok elszalasztása • Párhuzamosan történő, de nem térségi szintű fejlesztések a települések között

127. ábra: SWOT analízis

IV/4. Forráshivatkozás

Ebben a részben a felhasznált nyomtatott és internetes források kerültek felsorolásra.

Nyomtatott irodalom

SZÁSZ 2021. -Szász Éva: Két keréssel Zsámbékon és környékén, Kiadó: Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesület, 2021

TAK ZSÁMBÉK 2017.: Zsámbék Településarculati Kézikönyve, Zsámbék Város Önkormányzata, Zsámbék, 2017.

Magyarország – Aktívan a természetben, 2022 – Kiadó: Magyar Turisztikai Ügynökség

Zsámbék Településfejlesztési Konceptiója, Zsámbék Város Önkormányzata, Jóváhagyva a 21/2020. (III. 06.) KT határozattal

Magyar turisztikai Ügynökség 2017 – Magyar Turisztikai Ügynökség: Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030, 2017

Internetes források

<https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/>

<http://www.pestmegye.hu/teruletfejlesztes>

<https://zsambek.hu/vendegeinknek/szallas>

<https://www.zsambek.hu/vendegeinknek/latnivalok>

<https://turistautak.openstreetmap.hu/>

<https://zsambek.hu/vendegeinknek/programok>

<https://infostart.hu/belfold/2021/09/08/igy-indul-tovabb-az-m0-s-az-m1-estol-eszakra-terkep>

<https://www.zsambek.hu/egyeb/item/1471-varosrendezes>

https://www.zsambek.hu/images/varoshaza/varosi_onkormanyzat/varosrendezes/2.pdf

<http://zsambekiszinhaz.hu/wp-content/uploads/2019/03/Zs%C3%A1mb%C3%A9ki-medence-Idegenforgalmi-Egyes%C3%BClet-Alap%C3%ADt%C3%B3-Okirata.pdf>

<https://www.fesztivalportal.hu/hagyomanyorzo-fesztival/fekomadta-fesztival-zsambek>

<https://www.tinnye.hu>

<https://budajeno.hu>

<https://www.telki.hu>

<https://zsambekinfo.hu>

<https://perbal.hu/>

<https://perbal.hu/helytorteneti-kiallitoter/>

<https://www.google.com/maps/@47.5932151,18.7514614,2008m/data=!3m1!1e3>

<https://perbal.hu/helytorteneti-kiallitoter/>

<https://merretekerjek.hu/#zoom=12.994239833974383&lat=47.79669&lon=18.75027&scope=montival>

<https://turistautak.hu/maps/mapnik/geojaunt.php?lat=47.542290&lon=18.977504&zoom=15&layers=00B00FTF&arr1>

http://www.iranymagyarorszag.hu/patko_csarda_es_udulohazak/I100184/

<https://www.facebook.com/dokigrill.hu/>

<https://www.facebook.com/tokkozsegonkormanyzata/>

<https://merretekerjek.hu/#zoom=14.790355885557641&lat=47.58717&lon=18.72683&scope=montival>

<https://mariaut.hu/>

<https://www.tok.hu/app/TokApp/index?id=36>

<https://kemeneslovasmajor.hu/>

<https://www.tok.hu/app/TokApp/index?i>

<https://zsambekinfo.hu/latnivalok/helytorteneti-kiallitas/>

<https://nyakas.hu/>

<https://www.google.com/maps/@47.4831427,19.0848337,14z?authuser=0>

<https://zalaco.hu/termekek/toki-pompos/>

<https://zsambekinfo.hu/latnivalok/kutvolgy-tok/>

<https://foursquare.com/v/%C3%B3ri%C3%A1sok-1%C3%A9pcs%C5%91je/5c726942aa6c9500391d0138>

<https://abacus.hu/>

https://arvalanyhaj-home-apertman.business.site/?utm_source=gmb&utm_medium=referral

<https://angyalszallas.hu/>

<http://paaghetterem.hu/>

<https://www.gastlandhotelek.hu/hu/m1/galeria>

<https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/>

<https://www.herceghalom.hu/?module=news&action=show&nid=185724>

<https://www.herceghalom.hu/index.php?module=news&action=show&nid=185726>

<http://www.pestmegye.hu/ertektar/4290-sasfeszek-to-paty>

<https://www.muemlekem.hu/>

<https://www.herceghalom.hu/?module=news&action=show&nid=185734>

<https://www.herceghalom.hu/?module=news&action=show&nid=185735>

<https://www.herceghalom.hu/index.php?module=news&action=show&nid=185726>

<https://zsambekinfo.hu/latnivalok/spleny-varady-kastely-paty/>

<https://www.muemlekem.hu/muemlek/show/-17105>

<https://honlap.parokia.hu/lap/paty/hir/mutat/8041/>

<https://epiteszforum.hu/a-szentely-amelyet-nap-nap-utan-ujrafest-a-feny>

<https://patyiloter.hu/>

<https://www.herceghalom.hu/?module=news&action=getfile&fid=273382>

https://paty.hu/styles-data/images/content/Patyikurir/paty_kurir_2023_01_januar_web.pdf

<https://www.volanbusz.hu/hu/menetrendek/telepules-szerinti-menetrendi-kereso/H#horgony>

<https://www.volanbusz.hu/hu/menetrendek/telepules-szerinti-menetrendi-kereso/P#horgony>

<https://csodasmagyarorszag.hu/tourinform>

**Zsámbéki-medence tájvédelmi és
tájfejlesztési tanulmányterv**

Turisztika - vizsgálat:
Attrakció

Jelmagyarázat

□ Tervezési terület

Alaptérképi elemek

— Autópálya

— Elsőrendű út

— Másodrendű út

— Úthálózat

— Vasút

— Vízfolyás

■ Belterület

■ Buszmegálló

■ Vasútállomás

□ Buszmegállók 1 km-es
vonzáskörzete

— Turistautak

— Mária út

— Szent Jakab út

— Tanösvény

— Zöldút

— Kerékpárút

Attrakciók

■ Természeti attrakció

■ Szakrális érték

■ Kulturális attrakció

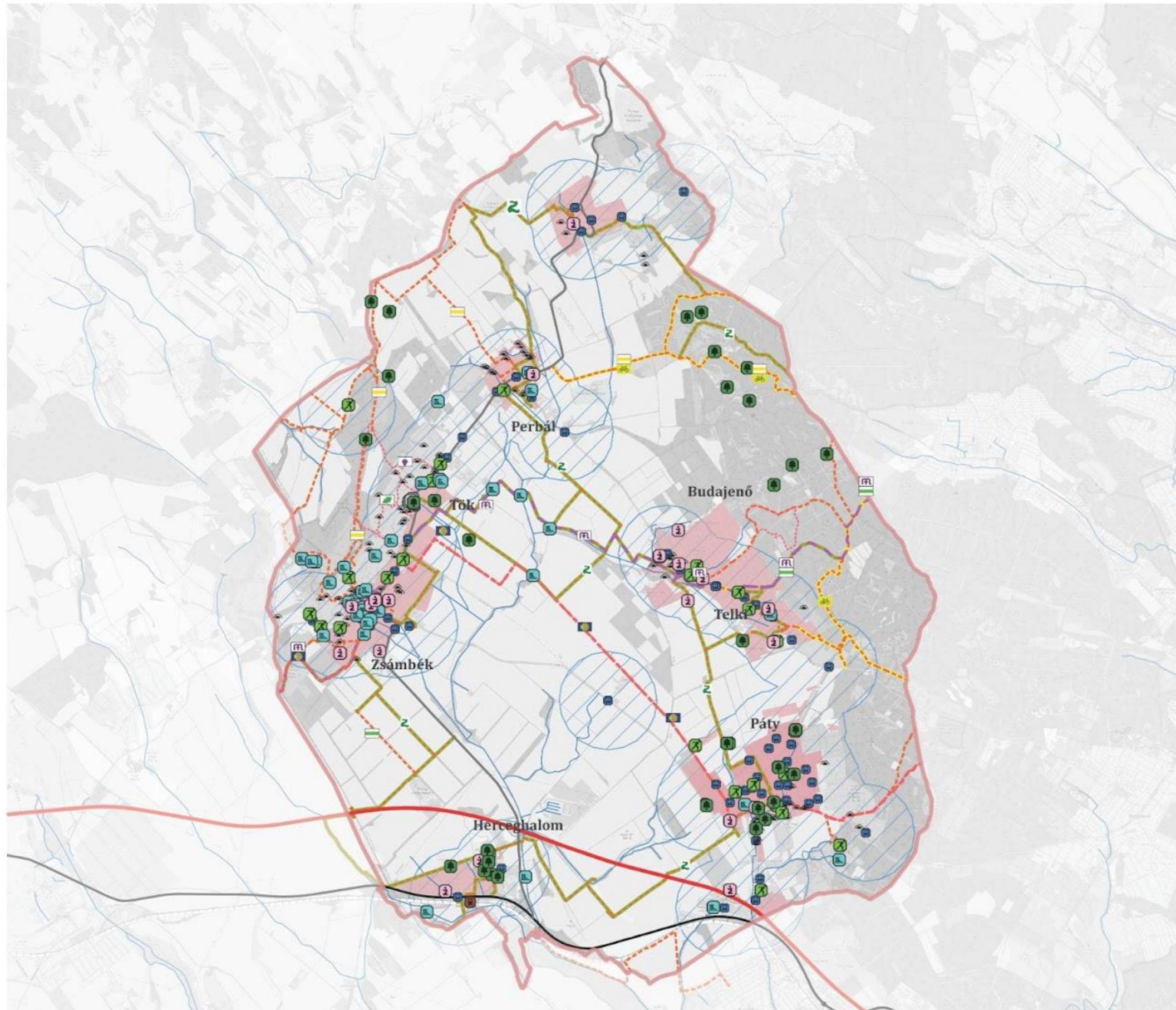
■ Sport és rekreáció

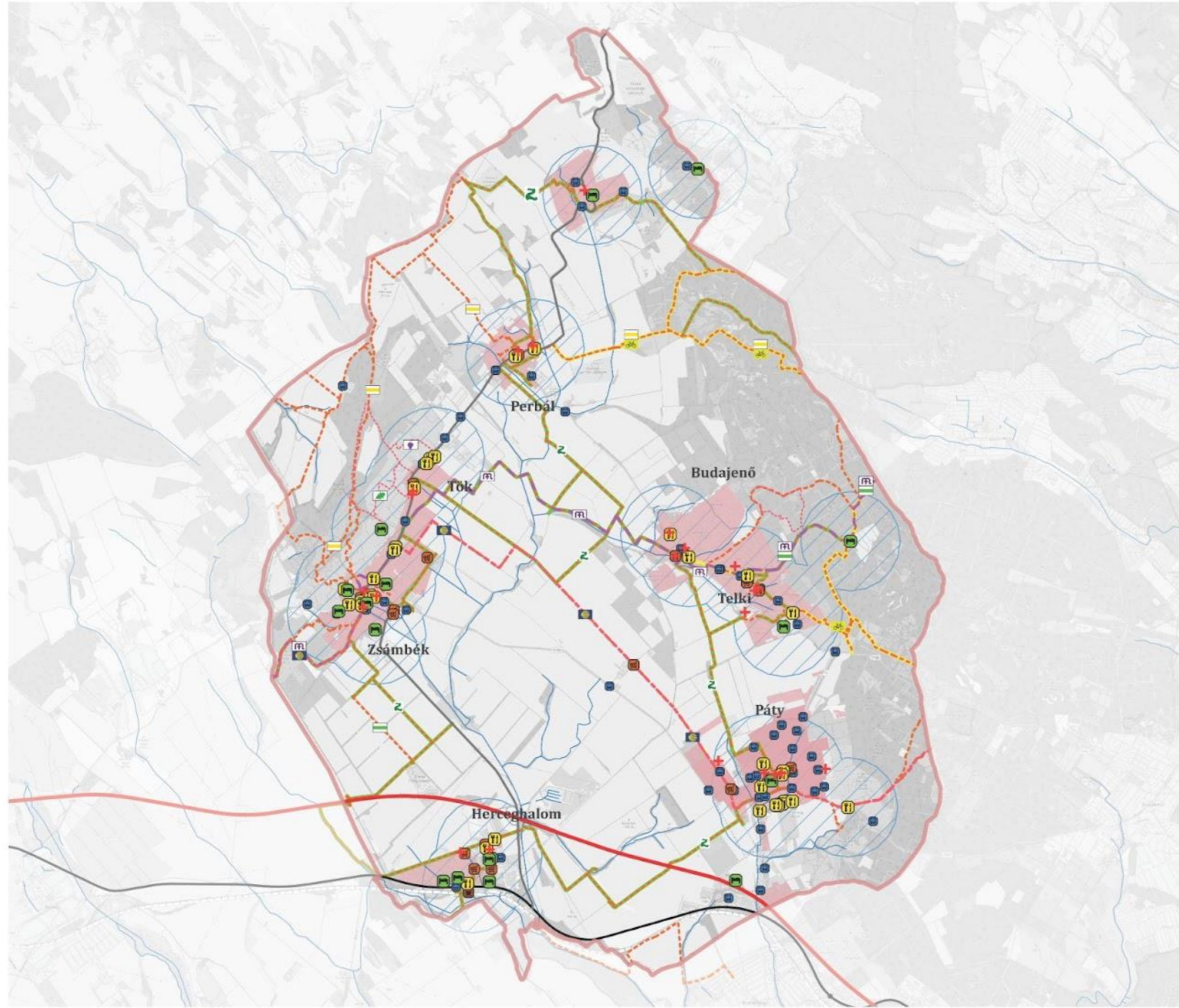
■ Pince, pincesor

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

0 1 2 3 4 km

**Zsámbéki-medence tájvédelmi és
 tájfejlesztési tanulmányterv**
 Turisztika - vizsgálat:
 Turisztikai infra- és szuprastruktúra

Jelmagyarázat

- Tervezési terület
- Alaptérképi elemek**
- Autópálya
- Elsőrendű út
- Másodrendű út
- Úthálózat
- Vasút
- Vízfolyás
- Belterület
- Turistautak
- Mária út
- Szent Jakab út
- Tanösvény
- Zöldút
- Kerékpárút
- Étterem/vendéglátóhely
- Szálláshely
- Élelmiszerbolt
- + Egészségügyi intézmény
- Buszmegálló
- Vasútállomás
- Szállás- és vendéglátóhelyek
1 km-es vonzáskörzete

Tájépítészeti, Településtervezési és
 Díszkertészeti Intézet
 MSc II. évfolyam, 2023

Javaslatok

I. A zöld- és kék infrastruktúra hálózat és a vízviasszatartás lehetőségeinek fejlesztése

A zöld- és kék infrastruktúra javaslataink elsődleges célja fenntartható tájhasználat kialakítása. A területhasználatok bölcs megválasztása és az erőforrások felelős hasznosítása együttesen eredményezhet egy hosszútávon fenntartható, stabil ökológiával rendelkező tájat (106. oldal tervlap)).

Mezővédő erdősávok és gyepsávok telepítése

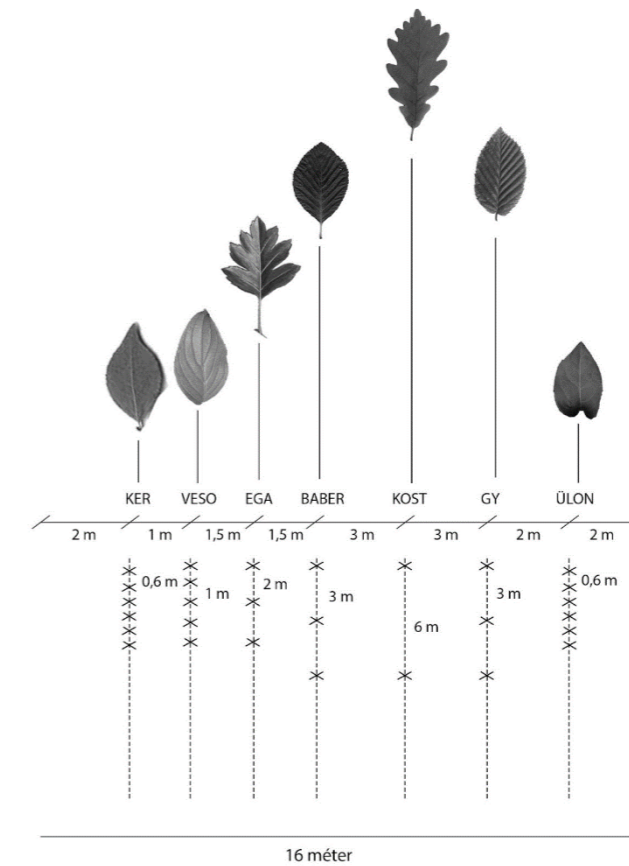
A térség számos, nagy kiterjedésű egybefüggő szántófölddel rendelkezik. Ezek mind ökológia, mind éghajlati szempontból előnytelenek, így azok határain mezővédő erdősávok kialakítását, ahol már van, csak rossz állapotú, ott rehabilitációját javasoljuk. Ez egyrészt pozitívan hatna a terület ökológiai viszonyaira, másrészt csökkentené annak szélsőséges szélviszonyait. Ezen erdősávok mellett jelentősen javítanák a terület vízmegtartását, lévén gátolnák annak lefolyását, valamint tartós talajmegkötést is jelentenének. Ezen erdősávok esetében az erdőtörvényben meghatározott minimális szélességet vesszük alapul, így ahova mezővédő erdősávot javasolunk, oda egy minimum 20 méter széles vegetációt telepítenénk. Ezek esetében a természeteshez minél közelebbi állapotok elérése a cél, melyek során tatárjuhar (*Acer tataricum*), mezei juhar (*Acer campestre*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*) faegyedek beültetése mellett a cserjeszintbe vadrózsa (*Rosa canina*), húsos som (*Cornus mas*) és vadszeder (*Rubus plicatus*) kerülne telepítésre. Ezek lehetővé tennék, hogy a helyi ökoszisztémák számára minél kedvezőbb körülményeket teremtsünk (128. ábra). Az erdősávok mellett javasoljuk a gyepsávok kialakítását is, amely kijelölése az erdősávokkal együtt egy átfogó tájgazdálkodási és birtokrendezési feladat, amely a gazdálkodók bevonásával valósítható meg a natúrpark létrehozása, működése során.

Zöldtetők kialakítása

8-20 cm termőközeg vastagságú extenzív zöldtetőket javasolunk kialakításra, melyek növényállományát *Sedum* fajok adják (*Sedum album*, *Sedum sexangulare*, stb...). Az extenzív zöldtetők csökkentik a szerkezet energiafelhasználását, a tetőn keletkező csapadék pufferelemével csökkentik annak lefolyási tényezőjét, adott vízfolyás vízgyűjtő területén létesített zöldtető javítja annak vízháztartását.

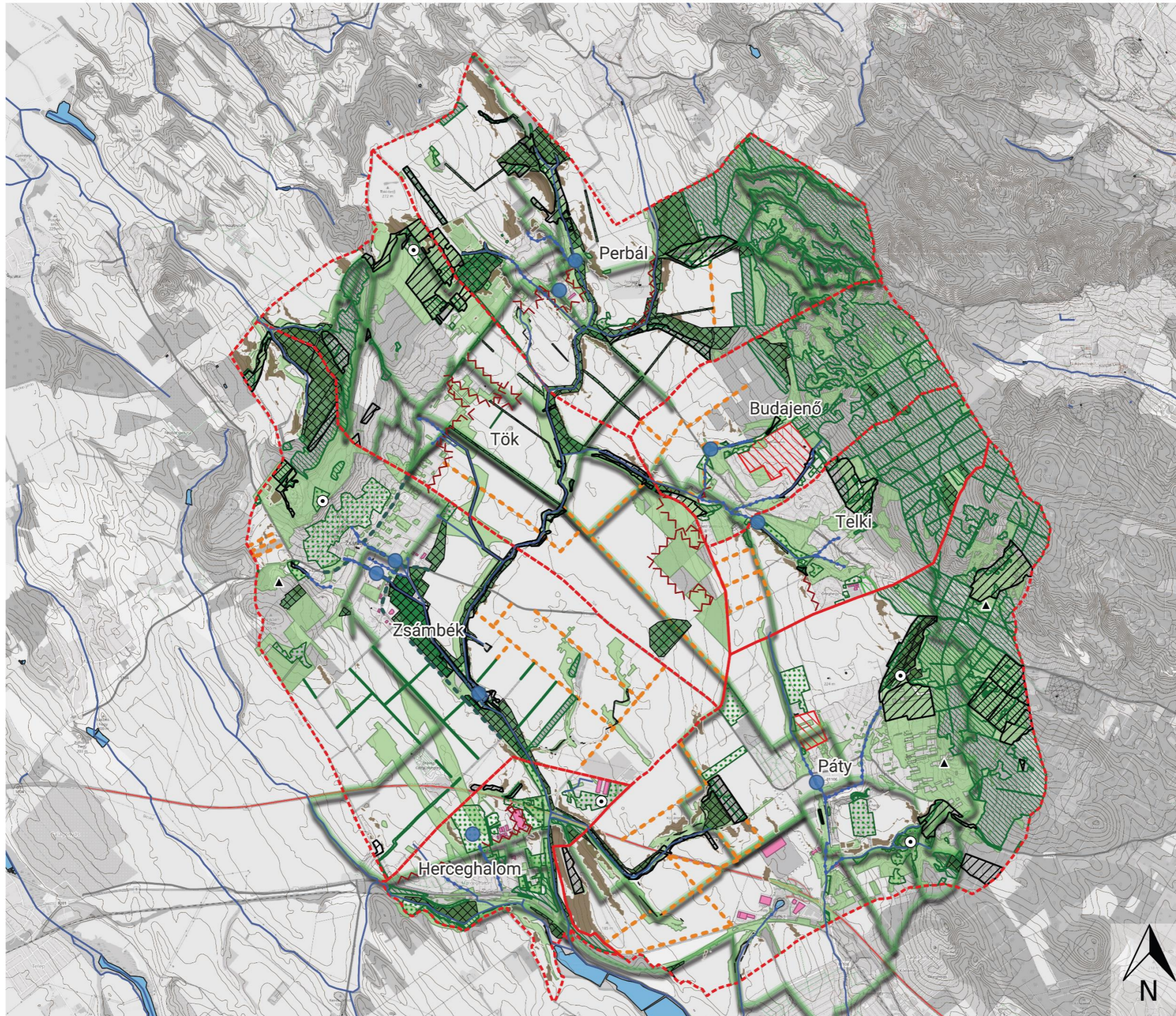
Településszegélyek rendezése

Eltérő területhasználatok találkozása gyakran konfliktusoknak ad helyet. Olyanoknak, mint az illegális hulladéklerakás, a mezőgazdasági területekhez kapcsolódó beépítések, vagy az ökológiai szempontból értékes területek degradációja, nagy kiterjedésű szántók és a lakóterületek találkozása. Javasoljuk a szegélyterületeken fellépő konfliktusok részletes vizsgálatát és a helyi lakosokkal, területhasználókkal

128. ábra: Mezővédő erdősávok telepítése

együtműködésben kialakítható megoldások feltárását a vizuális, ökológiai, klimatikus és esztétikai konfliktusok feloldására.

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájtervezési Tanulmányterve

Zöld- és kékinfrastruktúra javaslatok

Jelmagyarázat

- Zöldfelületek létesítése
 - Ökológiai kapcsolat megteremtése
 - Folyamatos erdőborítás biztosítása
 - Értékes élőhelyek megőrzése
 - Idegenhonos fajok cseréje
 - Folyamatos növényborítás biztosítása
 - Potenciális zöldtetők
 - Potenciális gyeprahabilitációs terület
 - Zöldút menti területek rendezése
 - Hiányos fasorok pótlása
 - Mezővédő erdősávok telepítése
 - Szegélyek rendezése
 - Vízfolyások rehabilitációja
- Pontszerűen megjelenő javaslatok
- Vízzikkasztás
 - Anyagnyerő területek rehabilitációja
 - Gyepok fenntartása kaszálással

II. Tájrehabilitáció, vízviszartartási javaslatok

Ebben a fejezetben a tájrehabilitációs és vízviszartartásra vonatkozó fejlesztési javaslatok kerültek összegyűjtésre.

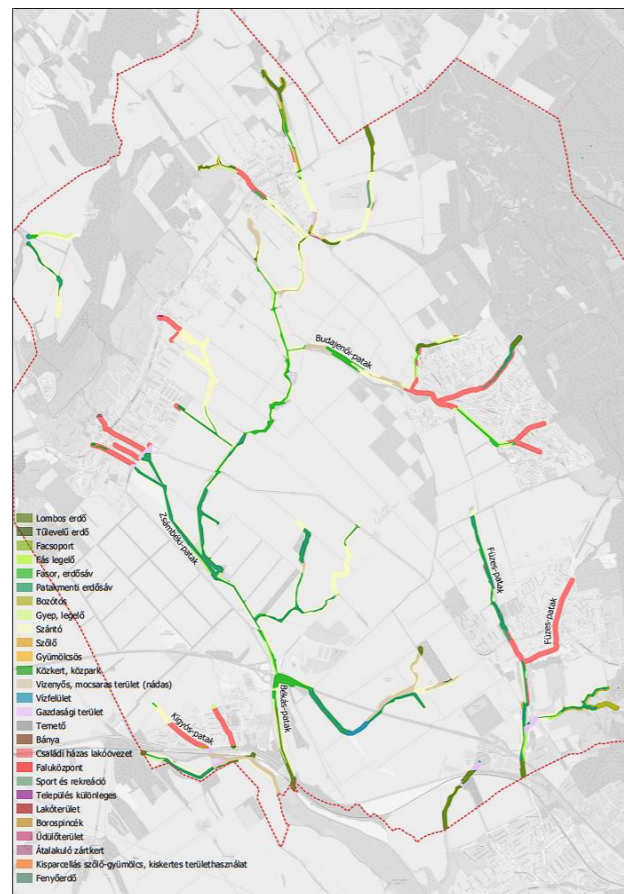
II/1. Vízviszartartás, patak rehabilitáció

Ebben a részben a természetes nedves gyepek rehabilitációjára, valamint a patakmenti vegetációk vizsgálatára vonatkozó javaslatok kerültek kifejtésre.

II/1.1 Patakmenti vegetáció rehabilitációja

Természetes nedves gyepek rehabilitációja

Ökológiai és vízgazdálkodási szempontból is fontos, azon természetes, természetközeli vizes társulások rehabilitációja, melyek jelentős vízmegtartó képességgel bírnak. Jelenleg az ilyen állományok csak kis területen jelennek meg, jelentősen lecsökkent a területük az elmúlt 150 évben, így helyreállításuk, fontos feladat a klímaváltozás hatásainak csökkentése szempontjából is. Ezen helyszínek pontos lehatárolásához és kialakításuk megalapozásához egy részletes, célzott kutatást javasolunk, mellyel meghatározhatjuk akár a telepítésre szánt fajokat is (129. ábra).

129. ábra: Természetes nedves gyepek

Patakmenti vegetációk vizsgálata

A vízfolyások körül 50-50 méteres pufferzónában (a minimálisnak számító árterület szélességében) vizsgáltuk a vízfolyásokat kísérő területhasználatokat, majd ezeket a sávokat természetesség szerint 4 kategóriába soroltuk a főbb vízfolyások esetében (a Békás-patak, Zsámbéki-patak, Budajenői-patak és a Füzes-patak mentén). Homogénnek tekinthető patak-szakaszokat határoltunk le a természetesség, illetve a tájhasználat szerkezete alapján, így jöttek létre az alábbi kategóriák: Jelentősen átalakított, Zavart, Elfogadható, Megfelelő. Sajnos természetközelinek, zavartalannak minősíthető patak-szakasz nem található a tervezési területen, bár vannak természeti-ökológiai értéket képviselő szakaszok, mint a Békás-patak az egykori malom környékén.

Pirossal jelöltük a beépített környezetben, főként a települések belterületein áthaladó, mesterséges szakaszokat. Jól láthatóan átalakított szakaszokon jellemzően szántóföldek, vagy nagyon keskeny gyepsávok kísérik a patakmedret. Az elfogadható és megfelelő kategóriákban a vízfolyások partmenti szakaszai természetközeli állapotban, gyepes és erdős pufferzónával rendelkeznek, a két kategória között csupán méretbeli eltérés van. Az elfogadható kategóriában található szakaszok pufferzónája átlagosan 30-40 méter alatt van, vagy speciális esetekben csak a vízfolyás egyik oldalán található meg, bár ott esetlegesen nagyobb kiterjedésben. A megfelelő kategóriában a vízfolyások fás-gyepes-cserjés pufferzónája meghaladja az 50-60 méteres szélességet is, valamint az ökológiai hálózatban fontos szerepet játszik, helyenként erdősávokkal, fasorokkal és természetes gyepekkel kapcsolódik más, nem vízfolyás menti természetes élőhelyekkel.

Ezek a szakaszok a rehabilitáció során akár mintaként is szolgálhatnak, hogy legalább ilyen part menti sávja legyen a négy fő vízfolyásnak a Zsámbéki medencében. Javasoljuk a pufferzónák kiszélesítését, fás és gyepes társulások létrehozását első ütemben az ábrán narancssárgával jelölt csekély természetességű szakaszok esetében. Javasoljuk még a belterületeken folyó patakok medrének burkolatváltását természetesre, illetve környezetük rendezését, növények változatos telepítésével a biodiverzifikáció visszaállítása miatt (130. ábra).

130. ábra: Patakmenti vegetációk vizsgálata

II/1.2. Vizenyős gyepes, patakot övező "ökológiai folyosó" puffer területeinek rehabilitációja

A térség legfontosabb ökológiai folyosója egyértelműen a Békás-patak, valamint annak közvetlen környezete az ártéri galériaerdőkkel, cserjésekkel és a vizenyős gyepesekkel együtt. Ezért ezen területek rehabilitációja előnyt élvez, hogy a folyosó egyes szakadásait helyreállíthassuk. A szakadásokat legtöbbször a beszántás okozza, eltüntetve a természetes növényzetet, de a fragmentációt okozhatják az utak is, amelyek keresztezik a patakot. Helyreállításuk nemcsak az élővilág kapcsolatainak helyreállítása miatt fontos, hanem a környező területek állapot javítása miatt is. Ezek a folyosók puffer területként funkcionálnak, megtartják a nedvességet, élénkítik a talajéletet, megszűrik a káros anyagokat és védelmet nyújtanak a szélerózió okozta porviharok ellen.

Az ökológiai folyosón legjobban terhelt szakaszai az M1-es autópálya kereszteződésénél, Tökön a legfelszántottabb területen, valamint Perbálon az ipari területektől délre találhatók. Az első területnél a tehermentesítés nem megoldható, viszont a fragmentáltság mértéke minimalizálható. A másik két területen a terhelés teljesen megszüntethető a területek rehabilitációjával, mivel folyamatos, külső hatások nem éri ezeket a területeket.

Az ökológiai folyosó puffer területei azok a partmenti galériaerdő-sávok, ártéri gyepesek, melyek a mezőgazdasági munkák szennyezéseitől, terheléseitől óvják meg az ökológiailag legértékesebb területeket. Ezek rehabilitációja történhet a magterületekkel együtt vagy azok helyreállítási munkálatai után.

A gyepesek helyreállításánál a pataktól mindkét irányba 30 méter szélesen fel kell számolni a szántóföldeket vagy egyéb használatú földeket, hogy helyet adjanak az új, természetesebb vegetációnak. Talaj előkészítés után a területhez legközelebbi, még érintetlen vagy kis mértékben bolygatott gyepesek április-májusi kaszálékát (amit alternáló kaszával gyűjtöttek össze) kell itt elteríteni, hogy ezzel is segítsük a helyi stabil vegetációk terjedését. Amennyiben erre nincs lehetőség R stratégiás fajokat kell vetni, melyek nem engedik fel a gyomokat, viszont kiváló előtelepítésként szolgálnak a helyi kompetitorok számára.

A rehabilitációra kijelölt területek kis része meredek, 7%-nál nagyobb lejtésű szántóterületeken található. Mivel ezek víz kedvelő gyepesek, az előző módszert ki kell egészíteni egy megelőző lépéssel: a terület vízvisszatartásának javításával. A legjobb megoldás a szintvonalakkal párhuzamos árkok. Négy méterenként 30 centiméter mély árkok kialakítása, már kellően tartós vízvisszatartást biztosít.

II/1.3. Szántóterületek erózió és defláció elleni védelmének kialakítása

A szántóterületek védelmét leghatékonyabban mezővédő erdősávok telepítése segíti, mely nemcsak az élővilág számára nyújt menedéket, de serkenti a talajéletet, csökkenti a szél okozta deflációt egy természetes szélfogóként és csökkenti a vízeróziót is, mivel a lefolyó tápanyagokat a földdel és a csapadékkal együtt megfogja. A mezővédő erdősávok egyúttal a természetlagra is bizonyítottan kedvező hatással bírnak. A fősávok kialakításakor fontos, hogy az uralkodó északnyugati szélirányra merőlegesek legyenek. Az erdősávokra vonatkozó javaslatok részletes leírása az V. fejezetben olvasható.

A leghatékonyabb termőföldvédelmet azonban a gazdálkodási mód megváltoztatásával lehet elérni. A művelés átváltása agro erdőgazdálkodásra nemcsak a talaj humuszos rétegének védelmét és a károkozók elleni ellenállóképességet javítja, de a klímaváltozás hatásainak mérséklését és az élővilág változatoság növelését is eredményezheti. Az Európai Unió pedig jelentős összegekkel támogatja ezt a gazdálkodási formát. Emellett, pedig jelenleg még nagyon ritka hazánkban, így a térség egyediségét növelheti és példaként szolgálhat más térségek számára is. Javasolt a művelési mód, a szántási irány megváltoztatása a szintvonalakkal párhuzamos irányra. Ezzel a szél deflációs hatása minimálisan csökken, de a vízvisszatartás jelentősen javítható és a vízkárok hatása is nagymértékben csökkenthető, valamint a patakok hordalékterhelése is csökken.

II/1.4. Települési vízvisszatartás

A térség területének legkisebb részét adják ki a belterületek az összes területfelhasználási ág közül, mégis a nagyméretű burkolt felületek itt sürgetik legjobban a vízvisszatartás megoldását. Minden településen vízvezető árkokban gyűjtik a csapadékot és vezetik el. A létesítmények kialakítása azonban

nem felel meg napjaink csapadék maximumainak, ennek következményei villámárvizek, amik egyaránt kárt okoznak utakban és épületekben.

A települési vízviszatarítás számos megoldása ismert, de a Zsámbéki-medence jellegét tekintve elsősorban a természetközeli megoldásokat javasoljuk:

vízvezető árkok természetszerűsítése

Az árok medreket lehetőleg hagyományos módon alakítsák ki, termőfölddel és vízkedvelő növények telepítésével. Építsenek lépcsőket az árkokba, így tovább tárolják a vizet. Az újonnan kialakítandó árkokat minimális meanderezéssel létesítsék így növelve a felületét és csökkentve a lefolyó víz sebességét.

esőkertek kialakítása

Ez a módszer a nálunk szerencsésebb sorsú országokban kedvelt módszer, de hazai gyakorlatban is van rá jó példa. Ez a szikkasztó kert nem igényel állandó vízborítást, viszont a benne lévő díszes növénykiültetés segítségével sokkal nagy hatékonysággal tartja meg és párologtatja el a vizet. Kialakítása lehet mély árok szerű vagy tóhoz hasonlatos mélyedés. Fontos, hogy az esőkerteket szárazság idején nem lehet megkülönböztetni a hagyományos zöldfelületi kiültetésektől.

természetes szikkasztók kialakítása

Az esőkertekhez hasonló mélyedések, pusztán annyi különbséggel, hogy nem borítja fenekét sűrű, díszes növényzet. Általában gyeppel borított felületek, amik jól viselik a vízborítást.

zöldtetők telepítése

Szintén fővárosi alkalmazásban gyakori módszer, ami lehet intenzív vagy extenzív. Lényege, hogy a tetőkre leeső csapadék felvételét, már a tetőkön elkezd a növényzet, valamint lassítja a lefolyás mértékét. A zöldtetők nem mellesleg jelentős díszítő értéket képviselnek.

- tetőfelületről az esővíz gyűjtése háztáji felhasználásra

Már a rómaiak is alkalmazták ezt a módszert, mely megkönnyítette a kertek öntözését a tetőfelületekről összegyűjtött csapadék tárolásával. A víz gyűjthető hordóba, vödörbe, de a leghatékonyabb az egy köbméteres fedett tartály, amiben a szúnyogok nem tudnak szaporodni. Az esővíz összegyűjtése egyszerű kialakítású eresz rendszerrel megoldható.

A mesterséges kialakítású vízviszatarítási módszereket nem ajánljuk, de a lehetőségek tágítása miatt említésképpen leírunk néhány változatot:

- burkolt felületek alatti szikkasztó medence
- vízáteresztő burkolatok használata
- burkolt szikkasztó medencék

II/1.5. Zsámbéki malomtó helyreállítási lehetőségei

A Zsámbéki-patak és Békás patak jelenlegi torkolatánál az első katonai felmérés során még egybefüggő vízfelület volt található. A területen ennek az állandó vízfelszín helyreállítását tűztük ki célul.

A területen található ökológiai élőhelyek kezelését a továbbfejlesztett ökológiai kezelési terv részletezi, a folyamatos kezelésre kijelölt területekkel.

Ide tartoznak az erdők, sövények, vizes élőhelyek és füves területek, amelyeket a terv előírásai szerint kezelnek. A tározót szükség szerint ökológusok és a Környezetvédelmi Ügynökség tanácsaival kezelik. A tározó körül madárdobozok találhatók. Évente ellenőrzik a vízszintet, a közelmúltban elvégezték a vész kivezetés szükséges javításait.

A nádas zóna kiemelkedő jelentőséggel bír egy tó ökológiai rendszerében. Ez a terület lehetőséget nyújt a víz növényi és állati életének fejlődésére, valamint a víz minőségének javítására. A helyreállítási tervekben figyelembe kell venni a megfelelő nádaszóna kialakítását és fenntartását.

Az árkok fontos szerepet játszanak a vízellátásban és a vízminőség fenntartásában. A helyreállítási tervekbe be kell építeni a megfelelő bevezető és kivezető árkokat, amelyek segítségével a víz áramlása és cseréje megfelelően működhet. Egy ülepítő tervezése és kialakítása is fontos lehetőség lehet a Zsámbéki malom tó helyreállításában. Az ülepítő segíthet a víz tisztításában és a part menti területek vízminőségének javításában. Ez egy olyan terület, ahol a víz lassabban áramlik, és a szilárd anyagok letelepedhetnek, mielőtt visszaáramolnának a tóba.

A hely kialakításkor figyelembe kell venni, hogy könnyen megközelíthető legyen, jó útvonalakkal és kapcsolatokkal rendelkezzen a gyalogosok számára, és megfelelő parkolási lehetőséget is biztosítsanak az autóval érkezőknek. Megfelelően ki kell táblázni a helyszínt ismeretterjesztő anyagokkal és útvonalat jelző táblákkal egyaránt. Gondolni kell még a mozgássérültekre, hogy mindenki hasonlóan tudja használni a területet. A biztonsági előírások betartása és szolgáltatások nyújtása kiemelkedően jelentős. A kutyatulajdonosok szabályozása és kiszolgálása is fontos. WC-k, ivóvíz-pontok, biztonsági felszerelés (újraélesztő, stb.) a parkolóhoz közel, jól kitéblázva elhelyezendő. A fenntartáságra kiemelten ügyelni kell, vegyszerek és rovarirtók használata a rehabilitált tó közelében található kiszolgáló egységekben tilos. A szelektív hulladékgyűjtés a területen kötelező.

II/1.6. Egykori bányaterületek rehabilitációja

A térségben számos bánya működött a Budai hegység szilárd erőforrásait kihasználva. Minden esetben külszíni fejtést folytattak, aminek általában a gazdaságtalanság vetett véget. Összesen 4 bánya működött vagy működik a térségben. A perbáli agyagbánya, a Meszes-hegyi murvabánya és Mézes-hegyi mészkőbánya már nem üzemel, míg Zsámbéki dolomitbányában jelenleg is folyik a kitermelés. Az első kettő bányászati területet spontánvisszahódította a természet, így helyreállítással “csak”

balesetbiztonsági szempontokból, illetve az újrahasznosítás kialakítása érdekében kell foglalkozni. A Mézes-hegy esetében elsőként a meredek, balesetveszélyes sziklafal okozta problémákat kell orvosolni, ebben az esetben is elindult a spontán regenerálódást.

Zsámbéki dolomitbánya környezetrendezése

A jelenleg is működő Mányon bejegyzett, de Zsámbéki telekrésszel is rendelkező dolomitbánya számos tájhasználati konfliktus és probléma forrása, mint a por és zajszennyezés, külszíni fejtés okozta tájseb vagy a talajszerkezetben történt kártétel. Ezek orvoslására javasoljuk a műveléssel párhuzamosan (még a bányabezárást megelőző) környezetrendezést.

A környezetrendezés eszköze lehet az rombolt felületeket határoló védősáv kialakítása, azaz növénytelepítés, a zavaró terepformák átalakítása tereprendezéssel, valamint megfelelő szélességű puffersáv kialakítása, szabályozása.

A bányászati tevékenységet jelenleg, egy bányaudvarban végzik, így a legfontosabb ennek természetes lezárása, illetve minél kevesebb lefolyó víz beengedése. Ennek leghatékonyabb eszköze a fejtési falszakasztól 10 méterre erdősáv telepítése. Ennek jó példája lehet az V. fejezetben említett mezővédő erdősáv módosított változata. Ennek megfelelően a cserjesávot lehet ritkítani a telepítésnél, míg a fák közti szélességet lehet növelni a fejtési faltól távolodva. Az erdősáv 5-10 év múlva biztosít szinte teljes zaj- és porfogó hatást, ezzel megóvva a környező területeket.

Mézes-hegyi felhagyott bánya rehabilitációja

A rehabilitáció elsődleges célja jelen esetben a funkcionális tájhasználati konfliktusok feloldása. A sziklafal meredekségéből és a kőfal instabil szerkezetéből adódóan balesetveszélyes. Első feladat a kőfal állékonyságának mechanikai vizsgálata, és amennyiben kockázatmentesnek tekinthető, akkor, a csak a bányafal körömvonalának biztosítására, illetve a koronavonal megközelíthetőségének megakadályozására van szükség balesetvédelmi okokból. A rehabilitáció érdekében növénytelepítésre van szükség, illetve az utóhasznosítás kialakítása szintén fontos.

Amennyiben a kőfal balesetveszélyes, úgy a rehabilitáció az állékonyság fókuszáljon. A balesetek megakadályozásának első lépése a közvetlenül alatta lakók, és a túrázók védelme. Ennek leggyorsabb módja acélháló rögzítése a falra. A fal a külszíni fejtés adottságai miatt jelenleg teraszos, ez kedvez a védekezésnek, viszont az alsó harmadában szükséges egy minimum 3 méter széles bevágott terasz, mely az esetleges omlások esetén felfogja a lehulló sziklákat, köveket.

Ezen kívül a bánya tájsebként jelenik a Budai-hegység lábánál, a tájvédelmi körzet szegélyén. Ez növényzet telepítésével lehet eltakarható. Mivel a sziklafalon már jelenleg is megtalálhatók dolomit sziklás rétek fajtái, így itt ezek megkímélése és a spontán regeneráció segítése szükséges. A bánya lábánál és tetejénél cserjecsoportok, vagy előfutár fafajok telepítése ajánlott. A környező vegetáció szerint a

következő erdőtársulás fajtái telepítendőek: csertölgy, kocsánytalan tölgy, gyertyán, mezei juhar, egybibés galagonya, húsos som, fagyal.

II/1.7. Ipari területek tájhasználati konfliktusainak feloldása

Ikoba beton környezetrendezése

A gyár tájhasználati konfliktusai a termelési tevékenységben következő zaj és por szennyezés, valamint a mészke porból származó talaj meszesít hatás. Az ipari terület dél-keleti oldalát jelenleg közel 75 méter széles puffer erdősáv adja, mely védelmet nyújt a környező területeknek. Ezen kívül is található puffer vegetáció, de mérete sehol nem megfelelő, így nem nyújt

Mivel a gyár tevékenységével hosszú távon számolni kell. Fontosnak tartjuk, hogy a folyamatok negatív hatásait mérsékelni lehessen. Ezért a környezetrendezést két lépcsőben javasoljuk. Első lépésben, azon határok mellett ahol alig 5 méteres vagy annál keskenyebb a növényesáv, ott létesítsenek 4 méter magas zaj- és porfogó kerítést vagy ezzel megegyező magasságú védelmi töltést. Második lépésben létesítsenek minimum 40 méter széles védelmi erdősávot azon területeken, ahol nincsen növényzet. Ahol lehetséges ott a meglévő növényzetet bővítsék ki a társulásra jellemző fajokkal.

Szennyvíztisztító (Páty) ökológiai konfliktusának feloldása

A szennyvíz túlfolyások ökológiai terhelésének feloldása a szennyvíztisztító bővítésével és működésének stabilizálásával érhető el leghatékonyabban. Azonban ennek megvalósulásáig, illetve az esetleges leállások, műszaki hibák miatt szükséges egy pufferzóna kialakítása, hogy havária esetén is legalább egy természetes szűrő rendszer megvédje a Füzes-patak élővilágát.

A probléma megoldására egy mesterségesen kialakított, 3 tóból álló rendszert javasolunk. A rendszer kialakítása a mostani szennyvíz bekötő csatorna helyén történik, így a lehető legkevesbé terheli a Füzes-patak élővilágát az átalakítás. A három tó egymást követve a patak fele egyre kisebbek, (100 m³, 50 m³, 30 m³) és köztük egyenként fél méter szinteltolás biztosítja árvíz esetén a visszafolyás elleni biztonságot. Az első tó növényzete kulcsszerepet játszik a tisztításban. Itt sűrű nádas, sásos, hínáros lepje el a tavat. Ezek szerepe a biológiai és mechanikai tisztítás. Az átfolyást megelőzően különösen sűrű legyen a növényzet telepítése. A középső tó vegetációja szintén nádas, sásos, de már kevésbé kell sűrűbbnek lennie és egy-két a patakmenti növényzeti elem is ültethető. A legkisebb tó növénykiültetése a patak növényzetét kövesse, főleg hínáros, esetleg vízkedvelő füveket, sásokat telepítsenek.

Mivel a tavak szerepe vészhelyzeti és az esetleges túlterheltség hatásai ellen védenek, ezért a tavak karbantartását a túlfolyások és haváriák határozzák meg. Amennyiben nagyobb leállás történne a szennyvíztisztítóban, úgy a tavak azonnali beüzemelése szükséges, hogy ellássák tisztító funkciójukat.

Szennyvíztisztító (Budajenő) ökológiai konfliktusának feloldása

A Budajenői szennyvíztisztító kevesebb szennyvizet kezel, mint a pátyi, ezért konfliktusainak hatása is elenyészőbb. Ennek ellenére sem hagyhatjuk figyelmen kívül a Budajenői-patak esetleges szennyezéseit.

A beengedési pontnál kell szélesíteni a medret és módosítani a fenék esését maximum 1,5%-osra. A bővített részen sűrű növényzet telepítése szükséges, amik így szűrőként funkcionálnak. A beengedési csatorna meder esését is a lehető legalacsonyabbra kell kialakítani és ennek a medrébe lépcsőket kell építeni, melyek további üleptőként szolgálnak.

Zsámbéki hulladéklerakó tájhasználati konfliktusának feloldása

A hulladéklerakó esztétikailag és funkcionálisan elkeríti a növényzést. Ennek ellenére nem tekinthetünk el a létesítményre jellemző károsanyag kibocsátásról, így ennek megszüntetésére itt műszaki intézkedéseket javasolunk.

II/1.8. Tájképet, településképet zavaró objektumok takarása

A medence-helyzet miatt számos ipari létesítmény, gyár és logisztikai park a tájképet zavaró megjelenésű. Ezek meglévő épületek, így tájbaillesztésük a tervezéskor már nem aktuális. A konfliktusra koncentrálna a létesítmények környezetének tájbaillesztésével, illetve a létesítmények takarásával enyhíthető tájképromboló, tájképet, településképet zavaró hatásuk.

A takarásra erdő vagy cserje sáv telepítése kiváló. Ezzel nem csak az esztétikai konfliktus mérsékelhető, de az élővilág is új teret nyer. Ezen sávok szélessége és komplexitása létesítményenként eltérő. Ahol "csak" a látvány eltakarása számít, ott egy soros cserjesáv is megfelelő. Ahol egyéb konfliktusok is vannak (zaj, por terhelés), ott egy komplexebb erdősáv telepítése szükséges (112. oldal tervlap).

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájtervezési Tanulmányterve

Tájrehabilitációs javaslatok

Jelmagyarázat

--- Közigazgatási határ

Utak

— Meglévő kerékpárút

— Autópálya

— Földút

— Főút

— Burkolt út

— Vízfolyás

Terület alapú javaslatok

■ Vegetáció visszaállítása

◆ Pontszerű javaslatok

Vonalas javaslatok

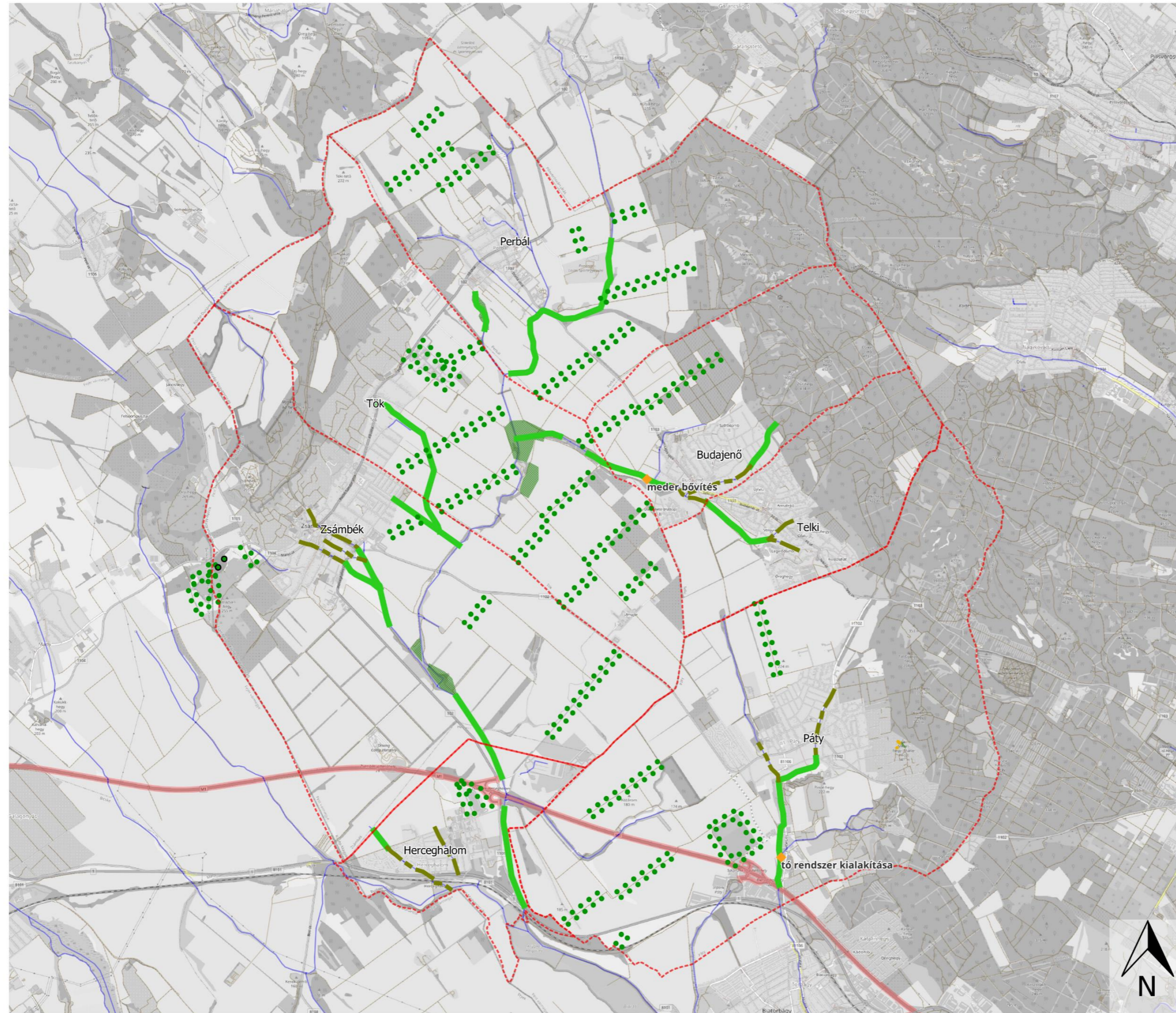
● Erdősáv telepítés

● Erdősáv bővítés

— Meder rendezés

— Védelmi terasz

— Vegetáció rehabilitáció

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

0 1 2 3 4 km

III. Örökségvédelmi javaslatok

III/1. Örökség menedzsment, örökségvédelmi javaslatok

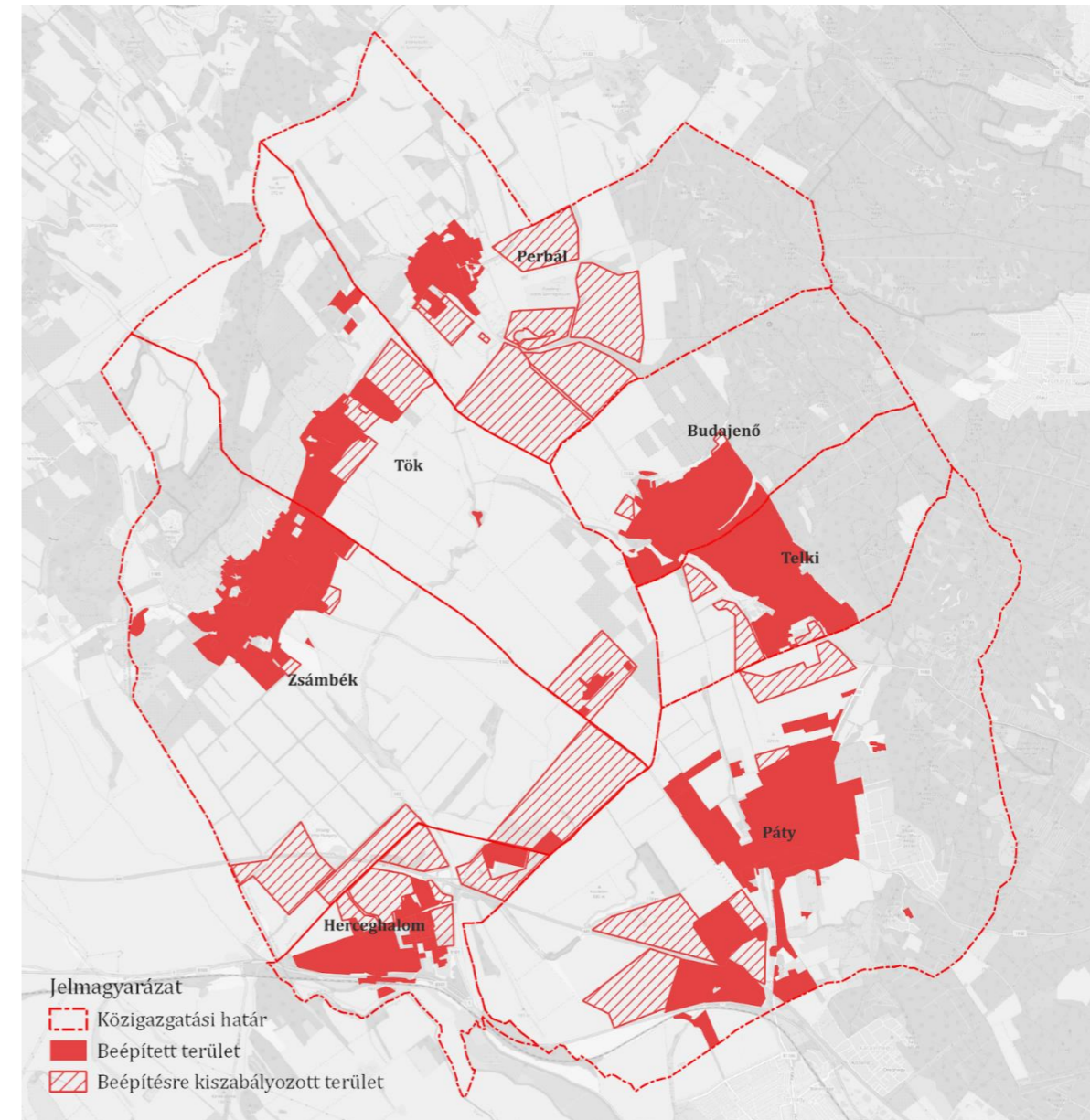
Munkánk során feltártuk a térség épített, természeti is szellemi táji örökségeit (lásd az 1. számú mellékletekben dokumentált térségi örökségfeltárást). Találkoztunk az örökségmenedzsment lokális jó példáival (pl. anyácsapusztai kúria és budajenői magtár igényes megújítása, a Telki kőkereszt magánadományokból történő megmentése a pusztulástól). Számos feltárt örökségi helyszínen tapasztaltuk azonban, hogy a jelenlegi kezelés a jövőbeni megőrzés szempontjából újragondolandó. Valamint sok esetben tapasztaltuk azt is, hogy a táji örökség a benne rejlő potenciál ellenére kihasználatlan, és a hiányos tájékoztatás miatt egyedülálló lehetőségek maradnak kiaknázatlanul. Mindezek és a feltárt értékek jelentősége miatt javaslatokat tettünk a lehetőségeket rejtő táji elemek jövőbeni hasznosítására, kihasználására, kezelésére, megőrzésére és bemutatására. Az örökségmenedzsment alapját a kolostortáji/szagrális örökséghez, a szőlő- és borkultúrához, valamint a tájképi adottságokból eredő elemek alkotják.

Az örökségmenedzsmentre vonatkozó javaslatainkat az "Örökségvédelmi javaslatok" című tervlap foglalja össze.

III/2. Kedvezőtlen tájalakulási folyamatokkal, túlzott beépítéssel, tájkarakter megváltozásával veszélyeztetett területek védelmét szolgáló javaslatok

III/2.1. Felülvizsgálandó beépítési szándék, túlépítés megelőzése, falusias jelleg megőrzése

A települések jelenlegi terjeszkedési tendenciái arra utalnak, hogy a települések falusias karaktere már elveszőben van, a térség települései egyre inkább lakóparkok és iparterületek által uralt agglomerációs településekké válnak. Ez a tendencia Herceghalmon, Pátyon, Telkin és Budajenőn már jelenleg is tetten érhető. A jelenlegi lakó és ipari-gazdasági célú települési/beépített területek kiterjedése a térség összterületének 13%-át teszi ki (1861 hektár). A hatályos településszerkezeti tervek elemzéséből az derült ki, hogy **a térség települései további 1709 hektárnyi területen (az összterület 12%-án) terveznek új beépítéseket.** Ezzel a **beépítési szándékkal a Zsámbéki-medence összterületének negyede települési (lakó és ipari-gazdasági területté) válna, ami a táj drasztikus átalakulásához, értékcsökkenéséhez vezetne.** A jövőbeni szabályozás során ezért szükséges lenne a beépítési szándékok felülvizsgálata és a beépülés olyan tudatos irányítása, mely lehetővé teszi a falusias karakter megőrzését, a medence túlépítésének megakadályozását (131. ábra). Ilyen eszközök lehetnek például a minőségi, egységes arculatot adó épületállomány, minőségi kertekkel. Vagy a minimális lombkorona általi borítottság előírása, vagyis a fa darabszám (1db/100m²) előírása. Az újonnan épülő lakóparkok számára kitűzött célként jó mintaként szolgálhat a közeli Klotild-liget Piliscsabán.

131. ábra: Meglévő települési terek és beépítési szándékok a Zsámbéki-medence területén a településszerkezeti tervek alapján

III/2.2. Hagyományos szőlőtermesztő tájhasználat megőrzése

Az átalakuló (hajdani) zártkerti területeken (pl. Zsámbék, Tök, Páty hajdani szőlőhegyein) minden vizsgált település esetében jellemző a fokozatos lakóterületté átalakulás és a szőlőtermesztés, kertgazdálkodás visszaszorulása. Ennek mérséklésére, megszüntetésére javasolt a szőlőgazdálkodás támogatása.

III/2.3. Pincekultúra jobb térségi kiaknázása

A térség szinte minden településén jelentős hagyományokkal rendelkezik a pince- és borkultúra, viszont a települések nem aknázzák ki az ebben rejlő lehetőségeket, nem ápolják megfelelően és térségi összefogással az ezzel kapcsolatos hagyományait. Ezen esetben jól érvényesülhet az egységben az erő

jelmondat, ugyanis ha térségi szinten összefognak a települések, könnyűszerrel felvirágoztathatják a pince- és borkultúrát, ezzel a hagyományokat is ápolva.

III/2.4. A Békás-patak menti tájsáv szabadon hagyásának biztosítása a beépítés várható terjeszkedésének tekintetében

A Békás patak bizonyos szakaszait veszélyeztetik a beépítésre tervezett többnyire ipari, illetve gazdasági területek. A tervezett beépítések beszorítanak a patakot egy nagyon keskeny területsávra, melyben a patak védelmét is szolgáló, a patakot követő tájsáv nem valósulhat meg. Ennek megakadályozására javasoljuk a beépítésre szánt területek méreteinek csökkentését az érintett helyeken, illetve szükségességük felülvizsgálását.

III/3. Tájkép védelmét szolgáló javaslatok

III/3.1. Zavaró tájképi objektum takarása

A Zsámbéki-medence területén számtalan területen található olyan szép kilátással bíró terület (pl. Tök, Somos dűlőről), melyekről bántóan zavaró látványt nyújtanak a tájba beékelődő ipari létesítmények. Például ilyen létesítmény a Tökről is látható Tesco, a DAF Trucks Hungary Kft., valamint a Transdanubia Kft logisztikai központjai, Herceghalom és Zsámbék határában. Az erős, térségi szintű tájképromboló hatás mérséklésére takarónövényzet telepítése szükséges lenne.

III/3.2. Településszegélyt képző növényzav telepítése

A medence területén több településnél is megfigyelhető a hiányzó településszegély, mely jellemzően a szántók és beépített területek közvetlen érintkezésében nyilvánul meg olyankor, amikor a települési területek határát nem kíséri takaró növényzav, ami kedvezőtlen tájképi megjelenéshez vezet. A problémára megoldásként a térségi hatású objektumok (pl. Tesco) kedvezőtlen tájképi hatásának csökkentéséhez hasonlóan többszintes, cserje és fás állományból álló takaró növényzet telepítése javasolt az *“Örökségvédelmi javaslatok”* című tervlapon jelöltsávokban.

III/3.3. Az újonnan beépülő területeknél településszegély létesítésének biztosítása szabályozási eszközökkel pl. kötelező beültetés előírásával

Az előző pontban említett településszegély-hiányos állapotok jövőbeli létrejöttének megakadályozására, az új beépítésre szánt lakó, illetve ipari-gazdasági területeknél szabályozással takaró növényzav telepítését kell előírni a telekhatáron, az új beépítések nem ronthatják a táj karakterét mint örökségi elemet.

III/3.4. Disszonáns szomszédságok, épített örökség környezetének tájképi konfliktusainak feloldás (pl. Budajenői Szent Mihály kápolna – lakópark)

A tájképi konfliktusok településeken belül is megjelenhetnek, például a lakópark beépítés vizuálisan nem összeegyeztethető a szakrális jelleggel, mely a szomszédos Szent Mihály kápolna környékére jellemző, a vizuális konfliktus takaró növényzav telepítésével lehet oldani.

III/3.5. Tájkép védelme a napelemparkok létesítésének preventív megelőzésével

A térség medence helyzetéből adódóan a környező hegyvonulatokról, hegylábakról kiváló kilátás és csodálatos panoráma tárul fel a medence belseje felé. A medence átláthatósága különösen érzékenyvé teszi a térséget a tájképet romboló új objektumokkal szemben (rálátás). E táji adottságok miatt nem, vagy csak nagyon körültekintően, vizuális hatásvizsgálat és tájbaillesztési dokumentáció alapján javasolt a térségben napelempark, vagy egyéb tájképromboló hatású ipari-gazdasági objektum létesítése. A preventív megelőzés a helyi építési szabályzatokban megfelelő korlátozások, illetve feltételrendszer megfogalmazásával biztosítható (132. ábra).

132. ábra: A medence belseje felé feltároló látvány a töki szőlőhegyről

III/3.6. Egységes térségi településkapuk létesítése

A települések már csak földrajzi helyzetük miatt is - medence helyzet - szoros közösséget alkotnak, fejlődésüket a közösségben látjuk, ehhez elengedhetetlen a közös arculati megjelenés. Ennek egyik eszköze az egységes térségi településkapuk kialakítása, melyeket a bel- és külterület határán kell létesíteni, hogy a településekre érkezők lássák, hogy a medence települései közös dolgot képviselnek, egységesek, együttműködnek és hol kezdődnek, hol végződnek.

III/4. Tájat tagoló történeti fasorok, mezővédő erdősávok megőrzését, helyreállítását szolgáló javaslatok

III/4.1. Karakteres fajok (pl. jegenyék) újratelepítése, tájfasítás

A történeti kutatások során előkerültek archív fotók vagy ábrázolások korábbi karakteres fasorokról, valamint meglévő és védett fasorok is szerepelnek különböző nyilvántartásokban. A települések karakterének megőrzése érdekében szükséges volna a meglévő fasorok megőrzése. Ennek módszere lehet például az inváziós egyedek eltávolítása és a fasorhoz illeszkedő fajjal való cseréje. Valamint célszerű lehet további fasorok védelem alá helyezése. A jegenyenyár (*Populus nigra 'Italica'*) jellemző karakteres faja volt a medencének, néhány helyen még maradtak fenn maradványai. Visszatelepítésük egyedi hangulatot kölcsönözne a medencének.

III/4.2. Mezővédő erdősávok megőrzése, megújítása, pusztuló és tájidegen (pl. akác) állományok ütemezett, fokozatos cseréje

A meglévő mezővédő erdősávok jövőbeni megőrzése is fontos feladat. Nem csupán a megszüntetés, de a szélsőséges klimatikus viszonyok egyre gyakoribb előfordulása is azt diktálja, hogy ezen fás sávok rendszeres ellenőrzés alá kerüljenek és az elöregedő, kiszáradó faegyedek minél hamarabb pótlásra kerüljenek. A Drivingcamp Hungary környékén történtek mezővédő erdősáv kivágások és az akáccal beültetett sávokon csúcszsáradás tapasztalható.)

III/4.3. Karakteres tájfasítás helyreállítása

A medence-közepi szántókat nagy egybefüggő táblák jellemzik, melyek ökológia szempontból sem előnyösek, de tájképi szempontból is hátrányos a megjelenésük. Ezért javasolt a karakteres tájfasítás helyreállítása, melynek jó példája Zsámbékon is megfigyelhető.

III/4.4. Vízfolyást veszélyeztető új beépítés

A jelenleg tervezett (és általunk felülvizsgálandónak ítélt) új beépítések több szakaszon is érintik a medence vízfolyásait, azokat nagyon keskeny sávba szorítanák be, még tovább csökkentve a már így is keskeny part menti növényzetsáv méretét. Ennek megakadályozására a beépítésre kijelölés felülvizsgálatát javasoljuk.

III/4.5. Vízfolyások menti fás sávok helyreállítása

Általánosságban elmondható, hogy a patakok menti növényzeti sáv egyrészt sok helyen túl keskeny, másrészt inváziós fajokkal túlterhelt. Leggyakrabban zöld juhar (*Acer negundo*) fordul elő. Csupán kisebb arányban ékelődnek be őshonos fajok (fűz (*Salix* sp.), nyár (*Populus* sp.)). Ezzel ellentétben a cserjék között szinte csak őshonos fajokat találunk. A jövőbeni szabályozási munkák során célszerű volna szélesebb növényzeti sávokat biztosítani a vízfolyások mentén és az őshonos vegetáció terjeszkedését segítve az inváziós fajokat fokozatosan visszaszorítani.

III/5. Pusztuló épített örökség megőrzését, helyreállítását, védelmét szolgáló javaslatok

III/5.1. Pusztuló örökségelemek megőrzése és helyreállítása

Az épített örökségi elemek nagy arányban elhanyagolt állapotúak. A szükséges helyreállítási és állagmegóvási munkálatokat és azanyaghasználatot minden esetben a műemlékvédelmi előírásokkal és a tervezett funkciókkal összhangban szükséges megoldani.

III/5.2. Örökségelem hasznosítása, funkcióváltása

Jó példa erre a Várady Kastély Pátyon, mely igencsak rossz állapotban van, valamint kihasználatlan. Javasolt a Kastély és környékének felújítása, közintézmény funkció elhelyezése az épületben.

III/5.3. Táj örökség védetté nyilvánítása

A Zsámbéki-medencében jelentős számú (857 db) örökségelem áll valamilyen módon (egyedi tájértékként, műemlékként, védett természeti területként stb.) védelem alatt. Találhatók azonban olyan további értékek a térségben, amelyeket védetté nyilvánításra érdemesnek tartunk. Zsámbék, Tök szőlőhegyein például számos lemélyült földút (horhos) található, ezeket nem tartalmazzák az egyedi tájérték adatbázisok, pedig egyedi tájértékként védelemre érdemesek lennének. Különösen indokolt a Békás-patak zsámbéki szakasza mentén lévő, idős fűzfákkal tagolt rét és a patakot kísérő zöld sáv védetté nyilvánítása helyi jelentőségű természetvédelmi területként.

III/6. Épített örökség környezetrendezését szolgáló javaslatok

III/6.1. Karakterelemek megőrzése

Több örökségelem vizsgálatakor is azt tapasztaltuk, hogy a környezetük nem illeszkedik az elem örökségi jelentőségéhez. Ilyen helyszínek például a Kálvária domb, a Romtemplom és a Zárdakert Zsámbékon.

III/6.2. Felhagyott, degradált terület újrahasznosítása

A Zsámbék nyugati szélén található elhagyott laktanya, jelenleg kihasználatlanul, felhagyottan áll, ezzel csúfítva a környezetét, ennek megszüntetése érdekében, funkcióval kell ellátni. Külön pozitívum, hogy ha bizonyos funkcióknak itt találunk helyet, az azt jelenti, nem kell nekik új területet elvenni a természettől, vagy más területhasználattól.

III/7. Egységes térségi települési/építészeti arculat megőrzését szolgáló javaslatok

III/7.1. Térségi Arculati Kézikönyv kidolgozása

A térség falusias karakterének és egységes, hagyományos építészeti megjelenésének megőrzése érdekében javasoljuk egy térségi arculati kézikönyv kidolgozását, amely a tájékoztatás, figyelemfelhívás, megőrzés támogatása céljából készül és útmutatást ad egyebek mellett az épületek tájbaillő

anyaghasználatára és építészeti megformálására, a kertek és közterületi zöldfelületek, parkolóhelyek, reklámfelületek kialakítására a Pilisi Építészeti Tájegységi Arculati Kézikönyv mintájára (https://www.esztergom.hu/items/telepules/PILIS_%C3%89TAK.pdf).

III/8. Szellemi örökség megőrzése

III/8.1. Szakrális örökség jobb térségi kiaknázása

A Zsámbéki-medence igen gazdag szakrális elemekben. Mindezekkel együtt a medencén áthaladó Mária Út és Szent Jakab zarándokút is jó lehetőségeket kínál egy a teljes térséget átfogó szakrális nevezetességek hálózatának kialakításához.

III/8.2. Sváb szellemi örökség ápolása

A térség települései közül Budajenőn, Perbálon, Telkiben és Zsámbékon hagyománya van a sváb kulturának, egykoron ugyanis nagy arányú sváb lakosság élt ezeken a településeken, csak a kitelepítések eredményeként csökkent az arányuk, éppen ezért a szellemi örökségükpusztulásnak indult, Fontosnak tartjuk ezen hagyományok támogatását rendezvényekkel, a még megmaradt tárgyi és épített emlékek megőrzésével, bemutatásával, ami erősíti a sváb identitást.

Zsámbéki-medence Tájvédelmi és Tájfejlesztési Tanulmányterve

Örökségvédelmi javaslatok

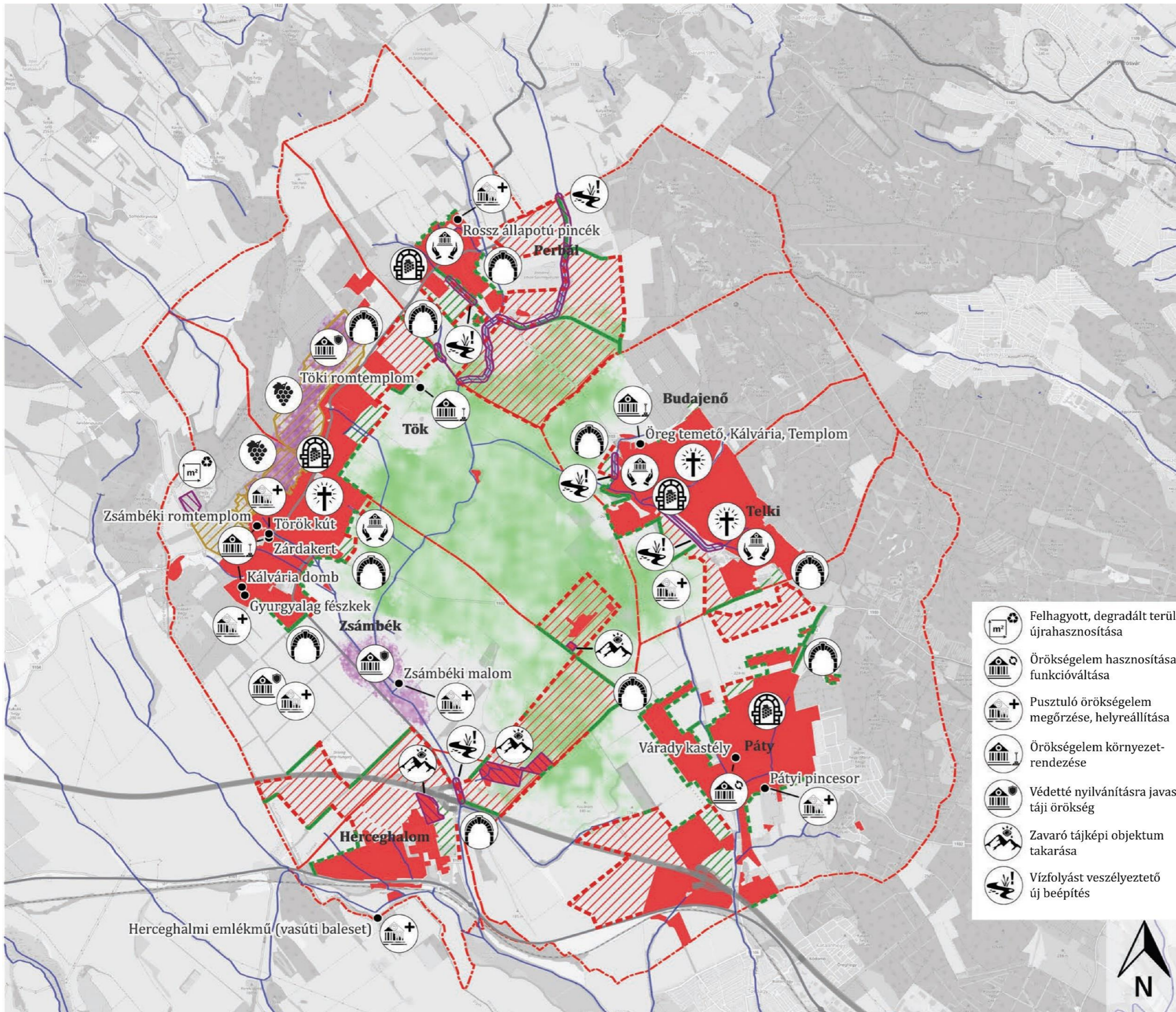
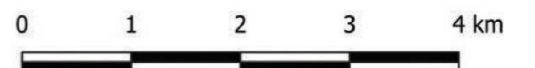
Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Beépített terület
- Megőrzendő szőlőhegyi karakter
- Elfogadható tervezett beépítés
- Felülvizsgálandó tervezett beépítés
- Tájkarakter szempontjából kritikus területek
- Vízfolyások
- Autópálya
- Főút
- Meglévő fasor / növényssáv
- Településszegélyt képző növényssáv létesítése meglévő beépítés mentén
- Településszegélyt képző növényssáv létesítése tervezett beépítés mentén
- Kiemelt fontosságú örökségelemek

- Felhagyott, degradált terület újrahasznosítása
- Örökségelem hasznosítása, funkcióváltása
- Pusztuló örökségelem megőrzése, helyreállítása
- Örökségelem környezet-rendezése
- Védetté nyilvánításra javasolt táji örökség
- Zavaró tájképi objektum takarása
- Vízfolyást veszélyeztető új beépítés
- Egységes térségi településkapuk létesítése
- Hagyományos szőlőtermesztő tájhasználat megőrzése
- Pincekultúra jobb térségi kiaknázása
- Szakrális örökség jobb térségi kiaknázása
- Sváb szellemi örökség ápolása

- Karakteres tájfásítás helyreállítása
- Védetté nyilvánításra javasolt táji örökség területe

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

IV: Vidékfejlesztés, helyi gazdaság fejlesztés, mezőgazdaság

IV.1 Fejlesztési példák

A megfogalmazott fejlesztési irányok mellett fontos megemlíteni azokat a javaslat részeket, melyek a megvalósításával a projekt sikeres lesz. A térség fellendítésére tett javaslatok a fent említett négy fejlesztési irány alkalmazásában látjuk.

IV/1.1. Kulturális közösség fejlesztési irány

A térség kulturális fejlesztésének megalapozására fontos lehet együttműködni a vizsgált települések lakóival. A helyi gazdálkodók bekapcsolásával, közös érdeké válna a térség fejlesztése. A szakmai kapcsolatok együttes bevonásával, védjegyrendszer kialakítása lehetségessé válna. Az aktív közösségi szereplők segíthetnek a terület folyamatos fenntartásában, fejlesztésében, a bemutatásra szolgáló infrastruktúra elemek gondozásában. Továbbá a térség kulturális értékeinek megóvásában is jelentős szerepük lenne. A rendezvények keretében lehetne népszerűsíteni a helyi termékeket. A Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesület foghatja össze a településeket és ezáltal a fejlesztési célokat. A helyiek segíthetik a közösségi tervezést.

A Zsámbéki Keresztelő Szent János plébániatemplom mellett az elmúlt évben nyílt meg a Premontrei Női Kanonokrend kezdeményezésére egy közösségi kert, gyógynövénykert. A kertet elsősorban a rend iskolájának hátrányos helyzet tanulóit és az oktatókat használják, nyaranta kertgazdálkodási tábort is tartottak. A kert alig egy éve van nyitva, de a helyiek körében igen népszerű. Érdeklődve nézik az egyes gyógy- és fűszernövényeket, zöldség palántákat. Ezt a lehetőséget, modellt kihasználva a település több pontján lehetne kialakítani hasonló kis kerteket, gyümölcsösöket, szőlő ültetvényeket. Elegendő lenne néhány szőlőtő, gyümölcsfa, nem nagy léptékben kell elkezdni gondolkodni. Fontos, hogy a mezőgazdaságban nem jártas, nagy táblás mezőgazdasági művelésre nem vállalkozó, de magába a kertgazdálkodásba, művelésbe belelátni kívánó embereknek alternatívákat mutassunk. Ezekben a közösségi kertekben profi gazdálkodók, a premontrei nővérek adnák át a tudást, tapasztalataikat, tanácsukat a helyi, gazdálkodás iránt érdeklődő lakosnak. A térségben és a településen régen a betelepülő svábok adták át a fejlett nyugati tudást.

A tudás átadás napjainkban a profi gazdálkodók és a helyi lakosok között zajlana. Az önkormányzat különböző programokat szervezhet a közösségi kertek köré (közös főzés, termelés, aratás, fenntartás, előadások, beszélgetések, workshopok stb.), hogy ezáltal még több lakost vonzanak a kertek közelébe. Ezekkel a programokkal, közösségi kertekkel elindulna egy szemléletformálás. Fontos, hogy minél gyakrabban tartsanak programokat a közösségi kertekben, azokat népszerűsítsék. A főváros belső kerületeiből kiköltözők beleláthatnának a vidéki életbe, a mezőgazdasági termelésbe és a kertgazdálkodásba. Gazdálkodási technológiákat, módszereket tanulhatnak a profi gazdáktól, amelyeket

saját, magán kertjükben alkalmazhatnak. Ezekben az eseményekben tudatosítani kell az emberek fejében, hogy fontos gazdálkodni, akár kis parcellán is és fontos művelni a kerteket. Hosszútávon ez kifizetődő, mivel részben önellátó tud lenni egy család, saját maga tudja megtermelni az ételkészítés egy részét. Ezáltal egészséges, vegyszermentes ételkészítéshez tud jutni. A közösségi kertekben megtermelt és abból előállított termékeket (lekvár, szörp, kompót, gyógynövényes termékek, fűszerek) a helyi piacon árusíthatják egy egyedi logó alatt. A program sikeres működéséhez elengedhetetlen, hogy létrejöjjön egy térségi együttműködés a települések között és a településeken belül. Lehetőség lenne termékcserére, közös alapanyag beszerzésre, tudás átadásra. Még több gazdát lehetne így bevonni a programba, emellett kiváló közösségépítő hatása is bírna. A közösségi kertek kialakításán kívül nyílt napokat tarthatnának a helyi gazdák, ahol turisták és a helyi lakosok is beleláthatnának a gazdálkodás rendszerébe. A résztvevőket be lehetne vonni egy fél napra a gazdálkodásba. A közösségi kertekkel és a gazdálkodók által szervezett nyílt napokkal elindulna a közösség által támogatott mezőgazdasági modell. Létrejön egy fogyasztói-termelői kooperáció. A fogyasztók (helyi lakosok) egészséges, megfizethető termékekhez jutnak hozzá. Fennáll a tanulás lehetősége, a termelők és a lakosok között jó kapcsolat alakul ki.

IV/1.2. Agrárkörnyezet fejlesztési irány

A fenntartható fejlesztés mely egyaránt támogatja a gazdasági hasznot és a környezeti hatások enyhítését. Utóbbi esetben fontos a megfelelő gazdálkodás. A szántók esetén fontos az ökológiailag értékes területek létrehozása, ami a 15 hektárnál nagyobb szántófölddel rendelkező gazdaságok esetében a szántóterület 5%-ával megegyező területet ökológiailag értékes területté kell alakítani. A szántók zöldítése mellett fontos a termények diverzifikálása, a 10 hektárnál nagyobb szántó területen legalább kétféle terményt célszerű termesztetni. A mezővédő erdősáv alkalmazásával féltermészetes és extenzív mezőgazdaság kialakítása lehetséges, mely sok faj számára biztosít élőhelyet, továbbá a szántóföld minőségét is javítja, védelmet nyújt az erózió és defláció ellen. A Békás-patak mellett part menti erdősáv kialakítása pufferterülettel való bővítését is javasoljuk, mely egyben a patak medrének a helyreállítását is magába foglalja. Célszerű a vízfolyás meanderező medrét megtartani, vagy újfent kialakítani. A patak mellett létrejött erdő és gyepterületeket mindenkori erdő és gyepeként kell kezelni.

Településeink életében meghatározó a szőlő- és gyümölcsstermesztés kultúrája. Ezek fennmaradásának és a közösségi kohézió kialakításának érdekében **közösségi kertek** létrehozását javasoljuk. Itt az önkormányzatok és a lakossági szervezetek fix időpontokban eseményeket, workshopokat szervezhetnek, melyeken az érdeklődők továbbképezhetik magukat. Kertészetek létrehozásával olyan már létező, vagy újonnan nemesített **tájfajták** kerülhetnek forgalomba, melyek legideálisabban hasznosíthatóak a területen, ezzel is segítve a helyi gazdálkodók munkáját. Javasoljuk a **szőlőterületek** fejlesztését (mind

mennyiségi, mind kiépítettségi viszonylatban), amellyel a borkultúra és hozzá kapcsolódó gazdasági oldal is fejlődhet (turizmus, vendéglátás). Érdemes a termőterületeket akár vezetett **túrákkal**, kitáblázott ösvényekkel változatosabbá, vonzóbbá tenni a helyi látnivalók listáját.

Telkiben már egyes gazdáknál most is működik a **“dobozrendszer”**, melynek lényege, hogy a vásárló bizonyos időközönkénti juttatásért cserébe a termelőtől fix időpontként (általában hetente) megkapja a termelő által abban az időszakban termelt portékáit. Az együttműködés kiterjesztésével és a lakosság széleskörű bevonásával elérhető lenne egy stabil piaci réteg kiépítése. A helyben működő éttermeket és feldolgozó egységeket az önkormányzatok ösztönözhetik, akár keretösszeg biztosításával is, hogy a helyi gazdálkodók alapanyagaiból, termékeiből dolgozzanak Működő nemzetközi és hazai példák alapján egy **minősítési rendszer** kidolgozását javasoljuk, mely a megtermelt árukat, vagy az előállított termékeket vizsgálja. Ha valami megfelel az előírásoknak, az tanúsítványt nyer, melyért a közösség vállalja a felelősséget. A minősítés feltüntetésével akár országos szinten elismert termékeket lehetne előállítani.

Történeti térképek, légifotók, képeslapok, újságcikkek felkutatása és a helyiek elmondása alapján lehet felkutatni a területen régebben ültetett, termesztett gyümölcsfajokat, zöldségeket. Ezek újbóli telepítésével és idővel a termékek feldolgozásával saját termékeket tudnának létrehozni, amely akár egy turisztikai attrakcióként is szolgálhatna. A pincék és a szőlőtermesztés, borkészítés komoly hagyományokkal bír a településen és a térségben. A Nyakas-hegyen helyre lehet állítani az egykori szőlősorokat, erre borászatokat lehet építeni. Az egykori zártkertek helyén Németországi mintára kiskertek alakíthatók ki, amelyeket budapesti, városi lakosoknak vehetnek bérbe. Ezáltal az elhanyagolt kerteknek újra gazdája lenne.

IV/1.3 Bor és gasztró turizmus fejlesztési alapok

A Zsámbéki-medencében a gasztróturizmus kialakítása érdekében nem elegendő a különböző folyamatok elemzésével foglalkozni, hanem támaszkodni kell a térség érdekcsoportjaira, valamint azok értékeit megjelenítő szereplők összefogására. Az összefogás, együttműködés és a partnerség kialakítása elengedhetetlen a gasztró- és borturizmus kialakítása során. A gasztró- és borturizmus a nemzetgazdaság többi ágazatával való kooperáció révén integrátor szerepet tölt be, ezáltal hozzájárul a turisztikai értéklánc többi eleméhez. Egyrészt fontos a helyi élelmiszer termelés, a kézműipar támogatása és fejlesztése, de a helyi közösségek fejlődését, tradicionális értékeinek megőrzését, a hagyományok ápolására fordított támogatás is nélkülözhetetlen. Ezek együttese hozzájárul az adott desztináció élmény kínálatához.

A sikeres program megvalósításához szükséges program működése, működtetése az együttgondolkodáson, együttműködésen alapszik. Fontos, hogy a termelőket a szolgáltatókkal és a vég fogyasztókkal össze tudjuk kapcsolni. Ennek a megfelelő kommunikáció, a konzultáció és a tájékoztatás feltételeinek megteremtése. A kölcsönös együttműködésen alapszik a partnerségi program. A siker

érdekében elengedhetetlen, hogy a programban résztvevő összes partner eredményesen járjon el, működjön együtt.

A bor és gasztróturizmus a helyi termékekre támaszkodik és a helyi adottságokat legjobb mértékben használja ki.

IV/1.4 Sport és egészség fejlesztési példák

A sportvölgy a sportok fejlesztésében határozza meg a jövőképek, tömegsport extrém sport és versenysport formájában. A teniszpályák kialakításánál fontos, hogy mind a háromféle borítású pálya megtalálható legyen a sportkomplexumban. Ez segíti a létesítmény nemzetközi elismerésének elérését, mivel a így egy helyen a legtöbb nemzetközi tornára fel lehet készülni. A teniszpályák szabadterén kapnak helyet, téli időszakban sátor burkolás biztosítja majd a zavartalan elkészülést. A versenysport központban helyet kap még 5 lábtengő (lábtenisz) pálya ezek elsősorban a szabadterén kapnak helyet, belső térben a multifunkcionális tornacsarnok biztosítja a lábtenisz edzések helyszínét. A sportcsarnokban még helyet kapnak továbbá a röplabda, tollas, kosárlabda, teremfoci és squash pálya is.

A Perbál településen található rekreációs központban is elhelyezésre kerül az amatőr sportolók számára helyszínt adó 3 teniszpálya, mely salakos borítással készül, illetve szabadtéri lábtengő és röplabdapálya. A rekreációs területen helyet kap még szabadtéri kondi és gyerekek számára több játszótér. Az extrém sport központban megépült létesítmények a Zsámbéki meglévő rakétabázis köré épülnek ki. Az itt létrejövő sportok között kiemelendő a kalandpark, paintball pálya, falmászás lehetősége és BMX pálya.

V. Területfejlesztési és vidékfejlesztési javaslatok

V/1. Területfejlesztési programok

A területfejlesztési program célja általánosságban a terület problémáinak orvoslása és adottságainak fejlesztése. A problémafa alapján az egész térségre kiható probléma a medence fenntartható fejlődését biztosító stratégia és identitás hiánya. A fő cél ez alapján olyan fenntartható tájhasználatokat alapul vevő területfejlesztési stratégia megalkotása, amely összefogja és ötvözi a közösségi érdeket.

A program teljessége érdekében 4 különböző fejlesztési irányt dolgozunk ki, amelyek a térség fejlesztését különböző oldalról közelítik meg. A programok között vannak átfedések, de a legfontosabb fejlesztési elveket, programokat mindegyik tartalmazza. Ezek a következők:

V/1.1. Alapvető programok

Agrár-környezetgazdálkodási program

A program célja, hogy egyensúlyt teremtsen a mezőgazdasági termelők gazdasági érdekei és a természeti tényezők között. A cél elérést többféle alprogram és eszközrendszer segíti.

A legfontosabb alprogram az adottághoz illeszkedő agrár-környezetgazdálkodás bevezetése, amivel nem csak a gazdasági érdekek elégíthetők ki, de az élővilágra, a talajszerkezetre, a vizekre és a tájra is kedvező hatással van. Ezen együttműködésen alapuló gazdálkodási mód bevezetése a települések, a helyi gazdálkodói szervezetek közös együttműködésével valósulhat meg.

A jelenlegi nehezen koordinálható és befolyásolható területhasználati gyakorlatot megváltoztató igazgatási és együttműködési elköteleződés szükséges a valódi környezeti eredmények eléréséhez, mind a jelen tanulmányban, mind a helyi kezdeményezésként megjelenő fejlesztési és területgazdálkodási elképzeléseket tekintve. Ebben segíthet egy olyan agrár-környezetgazdálkodási program, amely figyelembe véve a területhasználók érdekeit is és céljait az alábbi szempontok mentén alakítja a területhasználatokat:

- Zöldinfrastruktúrával, ökológiai hálózatokkal fejlesztendő intenzív termőtáj fenntartása
- Klímareziliens erdőtömbök, települési szegélyek kialakítása
- Mozaikos, diverzifikált területi egységek létrejöttének a biztosítása
- A vízfolyások és a táj víztartó helyeinek ökológiai és ökonómiai fejlesztése
- Talajkímélő és a termőtalaj megőrzését biztosító gazdálkodás kialakítása
- Klímareziliens települési környezet és kertgazdálkodás kialakítása
- Minőségi termények, minőségi tájhasználat a természeti folyamatok tiszteletben tartásával
- REL, Rövid élelmiszer ellátási lánc kialakítása.

Javasolt lépések két fázisa:

1. lépésben az integrált megközelítést igénylő területi (tájkarakter) hálózati elemre vonatkozóan pontosítani a felsorolt alapelvekre épülő területi értékrendet, használati és fejlesztési kritériumrendszert (az egyes területi egységek ökoszisztéma szolgáltatásai, értékei és fejlesztési szempontja, speciális területi szempontok, egyes konkrét területek épített környezeti, kulturális örökségi, társadalmi értékei és gazdasági értékei, szempontjai),

2. lépésben pedig a medence agrár-környezetgazdálkodási programjának elfogadása a kialakítandó Zsámbéki-medence natúrpark területi egységeire, amely integrált tájgazdálkodási használati és fejlesztési kritériumokat tartalmazza összevont, közérthető térképes és szöveges formában.

Az egyedi agrár-környezetgazdálkodási program alkalmazásával a területi szereplők, a területek használói konkrét céljaikhoz tudják igazítani, és össze tudják egymással hangolni az integrált tájgazdálkodási területekre vonatkozó elvárásokat, tevékenységeket.

A program kialakításában az önkormányzati együttműködésnek, a natúrparknak, nemzeti parknak, erdészetnek, a helyi gazdálkodói és kamarai szervezeteknek (pl. NAK) és a térségi műhelyeknek is kulcsszerepe van.

Települések közösségi életének fejlesztése partnerségi programon keresztül

A program célja, hogy a településeken aktív közösségi életet teremtsen, úgyhogy összeköti ennek szereplőit. Ez átfogó cél, melynek elérésében fontos szerepet játszik mind a négy fejlesztési irány. Ezek egyes fejlesztései a kirakós darabjaiként illenek bele ezen program megvalósulásába.

Ennek a programnak nincsen önálló fejlesztési lehetősége, mivel minden fejlesztési irányra máshogy épül rá.

Közösségi közlekedési infrastruktúra fejlesztése: Fővárosi kapcsolat erősítése

A Zsámbéki medencét könnyen és kényelmesen elérhetővé kell tenni a Főváros irányából. Ez a térség lakói számára a legfontosabb, amivel tehermentesíteni lehet a közutakat a csúcsidőben, illetve megerősíthető a turisztikai kapcsolat Budapesttel. Ez a legalapvetőbb problémákra nyújt megoldást.

Az első lépés, mely csak átmeneti megoldást nyújt a buszjáratok rendszeresítése és olyan útvonal biztosítása (esetleg buszsáv vagy egyéb megoldás), amivel a csúcsforgalom alatt is stabilizálható a menetidő. Ez a Volánnal, illetve BKV-val történő tárgyalások útján érhető el.

A második lépés, ami hosszú távon megoldja a közösségi közlekedés kérdését a kötöttpályás közlekedési infrastruktúra kiépítése. Ez sokkal nagyobb forrás igényű és összefogást igénylő fejlesztés. Ehhez nem csak térségi kapcsolatokra van szükség, de fontos az országos szintű kapcsolat is. A legfőbb feltétele a

beruházásnak a forrás, illetve az állami szándék, hogy az Országos Területrendezési Tervben megjelenjen ez az új kötőpályás infrastruktúra. A beruházást tervezés és szakmai egyeztetések sora előzi meg, ezért legelőbb a 10 év múlva valósítható meg.

Belterületek terjeszkedésének korlátozása, szabályozása (kitelepülések mérséklése), lakópark beruházások mérséklése

A cél, hogy tájkarakterre káros belterületi növekedéseket visszaszorítsuk, illetve moderáljuk. Ez egyaránt fontos az itt lakók életminőségének javítása érdekében és a medence tájkarakterének megóvása miatt. Hosszútávon azonban nem lehet meggátolni ezt a piaci és társadalmi trendet, ezért kell moderálni, szabályozni.

Ennek az eszközrendszerre a legegyszerűbb, ugyanis a települések önkormányzatai közös megegyezés alapján szabályozhatják településrendezési terveikben a beépítések mértékét és kijelölhetik azok területeit. Jó eszköz lehet a lakópark építések minimalizálása és a beépítésre szánt területek fokozatos, 2 éves ciklusonkénti átadása.

Zöldinfrastruktúra, ökológiai hálózat fejlesztés (minden program különböző oldalról közelíti meg)

A cél az ökológiai hálózat fejlesztése, hogy az ökoszisztémák stabilizálódjanak és bővüljenek. Erre a fenntartható fejlődés megalapozása miatt van szükség, hiszen az általuk nyújtott ökoszisztéma szolgáltatások az alapjai minden oxigén alapú létformának.

Az első alprogram a térség zöld infrastruktúra fejlesztési tervének kidolgozása, ami komplexen kezeli a települések zöldfelületeit és az ökológiai hálózat részeit. Ennek eszközrendszerre az önkormányzatok összefogásán alapul, valamint a közös finanszírozáson. Fontos lépése, hogy a zöld infrastruktúra fejlesztési tervet az önkormányzatok jogszabályi környezetben is támogassák.

Következő lépés a terv megvalósítása, aminek fő kihívása a források megteremtése. A megoldást a fejlesztési irányok kínálják, melynek részei olyan beruházások, amik kötelező zöld infrastruktúra fejlesztéssel járnak, illetve olyan beruházások, amelyek maguk is zöldfelület fejlesztésekkel járnak.

V/1.2. Sport és egészség fejlesztési irány

Az első fejlesztési irány alappillére sport, egészség és innováció életre hívása, amivel egyaránt javítjuk a helyiek életminőségét és a gazdaságot. Ezen irány részeit képzik az egyes területrendezési alprogramok, melyek a Zsámbéki medence teljes térségére vonatkoznak:

Sportlétesítmények kialakításának támogatása

A fejlesztési irány további programjai erre építkeznek vagy szorosan kapcsolódnak hozzá, ezért ez az első és legfontosabb program. Javasolt a koncentrált és specifikált fejlesztés, amire javaslatunk: Zsámbékon az extrém sportok kapjanak helyet, a településtől távol, Perbálon a völgyben valósítsák meg a mindenki

számára mozgást biztosító sport-fejlesztéseket a lehető legközelebb a településhez, míg Telki és Páty között, a jelenleg is működő futballpálya folytatásával hozzák létre a versenysportoknak helyet biztosító létesítményeket. A megvalósításhoz az önkormányzatok összefogására, illetve megfelelő jogszabályi környezetre van szükség, hogy a mezőgazdasági területek átminősíthetők legyenek "kiemelt sport létesítmény" övezetévé.

Sportrendezvények szervezése a helyieknek

A helyiek bevonása a sporttal kapcsolatos fejlesztések alapja, ugyanis ezzel az Ő közösségi életüket és életminőségüket szeretnénk javítani. A népszerűsítésnek rengeteg módja ismert, de ezek közül ki kell emelnünk a következő eszközöket: az önkormányzatok szervezzenek települések közötti barátságos versenyeket ezeken a helyszíneken (medence erőpróba) évente akár többször, szervezzenek a sportlétesítményekkel összefogva sport bemutatókat (különösképpen az extrém sportra kijelölt övezetnél), a verseny sport létesítmények a helyieknek nagy kedvezménnyel árusítsák a jegyeket, az önkormányzat pedig kapjon tisztelet jegyeket, melyeket kioszthat a polgárok között.

Országos és nemzetközi sportrendezvények támogatása

Az önkormányzatok segítsék a versenysport nemzetközi és hazai törekvéseit, hogy a térség felkerüljön a sportszövetségek térképére. Ebben az esetben a támogatás nem forrás vagy jogszabály alapú, hanem a rendezvény szervezésénél nyújtsanak valós segítséget.

Zöldfelület fejlesztések célterületen a beruházások feltételei

A legkézenfekvőbb ökológiai hálózat fejlesztési lehetőség a beruházásokhoz kötött zöldfelület fejlesztések, melyek meghatározhatók egyaránt terület alapon vagy költség alapon. Ennek eszközrendszerre lehet tárgyalások alapján vagy jogszabályok által.

Tudományos kutatások és kutatóintézetek támogatása

Az egészséges életmódhoz csak közvetetten tesznek hozzá a gyógyszer, illetve egyéb kutatóintézetek, viszont fellendíthetik a gazdaságot és a szálláshelyek forgalmát.

Kistermelői gazdálkodás támogatása (zöldség, gyógy és fűszernövény termesztésben és feldolgozásban)

Az egészséges életmódnak az egyik fele a mozgás a másik fele az egészséges étkezés. Ennek legbiztosabb módja a helyi, ökológiai szemléletű gazdaságok támogatása. A gazdaságok működőképességének biztosításához számos lépést kell megtenni. Először is a helyi piacokat kell kialakítani, amik lehetnek valós piacok, kosár közösségek, önkormányzati felvásárlások általi ellátási lánc biztosítás vagy helyi boltokban való értékesítés. Ezután a település jogszabályi környezetének kedvezőbbé tételével lehet segíteni a gazdaságok fellendülését. Ha működőképese a már meglévő a gazdaságok, az újak pedig türelmi idő után, kapcsolódjanak be az önkormányzati kedvezményes ellátási láncba.

Fontos megemlíteni, hogy a szállásadás, illetve a sportturizmus egyik vonzata a megfelelő szállások kialakulása, azonban ezzel is elsősorban a lakosságot szeretnénk támogatni, így nem a nagy szállodai beruházásokat részesítjük előnyben, hanem a helyiek által nyújtott szállás lehetőségeket támogatjuk. Ezen programok csak elősegítik a kitűzött cél megvalósítását. Az eredmény nagyban függ az érdeklődéstől és a helyiek részvételétől, hiszen elsődleges cél az Ő életminőségük javítása, valamint Zsámbéki medence fejlesztése. Ezzel új, egyedi funkciót kaphat a medence, mely nem csak munkahelyeket teremt, de hosszú távon vonzó egészség/sport centrum lehet a Budai hegyek árnyékában.

V/1.3. Bor és gasztró turizmus fejlesztési irány

Ahhoz, hogy a medence sikeres turisztikai térség legyen fontos feladat ennek megvalósítását szolgáló egyedi övezetek kijelölése. A gasztró- és borturizmus alapját a helyi termékek és a környezet adja. Ezért a helyi termékek előállítását, a gazdaságokat támogatni, ösztönözni kell, a tájat és annak alkotóelemeit, értékeit meg kell őrizni. Célunk a fenntartható gazdaság kialakítása, mivel ez egyben hozzájárul a gazdasági haszon szerzéshez és a környezeti hatások minimalizálásához, az erőforrások megőrzéséhez. Egy eredményes, jól működő területrendezési programhoz fontos felmérni a helyi, közösségi és vállalkozói, befektetői igényeket. Az igények és a belső erőforrások feltérképezésével lehet kidolgozni egy sikeres, hosszú távon jól működő területrendezési programot. A hagyományos gazdálkodási formák, művelési ágak (legeltetés, pincék üzemeltetése, szőlő, gyümölcsstermesztés) alkalmazása identitásformáló tényezőként is hathat. Fontos, hogy a jelenleg átalakuló, kihasználatlan területeken visszahozzuk a hagyományos, a történelem során meglévő művelési kategóriákat. Az egykori szőlő, gyümölcsös területek és a pincék megőrzése, helyreállítása elengedhetetlen feladat.

A munkaerő helyben tartása, a munkahely teremtés és az ingázás arányának csökkentése is fontos rész cél. Ehhez megfelelő gazdasági körülményeket kell biztosítani. A stabil gazdaság, vonzó munkavállalási, befektetési körülmények járulhatnak hozzá, hogy a térségben új vendéglátóhelyek, szálláshelyek nyíljanak. Ezzel bővítve a kínálatot a gasztró-turizmus területén.

A sikeres gasztró-turizmushoz elengedhetetlen a térségi szintű gondolkodás, a partnerségek, együttműködések kialakítása. Komplex turisztikai csomagot kell kínálni, nem egy adott helyet, hanem az egész medencét vonzó desztinációvá kell tenni. A célok elérése érdekében három egyedi övezetet alakítottunk ki. Az egyes övezetek elhelyezését és a hozzájuk tartozó szabályokat az alábbi fejezetek részletezik, mutatják be.

V/1.4. Közösség fejlesztési irány

A kultúra alapvetően az emberi teremtés része, így bármit is alkotunk az kapcsolódik a kultúrához. Ennek fejlesztése csak a közösségeken keresztül valósítható meg. A legtöbb esetben ez nem jelent

gazdasági hasznot, viszont jelentős életminőségi javulással jár a lakosság számára, valamint vonzóbbá teszi a települést.

A közösségek fejlesztése komplexen értelmezhető a térségre. Az eszközrendszere egyszerűbb és könnyen támogatható minimális forrásigénnyel. Az első lépés a közösségek (fiatalok, idősek, gazdák stb.), szervezetek (keretbarát klubok, egyházi közösségek stb.) igényeinek, fejlődési lehetőségeinek felmérése. Második lépésben a térségben az azonos érdekeltségű, azonos fejlődési irányú közösségeket megismertetni, hogy erősítsék egymást (közösségi hálózatok együttműködése). Harmadik lépésben a fejlődési lehetőségek alapjainak biztosítása. Ez több módon is megvalósítható, hely biztosításával, kommunikációs támogatással, rendezvények támogatásával vagy adókedvezmények biztosításával.

A térségre vonatkozóan kiemelkedő jelentőséggel bír a fenntartható fejlesztés, ami egy hosszútávú célkitűzés és a gazdasági haszon mellett a környezeti hatások minimalizálására, az erőforrások megőrzésére törekszik. Ehhez elengedhetetlen, hogy a közösségi, helyi igényeket felmérjék, és ennek segítségével, valamint a belső erőforrások feltérképezésével állapítsuk meg a szükséges lépéseket, fejlesztési lehetőségeket. A hagyományos gazdálkodási formák megőrzése, visszahozása identitásformáló tényezőként hathat az érintett településekre.

A fenntarthatóság megvalósulásához szükséges a jelenlegi mezőgazdasági területeket bevonni és fejleszteni, valamint előnyben részesíteni a hagyományos mezőgazdasági művelés alkalmazását. Ezzel egyetemben talán meggátolható a beépített terület folyamatos növekedése, és elősegíthető a meglévő településszerkezet megőrzése. A fenntartható gazdálkodás elvével és a kiaknázatlan területek bevonásával új munkahelyek fognak létesülni.

Egy nagyon fontos cél a munkaerő helyben tartása, vonzása, amihez nélkülözhetetlen a szakképzés, felnőttképzés növelése. Ez hosszú távon a helyi gazdaság fellendüléséhez is vezethet.

V/2. Szabályozási javaslatok, övezetek

Szabályozási javaslataink általánosan vonatkoznak az egész térségre, viszont nem specifikusak, nem vonatkoznak a fejlesztési irányokra, mivel azok szabályozási módja a települések vezetésétől függ. Ezen javaslatok célja, hogy az egész térségre jellemző konfliktusos helyzeteket feloldja vagy lehetőséget biztosítson a fenntartható fejlődésnek.

A zöld infrastruktúra fejlesztéseknek megfelelő szabályozási környezet szükséges. Ehhez az eredményhez többféle szabályozási módszer vezet. Először is a *belterületeken meg kell határozni a zöldfelület fejlesztésekre szánt területeket és a település szabályozási tervben zöldterülettel megfelelő szabályozási kategóriába kell venni*. A külterületeken a települések egyesével is meghatározhatják megóvandó és fejlesztendő területeiket, de sokkal hatékonyabb, ha rendszerben gondolkodva, egymással

kommunikálva jelölik ki ezeket a területeket. A kijelölt területekre a következő szabályozásokat javasoljuk:

- A beépíthetőség korlátozása.
- A területen áthaladó utak aránya nem lehet több 3%-nál.
- A területen a többszintű növényzet kialakítására kell törekedni.
- A területen semmiféle mező vagy erdőgazdálkodási tevékenység nem folytatható.
- A zöldfelület fejlesztési terveknél ezeket a területeket kiemelten kell kezelni

A tömegközlekedési infrastruktúra fejlesztése minden fejlesztési irány alapja, illetve a térségben lakók életminőségének javításához fontos lépés. A szabályozásoknál már most fontos kijelölni az elsősorban tömegközlekedési infrastruktúra fejlesztésre szánt övezeteket. Ezen övezetekre javaslatot a térség közösen teygen, amiben minden településnek szavazati joga van.

A belterületek terjeszkedésének moderálása az egyik alap program, aminek megvalósításához a leghatékonyabb eszköz a szabályozásokszigorítása. Az új beépítésre szánt területek kijelöléséhez a következő szabályozásokat javasoljuk:

- A települések belterülete 5 évenként maximum 2%-kal növekedhet egy adott határig
- A települések új beépítésre szánt területei csak közvetlenül a meglévő beépítésekhez csatlakozhatnak.
- Az új beépítésre szánt területeken a maximális beépítési szint nem haladhatja meg az utolsó beépített telkek építmény magasságát.

Az agrárkörnyezet gazdálkodási program támogató szabályzásait úgy kell meghatározni, hogy ne lehetetlenítsék el az agglomerációban amúgy sem támogatott mezőgazdálkodást, de tegyék kedvezőbbé az alternatív gazdálkodási lehetőségeket. Az övezetek kialakításánál javasoljuk, hogy a nagytáblás, tagolatlan szántóterületeket szabályozzák elsősorban, így csökkentve azok káros hatásait. Ehhez a következő szabályzásokat javasoljuk:

- Az 50 ha-nál nagyobb egy művelési terület alá tartozó mezőgazdálkodási területek kötelező tagolása erdő-, gyp- vagy cserjesávokkal.
- A 7%-nál nagyobb lejtésű területek támogatása szintvonalakkal párhuzamos szántási mód vagy forgatás nélküli talajművelés esetén.
- Ökológiai, mozaikos és vízvédelmi övezetek kijelölése.

V/3. Partnerség építés

V/3.1. Elsődleges partnerek:

- nemzeti sportszövetségek
- sportegyesületek
- beruházók (elsősorban turisztikai, szállás)
- extrém sport vállalkozók
- kutatóintézetek (vállalatok)
- egyetemek (sport és egészség egyaránt)
- gyószér-fűszer növény termelők, feldolgozók
- önkormányzatok
- lakosok

V/3.2. Programot 3 lépcsőben javasoljuk kiépíteni.

1. Előzetes egyeztetés minden egyes szereplővel
 - Tervezést megelőző igényfelmérés a képviselőkkel, közös célok meghatározása a szabályozásokhoz igazodva.
 - Tervek véleményezése partnerekkel közösen, beruházási, kiépítési ütemterv egyeztetése. Népszerűsítés lehetőségeinek egyeztetése.
2. Egyeztetés megvalósítás közben
 - A beruházások köztes eredményeinek értékelése. Marketing célok és ütemek egyeztetése, népszerűsítés elindítása.
 - Lakossági és önkormányzati egyeztetés a beruházások konfliktusait illetően. Ezek mérséklési lehetőségei.
 - Beruházásokhoz kapcsolódó támogatások tervének egyeztetése, egyaránt uniós, országos és helyi támogatások.
3. Beruházások, támogatások, eredmények közös ellenőrzése
 - Rendszeres közös monitoring az összes érintett partnerrel a közös célok megvalósításáról.
 - Utólagos megvalósulási hibák korrigálása az egyeztetéseknek megfelelően.

VI. Turisztikai fejlesztési javaslatok

Fejlesztési javaslataink meghatározását a térség karakteréhez alakítottuk, és a vonzerők erősítése volt a legnagyobb célunk, amelyeket a fenntartható turizmus elvén kívánunk fejleszteni. Javaslataink megfogalmazásakor figyelembe vettük a térség kiváló földrajzi elhelyezkedését, a rendkívül értékes

természeti értékeket és a táj szerkezetének állapotát. Ezen elemek érzékenységének összehangolása a különböző jelentőségű vonzerők által nyújtotta lehetőségek kihasználásával adta a kiinduló lépést javaslataink megtételéhez.

VI/1. Mikrotérségi jövőkép

Vizionált jövőképünk a térségre egyaránt nyújt lehetőséget aktív kikapcsolódásra és pihenésre is, számos szórakozási lehetőséget kínál, de környezetbarát módon. A medence karakterelemeire alapoz, a kínálat jól szervezett térben és időben. Egyedi karaktere megmarad, annak ellenére, hogy igen nagy arányban van mezőgazdasági művelt terület.

A Zsámbéki-medence települései elsősorban a hazai turistákat szólítják meg, akiknek legfőbb érdeklődési körük közé tartozik a falusi- és az ökoturizmus, illetve szívesen töltik idejüket természetjárással. Mindazonáltal a térség települései rendelkeznek sváb gyökerekkel, ebből kifolyólag várható a német nemzetiségű turisták megjelenése is. Ezt a helyi hagyományok és rendezvények is erősítik. Másrészt a szomszédos országok turistáira is lehet alapozni.

A bakancsos, kerékpáros és lovasturizmus kiemelt szerepet tölt be a térség életében, mind földrajzi elhelyezkedés, a domborzati viszonyok és a feltárást biztosító infrastruktúra miatt. A sportturizmus is virágzik a már meglévő és fejleszteni kívánt létesítmények miatt is. A már meglévő elemekre alapozva lehetőség nyílik hosszabb kerékpáros túrákra, erdei túrákra, lovas túrákra, tájfutásra vagy akár különböző teljesítmény túrákra.

A helyi adottságokat és termékeket kihasználva virágzik a gasztro- és borturizmus, amely számos helyszín aktivizálásával és események bevezetésével járulnak hozzá a térség turizmusához.

Attrakció fejlesztési javaslatok

A kínálat megfelelő bővítése érdekében a már meglévő turisztikai attrakciók bővítésére és újak létesítésére kell törekedni, a keresletre való reflektálás fényében.

Jelenleg a Zsámbéki-medence leggyakoribb turisztikai formái a bakancsos-, a kulturális és a konferenciaturizmus, azonban ezen formák sem élveznek maximális kihasználtságot. A turistaútvonalak információ-ellátottsága, tájékoztató táblák számának és minőségének fejlesztése nagymértékben fellendítené az érdeklődést a térség iránt. Az útvonalak helyi attrakciók feltáráására irányított nyomvonalvezetése is célravezető lehet. Mind a bakancsos, a kerékpáros és a lovas turizmus fellendítése érdekében a Budavidék Zöldút fejlesztésére fektettünk nagy hangsúlyt, amely lehetőség szerint körbe lenne vezetve a térség összes településén. Fontos a zöldút mentén az egységesen kialakított arculat, amely a hely szellemiségét tükrözi és vonzza a látogatót. Emellett elengedhetetlen feladat a helyi vállalkozások bevonása a zöldútba. Ki kell jelölni pontokat, ahol lehetőség van helyi termékeket vásárolni, valamint kerékpárt kölcsönözni. Javasolt, hogy a települések pályázzanak normál és elektromos rásegítésű kerékpárok

beszerzésére. Amennyiben minden település rendelkezik már elegendő normál és elektromos rásegítésű kerékpárral akkor ki lehet építeni egy kölcsönzési rendszert. Ehhez telefonos alkalmazása létrehozása is ajánlott.

Az elhagyott pincék közül jelölve lettek a javaslati tervlapon, amelyekben tematikus szabadulószoza üzemeltetését gondoltuk ki. Számos alternatív tematika is lehetne egy adott történet köré felfűzve, amely több, különböző állomásból tevődik össze és esetlegesen a helyi borászati termékeket is népszerűsíti. A pincék másik felhasználási területe lehet a bortrezorok létrehozása.

A különleges építészeti emléket őrző borospincék karaktermeghatározó elemek a településeken, ezen helyeken pincelátogatásokat és tematikus borutakat is lehet szervezni a helyi borászok bevonásával. A borturizmusra főleg tavasszal és ősszel különböző eseményeket, borfesztiválokat lehetne tartani a települések összefogásával.

Boros programok:

- pincelátogatás, borkóstoló
- borút kialakítása, borkóstoló túra
- borászok szálláskínálata, vendéglátása
- borvendéglők a pincék környékén
- bor és egyéb turizmus összekapcsolása (pl. wellness)
- bortrezor, vendégek pincészetekhez kötése
- borfesztivál – helyi borfesztivál – több borvidék (bárhol)
- szüret, szüreti fesztivál
- borértékelés, borvásár kereskedőknek
- borral foglalkozó civil és szakmai szervezetek utazásai gasztronómia – borest, esetleg kulturális programmal, borbál
- borakadémia, oktatás – premontrei rend bevonása

A szezonális elkerülése érdekében egész évre kiterjedő programsorozatot kell szervezni. Több ötlet is felmerült, amelyek a helyi termelőket is bevonják, a helyi vendéglátóegységeket is aktivizálják, ezáltal versenyképes kínálatot képes felajánlani a keresleti piacnak. A vendéglátóhelyek évszakokhoz köthető ételeket készítenek, ezekre különböző tematikájú programokat szerveznek. Ősszel a sütőtökös termékek mellett tökfárgó versenyt tarthatnak. A szüret időszakában borvacsorákat, borkostolókat szerveznek.

Lehetőség nyílik arra is, hogy nem csak a helyi borokat mutatják be, hanem az ország kiemelt borrégióinak a termékeit is. Ebben az esetben tematikus borheteket szervezhetnek. A nyári időszakban a befőzés rejtelmét lehet bemutatni, betekintést láthatnak az idelátogatók a munkafolyamatokba. A tavaszi

időszakban a palántázást lehet figyelemmel kísérni és bekapcsolódni a kerti, veteményes munkákba- ezzel valamelyest az agroturizmus is fejlődik. A települések jótékonyági célokból minden évszékben az ünnepek előtt sütemény vásárt tartanak a helyi piacokon, a bevételt rászorulóknak ajánlanák fel. A vendéglátóhelyek látvány konyhát üzemeltethetnek, amely során a vendég betekintést nyerhet ételle elkészítésébe.

Főzőiskolát, főző tanfolyamokat lehet tartani különböző tematikában. A vendégek egy meghatározott összeg befizetése után egy vezér séf utasításai alapján saját maguk készíthetik el fogásaikat, amelyeket a program végén elfogyaszthatnak. A programban a zsámbéki Premontrei rend által üzemeltetett technikum és gimnázium vendéglátó szakos diákjait is be lehet vonni.

Jeles napokhoz kapcsolódó rendezvények: ilyenek a húsvéti, Márton napi, Orbán napi rendezvények, illetve a népi-, tájjellegű gasztronómia események tartása. A térségben élő nemzetiségek saját hagyományos fogásaikat mutathatják be a Nemzetiségi fesztivál keretein belül.

A túrautak, kerékpárutak mentén bor- és élelmiszer automaták kihelyezése is javasolt. Az automatákban helyi borokat és kézműves élelmiszereket lehet vásárolni. Ez egy 0-24 órában működő szolgáltatás, amelyhez nem kell állandó személyzet, csak, aki az automaták feltöltését, üzemeltetését végzi. A helyi termékek népszerűsítésre tökéletesen alkalmas. A zarándokturizmus is jelentős szerepet vállal a térség életében, ezért úgy gondoljuk, hogy gyógy- és fűszerkertek kialakítására is szükség van szakrális helyek környezetében. Ebben az esetben a látogató a feldolgozás menetébe láthat bele, technikai bemutatón és „Szedd magad” akcióban vehet részt.

Számos magaslati kilátó ponton festői látkép tárul a szemünk elé, ezért ott úgy alakítottuk ki az útvonal nyomvezetését, hogy ezen pontokat összeköttetésbe hozzuk egymással, és helyenként pihenő-jógázó, fotózó és festő találkozási pontokat javasoltunk.

A lovasturizmus fellendítése érdekében kijelöltünk Zsámbék külterületén, Budajenő határában egy lovastusa pályát, amely országos szinten egyedi vonzerőt biztosítana a Zsámbéki-medencének. Az élményparkban lovasterápiára és lovas íjászatra is lehetőség nyílna a lovagi hagyományok ápolása mellett.

Ez összeköttetésben került kijelölésre a Budavidéki Zöldút tervezett nyomvonalával, hogy lóháton is zavartalan legyen a megközelítés. A hagyományörzés elősegítése érdekében ezen terület délnyugati részén egy talpas íjászatra alkalmas területet határoltunk le.

Szintén Zsámbékon a rakétabázis területén lehetne kialakítani élményparkot, amely tartamaz kalandparkot, paintball pályát, illetve kert- és autósmozit is. A katonai tematikájú park egyaránt ötvözné a történeti Aynard lovagok történetét és a 20. századi honvédelmi eseményeket. A kulturális turizmus kihasználtságának maximalizálásának érdekében kulturális központok létesítését javasoljuk a Zsámbéki Romtemplomnál, a Töki Romtemplomnál és a Budajenői Magtárnál.

Az egész medence közepéről rendkívül szép látvány fogad bennünket, főleg, ezt a magaslatból is szemügyre vehetjük. Erre az elgondolásra alapozva tesszük egy hőlégballon indítóhely létesítésének javaslatát, amely nagyjából 150 méter magasságból segíti a szemlélődést.

A konferenciaturizmus résztvevői számára csapatépítő programok kialakítását javasoljuk, ilyenek lehetnek például a Rakétabázis területén a paintball, a felhagyott pincékben szabadulósobák kialakítása, valamint építő táborok létrehozása, amely során egy bizonyos idő alatt (néhány nap) egy fából készült építményt lehetne elkészíteni. Az elkészült építmények a medence településeinek kiemelt helyszínein kerülnének kiállításra. Az építő tábor mellett kézműves programokra, kerámiakészítésre is lehetőség nyílna. Ezek a programok a konferencia turizmus mellett az iskolai, óvodai csoportok és gyerekes családok számára is vonzó attrakciók lehetnek.

Termékfejlesztési javaslatok:

A jelenlegi infra- és szuprastruktúra a térségben megjelenő turizmus fajták közül számos igényt képesek kielégíteni, azonban számuk nem elegendő. A jelenlegi és célként kitűzött igényeket éppen, hogy kiszolgálják a kiépítettséget szolgáló elemek. Javaslatunk egyaránt hivatottak elősegíteni a feltárást, kiszolgálást, ellátást és elszállásolást is. Emellett fontos a helyi termékek létrehozása és azok forgalmazása. Javasolt, hogy a gasztroturizmus területén a vendéglátóhelyek helyi alapanyagokat használjanak fel.

Infrastruktúra fejlesztések

A térség igen gazdag kulturális- és természeti értékekben, amelyek feltártságának maximalizálásában igen nagy turisztikai vonzerő potenciál lakozik. Ennek érdekében ezen értékek bemutatását elősegítő útvonalak kijelölése célravezető lehet, amely helyenként különböző tematikával is társulhatnak. Az egyes településeken elszórtan elhelyezkedő kulturális értéket képviselő pincéket össze lehet kötni egy borúttal. Információs táblák, szeméttárolók, pihenőpontok elhelyezésével. Az erdei iskola létrehozásával célszerű a meglévő tanösvények fejlesztése, új útvonalak kijelölése. A medence úthálózatának fejlesztése is elengedhetetlen feladat. Az útburkolatok sok esetben leromlottak, amely az országúti kerékpárosok számára jelenleg konfliktust okoz. Az utak kereszteződésénél forgalom és sebesség csillapító szigetek, korlátozásokat kell bevezetni.

Szuprastruktúra fejlesztések:

Szükséges a vendéglátóhelyek, szálláshelyek fejlesztése, újak létrehozása. Különböző kategóriájú, típusú szálláshelyeket, vendéglátóhelyeket kell üzemeltetni, hogy a széleskörű vendégkör alakuljon ki. Ajánlott több vendégház kialakítása is. Perbálon kemping létrehozását javasoljuk, Budajenő településen erdei iskolát.

VI/2. Menedzsment és marketing fejlesztési javaslatok

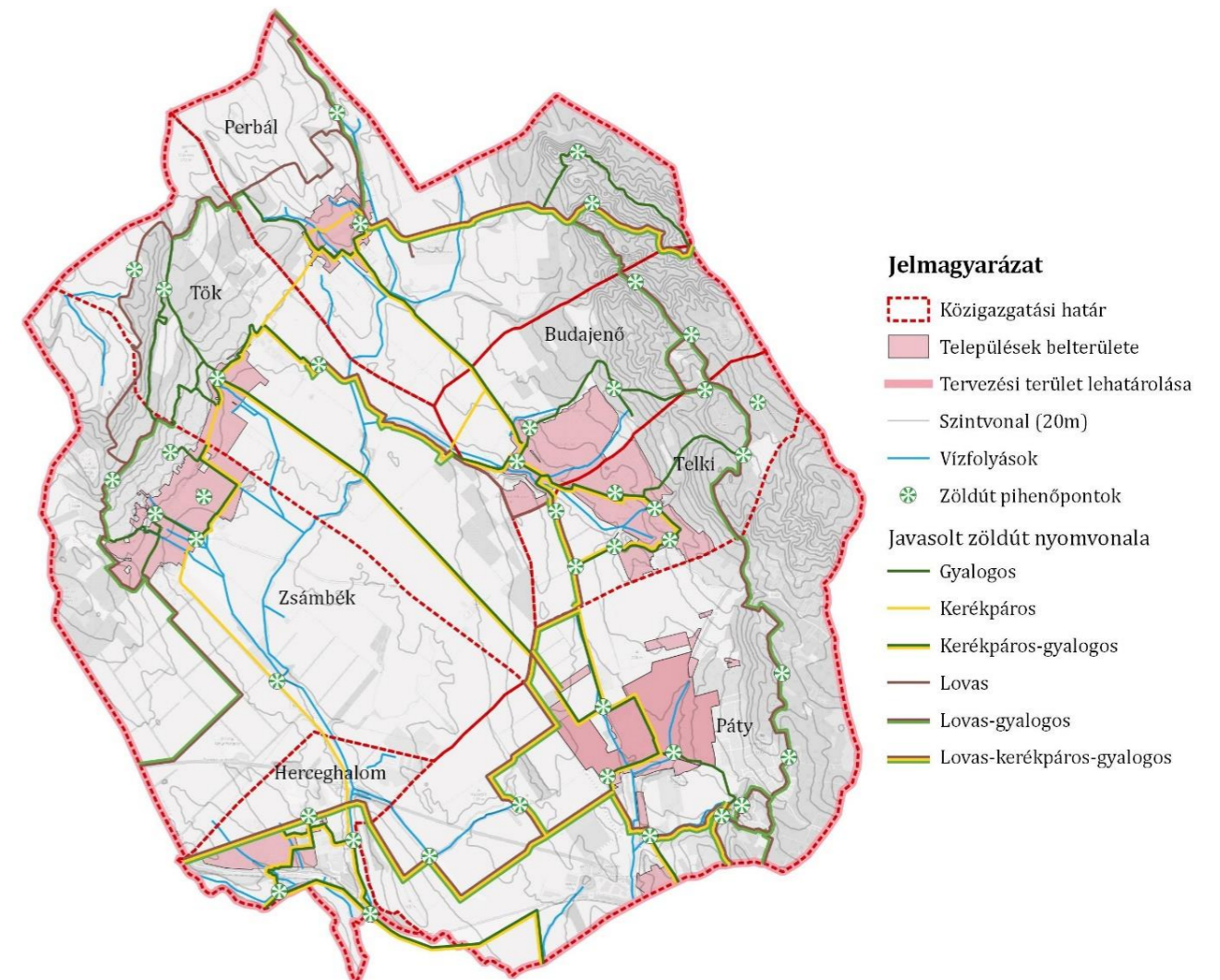
A marketing fejlesztésére nagy hangsúlyt kell fektetni, annak érdekében, hogy könnyebben fogyasztható, és megismerhetővé váljon az emberek számára a térség. Úgy vélekedünk róla, hogy egy egységes letisztult és modern arculat kidolgozásával jelentős sikereket lehet elérni a térség vonzerőjén. A modern követelményeknek megfelelően természetesen társulnia kell egy honlapnak, applikációnak, QR-kódos leolvasóknak, amelyek információkat tartalmaznak. Az applikáción keresztül a látogatók egyéni útvonalakat tervezhetnének vagy akár bejelölhetnék miket szeretnének szemügyre venni. A fiatalabb generáció megszólítása érdekében a közösségi média bevonása is célszerű, hiszen ott is széleskörű ismeretséget lehet elérni.

Központi információs központok kijelölése az egyes településeken célszerű lenne, ahol a helyi termékek, látnivalók kerülnek ismertetésre, bemutatásra.

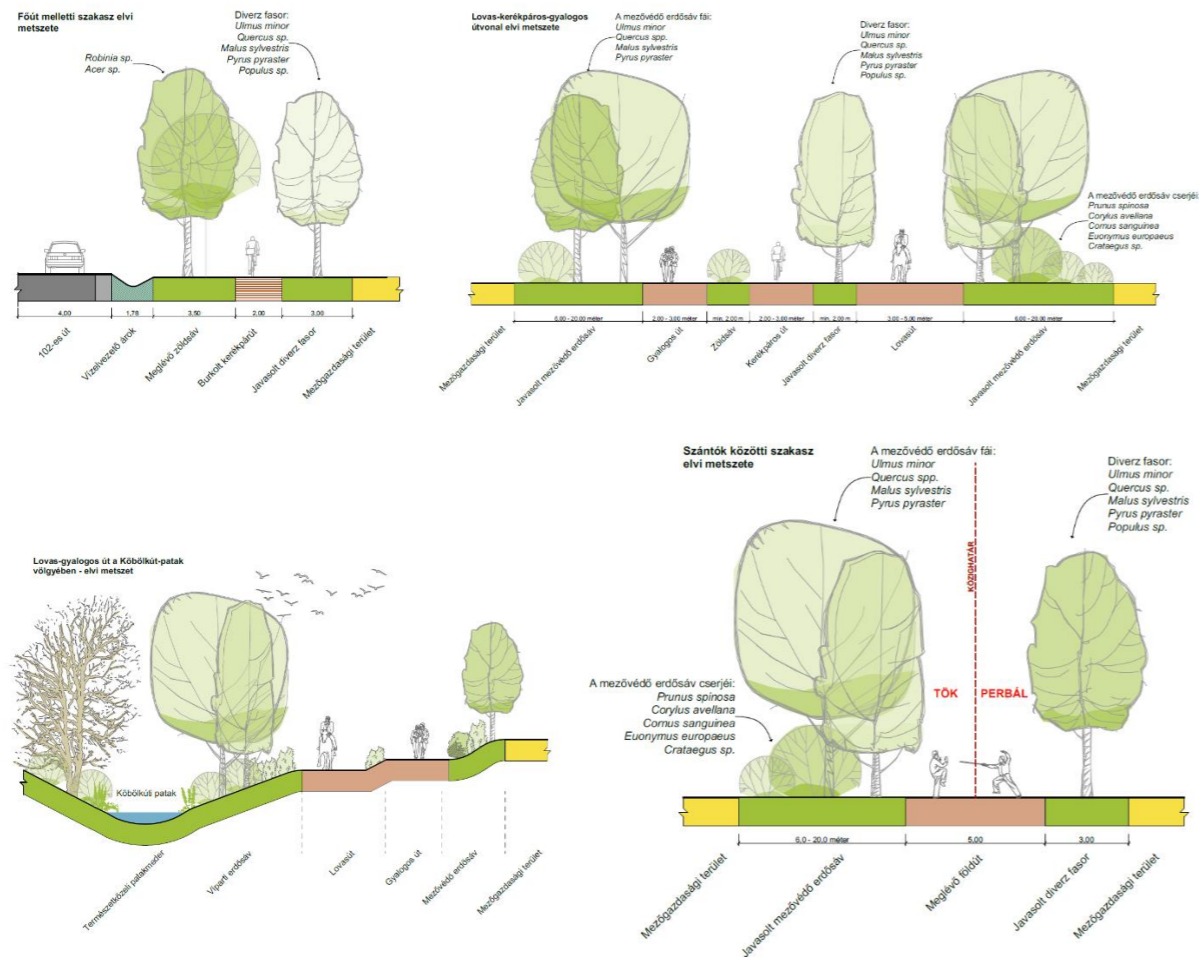
VI/3. Zöldút

A településen belül számos természeti, épített kultúrtörténeti örökségelem, egyedi tájértékek és régészeti örökségelem található. A tervezett útvonal kialakításánál fontos szempont volt, hogy minél több értéket ráfűzzünk az útvonalra, bemutassuk a természetközeli területeket, a borászathoz kapcsolódó és egyéb kultúrtörténeti értékeket. Azon értékek, melyek közvetlenül nem a tervezett út mentén helyezkednek el, azok is az útvonal 500m-es környezetében találhatóak. Így ezek az látványosságok is rövid időn belül elérhetőek, megtekinthetőek.

A zöldút nyomvonalának kialakítása során a meglévő Budavidék zöldút útvonal vezetésére alapoztuk a javaslatunkat (133. ábra). A javasolt utat a térség értékeinek és hagyományainak bemutatására, a borturizmus, a természetjárás és a kulturális örökség tematikájára építettük fel. A meglévő zöldúton kívül a térségben futó turistautakat is figyelembe vettük, valamint a zöldút lovas használatához szükséges lovardák elhelyezkedését is szem előtt tartottuk. A javaslatunk során három, egyes szakaszokon egyben futó útvonalat jelöltünk ki a gyalogos, a kerékpáros és a lovas használók számára, ügyelve arra, hogy az eltérő használatok ne zavarják egymást.

133. ábra: tervezett zöldút nyomvonala

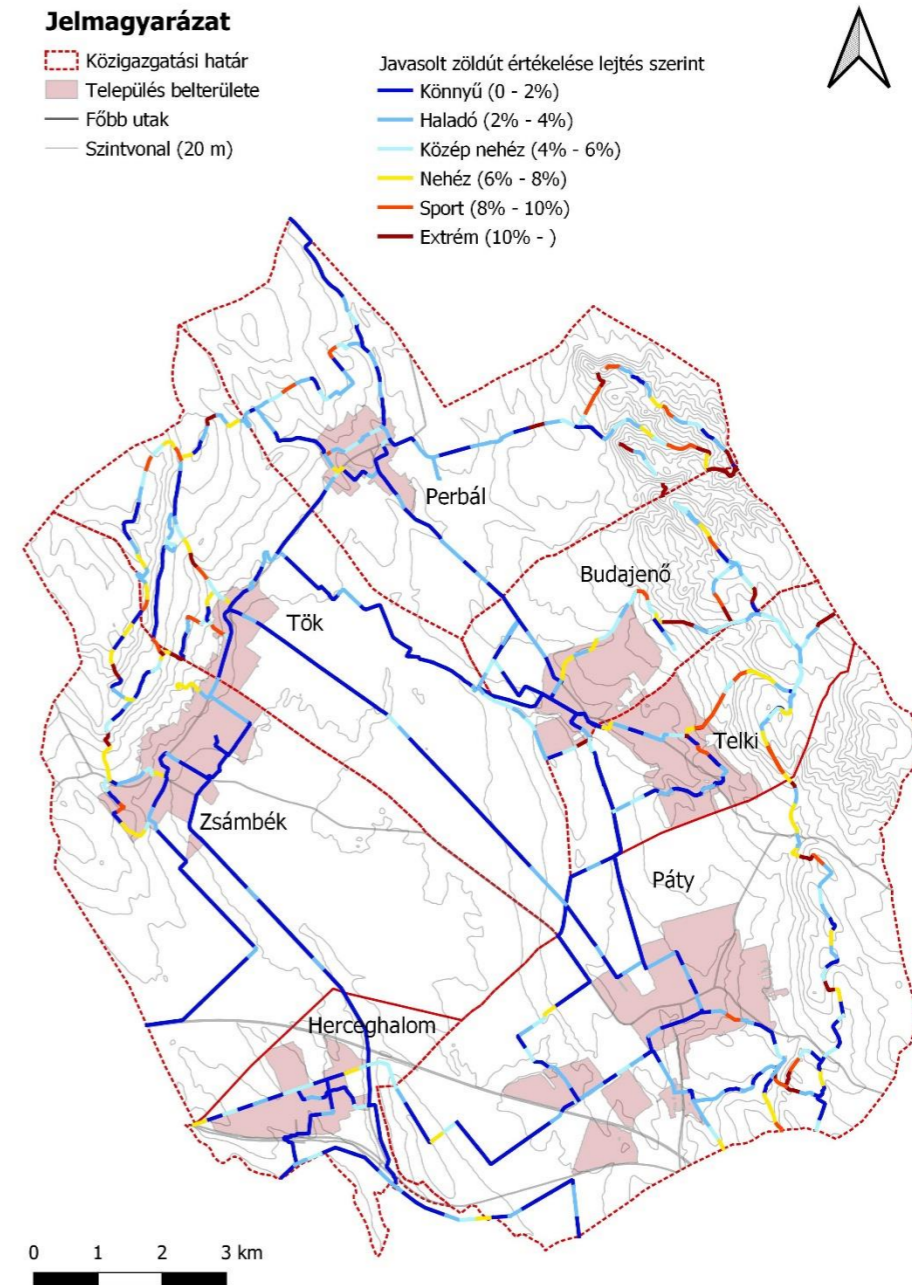

134. ábra: Metszetek

A térségben három különböző típusú nem motoros közlekedésre alkalmas út került kijelölésre. A gyalogos, lovas és kerékpáros közlekedési nyomvonalak gyakran egymásra tevődnek és osztoznak a kijelölt útvonalon. Az utak a használatnak megfelelően differenciáltak, tehát burkolatban és szélességben a rendeltetésnek megfelelően eltérnek. Ezeket egyes szakaszok elvi keresztmetszetén ábrázoltuk (134. ábra).

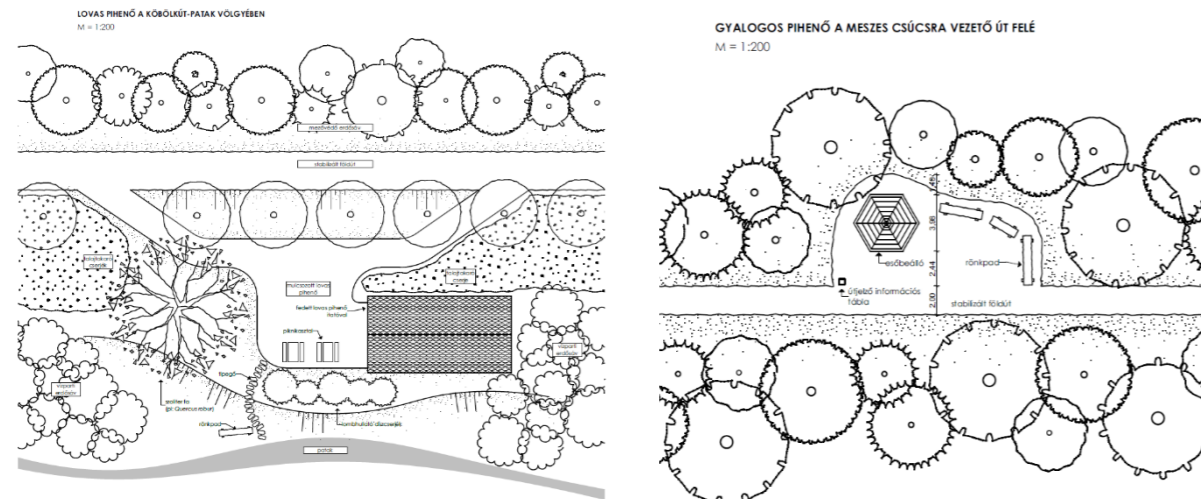
A Zsámbéki medence kerékpárral való körbejárhatósága mellett a települések közötti közlekedést is szolgálja a Budavidék Zöldút (135. ábra). A meglévő nagy kiterjedésű szántóktól egy telepítendő, több fajból álló fasor választja majd el, ami egyben a mezővédő erdősáv bővítéseként is értelmezhető. A szántók között haladó útszakaszoknál a meglévő földutak képezték az útkijelölés alapját. A zöldút fejlesztéssel egyidőben a teljes mértékben hiányzó mezővédő erdősávok telepítését javasoljuk. A meglévő földút ezáltal továbbra is ellátja jelenlegi rendeltetését, de bővül kerékpáros és akár gyalogos forgalommal. A telepített mezővédő erdősáv csak az út egyik felére javasolt 6 - 20 méter szélességben. Az út ellenkező oldaláról diverz fasor telepítése javasolt cserjeszint nélkül, hogy a kedvező kilátások érvényesülhessenek. A medencében a patakokat többnyire puhafás ligeterdő és nádas kíséri. A kijelölt útvonal a meglévő földutat

veszi alapul. A gyalogos és lovasút elválasztása érdekében legalább 50 cm szintbeli különbséget és a rézsű cserjékkel való telepítését javasoljuk. Abban az esetben, ha az útszakasz három típusú használatot foglal magába: gyalogos, kerékpáros és lovas közlekedés, akkor a különböző használatok elválasztása, ezáltal balesetmentesítése érdekében az útvonal háromfelé való tagolása javasolt. A terepadottságokhoz igazítva nincs szintbeli eltérés, helyette zöldsávok tagolják, amelybe cserje, illetve fasor van telepítve. Az útszakasz mezőn haladó részein, kétoldalt mezővédő erdősáv telepítése javasolt, ezzel is pótolva azokat (129. oldal tervlap).

135. ábra: Tervezett zöldút értékelése

Pihenőhelyek

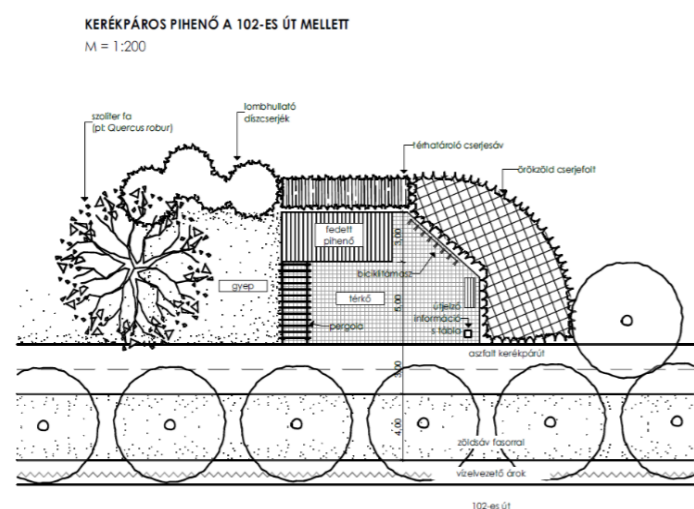

136. ábra: Pihenőhelyek javasolt kialakítása

Az utak rendeltetésbeli különbségét tekintve különböző típusú pihenőkre adunk elvi javaslatot. A különböző kerékpáros, gyalogos és lovas utak mentén kijelölt pihenők ideális kialakítását, azok funkcióit, burkolatait, növényállományát a következő helyszínrajzokon jelöltük (136. ábra).

A lovas pihenő egy fedett fa épületből, benne itatóval, piknik asztalokból áll. Egy gyepfelületbe ágyazott értékes szoliter fa telepítése javasolt a megfelelő árnyékolás érdekében. A körülötte levő gyep szintén pihenésre használható. A Meszes-hegyre vezető keskeny földút mellett egy esőbeálló és rönkpadok kapnak helyet. A Budavidék zöldutat jelölő információs útjelző tábla is része a tervezett pihenőnek.

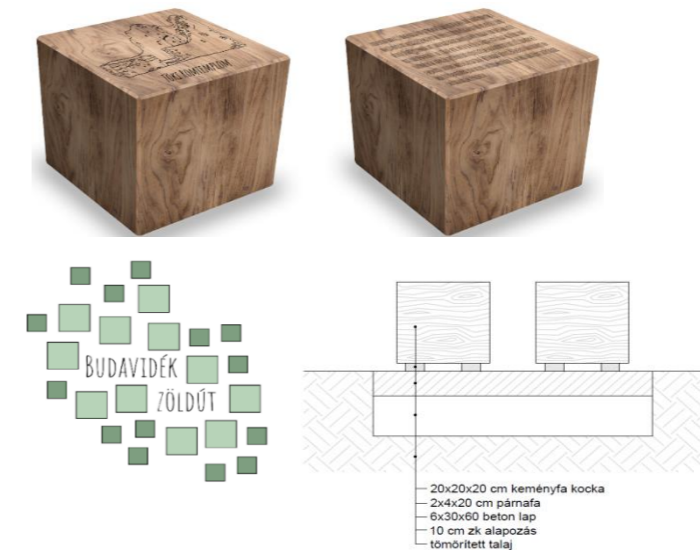
Az aszfalozott kerékpárutat faszor választja el a 102-es úttól (137. ábra). Az úthoz egy térkő burkolatú felület kapcsolódik, ahol fedett pihenő, pergola, pad, útjelző információs tábla kap helyet. A fedett pihenőn

137. ábra: Zöldút pihenő

belül kerékpáros szervíz állvány és szerszámok is helyet kapnak. A burkolathoz gyepfelület csatlakozik, amelyben dekoratív szoliter áll, ezáltal egy árnyékos-gyepes pihenő is létrejön.

Arculati elemek

138. ábra: Javasolt arculati elem

A javasolt zöldút arculati elemére több javaslatot is tettünk. A településekre kidolgozott arculati elemeinek egységes kinézete a kocka motívum köré rendeződik. A kis kockák egymás utánisága jelenti tulajdonképpen az útvonalat, hiszen sok kis pixel egymás utánisága maga a vonal. A kisebb és nagyobb kockák alkotják a tervezett logót is, de nem szigorú rendben, hiszen a zöldút nem egy szigorú keretek között lehatárolható útvonal. Egy olyan design-t dolgoztunk ki, mely nem emelkedik ki annyira a talajból, hogy zavaró tájképi elem legyen, ugyanakkor feltűnő és észrevehető. 20x20x20 cm-es keményfából (gözlök, bükk, kőris, tölgy stb.) készült fakockák lennének a "táblák" (138. ábra).

139. ábra: Tervezett arculati elem

Egy másik verzió szerint a területen is megtalálható Budavidék Zöldutat jelző monolit beton oszlopokon megjelenő logó színezése javasolt (139. ábra). A színezésben fekete színnel jelenik meg a logó kontúrja, valamint a "Budavidék Zöldút" felirat. A három nagyobb levél alakú egységben a vörös a borturizmus, a zöld a természetjárás-természeti környezet, a narancssárga pedig a kulturális örökség szimbóluma.

**Zsámbéki-medence Tájvédelmi és
Tájfejlesztési Tanulmányterve**
Turizmusfejlesztési javaslatok

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Tervezési terület lehatárolása
- Vízfolyások
- Főbb utak
- Szintvonal (20m)
- Meglévő turista- és zarándokút
- Települések belterülete
- Erdő terület

Meglévő elemek

- Vasútállomás
- Lovarda
- Pincék
- Kilátó

Javasolt helyszínek

- "Szedd magad" kert
- Sport fejlesztés
- Környezeti nevelés helyszíne

Javasolt elemek

- Kulturális központ
- Hókézilabda pont
- Kemping
- Erdei iskola
- Kert- és autószozi
- Lovas élménypark - Lovastusa
- Íjászpark
- Jógapont
- Sportpark
- Kalandpark
- Paintball
- "Szedd magad" kert
- Információs pont
- Pince - szabadulószoza
- Zöldút megállási pont

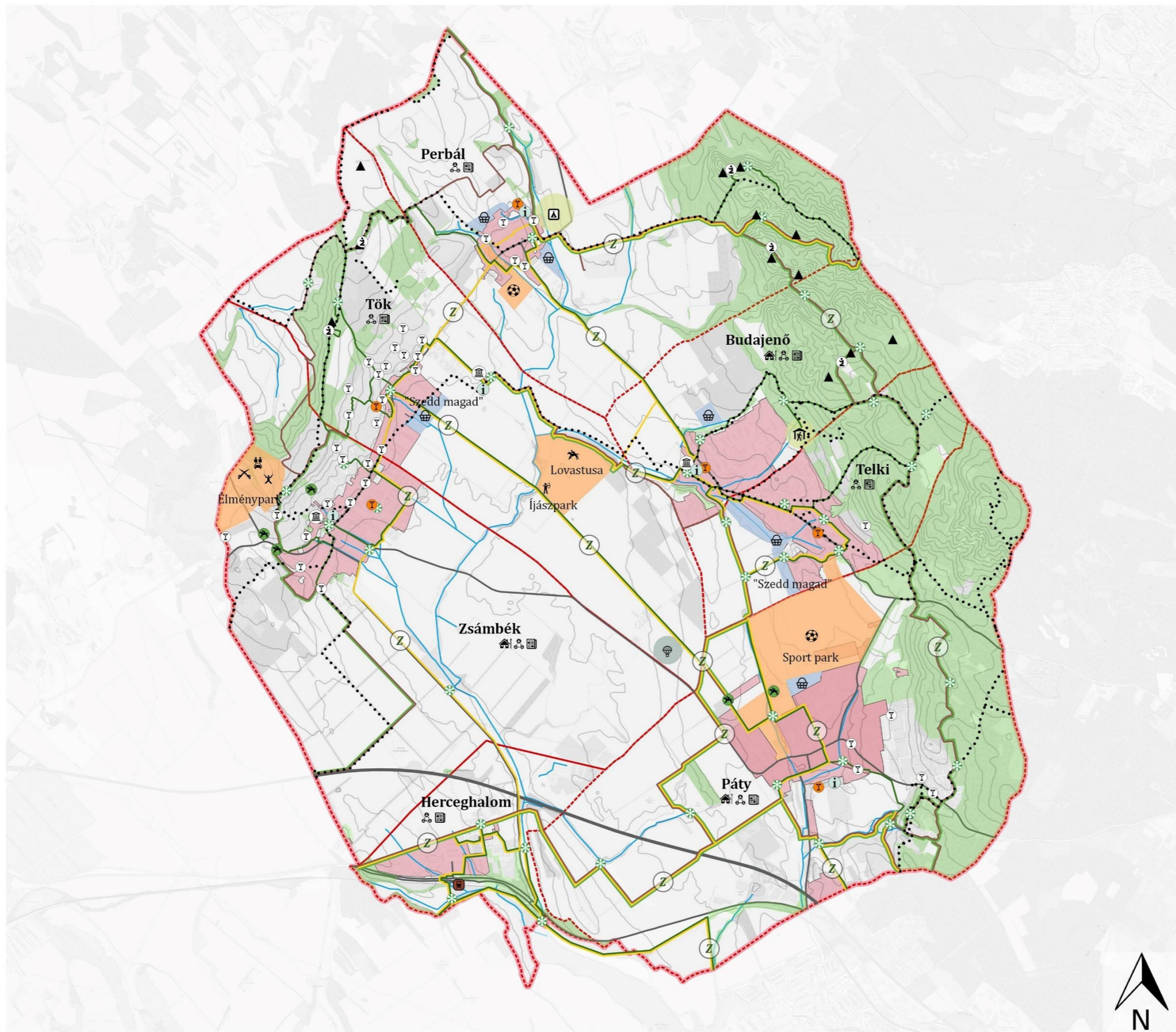
Tervezett zöldút nyomvonala

- Gyalogos
- Kerékpáros
- Lovas

Egyéb fejlesztési irányok

- Szállás fejlesztés
- Együttműködés kialakítása
- Egységes arculat kialakítása

Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet
MSc II. évfolyam, 2023

Mellékletek

1. számú melléklet: Örökségletár

Budajenő

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
TK	Budai Tájvédelmi Körzet	Budajenő	Természeti örökségelemek	Tájvédelmi Körzet	Országos			
N_1		Budajenő	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			
NOH_1		Budajenő	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			
M_1	Római katolikus temetőkápolna	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	kultikus, szakrális		
M_2	Római katolikus templom, volt bencés templom	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	kultikus, szakrális		
M_3	Magtár	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	agrártörténeti		
M_4	Skót bencés rendház, általános iskola	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	kultikus, szakrális		
M_5	Lakóház	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	népi-lakó		
MT_1	Magtár terület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemléki terület	Országos	agrártörténeti		
MH_1	Világháborús emlékmű	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	történelmi		
MH_2	Faragott fa kapuoszlop, díszek, szobrok	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_3	Kőhid	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	közlekedési		
MH_4	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_5	Tűzoltószertár	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	egyéb		
MH_6	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_7	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_8	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_9	Pincesor	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti		
MH_1	Nepomuki Szent János szobra	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	kultikus, szakrális		
MH_2	Világháborús hősi emlékmű	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	történelmi		
MH_3	Pince	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_4	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_5	Szoborfülke	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_6	Kálvária	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó	Védetté nyilvánítási eljárás alatt	

MH_7	Régi sírkövek és kőkereszt	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_8	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_9	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_10	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_11	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_12	Lakóépület	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó		
MH_13	Kerekas kút	Budajenő	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti		
ET_1	Gémeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_2	Váczi kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_3	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_4	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_5	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_6	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_7	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_8	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_9	Pincesor	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_10	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_11	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_12	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_13	Pincesor előtti fasor	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	fasor		TÉKA
ET_14	Elhanyagolt kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_15	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_16	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_17	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_18	Egyedülálló szikla	Budajenő	Egyedi tájérték	Földtudományi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA
ET_19	Egyedülálló szikla	Budajenő	Egyedi tájérték	Földtudományi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA
ET_20	Egyedülálló szikla	Budajenő	Egyedi tájérték	Földtudományi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA
ET_21	Egyedülálló szikla	Budajenő	Egyedi tájérték	Földtudományi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA
ET_22	Egyedülálló szikla	Budajenő	Egyedi tájérték	Földtudományi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA

ET_23	Emlékmű, szobor, köoszlop	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Köoszlop		TÉKA
ET_24	Régi temető kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_25	Régi temető kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_26	Régi temető kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_27	Feszület	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_28	Elhanyagolt kereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_29	Kodolányi János emléktábla	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emléktábla		TÉKA
ET_30	Kökereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_31	Székelykapu	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű, díszkapu		TÉKA
ET_32	1956-os emlékoszlop	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékoszlop		TÉKA
ET_33	1848-as emlékmű	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA
ET_34	Budajenői németajkák kitelepítésének em	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA
ET_35	Budakörnyéki székelyek emlékoszlopa	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékoszlop		TÉKA
ET_36	Kerekeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_37	Pince	Budajenő	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_38	Képfülke	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Képfülke		TÉKA
ET_39	Nyomóskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_40	Vendéglő	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Épület		TÉKA
ET_41	Kerekeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_42	Kálvária és stációk	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kálvária		TÉKA
ET_43	Síremlékegyüttes	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Síremlékegyüttes		TÉKA
ET_44	Kőfeszület	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_45	Temető	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Temető		TÉKA
ET_46	Nyomóskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_47	Kökereszt	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_48	Feszület	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_49	Zöldútjelző oszlop	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Oszlop		TÉKA
ET_50	Idős zöldjuhar	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Fa		TÉKA
ET_51	Kerekeskút	Budajenő	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_52	Öregtemplom	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Templom		TÉKA
ET_53	Volt kastély és környezete	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Kastély		TÉKA
ET_54	Idős kocsánytalan tölgy	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Fa		TÉKA
ET_55	Nepumoki Szent János szobor	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Szobor		TÉKA

ET_56	Országzászló	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos			TÉKA
ET_57	I. világháborús emlékmű	Budajenő	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA
ET_58	Tűzoltószertár	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Közintézmény épülete		TÉKA
ET_59	Tűzoltókocsik	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóépület		TÉKA
ET_60	Lókikötő	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóépület		TÉKA
ET_61	Zöldútjelző oszlop	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Oszlop		TÉKA
ET_62	Kőhíd	Budajenő	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA
ET_63	Zöldútjelző oszlop	Budajenő	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Oszlop		TÉKA
ET_64	Idős vadgesztenyefák	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Facsoport		TÉKA
ET_65	Lőszpusztagyep, ótemető	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Lőszpusztagyep		TÉKA
ET_66	Dombormű temetőkápolna falában	Budajenő	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kápolna		TÉKA
ET_67	Tanösvény	Budajenő	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Tanösvény		TÉKA
RL_1	Alsó-Templom-völgy	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_2	Zimberlacker	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_3	Alsó-Templom-dűlő	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_4	Alsó-Templom-völgy	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_5	Paraszt-rétek	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_6	Altgebirg	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_7	Weingarten	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_8	Birtal	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_9	Hegyi-szántók	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_10	Temető kápolna	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_11	Emlék-szőlők	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			
RL_12	Régi temető	Budajenő	Régészeti örökségelem	Védett régészeti lelőhely	Országos			

Herceghalom

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
F_1	Forrás	Herceghalom	Természeti örökségelemek	Földtudományi egyedi tájérték	országos	Ex lege védett forrás		TEKA
M_1	Víztorony	Herceghalom	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	Helyi jelentőségű ipartörténeti jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
M_2	Magtár	Herceghalom	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	Helyi jelentőségű ipartörténeti jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
ET_1	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Herceghalom	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA

ET_2	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Herceghalom	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA
ET_3	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Herceghalom	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA
ET_4	Lovaszobor	Herceghalom	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA
ET_5	Millecentenáriumi emlékmű és környezete - 1. és 2. kép sorrendje cserélendő	Herceghalom	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Emlékmű, emlékszobor, emlékoszlop, emléktábla	TEKA
ET_6	Gesztenyefaliget	Herceghalom	Egyedi tájérték	1916 december 1-jén Herceghalomnál a Ferenc József temetéséről jövő 3. számú gyorsvonat, amely tele volt utasokkal és amelyen számos főrendi tag, képviselő és méltóság utazott teljes sebességgel belerohant a gráci személyvonatba.	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Zöldfelületi létesítmény, objektum	Felületi	TEKA
ET_7	Üdvözlőtábla Zsámbék felől	Herceghalom	Egyedi tájérték	Üdvözlőtábla Zsámbék	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény	Tájékozási jelentőségű határjel	TEKA
ET_8	Idős hársfa	Herceghalom	Egyedi tájérték	Idős hársfa	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	Fa, jellegfa	TEKA
ET_9	Zöldútjelző oszlop a Víztoronynál	Herceghalom	Egyedi tájérték	Zöldútjelző oszlop				TEKA
ET_10	Vadgesztenyefasor a Zsámbéki úton	Herceghalom	Egyedi tájérték	A település karakterét és jellegzetességét adják az idős vadgesztenye-matuzsálemekből álló kettős fasorok, amelyeket több mint száz éve telepítettek. Az uradalmat birtokló Sándor család idején ültették a fákat a földutak mentén.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	Facsoport, fasor	TEKA
ET_11	Idős korai juhar	Herceghalom	Egyedi tájérték	Idős korai juhar	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	Fa, jellegfa	TEKA

ET_12	Temetőkápolna	Herceghalom	Egyedi tájérték	Temetőkápolna	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín	Kápolna	TEKA
ET_13	I. és II. világháborús emlékmű	Herceghalom	Egyedi tájérték	I. és II. világháború	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Emlékmű, emlékszobor, emlékoszlop, emléktábla	TEKA
ET_14	Idős gömbjuhar	Herceghalom	Egyedi tájérték	Idős gömbjuhar	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	Fa, jellegfa	TEKA
ET_15	Lourdesi barlang	Herceghalom	Egyedi tájérték	Lourdesi barlang	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín	Egyéb szakrális objektumok	TEKA
ET_16	Zöldútjelző oszlop a Zsámbéki úton	Herceghalom	Egyedi tájérték	Zöldútjelző oszlop				TEKA
ET_17	Útmenti feszület	Herceghalom	Egyedi tájérték	Útmenti feszület	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín	Kereszt, feszület	TEKA
ET_18	Testvérvárosi emlékmű	Herceghalom	Egyedi tájérték	Testvérvárosi emlékmű	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA
ET_19	Üdvözlőtábla Biatorbágy felől	Herceghalom	Egyedi tájérték	Üdvözlőtábla Biatorbágy	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény	Tájékozási jelentőségű határjel	TEKA
ET_20	Vadgesztenyefasor a Gesztenyés úton	Herceghalom	Egyedi tájérték	A település karakterét és jellegzetességét adják az idős vadgesztenye-matuzsálemekből álló kettős fasorok, amelyeket több mint száz éve telepítettek. Az uradalmat birtokló Sándor család idején ültették a fákat a földutak mentén.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport	Facsoport, fasor	TEKA
ET_21	Három kos szobor	Herceghalom	Egyedi tájérték	Három kos szobor	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás	Utcabútor, köztéri berendezés	TEKA
ET_22	Lovas-szobor - töröl	Herceghalom	Egyedi tájérték	Lovas-szobor - töröl				TEKA
10376	Üres tarisznya	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 062, 066, 060/1, 060/2, 060/5, 063, 065, 061, 0221/1, 059	TEKA

10377	Herceghalom	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 074/5	TEKA
10378	Herceghalom	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 019/12, 023/2, 024/10, 024/1	TEKA
10379	Herceghalom (Csonkatebe)	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 019/14, 023/2, 024/10, 019/15	TEKA
10380	Herceghalom	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 019/4	TEKA
10381	Pátyi-domb	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 029/2, 029/4, 030/2, 034/4, 029/3, 034/2	TEKA
10382	Kozáromi-domb	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 023/3, 023/4, 027/1, 030/1, 040/5, 023/5, 023/6, 026/1	TEKA
10383	Pátyi-domb	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 034/4, 038, 031/6, 037	TEKA
10384	Herceghalom	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 022/2	TEKA

10385	Herceghalom	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 044, 050/4, 050/5, 050/14, 050/15, 050/16, 050/17, 051, 052, 069, 070/1, 070/2, 321/243, 321/341, 321/342, 321/343, 321/356, 321/357, 321/358, 321/374, 321/375, 321/376, 321/377, 321/378, 321/379, 321/380, 321/381, 321/382, 321/383, 321/384, 321/385, 321	TEKA
31241	Zsámbéki út	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 439/2	TEKA
48765	Tómelléki-dűlő	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 076/12	TEKA
48822	Partfal	Herceghalom	Régészeti örökségelemek	épület; római kor	országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	Régészeti lelőhely 038, 0196/2, 0192/3, 0194/2	TEKA

Páty

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
HTVT_1	Sasfészek-tó	Páty	Természeti örökségelemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	Helyi	Helyi jelentőségű természeti érték		TEKA, provertes
F_1	Főkút forrás	Páty	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos	Ex lege védett forrás		TEKA
F_1	Forrás	Páty	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos	Ex lege védett forrás		TEKA
BVT_1	Pátyi Barlang felszíni védőövezete	Páty	Természeti örökségelemek	Barlang felszíni védőövezete	Országos	Ex lege védett barlang felszíni védőövezete		termeszetvedem.hu
TK_1	Budai Tájvédelmi Körzet	Páty	Természeti örökségelemek	Tájvédelmi Körzet	Országos			OKIR
N_1	Budai-hegység	Páty	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			OKIR
NOH_1	3712	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_2	3725	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_3	8378	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_4	8379	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_5	8381	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR

NOH_6	8674	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_7	19575	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
NOH_8	19576	Páty	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			OKIR
M_1	Présházás pincék	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Helyi	Helyi jelentőségű népi-lakó jellegű műemléki érték		TEKA,muemlekem.hu
M_2	Présházás pincék	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű népi-lakó jellegű műemléki érték		TEKA,muemlekem.hu
M_3	Lakóépület	Páty	Agrártörténeti egyedi tájérték	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű népi-lakó jellegű műemléki érték		muemlekem.hu
M_4	Református templom	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemlék	Helyi	Helyi jelentőségű szakrális jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
M_5	lakóépület	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű népi-lakó jellegű műemléki érték		muemlekem.hu
M_6	Községháza	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű népi-lakó jellegű műemléki érték		muemlekem.hu
M_7	Splényi-Várady kúria és kertje	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű uradalmi jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
M_8	Kúria	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű uradalmi jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
M_9	Római katolikus templom	Páty	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Helyi jelentőségű szakrális jellegű műemlék		TEKA,muemlekem.hu
ET_1	Pincehegy, kerekeskút	Páty	Egyedi tájérték	Egyéb kút	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_2	Kerekeskút a temetőben	Páty	Egyedi tájérték	Egyéb kút	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_3	Útmenti feszület	Páty	Egyedi tájérték	Működő alapon 2m magas műkő kereszt stukkóval, benne 15cm magas Mária szobor átlátszó műanyag lap mögött.	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kulturális, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA
ET_4	Kereszt	Páty	Egyedi tájérték	Kereszt	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kulturális, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA

ET_68	Pincehegy, Nagypince	Páty	Egyedi tájérték	A Pincehegy legnagyobb pincéje, belső útján szekérrel meg lehet fordulni. A pincék és préházak festői elrendezésben, félkaréjban sorakoznak egy domboldal végén, közte a sok fa ligetes jelleg képét nyújtja.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_69	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_70	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_71	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_72	Pincehegy, pincesor 3	Páty	Egyedi tájérték	A Pincehegy pincéi és préházai festői elrendezésben, félkaréjban sorakoznak egy domboldal végén, közte a sok fa ligetes jelleg képét nyújtja.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_73	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_74	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_75	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_76	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_77	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_78	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_79	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_80	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA

ET_81	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_82	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_83	Pincehegy, pincesor2	Páty	Egyedi tájérték	A Pincehegy pincéi és présházai festői elrendezésben, félkaréjban sorakoznak egy domboldal végén, közte a sok fa ligetes jelleg képét nyújtja.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_84	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_85	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_86	Pince, településen kívül	Páty	Egyedi tájérték	Pince, településen kívül	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_87	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Páty	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_88	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Páty	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_89	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Páty	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_90	Széchenyi szobor	Páty	Egyedi tájérték	A szobrot a millenniumi ünnepségek keretében, 2000-ben avatták fel. Józsa Lajos alkotása	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_91	I. és II. világháborús emlékmű	Páty	Egyedi tájérték	Lépcsős beton-, majd műkö talapzaton fémből készült katonaszobor áll. A talapzaton felirat: "A hazáért 1914-1918". alatta címer és sasmadár síkplasztika. Az alapzat oldalain I. vh-s hősi halottak nevei. Előtte két oszlop II. vh-s hősi	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

ET_92	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Páty	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_93	Körtés kereszt	Páty	Egyedi tájérték		Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA
ET_94	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Páty	Egyedi tájérték	Emlékmű,szobor,egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_95	Fazekas kereszt	Páty	Egyedi tájérték		Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA
ET_96	Temetői kereszt	Páty	Egyedi tájérték		Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA
ET_97	Veterán Autók és Motorkerékpárok Múzeuma	Páty	Egyedi tájérték	Veterán Autók és Motorkerékpárok Múzeuma	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_98	Helytörténeti kiállítás	Páty	Egyedi tájérték	Helytörténeti kiállítás	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_99	Üdvözlőkapu Zsámbék felől	Páty	Egyedi tájérték	Természetes kő-hatású működő oszlopok között fából készült kapu, rajta feliratokkal: " Isten hozta Pátyon" és " Viszontlátásra". Csák Attila munkája	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény		TEKA
ET_100	Temetői feszület	Páty	Egyedi tájérték	Kő alapzaton kő kereszt, rajta Krisztus szobor. Alapzatán felirat: "Dicsértessék a Jézus neve! Óh, te vándor lélek, tekintsd meg Jézus keresztjét!"	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Kultikus, szakrális építmény, alkotás, helyszín		TEKA
ET_101	Temető régi sírkövei	Páty	Egyedi tájérték	Különböző formájú sírkövek, a helyi kőfaragó művészet szép emlékei	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Temetkezéssel kapcsolatos építmény, művészeti alkotás		TEKA
ET_102	Kerekeskút a Kossuth Lajos utcában	Páty	Egyedi tájérték	Kerekeskút a Kossuth	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

ET_103	Árvízszintjelző tábla	Páty	Egyedi tájérték	A lakóház falában 70cm magasan található téglatabla 15*30cm vastagságú. Az árvízszintet kéz mutatja, a vonal alatt az árvíz időpontja: 1880.június 20. (Az árvíz 90cm magasan borította az utat, csak később feltöltődött a terület.	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_104	Simon kút	Páty	Egyedi tájérték	Betongyűrűkből álló kút, vascső kivezetővel. Az állvány és a tető fából készült, tetején bádoglemez. Nem használják. A kút mellett kővályú, ami a korábban itt álló gémeskút vályúja.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_105	Árpád emlékmű	Páty	Egyedi tájérték	Kőhatású műkö oszlop tetején kerecsensólyomszobor, Árpád fejedelem halálának 1100. évfordulójára készítette Csák Attila pátyi szobrászművész, a Pátyi Önkormányzat és a Pátyi Hun-Magyar Hagyományörző Alapítvány támogatás	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_106	Öntöttvas nyomókút (Artézi kút)	Páty	Egyedi tájérték	1,6m magas vasból készült kút műkö kiöntővel. Jelenleg nem működik. Régen a tisztartó ház melletti porták, istállók egyetlen kútja volt.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_107	Kastélykerítés	Páty	Egyedi tájérték	Várady (Splényi) -kastély előtti kerítés az 1848-as szabadságharc puszkacsöveiből. Hosszúsága kb. 50 m. A saroknál magasabb kőoszlop dísszel. A kerítés 350 db puszkacsövből áll.	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA

ET_108	Magtárépület	Páty	Egyedi tájérték	Kb. 20 m magas, 100 m hosszú épület. A tetőszerkezet különleges, hosszú szálfákból épült, kizárólag facsapokkal rögzített. Az épület magtár része emeletekkel több szintre tagolt, a daráló része nem. Korábban a Telki Apátságához	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_109	Istállóépület	Páty	Egyedi tájérték	Kereszt alaprajzú, csikokban pirosra festett téglapépület. Fából készült szellőzőnyílása, két ablaka és a tetőszerkezet ház fölé nyúló faragott része eredeti. A Telki Apátságához tartozott, ma magántulajdonban.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_110	Kőhid a Telki útnál	Páty	Egyedi tájérték	Habarcsva ágyazott, boltozatosan kialakított terméskő híd. Az átfolyó 2m átmérőjű. A hídon aszfaltút halad át.	Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájértékek	Útvonalakat összekötő létesítmény		TEKA
ET_111	Üdvözlőkapu Budakeszi felől	Páty	Egyedi tájérték	Természetes kő-hatású műköoszlopok között fa kapu, rajta felirattal: "Isten hozta Pátyon!" és "Viszontlátásra" Csák Attila alkotása	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény		TEKA
ET_112	Üdvözlőkapu Telki felől	Páty	Egyedi tájérték	Természetes kő-hatású műköoszlopok között fa kapu, rajta felirattal: "Isten hozta Pátyon!" és "Viszontlátásra" Csák Attila alkotása	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény		TEKA
ET_113	Kőhid a Fenyves alatt	Páty	Egyedi tájérték	Vízmosás feletti, kőből rakott, 12 m hosszú, 4 m széles híd	Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájértékek	Útvonalakat összekötő létesítmény		TEKA
ET_114	Országzászló	Páty	Egyedi tájérték	Az országzászló emlékművet a trianoni szerződés elleni tiltakozásul építették, kő talapzattal zászlórúddal, a gyász jeléül állandóan félárbócra eresztett nemzeti lobogóval.	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

ET_115	Felhagyott kis kőfejtő	Páty	Egyedi tájérték	A felhagyott bánya oldalán megfigyelhetők az üledékes kőzetek rétegződései. A kőfejtő ritka hullófajok élőhelye. Megtalálható itt pannon gyík, zöld gyík, fűrgye gyík, sikló.	Földtudományi egyedi tájértékek	Geológiai egyedi tájérték		TEKA
ET_116	Főkúti tanösvény	Páty	Egyedi tájérték	Főkúti tanösvény	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_117	Római kori oltárkő másolata	Páty	Egyedi tájérték	A Magyar Nemzeti Múzeumban található, nimfák tiszteletére állított oltárkő másolata egy bálványkő kapufélen.	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_118	Idős nyárfa a Főkút forrásnál	Páty	Egyedi tájérték	Idős nyárfa a Főkút	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_119	Idős fűzfa a Főkút forrásnál	Páty	Egyedi tájérték	20m magas, 450cm törzskerületű, 1,8m magasan több vastag ágra elágazó példány. Törzsében nagyméretű, hosszúkás odú található.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_120	Főkút alatti legelő	Páty	Egyedi tájérték	A legelő területen értékes lejtősztyepp társulás alakult ki. Jellegzetes fajok ibolya, mécsvirág, kígyószisz, árvalányhaj, kakukkfű. Foltokban törpe nőszirm is előfordul.	Biológiai egyedi tájértékek	Élőhely		TEKA
ET_121	Zöldútjelző oszlop Főkút alatti legelőnél	Páty	Egyedi tájérték	A Budavidéki zöldút Páty-Biatorbágy szakaszát jeltő mészke oszlop, Páty és Biatorbágy irányainak jelölésével, a zöldút logójával.	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA

ET_122	Jenei út kétoldali nyárfasorral	Páty	Egyedi tájérték	A Jenei út menti szabályos kettős nyárfasort - Populus nigra 'Italiana' - a Budapesti Műszaki Egyetem Tangazdasága telepítette 1930-ban, tájfasítási céllal. A Jenei út hagyományos szekerút, jelenleg a Budavidéki Zöldút szakasza.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_123	Mezővédő erdősáv "Spalét"	Páty	Egyedi tájérték	Az uralkodó északnyugati szélirányra merőlegesen telepített akácfasor, cserjékkel. A Budapesti Műszaki Egyetem Tangazdasági tájfasításának része.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_124	Bokorfűzes társulás	Páty	Egyedi tájérték	A Fűzes patakot kísérő, vizes élőhelyként is értékes bokorfűzes társulás	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_125	Egykori "kenderáztató"	Páty	Egyedi tájérték	Két idős, 1,5 m törzsátmérőjű fűzből - Salix alba - és bokorfűzekből álló facsoport a Fűzes patak mentén. A múlt században kenderáztatásra használt kisebb tó is volt körülötte.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_126	Felhagyott mészkőbánya a Mézeshegyen	Páty	Egyedi tájérték	Felhagyott (dolomit?) mészkőbánya, magántulajdon épült hozzá, így nem látogatható. A teteje viszont szabadon látogatható. Kilátás- és rálátáspont: szép kilátás nyílik innen Zsámbék és Herceghalom felé. Az itt található növény	Kilátópont egyedi vagy jellegzetes látványképpel	Kilátópont, "látókő"		TEKA

ET_127	Zöldútjelző oszlop a Református templom mögött	Páty	Egyedi tájérték	A Budavidéki Zöldút Páty és Tök közötti szakaszának jelzésére szolgáló, természetes kő hatású műkö oszlop, rajta Tök és Biatorbágy irányát mutató jellel és a zöldút logójával.	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_128	Csatorna	Páty	Egyedi tájérték	Mesterséges csatorna, amely a csapadékvíz elvezetésére szolgál.	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Vízhasználattal, vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_129	Pincehegy, pincesor (1979)	Páty	Egyedi tájérték	A régi hagyományos szőlőtermelő területeken a helyi adottságoktól, terepviszonyoktól, a köztől a hagyományoktól és nem utolsósorban a terület gazdáinak tehetőségétől függően eltérően alakított ki a bor érleléséhez, tárol	Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	Agrártörténeti egyedi tájérték		TEKA
ET_130	Erdőterületek	Páty	Egyedi tájérték	Erdőterületek	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_131	Kozáromi-tó	Páty	Egyedi tájérték	Kozáromi-tó	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Mindennapi élettel kapcsolatos építmény, állandó (művészeti) alkotás		TEKA
ET_132	Csergezán kilátó	Páty	Egyedi tájérték	2005-ben épült a Csergezán Pál nevét viselő 32 méter magas kilátó a csúcson, ami pihenőhelyként is szolgál. A kilátó földszinti része vasbetonból, az emeletek vörösfenyőből készültek, a tetejéről pedig szabad kilátás nyílik a				TEKA
ET_133	Emlékliget	Páty	Egyedi tájérték	Emlékliget	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_134	Üdvözlőkapu Biatorbágy felől	Páty	Egyedi tájérték	Természetes kő-hatású műkö oszlopok között fa kapu, rajta feliratokkal: "Isten hozta Pátyon!" és "Viszontlátásra" Csák Attila munkája	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Földméréssel kapcsolatos létesítmény		TEKA

ET_135	Pro Patria emléktábla	Páty	Egyedi tájérték	Az első világháborúban elesett pátyi hősök emlékére 113 diófát ültetett Páty lakossága. Az emléktábla a felújított emlékliget melletti pince falán látható.	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_136	Orsó alakú tér	Páty	Egyedi tájérték	Két utca által határolt különleges településszerkezeti rész	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	Térszerkezet		TEKA
ET_137	Idős ezüsthárs a Pincehegyen	Páty	Egyedi tájérték	10m magas, 2 m magasságban több vastag ágra elágazó, 200 cm törzskerületű Tilia tomentosa példány.	Biológiai egyedi tájértékek	Növényegyed, növénycsoport		TEKA
ET_138	Fő-kút alja	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor, vízmű; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_139	Malom-dülő	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_140	Malom-dülő	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_141	Nagy-hegy	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_142	Alsósori-Szabad-földek	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_143	Laposi-dülő	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_144	Belterület	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

ET_145	Várhegy	Páty	Egyedi tájérték	vár; ismeretlen kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
ET_146	Malom-dűlő	Páty	Egyedi tájérték	épület; római kor; római kor	Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10980	Lövöldöző	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10981	Hegyi-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10982	Fő-kút alja	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10983	Alsó-hegy alja	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10984	Tekerület	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10985	Hegyi-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10986	Tófenék-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
10987	Malom-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

10988	Malom-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10989	Nagy-hegy	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10990	Nagy-hegy	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10991	Nagy-hegy (Téglagyár)	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10992	Dobogó-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10993	Erdő-alja	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10994	Alsósori-Szabad-földek	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10995	Nagy-Gyurgyál I.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10996	Nagy-Gyurgyál II.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
10997	Nagy-Gyurgyál III.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA

10998	Laposi-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11000	Kis-Gurgyál	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11001	Kozárom	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11002	Gurgyál	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11003	Szabad-föld	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11004	Nagy-lapos-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11005	Nagy-lapos-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11006	Disznó-lapos	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11007	Belterület	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA
11008	Belterület	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték		TEKA

11009	Pince-hegy	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
11010	Belterület	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
11011	Somogyi Béla utca 19.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
11012	Várhegy	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
55460	Alsósori-Szabad-földek II.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
59538	Malom-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
59547	Nagy-Gyurgyál IV.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
66975	Hegyi-dűlő	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
73179	Hosszú-dűlő II.	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA
75397	Hegyi-dűlő, 13/30 és 13/2. lh között	Páty	Régészeti örökségelemek	Régészeti lelőhely	Országos	Történelmi vagy kulturális eseménnyel, illetve jelentős személlyel kapcsolatos egyedi tájérték	TEKA

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
NP	Duna-Ipoly Nemzeti Park	Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti park	Országos			DINPI adatszolgáltatás
TK	Budai Tájvédelmi Körzet	Perbál	Természeti örökségelemek	Tájvédelmi körzet	Országos			DINPI adatszolgáltatás
N_1	Budai -hegység	Perbál	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			DINPI adatszolgáltatás
N_2	Kirvai löszgyepek	Perbál	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			DINPI adatszolgáltatás
NOH_1		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat magterülete	DINPI adatszolgáltatás
NOH_2		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_3		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_4		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_5		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_6		Perbál	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat pufferterülete	DINPI adatszolgáltatás
F_1		Perbál	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás
F_2		Perbál	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás
F_3	Perbáli patak felső ágának forrása	Perbál	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás
M_1	Római katolikus templom	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Szagrális		Perbál Település Arculati Kézikönyve
M_2	Faragott sírkövek	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Szagrális		Perbál Település Arculati Kézikönyve
M_3	Római katolikus plébániaház	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Szagrális		Perbál Település Arculati Kézikönyve
MH_1	Deák utcai pincesor	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Agrártörténeti		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_2	Mária szobor	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_3	Útmenti feszület Budajenő felé	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_4	Walter-Laltenbüchel kereszt	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_5	Német kisebbségi kereszt	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_6	Páxián-Gráf kereszt	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_7	Templom előtti kereszt	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_8	Bányász emlékmű	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Ipartörténeti		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_9	József Attila szobor	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		Perbál Településkép védelmi rendelet
MH_10	Fő utca	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		Perbál Településkép védelmi rendelet

MH_11	I. világháborús emlékmű	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Történelmi		Perbál Településképzési rendelet
MH_12	1956-os emlék kopjafa	Perbál	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Történelmi		Perbál Településképzési rendelet
ET_1	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_2	Pincesor, Kossuth Lajos utca	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pincesor		TÉKA adatbázis
ET_3	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_4	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_5	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_6	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_7	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_8	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_9	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_10	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_11	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_12	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_13	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_14	Pincesor a Hunyadi utcában	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pincesor		TÉKA adatbázis
ET_15	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_16	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_17	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_18	Pincesor a Petőfi utcában	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pincesor		TÉKA adatbázis
ET_19	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_20	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_21	Pincesor az Akácfa utcában	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pincesor		TÉKA adatbázis
ET_22	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_23	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis

ET_24	Pince, településen kívül	Perbál	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_25	Meszeshegy (Kopasz)	Perbál	Egyedi tájérték	Biológiai egyedi tájérték	Országos	Élőhely		TÉKA adatbázis
ET_26	Egyedülálló, kimagasló szikla	Perbál	Egyedi tájérték	Földtudományi egyedi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA adatbázis
ET_27	Egyedülálló, kimagasló szikla	Perbál	Egyedi tájérték	Földtudományi egyedi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA adatbázis
ET_28	Zajnáti hegy	Perbál	Egyedi tájérték	Földtudományi egyedi tájérték	Országos	Szikla		TÉKA adatbázis
ET_29	Német kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_30	Kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_31	Nepomuki Szent János szobor	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Szent szobra		TÉKA adatbázis
ET_32	Kreis-Dentz kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_33	Perbáli második temetői kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_34	Kereszt asztallal	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_35	Perbalani kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_36	Walter-Laltenbüchel kereszt	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_37	Útmenti kereszt helye Nagykovács felé	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_38	Búzaszentelő kápolna romja	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kápolna		TÉKA adatbázis
ET_39	Kálvária helye	Perbál	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kálvária		TÉKA adatbázis
ET_40	Emlékmű, szobor, egyedülálló köoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Emlékmű		TÉKA adatbázis
ET_41	Általános Iskola	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Iskola		TÉKA adatbázis
ET_42	Wentzel ház	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóház		TÉKA adatbázis
ET_43	Zöldútjelző oszlop Táncsics utca végén	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Útjelző		TÉKA adatbázis
ET_44	Zöldútjelző oszlop a Petőfi utca végén	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Útjelző		TÉKA adatbázis
ET_45	Sárkányfa	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Utcabútor		TÉKA adatbázis
ET_46	Kitelepítési emlékmű	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Emlékmű		TÉKA adatbázis
ET_47	Temetői fészület 1	Perbál	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Kereszt		TÉKA adatbázis
ET_48	Bokorfüzes galériaerdősáv	Perbál	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Növényegyed, növénycsoport		TÉKA adatbázis
ET_49	Kis-forrás	Perbál	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Növényegyed, növénycsoport		TÉKA adatbázis
ET_50	Nyárfasor a Békás-patak mentén	Perbál	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Növényegyed, növénycsoport		TÉKA adatbázis
ET_51	Levendulás	Perbál	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Növényegyed, növénycsoport		TÉKA adatbázis
ET_52	Sírkövek	Perbál	Egyedi tájérték	Temetkezéssel kapcsolatos egyedi tájérték	Országos	Síremlék		TÉKA adatbázis

ET_53	Fehér út	Perbál	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Út		TÉKA adatbázis
ET_54	Kőhid a Békás-patak felett	Perbál	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA adatbázis
ET_55	Gémeskút	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_56	Gémeskút	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_57	Nyomóskút a Kossuth Lajos utcában	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_58	Kerekeskút a Kossuth u. 31. el?tt	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_59	Egykori kerekeskút a Kossuth utca 30. el?tt	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_60	Kerekeskút a Kossuth utca 18. el?tt	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_61	Nyomóskút a Táncsics utca 7. el?tt	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_62	Kerekeskút a Dózsa György utcában	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_63	Egykori nyomóskút a Hősök terén	Perbál	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
RL_1	Zsidó-földek	Perbál	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_2	Újmajor I-II.	Perbál	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_3	Kukorica-dombi dűlő	Perbál	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_4	Malom-földek	Perbál	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_5	Ajnát-hegy	Perbál	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis

Telki

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
TK	Budai Tájvédelmi Körzet	Telki	Természeti örökségelemek	Tájvédelmi Körzet	Országos			
N_1		Telki	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			
NOH_1		Telki	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat terület	Országos			
M_1	Kőkereszt	Telki	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	kultikus, szakrális		
M_2	Római katolikus templom	Telki	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	kultikus, szakrális		
M_3	Urادalmi épület	Telki	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Urادalmi	er.kat.lakóépület	
ET_1	Feszület	Telki	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_2	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pince		TÉKA
ET_3	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_4	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_5	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_6	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA

ET_7	Pince	Telki	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztés	Országos	Pincesor		TÉKA
ET_8	Csergezán-empléksír	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Emléksír		TÉKA
ET_9	56-os emlékmű	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA
ET_10	Emlékmű, szobor	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű, szobor		TÉKA
ET_11	Emlékmű, szobor	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű, szobor		TÉKA
ET_12	Kereszt	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_13	Váci kereszt	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_14	Lakóház, volt skót bencés uradalmi épület	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóház		TÉKA
ET_15	Kereszt	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_16	Telki rét	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Rét		TÉKA
ET_17	Jenei út	Telki	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Út		TÉKA
ET_18	Kerekeskút	Telki	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_19	Kőhid	Telki	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA
ET_20	1956-os emlékmű	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA
ET_21	Útmenti kápolna	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kápolna		TÉKA
ET_22	Zöldútjelző oszlop	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Oszlop		TÉKA
ET_23	Búzaszentelő kápolna romja	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kápolna		TÉKA
ET_24	Régi sírkövek	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Sír		TÉKA
ET_25	Mezővédő erdősávok	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Erdősáv		TÉKA
ET_26	Kilátópont	Telki	Egyedi tájérték	Tájképi tájérték	Országos	Kilátópont		TÉKA
ET_27	Kőkereszt	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, feszület		TÉKA
ET_28	Báder-Magyar ház	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóépület		TÉKA
ET_29	Bokorfüzes a Budajenői-patak mentén	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Erdősáv		TÉKA
ET_30	Idős berkenyefa	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Faegyed		TÉKA
ET_31	Idős fűzfacsoport	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Facsoport		TÉKA
ET_32	Idős molyhos tölgy	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Faegyed		TÉKA
ET_33	Jung ház	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Épület		TÉKA
ET_34	Kerekeskút	Telki	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_35	Kettős berkenyefasor	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Fasor		TÉKA
ET_36	Kitelepítettek emléktáblája	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emléktábla		TÉKA
ET_37	Kodolányi-ház	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóépület		TÉKA
ET_38	Kórház fasor	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Fasor		TÉKA
ET_39	Nyárfa-liget	Telki	Egyedi tájérték	Természeti tájérték	Országos	Erdőrészlet		TÉKA
ET_40	Öntöttvas nyomóskút	Telki	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_41	Rákóczi utca	Telki	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Utca		TÉKA

ET_42	Poppán-tanya	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Tanya		TÉKA
ET_43	Szőlőterület	Telki	Egyedi tájérték	Termeszéssel kapcsolatos emlék	Országos	Szőlőterület		TÉKA
ET_44	Zöldútjelző oszlop	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Oszlop		TÉKA
ET_45	Temetői emléktábla	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emléktábla		TÉKA
ET_46	Anna vadászház és környezete	Telki	Egyedi tájérték	Termeszéssel kapcsolatos emlék	Országos	Vadászház		TÉKA
ET_47	Képesfa	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Képesfa		TÉKA
ET_48	Útmenti fészület	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, fészület		TÉKA
ET_49	Templom előtti fészület	Telki	Egyedi tájérték	Szagrális tájérték	Országos	Kereszt, fészület		TÉKA
ET_50	Egykori iskola	Telki	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Lakóépület		TÉKA
ET_51	Pajta-faluház	Telki	Egyedi tájérték	Termeszéssel kapcsolatos emlék	Országos	Faluház		TÉKA
ET_52	Kerekeskút	Telki	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA
ET_53	Petőfi utca	Telki	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Utca		TÉKA
ET_54	Őreg-hegyi-dűlő	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Régészeti lelőhely		TÉKA
ET_55	Hexensutten	Telki	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Régészeti lelőhely		TÉKA
RL_1	Belterület	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			
RL_2	Őreg-hegyi-dűlő	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			
RL_3	Wiesen	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			
RL_4	Wiesenacker	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			
RL_5	Őreg-hegyi-dűlő	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			
RL_6	Anna-lak	Telki	Régészeti örökségelem	Régészeti lelőhely	Országos			

Tök

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adat forrás
N_1	Nyakas-tető szarmata vonulat	Tök	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			DINPI adatszolgáltatás
N_2	Nyakas-tető szarmata vonulat	Tök	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi			DINPI adatszolgáltatás
NOH_1		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat magterülete	DINPI adatszolgáltatás
NOH_2		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_3		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_4		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_5		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat ökológiai folyosója	DINPI adatszolgáltatás
NOH_6		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat pufferterülete	DINPI adatszolgáltatás
NOH_7		Tök	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat területe	Országos		Ökológiai Hálózat pufferterülete	DINPI adatszolgáltatás
F_1		Tök	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás

F_2		Tök	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás
F_3	Kútvölgy forrás	Tök	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			DINPI adatszolgáltatás
F_4	Nyakas-hegy HTT	Tök	Természeti örökségelemek		Helyi			www.termeszetvedelem.hu
M_1	Református templom	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Szagrális		Tök Településkép Arculati Kézikönyve
M_2	Árpád-kori templomrom	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Szagrális		Tök Településkép Arculati Kézikönyve
M_3	Plettler ház	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos	Népi-lakó		Tök Településkép Arculati Kézikönyve
MH_1	Fő út 1.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_2	Fő út 30.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_3	Fő út 31.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_4	Fő út 71.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_5	Kossuth Lajos utca 52.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_6	Kossuth Lajos utca 58.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_7	Kossuth Lajos utca 76.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó		TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA

MH_8	Kossuth Lajos utca 80.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_9	Petőfi Sándor utca 4.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_10	Petőfi Sándor utca 12.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_11	Petőfi Sándor utca 18.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_12	Petőfi Sándor utca 22.	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi-lakó	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_13	Művelődési ház	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Népi	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_14	Darányi Kúria	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Kúria	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_15	Présház és pincesor	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Agrártörténeti	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
MH_16	Temető	Tök	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	Szagrális	TÖK KÖZSEG 5/2018.(VI.01. Ö.R.) 2. melléklet A HELYI EGYEDI ÉRTÉKVÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK, LISTÁJA
ET_1	Hagyásfák a szőlőhegyen	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Jellegzetes fás növények	TÉKA adatbázis

ET_2	Teraszozás a szőlőhegyen	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Jellegzetes művelési ág, szerkezet, tájhasználat		TÉKA adatbázis
ET_3	Mélyutak a szőlőhegyen	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Jellegzetes művelési ág, szerkezet, tájhasználat		TÉKA adatbázis
ET_4	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_5	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_6	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_7	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_8	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_9	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_10	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_11	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_12	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_13	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_14	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_15	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_16	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_17	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_18	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_19	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_20	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_21	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_22	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_23	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_24	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_25	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis

ET_26	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_27	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_28	Pince- és présházegyüttes a Kis soron	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince és présház		TÉKA adatbázis
ET_29	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_30	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_31	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_32	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_33	Pince, településen kívül	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_34	Kovács pince	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince		TÉKA adatbázis
ET_35	Pincesor (1978)	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pincesor		TÉKA adatbázis
ET_36	Aligvárom Pince- és présházak	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince és présház		TÉKA adatbázis
ET_37	Pincék és présházak a szőlőhegyen	Tök	Egyedi tájérték	Agrártörténeti egyedi tájérték	Országos	Pince és présház		TÉKA adatbázis
ET_38	Üdvözlőtábla Tök felől	Tök	Egyedi tájérték	Földméréssel kapcsolatos tájérték	Országos	Tájékozási jelentőségű határjel		TÉKA adatbázis
ET_39	Vízimalom	Tök	Egyedi tájérték	Ipartörténeti emlék	Országos	Malom		TÉKA adatbázis
ET_40	Fő utca	Tök	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Jellegzetes utcakép		TÉKA adatbázis
ET_41	Kúria és kertje	Tök	Egyedi tájérték	Kertépítészeti emlék	Országos	Kúria és kert		TÉKA adatbázis
ET_42	Római kori templomrom és környéke (1979)	Tök	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték	Országos	Templomrom és környezete		TÉKA adatbázis
ET_43	Emlékmű, szobor, egyedülálló kőoszlop, 1 m-nél magasabb oszlop	Tök	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Emlékmű		TÉKA adatbázis
ET_44	Régi köpad a Fő utcában	Tök	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Útcabútor		TÉKA adatbázis
ET_45	Zöldútjelző oszlop	Tök	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos emlék	Országos	Útjelző		TÉKA adatbázis
ET_46	Rossz-tó környezete	Tök	Egyedi tájérték	Biológiai egyedi tájérték	Országos	Erdősáv vagy erdősáv maradványa		TÉKA adatbázis
ET_47	Bokorfüzes a Békás-patak mentén	Tök	Egyedi tájérték	Biológiai egyedi tájérték	Országos	Erdősáv vagy erdősáv maradványa		TÉKA adatbázis
ET_48	Szőlőhegy	Tök	Egyedi tájérték	Településsel kapcsolatos egyedi tájérték	Országos	Településszerkeztet		TÉKA adatbázis
ET_49	Kútvölgy tér	Tök	Egyedi tájérték	Településsel kapcsolatos egyedi tájérték	Országos	Településszerkeztet		TÉKA adatbázis
ET_50	Kossuth Lajos utca	Tök	Egyedi tájérték	Településsel kapcsolatos egyedi tájérték	Országos	Településszerkeztet		TÉKA adatbázis
ET_51	I. világháborús emléktábla	Tök	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emléktábla		TÉKA adatbázis

ET_52	II. világháborús emlékmű	Tök	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	Emlékmű		TÉKA adatbázis
ET_53	Nagyút hídja a Békás-patak felett	Tök	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA adatbázis
ET_54	Kőhíd a Tófarkánál	Tök	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA adatbázis
ET_55	Kőhíd a Békás-patak felett	Tök	Egyedi tájérték	Közlekedési emlék	Országos	Híd		TÉKA adatbázis
ET_56	Kapubálványok	Tök	Egyedi tájérték	Védelemmel kapcsolatos egyedi tájérték	Országos	Erődítés részei		TÉKA adatbázis
ET_57	Lakóépület, egykori fogadóépület	Tök	Egyedi tájérték	Vendéglátáshoz kapcsolódó egyedi tájérték	Országos	Szállásépület		TÉKA adatbázis
ET_58	Gémeskút	Tök	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_59	Gémeskút	Tök	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
ET_60	Kerekeskút pince falánál	Tök	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos emlék	Országos	Kút		TÉKA adatbázis
RL_1	Kövesek	Tök	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_2	Libalegelő	Tök	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_3	Sós-rétek	Tök	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis
RL_4	Rossz-tó	Tök	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			TÉKA adatbázis

Zsámbék

Jelzet	Megnevezés	Település	Jelleg	Típus	Jelentőség	Altípus	Megjegyzés	Adatforrás
HTVT_1	Nyakas-hegy	Zsámbék	Természeti örökségelemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	Helyi			TRT
N_1	HUDI20037_Nyakas-tető szarmata vonulat	Zsámbék	Természeti örökségelemek	Natura 2000 terület	Nemzetközi		különleges természetmegőrzési terület	okir
NOH_1	Zsámbéki-patak, Békás-patak	Zsámbék	Természeti örökségelemek	Nemzeti Ökológiai Hálózat	Országos			okir
F_1		Zsámbék	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			TRT
F_2		Zsámbék	Természeti örökségelemek	Ex lege védett forrás	Országos			TRT
TAJ_1		Zsámbék	Természeti örökségelemek	Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület	Megyei			TRT
M_1	Várkastély	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7519 (7626)	Zsámbék HÉSZ
M_2	Várkastély lovagtermének maradványai	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7519 (15092)	Zsámbék HÉSZ
M_3	Premontrei Prépostsági templom romjai	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7525 (7623)	Zsámbék HÉSZ
M_4	Premontrei Prépotság kolostorának romjai	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7525 (15091)	Zsámbék HÉSZ
M_5	Lakóház	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		9593 (7618)	Zsámbék HÉSZ
M_6	Immaculata-szobor	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7518 (7625)	Zsámbék HÉSZ
M_7	Római katolikus plébániatemplom	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7521 (7621)	Zsámbék HÉSZ

M_8	Lakóház	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7522 (7617)	Zsámbék HÉSZ
M_9	Török kút	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7524 (7624)	Zsámbék HÉSZ
M_10	Pincesor	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		11282 (11328)	Zsámbék HÉSZ
M_11	Rakétabázis épületegyüttese	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		11150 (11540)	Zsámbék HÉSZ
M_12	Szent Ferenc romkápolna	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		9445 (7616)	Zsámbék HÉSZ
M_13	Lakóház	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		7520 (7619)	Zsámbék HÉSZ
M_14	Kollégium, régi általános iskola	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Műemlék	Országos		9487 (7620)	Zsámbék HÉSZ
MT_1	Zárdakert	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Történeti kert	Országos		11424 (12181)	Zsámbék HÉSZ
MH_1	Pinceterület	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6480	muemlekem.hu
MH_2	Pinceterület	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6479	muemlekem.hu
MH_3	Pinceterület	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6478	muemlekem.hu
MH_4	Pinceterület	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6477 (hely nincs meg)	muemlekem.hu
MH_5	Vízimalomrom-együttes	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6492	muemlekem.hu
MH_6	I. világháborús köhid	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	közlekedési létesítmény	6483	muemlekem.hu
MH_7	Josephinum	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó	6495	muemlekem.hu
MH_8	Keresztek, szobrok, emléktáblák	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	szakrális	6482	muemlekem.hu
MH_9	Köhid	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	közlekedési létesítmény	6485	muemlekem.hu
MH_10	Köhid	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	közlekedési létesítmény	6484	muemlekem.hu
MH_11	Lámpamúzeum	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó	6490	muemlekem.hu
MH_12	Malom	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6491	muemlekem.hu
MH_13	Művelődési ház	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó	6493	muemlekem.hu
MH_14	Német közösségi ház	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	népi-lakó	6494	muemlekem.hu
MH_15	Pinceterület	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	Helyi	agrártörténeti	6481 (hely nincs meg)	muemlekem.hu
MHT_1	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6476	muemlekem.hu
MHT_2	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténeti örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6475	muemlekem.hu

MHT_3	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6474	muemlekem.hu
MHT_4	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6473	muemlekem.hu
MHT_5	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6472	muemlekem.hu
MHT_6	Történelmi városmag	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6471	muemlekem.hu
MHT_7	Újtemető	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6489	muemlekem.hu
MHT_8	Apácatemető	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6486	muemlekem.hu
MHT_9	Kápolnatemető	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6488	muemlekem.hu
MHT_10	Két zsidótemető	Zsámbék	Épített kultúrtörténelmi örökségelemek	Helyi jelentőségű műemléki terület	Helyi		6487	muemlekem.hu
ET_1		Zsámbék	Egyedi tájérték	Termesztéssel kapcsolatos emlék	Országos	gémeskút		TÉKA
ET_2	Barlang bejárata	Zsámbék	Egyedi tájérték	Földtudományi	Országos	barlang bejárata		TÉKA
ET_3	Forrás	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	forrás		TÉKA
ET_4	Forrás	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	forrás		TÉKA
ET_5	Római katolikus templom	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	katolikus templom		TÉKA
ET_6	Szent Ferenc romkápolna	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	Szent Ferenc romkápolna		TÉKA
ET_7		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_8		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_9		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_10		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_11		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_12	Útmenti fészület (a régi Szomori úton)	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_13		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_14		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_15		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_16	Útmenti fészület Hercehalom felé	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_17		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_18		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_19		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_20		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA

ET_21		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pincesor		TÉKA
ET_22		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_23		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_24		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_25		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_26		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_27		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_28		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_29		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_30		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_31		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pincesor		TÉKA
ET_32		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_33		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_34		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_35		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_36		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA

ET_37		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_38		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_39		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_40		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_41		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_42		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_43		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_44		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_45		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_46		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_47		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_48		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_49		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_50		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_51		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_52		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA

ET_53		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_54		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_55		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_56		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_57		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_58		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_59		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_60		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_61		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_62		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince		TÉKA
ET_63		Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor, emlékmű		TÉKA
ET_64	Millecentenáriumi emlékmű	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor, emlékmű	Millecentináriumi emlékmű	TÉKA
ET_65		Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor, emlékmű	Vizek védőszentjének szobra	TÉKA
ET_66		Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor, emlékmű	2. világháborús emlékmű	TÉKA
ET_67		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_68		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_69		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_70		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_71	Zsámbéki barna kereszt	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_72		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_73		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_74	Rakétaindító állomás	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű		TÉKA
ET_75	Zsámbéki templomrom	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	Zsámbéki romtemplom		TÉKA
ET_76	Kollégium, régi általános iskola	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	régi általános iskola, kollégium		TÉKA

ET_77	Római katolikus plébániatemplom	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	templom		TÉKA
ET_78		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pincesor		TÉKA
ET_79		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	lakóház		TÉKA
ET_80		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	lakóház		TÉKA
ET_81		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	lakóház		TÉKA
ET_82	Török kút	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút		TÉKA
ET_83	Várkastély	Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	várkastély		TÉKA
ET_84	Zichy várkastély	Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	várkastély	Zichy várkastély	TÉKA
ET_85		Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű		TÉKA
ET_86	I. világháborús emlékmű	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű	I. világháborús emlékmű	TÉKA
ET_87	Karle kereszt	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_88	Rozsdás kereszt	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_89		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kereszt		TÉKA
ET_90	Kálvária-domb	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kálvária	kálvária domb	TÉKA
ET_91	Kálvária-domb	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kálvária		TÉKA
ET_92	Szent Vendel dombormű	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	dombormű		TÉKA
ET_93	Szent Vendel ház	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	kulturális épület	Szent Vendel ház	TÉKA
ET_94	Lámpamúzeum	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	kulturális épület	Lámpamúzeum	TÉKA
ET_95	Szent Ferenc Kápolna	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kápolna		TÉKA
ET_96	Kötár	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	kulturális épület		TÉKA
ET_97	Gyurgyalagfészek	Zsámbék	Egyedi tájérték	Természeti	Országos	fészektelep	gyurgyalag fészkelőhely	TÉKA
ET_98	Kálvária	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kálvária	kálváriadomb	TÉKA
ET_99		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	fészület		TÉKA
ET_100	Kerekes kút (a Csap utcában)	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút		TÉKA
ET_101	Pincék a Csap utcában	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince, pincesor		TÉKA
ET_102	Pestis kápolna	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kápolna	Paulai Szent Ferenc kápolna	TÉKA
ET_103	Pincék a Corvin János utcában	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szőlő- és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos	Országos	pince, pincesor		TÉKA
ET_104	Josephinum	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi étellel kapcsolatos	Országos	közintézmény épülete	Josephinum	TÉKA
ET_105	Szent Ferenc kút	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút	Szent Ferenc kereskeskút	TÉKA

ET_106	Temetőfeszület	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szakrális	Országos	feszület	Temetőben	TÉKA
ET_107	Szabadságoszlop	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékoszlop	szabadságoszlop	TÉKA
ET_108	Nyomóskút (Rácváros utca)	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút	nyomóskút	TÉKA
ET_109	Malom	Zsámbék	Egyedi tájérték	Termsztéssel kapcsolatos	Országos	malom		TÉKA
ET_110	Útmenti feszület Telki felé	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szakrális	Országos	feszület		TÉKA
ET_111	Útjelzőtábla Telki felé	Zsámbék	Egyedi tájérték	Közlekedéssel kapcsolatos	Országos	tábla	útjelzőtábla Telki felé	TÉKA
ET_112	Gémeskút	Zsámbék	Egyedi tájérték	Termesztéssel kapcsolatos	Országos	kút	gémeskút	TÉKA
ET_113	Lámpamúzeum	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	kulturális épület	lámpamúzeum	TÉKA
ET_114	Kitelepítési emléktábla	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű		TÉKA
ET_115	Tanármesterek emléktáblája	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű		TÉKA
ET_116	Gungl József emléktábla	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emléktábla		TÉKA
ET_117	Zárdakert	Zsámbék	Egyedi tájérték	Kertépítészeti	Országos	kert	zárdakert	TÉKA
ET_118		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	utcabútor, köztéri berendezés		TÉKA
ET_119	Keresztesnővérek temetője	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	temető		TÉKA
ET_120	Gerecs Árpád szállóháza	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	lakóépület	gerecs Árpád lakóháza	TÉKA
ET_121	Szent Erzsébet stáció	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	néphagyomány/szakrális	Szent Erzsébet stáció	TÉKA
ET_122	Kmetz Mihály emléktábla	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emléktábla		TÉKA
ET_123	1956-os emlékkopjafa	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékoszlop	1956-os kopjafa	TÉKA
ET_124	Testvérvárosi emlékoszlop	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékoszlop	testvérvárosi emlékoszlop	TÉKA
ET_125	Kőhid	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kőhid		TÉKA
ET_126	Szent Vendel dombormű	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	kulturális épület		TÉKA
ET_127	Kettőslyukú köhid	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kettőslyukú köhid		TÉKA
ET_128	Útjelzőtábla Herceghalom felé	Zsámbék	Egyedi tájérték	Közlekedéssel kapcsolatos	Országos	tábla	útjelzőtábla Herceghalom felé	TÉKA
ET_129	Szentháromság kápolna	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szakrális	Országos	kápolna	Szentháromság kápolna	TÉKA
ET_130	Útjelzőtábla Páty felé	Zsámbék	Egyedi tájérték	Közlekedéssel kapcsolatos	Országos	tábla	útjelzőtábla Páty felé	TÉKA
ET_131	Útmenti fasor	Zsámbék	Egyedi tájérték	Kertépítészeti	Országos	fasor	kettős fasor	TÉKA
ET_132	Felszabadulás park	Zsámbék	Egyedi tájérték	Kertépítészeti	Országos	park	Fölszabadulási park	TÉKA
ET_133	Török kút	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút		TÉKA

ET_134	Lámpamúzeum	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	kulturális épület	művelődési ház	TÉKA
ET_135	Falumúzeum	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	kulturális épület	falumúzeum	TÉKA
ET_136	Nyomóskút (Bicskei utca)	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút	nyomóskút	TÉKA
ET_137		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	sír, síremlék	régi sírkövek a temetőben	TÉKA
ET_138	Zsidótemető	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	temető	zsidó temető	TÉKA
ET_139		Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	temető		TÉKA
ET_140		Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	kápolna	temető kápolna	TÉKA
ET_141	1848-as katonasír	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	sír, síremlék	régi katonasír	TÉKA
ET_142	Szent Norbert kút	Zsámbék	Egyedi tájérték	Vízgazdálkodással kapcsolatos	Országos	kút	Szent Norbert kút	TÉKA
ET_143	Országzászló	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emléktábla, emlékoszlop, emlékhely	országzászló	TÉKA
ET_144	Pestis emlékmű	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	emlékmű	Pestis emlékmű	TÉKA
ET_145	Szent Vendel szobor	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor	Szent Vendel szobor	TÉKA
ET_146	Koleratemető	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	sír, síremlék, sírjel	koleratemető	TÉKA
ET_147	XIII. századi bazilika	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	templomrom		TÉKA
ET_148	Immaculata-szobor	Zsámbék	Egyedi tájérték	Történelmi emlékmű, szobor	Országos	szobor	Immaculata-szobor	TÉKA
ET_149	Premontrei prépostság kolostorának romjai	Zsámbék	Egyedi tájérték	Szagrális	Országos	templomrom		TÉKA
ET_150	Várkastély lovagtermének maradványai	Zsámbék	Egyedi tájérték	Mindennapi élettel kapcsolatos	Országos	vár(rom)		TÉKA
ET_151	Biai nagy földek	Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	régészeti lelőhely		TÉKA
ET_152	Zsámbéki barlang	Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	régészeti lelőhely		TÉKA
ET_153		Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	régészeti lelőhely		TÉKA
ET_154		Zsámbék	Egyedi tájérték		Országos	régészeti lelőhely		TÉKA
RL_1	Akadémia utca	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_2	Alsó-Kenderföldek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_3	Alsó-szőlő	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_4	Anyácsai-dűlő	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_5	Anyácsa	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_6	Anyácsa	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_7	Anyácsa	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis

RL_8	Anyácsa	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_9	Belső-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_10	Belső-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_11	Biai-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_12	Biai-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_13	Felső-szőlő	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_14	Három-rózsa	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_15	Kis-vető	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_16	Közép-fertályok	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_17	Közép-fertályok	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_18	Közép-fertályok	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_19	Malom melletti dűlő	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_20	Malom melletti dűlő	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_21	Mányi út	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_22	Mányi út	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_23	Nyári-Kis-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_24	Nyári Nagyföldek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_25	Nyári-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_26	Nyári-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_27	Nyári-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_28	Nyári-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_29	Nyári-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_30	Ökör-mező-rét	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_31	Ökör-mező-rét	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_32	Pap-lapos	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis

RL_33	Premontrei templomrom	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_34	Római katolikus templom	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_35	Szabadság tér 15.	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_36	Szőlőhegy	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_37	Töki-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_38	Töki-Nagy-földek	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_39	Töki-patak ÉK-i kanyarulatánál	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_40	Töki-úti magaslat	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_41	Török-kút	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_42	Várkastély	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis
RL_43	Zsámbéki-barlang	Zsámbék	Régészeti örökségelemek	Védett régészeti lelőhely	Országos			MNM Régészeti adatbázis

2. számú melléklet: A Zsámbéki-medence szakrális örökség

A Zsámbéki-medence szakrális öröksége			
sorszám	megnevezés	típus	település
1	Ált. iskola, volt skót bencés rendház, ún. kastély	egyházi intézmény	Budajenő
2	Budajenői régi temető kereszt	kereszt	Budajenő
3	Budajenői régi temető kereszt	kereszt	Budajenő
4	Budajenői temető kereszt 2.	kereszt	Budajenő
5	Dombormű temetőkápolna falában	templom, kápolna	Budajenő
6	Elhanyagolt kereszt	kereszt	Budajenő
7	Elhanyagolt kereszt	kereszt	Budajenő
8	Feszület	kereszt	Budajenő
9	Kálvária és stációk	kálvária	Budajenő
10	Képfülke az Ady Endre utcában	egyéb	Budajenő
11	Kőfeszület a Fő utca végén	kereszt	Budajenő
12	Kőkereszt a Hilltop sétány tetején	kereszt	Budajenő
13	Nepomuki Szent János szobor	egyéb	Budajenő
14	Ó-temető, síremlékegyüttes	temetkezés	Budajenő
15	Ótemető, kőfeszület	kereszt	Budajenő
16	Ótemető, löszpusztagyep	temetkezés	Budajenő

17	Öregtemplom (1979)	templom, kápolna	Budajenő
18	Római katolikus templom, volt bencés templom	templom, kápolna	Budajenő
19	Temető, Mária kápolna	templom, kápolna	Budajenő
20	Útmenti feszület a Pátyi utca végén	kereszt	Budajenő
21	Útmenti feszület Telki felé	kereszt	Budajenő
22	Váci kereszt	kereszt	Budajenő
23	Útmenti feszület	kereszt	Herceghalom
24	Szeplőtelen Fogantatás ökumenikus templom	templom, kápolna	Herceghalom
25	Temetőkápolna	kápolna	Herceghalom
26	Útmenti feszület	kereszt	Páty
27	Református templom	templom, kápolna	Páty
28	Római katolikus templom	templom, kápolna	Páty
29	Temetői kereszt	kereszt	Páty
30	Temetői feszület	kereszt	Páty
31	Temető régi sírkövei	temetkezés	Páty
32	Római kori oltárkö másolata	egyéb	Páty
33	Pátyi Református Egyházközösség gyülekezeti háza	egyházi intézmény	Páty
34	Szent II. János Pál pápa-templom	templom, kápolna	Páty
35	Fazekas kereszt	kereszt	Páty

36	Kerekeskút a temetőben	temetkezés	Páty
37	Kereszt	kereszt	Páty
38	Körtés kereszt	kereszt	Páty
39	Római katolikus templom	templom, kápolna	Perbál
40	Útmenti feszület 2 Budajenő felé	kereszt	Perbál
41	Walter-Laltenbüchel kereszt	kereszt	Perbál
42	Páxián-Gráf kereszt	kereszt	Perbál
43	Sírkövek	temetkezés	Perbál
44	Római katolikus plébániaház	egyházi intézmény	Perbál
45	Perbáli második temetői kereszt	kereszt	Perbál
46	Walter-Laltenbüchel kereszt	kereszt	Perbál
47	Perbalani kereszt	kereszt	Perbál
48	Páxián-Gráf kereszt	kereszt	Perbál
49	Walter-Laltenbüchel kereszt	kereszt	Perbál
50	Templom előtti kereszt	kereszt	Perbál
51	Útmenti kereszt helye Nagykovácsi felé	kereszt	Perbál
52	Római kori ásatási terület (1979)	egyéb	Perbál
53	Temetői feszület 1	kereszt	Perbál
54	Búzaszentelő kápolna romja	templom, kápolna	Perbál

55	Kálvária helye	kálvária	Perbál
56	Kanyar kereszt	kereszt	Perbál
57	Kereszt	kereszt	Perbál
58	Kereszt asztallal	kereszt	Perbál
59	Kreis-Denzt kereszt	kereszt	Perbál
60	Német kereszt	kereszt	Perbál
61	Német kisebbségi kereszt	kereszt	Perbál
62	Nepomuki Szent János szobor	egyéb	Perbál
63	Telki Két angyal kereszt	kereszt	Telki
64	Telki templom kereszt	kereszt	Telki
65	Telki Váczi kereszt	kereszt	Telki
66	Telki Körforgalom kereszt	kereszt	Telki
67	Útmenti kápolna	templom, kápolna	Telki
68	Régi sírkövek a temetőben	temetkezés	Telki
69	Templom előtti feszület	kereszt	Telki
70	Szűz Mária Királynő-kápolna	templom, kápolna	Telki
71	Feszület a budajenői határon	kereszt	Telki
72	Képesfa	egyéb	Telki
73	Kereszt a magánkórházhoz	kereszt	Telki

74	Kőkereszt az országút mellett (1979)	kereszt	Telki
75	Református templom	templom, kápolna	Tök
76	Templomrom	templom, kápolna	Tök
77	Régi sírkövek a református temetőben	temetkezés	Tök
78	Római kori templomrom és környéke (1979)	templom, kápolna	Tök
79	Szent Ferenc-romkápolna	templom, kápolna	Zsámbék
80	Útmenti feszület a Régi Szomori úton	kereszt	Zsámbék
81	Útmenti kereszt Páty felé	kereszt	Zsámbék
82	Útmenti feszület a Barackos utcában	kereszt	Zsámbék
83	Útmenti feszület Herceghalom felé	kereszt	Zsámbék
84	Régi temetői új kereszt	kereszt	Zsámbék
85	Zsámbéki barna kereszt	kereszt	Zsámbék
86	Zsámbéki romtemplom	templom, kápolna	Zsámbék
87	Római katolikus plébániatemplom	templom, kápolna	Zsámbék
88	Rozsdás kereszt	kereszt	Zsámbék
89	Szent Vendel-dombormű	egyéb	Zsámbék
90	Szent Vendel-ház	egyéb	Zsámbék
91	Xavéri Szent Ferenc-kápolna	templom, kápolna	Zsámbék
92	Pestiskápolna (Paulai Szent Ferenc kápolna)	templom, kápolna	Zsámbék

93	Szent Ferenc kút	egyéb	Zsámbék
94	Temetői feszület	kereszt	Zsámbék
95	Útmenti feszület Tök felé	kereszt	Zsámbék
96	Zárdakert (Zichy-kert)	egyéb	Zsámbék
97	Szent Erzsébet stáció	kálvária	Zsámbék
98	Szent Vendel domborműves népi lakóház - Sváb tájház	egyéb	Zsámbék
99	Régi sírkövek a temetőben	temetkezés	Zsámbék
100	Zsidó-temető	temetkezés	Zsámbék
101	Temetői kápolna	templom, kápolna	Zsámbék
102	Szent Norbert-kút	egyéb	Zsámbék
103	Szt Vendel szobor (1979)	egyéb	Zsámbék
104	XIII. sz.-i bazilika és kolostor romjai (1979)	templom, kápolna	Zsámbék
105	Premontrei prépostság kolostorának romja	egyházi intézmény	Zsámbék
106	Kastély-kápolna	templom, kápolna	Zsámbék
107	Szent Sebestyén kápolna	templom, kápolna	Zsámbék
108	Református egyház Zsámbéki Missziói egyházközség templom	templom, kápolna	Zsámbék
109	1848-as katonasír a Kápolnás temetőben	temetkezés	Zsámbék
110	Fehér üres kereszt	kereszt	Zsámbék
111	Gótbetűs kereszt	kereszt	Zsámbék

112	Immaculata-szobor	egyéb	Zsámbék
113	Káhn kereszt	kereszt	Zsámbék
114	Kálvária	kálvária	Zsámbék
115	Kálvária	kálvária	Zsámbék
116	Kálvária kereszt	kereszt	Zsámbék
117	Kálvária-domb	kálvária	Zsámbék
118	Kápolnás temető	temetkezés	Zsámbék
119	Karle kereszt	kereszt	Zsámbék
120	Kereszt	kereszt	Zsámbék
121	Kereszt	kereszt	Zsámbék
122	Kereszt	kereszt	Zsámbék
123	Kereszt	kereszt	Zsámbék
124	Kereszt	kereszt	Zsámbék
125	Kereszt	kereszt	Zsámbék
126	Keresztelő Szent János	egyéb	Zsámbék
127	Keresztesnővérek temetője	temetkezés	Zsámbék
128	Koleratemető	temetkezés	Zsámbék
129	Kő képfülke a templom előtt	egyéb	Zsámbék
130	Kőfeszület a katolikus templom mellett	kereszt	Zsámbék

131	M1873A kereszt	kereszt	Zsámbék
132	Négybütykös kereszt	kereszt	Zsámbék
133	Nepomuki Szent János szobor	egyéb	Zsámbék
134	Keresztelő Szent János Zarándokszállás	egyéb	Zsámbék
135	Budajenői magtár zarándokszállás és zarándokkiállítás	egyéb	Budajenő

3. számú melléklet: Turisztikai attrakciók

Sorszám	Megnevezés	Település	Típus
Bj_1	Magtár	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_2	Zsír-hegy	Budajenő	természeti, táji
Bj_3	Zsíros-hegy	Budajenő	természeti, táji
Bj_4	Cseres-tető	Budajenő	természeti, táji
Bj_5	Ilona-lak	Budajenő	bakancsos
Bj_6	Öreg templom völgy	Budajenő	kulturális
Bj_7	Hilltop borászat	Budajenő	gasztro
Bj_8	Szent Mihály templom	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_9	Pincesor	Budajenő	gasztro
Bj_10	Római katolikus templom	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_11	Budavidék zöldút	Budajenő	bakancsos
Bj_12	Ó-temető	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_13	Kálvária	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_14	Bencés rendház	Budajenő	kulturális, zárandok
Bj_15	Öreg völgy tanösvény	Budajenő	bakancsos
H_1	Régi magtár	Herceghalom	kulturális, zárandok
H_2	Régi víztorony	Herceghalom	kulturális, zárandok
H_3	Trianoni emlékmű	Herceghalom	kulturális, zárandok
H_4	Három kos	Herceghalom	kulturális, zárandok
H_5	Mehrstetten Park	Herceghalom	természeti, táji
H_6	Herceghalmi parkerdő	Herceghalom	természeti, táji
H_7	Községi Könyvtár Kulturális és Egyházi Központ	Herceghalom	kulturális
H_8	Sportcsarnok	Herceghalom	sport és rekreáció
P_1	Bellandor lovarda	Páty	sport és rekreáció
P_2	Forrásvölgy Klub Lovarda & Biomajor	Páty	sport és rekreáció
P_3	Pátyi Pincehegy	Páty	gasztro
P_4	Pátyi Levendulás kert	Páty	természeti, táji
P_5	I. Vh. emlékmű	Páty	kulturális, zárandok
P_6	Eisler Mátyás Emlékpark	Páty	kulturális, zárandok
P_7	Pátyi Szent II. János Pál Templom	Páty	kulturális, zárandok
P_8	Pátyi Református templom	Páty	kulturális, zárandok
P_9	Pátyi temetőkápolna	Páty	kulturális, zárandok
P_10	Fekete Sólyom Sport Lovászklub	Páty	sport és rekreáció
P_11	Várady Kastély	Páty	kulturális
P_12	Pátyi Hagyományok Háza	Páty	kulturális
P_13	Sasvészek-tó	Páty	természeti, táji
P_14	Füzes-patak	Páty	természeti, táji
P_15	Főkút-forrás	Páty	természeti, táji

Pe_1	Zajnat-tető	Perbál	természeti, táji
Pe_2	Meszes-hegy és a "Fehér-út"	Perbál	természeti, táji
Pe_3	Meszes park	Perbál	természeti, táji
Pe_4	Hosszú-völgy	Perbál	természeti, táji
Pe_5	Kőfalak az út mellett (kilátópont)	Perbál	természeti, táji
Pe_6	Aynard vára	Perbál	kulturális/természeti, táji
Pe_7	Helytörténeti kiállítás	Perbál	kulturális
Pe_8	Szent Anna templom	Perbál	kulturális
Pe_9	Öreg temető	Perbál	kulturális
Pe_10	Régi házak, pincesorok	Perbál	kulturális
Pe_11	Hősök tere	Perbál	kulturális
Pe_12	Faragott alkotások	Perbál	kulturális
Pe_13	Páxián-Gráf (feszület)	Perbál	kulturális
Pe_14	I. és II. világháborús emlékmű	Perbál	kulturális
Pe_15	Nepumuki Szent János szobor	Perbál	kulturális
Pe_16	Szent Vendel-kápolna romjai	Perbál	kulturális
Pe_17	Pincesor (Deák utca)	Perbál	gasztro
Pe_18	Pincesor (Akácfa utca 2-4)	Perbál	gasztro
T_1	Telki Sportcsarnok	Telki	sport és rekreáció
T_2	Telki Tenisz és Sportcentrum	Telki	sport és rekreáció
T_3	Kodolányi János Községi Ház és Könyvtár	Telki	kulturális
To_1	Református templom	Tök	kulturális
To_2	Rosstemplom (Árpád kori romtemplom)	Tök	kulturális
To_3	Rómia katolikus (cigány) temető	Tök	kulturális
To_4	Pletter-ház	Tök	kulturális
To_5	Helytörténeti kiállítás	Tök	kulturális
To_6	Töki-tető	Tök	természeti, táji
To_7	Kút völgyi forrás	Tök	természeti, táji
To_8	Nyakas -tető	Tök	természeti, táji
To_9	Rossh-tó	Tök	természeti, táji
To_10	Kőhíd	Tök	természeti, táji /kulturális
To_11	"Római" híd - Nagyút hídja a Bikás-patak felett	Tök	természeti, táji /kulturális
To_12	Perbál-Tök határkö	Tök	természeti, táji /kulturális
To_13	Anyácsi-tó	Tök	természeti, táji/sport és rekreáció
To_14	Lovasklub	Tök	sport és rekreáció
To_15	Óriások lépcsője	Tök	bakancsos
To_16	Nyakas pince	Tök	gasztro
To_17	Kovács pince	Tök	gasztro
To_18	Présházak és borospincék	Tök	gasztro
Zs_01	Szent Norbert tanösvény	Zsámbék	bakancsos
Zs_02	"Szuszogó" Pincesor	Zsámbék	gasztro
Zs_04	Zsámbéki Romtemplom	Zsámbék	kulturális

Zs_05	Szent Ferenc kút	Zsámbék	kulturális
Zs_06	Szent Erzsébet kút	Zsámbék	kulturális
Zs_07	Török-kút	Zsámbék	kulturális
Zs_08	Lámpamúzeum	Zsámbék	kulturális
Zs_09	Népi lakóház	Zsámbék	kulturális
Zs_10	Pestis emlékmű (Immaculata)	Zsámbék	kulturális
Zs_11	Immaculata szobor	Zsámbék	kulturális
Zs_12	Zichy-kastély	Zsámbék	kulturális
Zs_13	Iniciálás Mű	Zsámbék	kulturális
Zs_14	Helytörténeti kiállítás	Zsámbék	kulturális
Zs_15	Helytörténeti Tűzoltó kiállítás	Zsámbék	kulturális
Zs_16	Piréz Néphadsereg Állandó Kiállítása / Vegyivétel	Zsámbék	kulturális
Zs_17	Repülésrégészeti Kiállítás	Zsámbék	kulturális
Zs_18	Szent Vendel Domborműves Népi Lakóház (Sváb)	Zsámbék	kulturális
Zs_19	Rakétabázis	Zsámbék	kulturális
Zs_20	Kápolna	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_21	Neuer Friedhof	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_22	Zsámbéki régi temető	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_23	Régi Sváb Temető	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_24	Kálvária	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_25	Barokk templom	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_26	Zárdakert	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_27	Kettős kereszt	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_28	Feszület	Zsámbék	kulturális, zárandok
Zs_29	Lovasklub	Zsámbék	sport és rekreáció
Zs_30	Sportklub	Zsámbék	sport és rekreáció
Zs_31	Turul Kert	Zsámbék	természeti, táji

Település	Rendezvény	jan.	feb.	már.	ápr.	máj.	jún.	júl.	aug.	szep.	okt.	nov.	dec.
Budajenő	farsangi felvonulás												
	falusi disznóvágás												
	Majális												
	Szent Péter-Pál templom búcsúja												
	Szüret és borünnep												
	Márton napi ünnep												
	Székely betlehem												
Herceghalom	Tavasznnyitó												
	Szülök és Nevelők jótékonyági bálja												
	Advent Herceghalmon												
Páty	Évnyitó Pátyi Társasjáték Klubnap												
	Farsang												
	Sváb bál												
	Borászbál												
	Füstös Piknik												
	Pátyi Pincehegyi Nyitogató												
	Sülve-főve												
	Majális												
	Pátyi Pincenapok												
	Pátyi Levendula Ünnep												
Perbál	Májusi mulatság												
	Anna-napi Búcsú												
	Budakörményi Sörfesztivál												
	Falukarácsony												
Telki	Közös disznóvágás												
	Gyereknap												
	Telki Fesztivál												
	Altalena Zenei Fesztivál												
Tök	Közös képoszta savanyítás												
	Kultúr Pince Zenei Fesztivál												
Zsámbék	Budavidék Zöldút Gasztró-túra												
	Hősök napja												
	Zsámbékfutás												
	II. Zsámbéki Pünkösdi Fesztivál												
	Sambucus Fesztivál												
	Zsöllyekert Fesztivál												
	AUGUSZTUS 20. - ÜNNEPELJÜNK EGYÜTT!												
	Szüreti lovas felvonulás												
	Lesz programod Zsámbék!-Oszi HACACARE												
A MI ADVENTÜNK													

4. számú melléklet: Programok havi bontásban

Rendezvények típusa	Jel
Gasztró	
Kulturális	
Sport és rekreáció	
Borászati	
Zarándok	
Kulturális, gasztró	

5. számú melléklet: Szálláshelyek értékelése

Település	Jelzet	Megnevezés	Fürdőszoba	Konyha	Kiegészítő szolgáltatások	Parkolás	Beszélt nyelvek	Elérhetőség	Értékelés
Budajenő	A1	Anna Hunor Vendégház	0,5	1	0	0,5	0,5	1,5	4
Budajenő	A2	Diófa				0			0
Budajenő	A3	dr. Matern Erzsébet Margit				0			0
Budajenő	A4	FarFar Chalet	0,5	1	1	0,5	0,5	0,5	4
Budajenő	A5	Patikakert Vendégház	0,5	1	1,5	0,5	0,5	0,5	4,5
Budajenő	A6	Villapark				0			0
Budajenő	A7	Magtár	0	0,5	0	0,5	0	0,5	1,5
Budajenő	A8	Paxián-Nagy Krisztina				0			0
Herceghalom	A9	Abacus Hotel	0,5	0	2	0,5	0,5	3	6,5
Herceghalom	A10	Nimród Fogadó	0,5	0	0	0	0	0	0,5
Herceghalom	A11	Árvalányhaj Home Apertman	0,5	1	0	0,5	0	1	3
Herceghalom	A12	Angyal szállás	0	0,5	0	0,5	0	1	2
Herceghalom	A13	Holdfény Vendégház	0	0	0	0	0	0,5	0,5
Páty	A14	Paagh Étterem, Bowling & Panzió Páty	0,5	0	1	0,5	0	1,5	3,5
Páty	A15	Gastland M1 Hotel, Étterem, Konferenciaközpont	0,5	0	1	0,5	0,5	1	3,5
Telki	A16	Anna vadászlak	0	0,5	0	0,5	0	0,5	1,5
Telki	A17	Global hotel	0,5	0,5	2	0	0,5	1,5	5
Zsámbék	A18	Szépia Bio & Art	0,5	0,5	2	0,5	0,5	3	7
Zsámbék	A19	Zsámbéki Vendégház Anno 1815	0,5	1	0,5	0,5	0,5	1,5	4,5
Zsámbék	A20	Zarándok szállás	0	0	0	0	0	1	1
Zsámbék	A21	Német Közösségi Ház Hegyalja Étterem és Panzió	0,5	0	0	0	0,5	1	2
Zsámbék	A22		0	0,5	1	0,5	0	1	3

6. számú melléklet: Vendéglátóhelyek értékelése

Település	Jelzet	Megnevezés	Helyi termékek	Elérhetőség	Melegétel (kocsmáknál)	Értékelés
Budajenő	B1	Öregház étterem	0,5	1		1,5
Budajenő	B2	Sercli café	1	1		2
Herceghalom	B3	Nocsak Bisztró	0,5	2,5		3
Herceghalom	B4	Ciá-Risto Pizza: Kisherceg Vendéglő	0	3		3
Herceghalom	B5	Ebéd Elek Kft	0	1		1
Páty	B6	Paagh étterem	0	2,5		2,5
Páty	B7	Cukorborsó vendéglő	0,5	1,5		2
Páty	B8	Bubi kebab	0	2		2
Páty	B9	Caffe Trevi Cukrászda	0	2,5		2,5
Páty	B10	Pátyi Kovászda Kézműves	1	2		3
Páty	B11	Pincekő	0	2,5	0	2,5
Páty	B12	Pincekulcs	0	2,5		2,5
Páty	B13	Gáborok Háza	0	2	0	2
Páty	B14	Székely Pince	0	0,5	0	0,5
Páty	B15	Cerasus Pince - Simon család	0,5	2,5	0	3
Páty	B16	Bednár Pince	0,5	2,5	0	3
Páty	B17	C'est La Vie Café	0,5	2		2,5
Páty	B18	Simi Pékség	0	0,5		0,5
Páty	B19	Proffer Brothers	0	1		1
Páty	B20	KICHI - Grill Konyha Bär	0	2		2
Páty	B21	Erblika Pékség	0	1		1
Perbál	B22	Kis Kaiser söröző	0	1,5	0,5	2
Perbál	B23	Piactéri fagyaltatózó és kávébár	0,5	1		1,5
Telki	B24	Csehülünk	0,5	1,5		2
Tök	B25	Fenyves étkezde	0,5	1		1,5
Tök	B26	Doki Grill terasz	0,5	1		1,5
Tök	B27	Kaiser poharazó	0,5	1	0,5	2
Tök	B28	Patkó csárda	0,5	1		1,5
Zsámbék	B29	Kálmán Cukrászda	0,5	2		2,5
Zsámbék	B30	Fészek Cukrászda	0,5	2,5		3
Zsámbék	B31	Sóvárgó Cukrászműhely	0,5	2		2,5
Zsámbék	B32	Benedekék falodája	0	2		2
Zsámbék	B33	Zsámbéki lángosütő	1	2		3
Zsámbék	B34	Trafik Burger	1	2,5		3,5
Zsámbék	B35	Notte Trattoria	0	2,5		2,5
Zsámbék	B36	Lámpás Étterem	0,5	2		2,5
Zsámbék	B37	Hegyalja Étterem	0,5	3		3,5
Zsámbék	B38	Gabriele étterem	0	2,5		2,5
Zsámbék	B39	Kovács Sütöde	0,5	2		2,5
Zsámbék	B40	Fortuna Pizzéria	0	1,5		1,5
Zsámbék	B41	Nyárfás Étterem	0,5	2,5		3
Zsámbék	B42	DennieJoe	0	2		2
Zsámbék	B43	Patkó Csárda	0,5	1		1,5
Zsámbék	B44	A Mi Pecsenyésünk	0	2		2
Zsámbék	B45	Center Pub	0	2	0,5	2,5
Zsámbék	B46	Dióhéj Café & Bisztró	1	2	0,5	3,5
Zsámbék	B47	Gabi Presszó	0	2	0,5	2,5

7. számú melléklet: Üzletek értékelése

Település	Jelzet	Megnevezés	Nyitva tartá	Online elérhetőség	Jelentőség	Értékelés
Budajenő	C1	Leichtman Reklámajándék Kft.	0	0,5	1	1,5
Budajenő	C2	Jenői Pékség	0	1	0,5	1,5
Budajenő	C3	Ultra Glass Design - Nyomtatott	0	1	1,5	2,5
Budajenő	C4	HÁZHOZMÉZ HU -Termelői méz	0	1	1	2
Budajenő	C5	Hunyor Dekor Bt.	0	0,5	1	1,5
Budajenő	C6	Budajenő posta	0	0	1	1
Budajenő	C7	barackos.hu	0	1	1	2
Budajenő	C8	BringaLa	0,5	0,5	0,5	1,5
Budajenő	C9	Furigumi	0	0	0,5	0,5
Budajenő	C10	Re-La autójavító	0	0	0,5	0,5
Herceghalom	C11	Erdei ABC	2	0	0,5	2,5
Herceghalom	C12	Gesztenyés ABC	0,5	0	0,5	1
Herceghalom	C13	Gesztenyés COOP	0,5	0	0,5	1
Herceghalom	C14	OFF-ROAD SZERVIZ KFT.	0	0,5	0,5	1
Páty	C15	Príma	2	0,5	1,5	4
Páty	C16	Tesco Expressz	2	0,5	1,5	4
Páty	C17	Mini ABC	2	0	0,5	2,5
Páty	C18	Krén Zöldséges	1	0	0,5	1,5
Páty	C19	Kukli Gábor Hús-, hentesáru	0,5	0	0,5	1
Páty	C20	World Car Plus Kft.	0,5	0	0,5	1
Páty	C21	Krausz Műhely	0,5	0	0,5	1
Páty	C22	Czettner Autójavító és Szolgáltató K	0	0	0,5	0,5
Páty	C23	Merkl Bt.	0,5	0,5	0,5	1,5
Páty	C24	Pcs Car Service 2018 Kft	0	0,5	0,5	1
Páty	C25	Pazo Művek Kft.	0	0	0,5	0,5
Perbál	C26	Husi Csemege	0,5	0	0,5	1
Perbál	C27	Nemzeti Dohánybolt	2	0	0,5	2,5
Perbál	C28	Zöldség gyümölcs vegyesbolt	0,5	0	0,5	1
Perbál	C29	Csibi Autószervíz	0,5	0,5	0,5	1,5
Perbál	C30	Csibibusz	0	0,5	1	1,5
Perbál	C31	Levendula virág és akójándékbolt	1	0,5	0,5	2
Perbál	C32	Brent Rendezvények Bútorkölcsönzője	0	0,5	1	1,5
Perbál	C33	KoRag bútor	0	0,5	1	1,5
Telki	C34	Asclepian Kft.	0	0	0,5	0,5
Telki	C35	Apovet Állatorvosi Patika	0	0	0,5	0,5
Telki	C36	Príma Telki	2	0	0,5	2,5
Telki	C37	Virág-Box	2	0	0,5	2,5
Telki	C38	Papsajt Natúrbolt	0	0,5	0,5	1
Telki	C39	Ágnes Gyógyszertár	0,5	0	0,5	1
Telki	C40	Gombolda				0
Telki	C41	Telki Barkács- és Gazdabolt	0,5	0,5	0,5	1,5
Tök	C42	Nyakas Pince	1	0,5	1,5	3
Tök	C43	COOP Csemege Forrás	1	0,5	0,5	2
Tök	C44	Hun'n Dog Store				
Tök	C45	Tök jó gyümölcs	2	0,5	0,5	3

Zsámbék	C46	Benzinkút	0	0	0,5	0,5
Zsámbék	C47	Italdiszkont vegyesbolt	2	0	0,5	2,5
Zsámbék	C48	Mini Deli	0,5	0,5	0,5	1,5
Zsámbék	C49	Príma	0	0,5	1,5	2
Zsámbék	C50	Ziegler delikátesz és ostyabolt	0	0,5	1	1,5
Zsámbék	C51	Kégli bev. központ	0	0	0,5	0,5
Zsámbék	C52	Napsugár ABC	0	0	0,5	0,5
Zsámbék	C53	Hong Kong Áruház	0	0	1	1
Zsámbék	C54	Both-Minya Méhészet	1	0,5	1	2,5
Zsámbék	C55	Nemzeti Dohánybolt	1,5	0	1	2,5
Zsámbék	C56	Nemzeti Dohánybolt	2	0	1	3
Zsámbék	C57	OMV	2	0,5	1,5	4
Zsámbék	C58	NUKI pékség	2	0	0,5	2,5
Zsámbék	C59	Príma pékség és húsbolt	1,5	0	1	2,5
Zsámbék	C60	Zsámbéki piac	-	0,5	1	1,5
Zsámbék	C61	DESPAR	2	0,5	1,5	4
Zsámbék	C62	Zöldség-Gyümölcs	0	0	0,5	0,5
Zsámbék	C63	ORLEN	2	0,5	1,5	4
Zsámbék	C64	Hobbi Falva	0,5	0,5	1	2
Zsámbék	C65	Halszaküzlet	0,5	0,5	1	2
Zsámbék	C66	Coop Törökkút Csemege	1	0,5	1	2,5
Zsámbék	C67	Állateledel üzlet	0,5	0,5	1	2
Zsámbék	C68	Zsámbék lottózó	0,5	0,5	1	2
Zsámbék	C69	Mini ABC	1	0,5	0,5	2